

AKADÉMIA POLICAJNÉHO ZBORU V BRATISLAVE

KATEDRA VYŠETROVANIA

**MARTIN LACA, KATARÍNA MASÁR KUPKOVÁ,
MICHAL CIKHART**

**TEORETICKÉ A APLIKAČNÉ PROBLÉMY VYŠETROVANIA
TRESTNÝCH ČINOV**

ZBORNÍK VEDECKÝCH PRÁC

**BRATISLAVA
2025**

TEORETICKÉ A APLIKAČNÉ PROBLÉMY VYŠETROVANIA TRESTNÝCH ČINOV

**Zborník vedeckých prác
Katedra vyšetrovania
Akadémia Policajného zboru v Bratislave**

Kontaktná adresa

Katedra vyšetrovania
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
Sklabinská 1
835 17 Bratislava
Slovenská republika

Recenzenti: pplk. doc. JUDr. Veronika Marková, PhD.
prof. JUDr. Tomáš Strémy, PhD.

Zostavili: pplk. doc. JUDr. PhDr. Martin Laca, PhD.
kpt. JUDr. Katarína Masár Kupková, PhD., LL.M.
Ing. Michal Cikhart, LL.M.

Bibliografický odkaz zborníka

LACA MARTIN, KUPKOVÁ MASÁR KATARÍNA, CIKHART MICHAL. *Teoretické a aplikačné problémy vyšetrovania trestných činov. Zborník vedeckých prác vydaný Katedrou vyšetrovania*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2025, 144 s. ISBN 978-80-8293-047-7.

Vzor citácie príspevku

LACA, M., Výsluch obetí obchodovania s ľuďmi s dôrazom sledovania prejavov neverbálnej komunikácie. In *Teoretické a aplikačné problémy vyšetrovania trestných činov. Zborník vedeckých prác vydaný Katedrou vyšetrovania*. 2025, s. 9.

Za odbornú a jazykovú správnosť textu zodpovedajú autori príspevkov.

Editori si vyhradili právo formálnej úpravy príspevkov z dôvodu potreby jednotnosti.

ISBN 978-80-8293-047-7

EAN 9788082930477

OBSAH

Martin Laca

Výsluch obetí obchodovania s ľuďmi s dôrazom sledovania prejavov neverbálnej komunikácie..... 9

Martin Mach

Aplikácia inštitútu účinnej ľútosti v spojitosti s trestným činom legalizácia výnosu z trestnej činnosti 17

Katarína Masár Kupková

Boj proti praniu špinavých peňazí..... 21

Michal Cikhart

Aplikačné problémy určovania rozsahu protiprávneho konania pri trestných činoch proti životnému prostrediu 31

Juraj Lauko, Roland Hochmann

Ekonomická teória práva v oblasti trestných činov proti republike 43

Katarína Masár Kupková

Vybraný postup v rámci skráteného vyšetrovania drogovej trestnej činnosti 51

Nina Laca

Uplatňovanie smerníc európskej únie o procesných právach podozrivého a obvineného v kontexte projektu full-proof 57

Ladislav Šimon

Zaistenie vecí ako súčasť systému dôkazných prostriedkov 65

Michaela Nahálková

Hrob bez mena: trestné činy spojené s utajeným pochovávaním 77

Natália Paulíčková

Vývoj trestnoprávnej kvalifikácie prevádzačstva a pripravovaná smernica eú: kontext a dopady na legislatívu..... 89

David Texl

Portrétní identifikace osob a její význam v kriminalistické praxi..... 105

Katarína Masár Kupková, Michal Cikhart

Vybraný postup v rámci skráteného vyšetrovania vojenských trestných činov 115

Dominika Porubská

Charakteristika „no-go“ zón v európe a možnosti vyšetrovania trestných činov v oblastiach s obmedzeným prístupom..... 121

Katarína Masár Kupková

Aktuálne možnosti vyšetrovania trestného činu ohovárania Katarína Masár Kupková 137

ÚVOD

Vážené kolegyne, vážení kolegovia, milí prispievatelia, dovoľte mi, aby som Vám úprimne poďakoval za Vaše odborné a hodnotné príspevky, ktoré tvoria základ tohto zborníka. Každý z nich je dôkazom, že oblasť vyšetrovania trestnej činnosti sa dynamicky rozvíja a že spoločným úsilím dokážeme posúvať hranice poznania aj aplikačnej praxe. Tento zborník vnímam nielen ako výsledok odbornej práce, ale aj ako symbol začiatku novej etapy na Katedre vyšetrovania, ktorej vedenie som mal česť nedávno prevziať. Je mojím cieľom, aby sme spoločne vytvárali odborné podujatia a konferencie, ktoré budú reflektovať aktuálne problémy vyšetrovania a súčasne sa stali miestom výmeny skúseností na medzinárodnej úrovni. Som presvedčený, že práve tento zborník je dobrým začiatkom - ukážkou, že kvalitná vedecká diskusia má nielen akademickú, ale aj praktickú hodnotu. Vďaka Vášmu prínosu sa nám darí budovať tradíciu, ktorá môže rásť a rozvíjať sa aj v budúcnosti. Zároveň si želim, aby sa tento zborník stal inšpiráciou pre ďalšiu vedeckú a pedagogickú činnosť a aby motivoval aj mladších kolegov a doktorandov k aktívnej účasti na tvorbe odborného diskurzu.

Ďakujem Vám ešte raz za spoluprácu a verím, že naše spoločné úsilie bude aj naďalej prinášať výsledky, ktoré presiahnu hranice našej inštitúcie.

S úctou

pplk. doc. JUDr. PhDr. Martin Laca, PhD.
vedúci Katedry vyšetrovania
Akadémie Policajného zboru v Bratislave

VÝSLUCH OBETÍ OBCHODOVANIA S ĽUĎMI S DÔRAZOM SLEDOVANIA PREJAVOV NEVERBÁLNEJ KOMUNIKÁCIE

INTERROGATION OF VICTIMS OF HUMAN TRAFFICKING WITH AN EMPHASIS ON MONITORING NON-VERBAL COMMUNICATION

doc. JUDr. PhDr. Martin Laca, PhD.

Anotácia: *Predkladaná vedecká štúdia sa zaoberá otázkami kriminalisticko-taktického prístupu k výsluchu obetí obchodovania s ľuďmi, pričom reflektuje špecifické potreby tejto zraniteľnej skupiny. Vzhľadom na ich častú skúsenosť s ťažkou traumou, psychickým nátlakom a strachom zo stotožnenia alebo represie, je nevyhnutné zvoliť taký spôsob vedenia výsluchu, ktorý minimalizuje riziko sekundárnej viktimizácie a zároveň umožňuje efektívne získavanie informácií relevantných pre trestné konanie. Vedecká štúdia sa primárne zameriava na využitie empatickej komunikácie, budovanie dôveryhodného vzťahu medzi vyšetrovateľom a obeťou. Osobitná pozornosť je venovaná interpretácii neverbálnych prejavov, správne nastaveniu výsluchového prostredia a spôsobu vedenia výsluchu, ktorý umožňuje obeti vypovedať bez nadmernej psychickej záťaže. Predkladaná vedecká štúdia je čiastočným výstupom medzinárodnej vedecko-výskumnej úlohy s názvom „Uplatňovanie poznatkov neverbálnej komunikácie a behaviorálnej analýzy v procese vyšetrovania“ vedenej na Akadémii Policajného zboru v Bratislave pod číslom Výsk. 276.*

Kľúčové slová: výsluch, obchodovanie s ľuďmi, taktika, neverbálna komunikácia

Annotation: *The presented scientific study addresses issues related to the criminalistic and tactical approach to the interrogation of victims of human trafficking, with a particular focus on the specific needs of this vulnerable group. Given their frequent experience with severe trauma, psychological coercion, and fear of identification or retaliation, it is essential to adopt an interrogation approach that minimizes the risk of secondary victimization while enabling the effective collection of information relevant to criminal proceedings. The study primarily focuses on the use of empathetic communication and the development of a trustworthy relationship between the investigator and the victim. Special attention is devoted to the interpretation of nonverbal cues, the proper setting of the interview environment, and the method of conducting the interrogation in a way that allows the victim to provide testimony without undue psychological burden. The presented scientific study is a partial output of an international scientific research task entitled „Application of knowledge of non-verbal communication and behavioral analysis in the investigation process“ conducted at the Academy of the Police the Police force in Bratislava under the number Výsk. 276.*

Keywords: interrogation, human trafficking, tactics, nonverbal communication

Obete trestného činu obchodovania s ľuďmi si často nesú hlboké psychické rany, ktoré výrazne ovplyvňujú ich schopnosť hovoriť o tom, čo prežili. Mnohé z nich boli dlhodobo vystavené zneužívaniu, manipulácii či sociálnej izolácii. Stretnutie s políciou alebo inými autoritami v nich môže vyvolávať strach, neistotu či úzkosť. Výsluch preto nemožno vnímať

ako bežný proces. Pre tieto osoby ide o mimoriadne citlivý moment, ktorý môže ľahko viesť k znovuprežívaní traumy. Fyzické a psychické násilie, vyhrážky či zastrašovanie často zanechali hlboké stopy, ktoré narušili ich dôveru v iných ľudí aj v samotný systém. Práve preto je mimoriadne dôležité, ako s obeťou komunikuje vyšetrovateľ. Nestačí ovládať len techniku kladenia otázok. Podstatné je vytvoriť bezpečné, rešpektujúce a podporné prostredie, v ktorom sa bude môcť obeť cítiť prijatá a pochopená. Vyšetrovateľ by mal byť citlivý na slovné aj neverbálne prejavy obete a vedieť reagovať na jej emocionálny stav. Cieľom je minimalizovať riziko ďalšieho psychického zaťaženia - a to si vyžaduje takt, empatiu aj odbornú pripravenosť. Podľa Trestného poriadku sa má výsluch obete vykonať tak, aby sa už nemusel opakovať. To kladie dôraz na dôkladnú prípravu výsluchu, jeho vedenie v primeraných podmienkach a s využitím vhodných komunikačných prístupov. Výsluch by nemal byť len o získavaní dôkazov, ale aj o rešpektovaní dôstojnosti, integrity a zraniteľnosti obete. Predkladaná štúdia sa preto zameriava na to, ako prostredníctvom citlivého prístupu a vhodne zvolenej komunikačnej stratégie zo strany vyšetrovateľa zabezpečiť, aby výsluch obetí obchodovania s ľuďmi prebiehal čo najšetrnejšie a zároveň efektívne. Legislatívnym východiskom pre realizáciu výsluchu obetí obchodovania s ľuďmi je Trestný poriadok a zákon č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov.

V § 179 Trestného zákona je vymedzená skutková podstata trestného činu obchodovania s ľuďmi. „*Kto s použitím podvodného konania, lsti, obmedzovania osobnej slobody, únosu, násilia, hrozby násilia, hrozby inej ťažkej ujmy alebo iných foriem donucovania, prijatia alebo poskytnutia peňažného plnenia či iných výhod na dosiahnutie súhlasu osoby, na ktorú je iná osoba odkázaná, alebo zneužitia svojho postavenia alebo zneužitia bezbrannosti alebo inak zraniteľného postavenia zláka, prepravi, prechováva, odovzdá alebo prevezme iného, hoci aj s jeho súhlasom, na účel jeho prostitúcie alebo inej formy sexuálneho vykorisťovania vrátane pornografie, nútenej práce či nútenej služby vrátane žobrania, otroctva alebo praktík podobných otroctvu, nevoľníctva, núteného sobáša, zneužívania na páchanie trestnej činnosti, odoberania orgánov, tkanív či bunky alebo iných foriem vykorisťovania, potrestá sa odňatím slobody na štyri roky až desať rokov.*“¹

Zákon o obetiach trestných činov výslovne uvádza, že obeť obchodovania s ľuďmi sú považované za obzvlášť zraniteľné osoby. Z toho vyplýva ich právo na individuálne posúdenie potrieb a na výsluch, ktorý rešpektuje ich psychický a fyzický stav. Pri kontakte s takouto obeťou je nevyhnutné uplatniť psychologicky citlivý prístup založený na porozumení traumy, strachu a obranných mechanizmov, ktoré môžu výrazne ovplyvňovať jej verbálne aj neverbálne správanie. Výsluch musí byť prispôsobený skutočnosti, že prežitá trauma môže narušiť schopnosť obete plynulo rozprávať, vybavovať si detaily či nadviazať dôveru s vyšetrovateľom. V kontexte vyšetrovania trestných činov obchodovania s ľuďmi je nevyhnutné zdôrazniť význam a potrebu aplikácie vhodných kriminalisticko-taktických odporúčaní, predovšetkým pri realizácii výsluchu. V podmienkach Slovenskej republiky, konkrétne v akademickom priestore Akadémie Policajného zboru v Bratislave, sa kriminalistika tradične členila na kriminalistickú techniku, kriminalistickú taktiku a kriminalistickú metodiku. Hoci sa kriminalistická metodika ako samostatná disciplína neskôr vyčlenila z kriminalistiky, v aplikačnej praxi ostáva medzi nimi funkčné prepojenie. Kriminalistická taktika sa tak naďalej využíva ako súčasť vyšetrovacích metodík, vrátane metodiky vyšetrovania trestných činov obchodovania s ľuďmi.

¹ § 179 ods. 1 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

Výsluch ako dôkazný prostriedok a zároveň ako kriminalisticko-taktická metóda patrí k najfrekvencovanejšie využívaným nástrojom v praxi. Táto skutočnosť nie je len empirickým poznatkom. Doposiaľ som sa nestretol so žiadnym vyšetrovacím spisom, v ktorom by výsluch absentoval. Výsluch zároveň tvorí informačný základ pre následné vykonanie ďalších dôkazných úkonov, ako sú napríklad previerka výpovede na mieste, rekognícia, konfrontácia či rekonštrukcia. Z hľadiska trestno-procesného členenia rozlišujeme nasledovné typy výsluchov:²

- výsluch oznamovateľa,
- výsluch podozrivej osoby,
- výsluch obvineného,
- výsluch svedka,
- výsluch svedka poškodeného.

Obet' obchodovania s ľuďmi je vypočúvaná v trestnom konaní ako oznamovateľ, poškodený alebo svedok. Je preto nevyhnutné, aby bola riadne poučená nielen ako oznamovateľ, poškodený a svedok, ale aj ako obeť v zmysle zákona č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov. Z taktického hľadiska je dôležité zohľadniť špecifiká rôznych typov výsluchov. Z pohľadu kriminalisticko-taktickej klasifikácie môžeme rozlišovať:³

- výsluch podľa pohlavia vypočúvajúceho,
- výsluch podľa pohlavia vypočúvanej osoby,
- výsluch podľa veku,
- výsluch s ohľadom na kriminálnu skúsenosť,
- výsluch zameraný na tvorbu vlastnej verzie udalostí,
- výsluch s prihliadnutím na zdravotný a fyzický stav,
- výsluch v závislosti od charakteru interakcie a komunikačných schopností vypočúvaného.

Z pohľadu právnej úpravy je osobitná pozornosť venovaná ustanoveniu § 134 ods. 5 Trestného poriadku, podľa ktorého by výsluch obzvlášť zraniteľnej obete, napríklad v prípade obchodovania s ľuďmi, mala viesť osoba rovnakého pohlavia, ak tomu nebránia vážne okolnosti. Toto ustanovenie je v priamom súlade s kriminalisticko-taktickými odporúčaniami, ktoré upozorňujú na citlivosť obete voči pohlaviu agresora. Z praxe vieme, že niektoré obete (najmä ženy) odmietajú vypovedať pred mužom, ak práve muž bol páchatel'om trestnej činnosti. Z vyššie uvedeného vyplýva dôležitosť aplikácie kriminalisticko-taktických zásad pri vyšetrovaní obchodovania s ľuďmi. Hoci sú tieto odporúčania fakultatívne, ich správna implementácia výrazne zvyšuje efektivitu výsluchu. Medzi základné kriminalisticko-taktické odporúčania týkajúce sa vedenia výsluchu patria:⁴

- vytvorenie psychologického kontaktu s vypočúvanou osobou,
- priebežná analýza výpovede,

² LACA, M. *Kriminalistická taktika*. s. 88-89.

³ LACA, M. *Kriminalistická taktika*. s. 89-90.

⁴ LACA, M. *Kriminalistická taktika*. s. 98.

- pomoc pri vybavovaní si zdanlivo zabudnutých informácií,
- postupy na odhalenie nepravdivej výpovede,
- sledovanie neverbálnych prejavov,
- uplatnenie behaviorálnej analýzy.

Kazuistika – Trestný čin obchodovania s ľuďmi

Žena vo veku 40 rokov sa stala obeťou trestného činu obchodovania s ľuďmi. Jej príbeh života bol negatívne ovplyvnený po presťahovaní sa z mesta A do mesta B. Žena si v meste našla novú prácu. Jej pracovný čas bol 12 hodinový v podobe pracovných zmien. Počas jednej z prestávok na jedlo sa zoznámila s mužom z mesta B. Ich priateľský vzťah začal bežnými rozhovormi. Približne po mesiaci zoznamovania sa, spolu začali tvoriť pár a presťahovali sa na spoločnú ubytovňu. Na prvý pohľad pôsobil ich vzťah harmonicky. Partner bol milý, pozorný a obaja sa snažili zosúladiť pracovné zmeny tak, aby mohli tráviť čo najviac času spolu. Táto idylka sa však začala rúcať asi po pol roku, keď žena zistila, že jej partner je závislý od drog. Sama si nevedela presne vysvetliť, ako sa aj ona dostala k drogám, no priznala, že odvtedy sa jej život zásadne zmenil. Závislosť od drog si čoskoro vybrala svoju daň. Žena prišla o prácu, a s tým aj o pravidelný príjem. Ocitol sa v ťažkej finančnej situácii, čo jej partner využil. Navrhol jej, aby si na seba „zarobila“, ak chce, aby ich vzťah pokračoval. Žena súhlasila s priateľovým nápadom. Partner vytvoril na internete profil, prostredníctvom ktorého ponúkal v jej mene sexuálne služby. Ona sama nemala kontrolu nad ničím. Nevyberala si klientov, nevedela, koľko si má vypýtať zo poskytnutú službu. Všetko riadil jej partner. Odmena za jednotlivé stretnutia sa pohybovala od 30 do 100 eur, no všetky peniaze si nechával partner. Používal ich na pohonné hmoty a lacné potraviny. Pred každým stretnutím s klientom jej podával drogu. Najčastejšie injekčne, priamo do žily. Dôvod ?, aby nebola v strese a aby si ju klient vybral aj nabudúce. Jedna stať jej výpovede bola: Raz môj partner, zobral bejzbalovú palicu, na tenší koniec palice aplikoval lubrikačný gél, strčil užší koniec palice do análneho otvoru a povedal: „Teraz si pripravená pre klienta - môžeš ísť.“ Žena priznala, že si uvedomovala, že to, čo robí, nie je správne, no bola úplne závislá - psychicky, fyzicky aj finančne od svojho partnera. Pravidelne zažívala bitky, kopance, urážky. Napriek tomu vo vzťahu zostávala. Zlom nastal až po poslednom, mimoriadne brutálnom incidente. Po tom, čo mu odovzdala 100 eur od klienta, ju partner napadol, pretože si vraj mala vypýtať 150 eur. Udrhel ju palicou po hlave, zlomil jej ruku a vyhodil ju z auta na opustenom mieste. V tomto okamihu, fyzicky zranená a psychicky vyčerpaná, sa rozhodla vyhľadať pomoc a podať trestné oznámenie. Jej príbeh je tragickým, no veľmi dôležitým príkladom toho, ako ľahko sa zraniteľná osoba môže ocitnúť v pasci vykorisťovania. Táto reálna kazuistika z aplikačnej praxe ukazuje, ako sa zo zdanlivo rovnocenného vzťahu môže stať toxické spojenie postavené na úplnej kontrole, manipulácii a násilí. Partner si najprv získal jej dôveru a vytvoril dojem bezpečia, no postupne nad ňou prevzal kontrolu. Určoval, s kým sa môže stretávať, ako bude zarábať, a napokon ju úplne pripravil o možnosť samostatne rozhodovať sa o vlastnom živote. Žena sa ocitla v situácii, kedy si síce uvedomovala, že jej konanie je nesprávne, no bola na partnerovi natoľko závislá, že nevidela iné východisko. Analýzou informácií z predkladanej štúdie vyplýva, že ide o náročný prípad. Výpovede obetí bývajú často neúplné, zmätené alebo emocionálne náročné. Preto je pri výsluchu obetí obchodovania s ľuďmi nevyhnutné zvoliť

citlivý a odborný prístup, ktorý rešpektuje ich psychický stav. Nestačí len znalosť zákona, vyšetrovateľ musí pristupovať k obeti s úctou a rešpektom. Aj preto Európska únia odporúča, aby výsluchy viedli vyškolení odborníci, ktorí vedia ochrániť ľudskú dôstojnosť obete a zároveň účinne získavať potrebné informácie. Tento prípad poukazuje na to, aké dôležité je pri vyšetrovaní obchodovania s ľuďmi disponovať skúsenými vyšetrovateľmi, ale aj psychológmi. Jedine komplexný a multidisciplinárny prístup dokáže zabezpečiť spravodlivosť a zároveň ochranu pre tých najzraniteľnejších.⁵

K samotnej taktike vedenia výsluchu, neverbálnej komunikácii a behaviorálnej analýze. Pri tomto prípade bolo zaujímavé sledovať neverbálne prejavy osoby, pretože dovoľm si tvrdiť, že nie je obeť, ako obeť. Ako to vlastne myslím? Podľa zákona § 3 ods. 1 zákona 274/2017 Z. z. „Každá osoba, ktorá **tvrdí, že je obeťou**, sa považuje za obeť, **kým sa nepreukáže opak**, alebo ak nejde o zjavné zneužitie postavenia obete podľa tohto zákona, a to bez ohľadu na to, či bol páchateľ trestného činu zistený, trestne stíhaný alebo odsúdený.“⁶

Spomínam si na prípad, v ktorom žena uvádzala, že ju manžel fyzicky napádal, že ju sotil na gauč a následne s ňou mal pohlavný styk proti jej vôli. Pri výsluchu tejto obete som si všimol, že jej verbálna výpoveď sa nestotožňovala s tým, čo prezentovalo jej behaviorálne správanie. V priebehu vyšetrovania sa ukázalo, že si všetko vymyslela, čo neskôr aj sama priznala. Základom nepravdivých tvrdení bol fakt, že žena si našla nového priateľa a svojho manžela už nemilovala. V tejto vedeckej štúdii osobitne zdôrazňujem význam pozorovania neverbálnych prejavov a behaviorálnej analýzy počas výsluchu. Ako podotýka aj Joe Navarro - bývalý agent FBI - ľudia síce často sledujú, ale reálne nepozorujú.⁷

Neverbálne prejavy a ich správna interpretácia poskytujú OČTK hodnotné doplnkové informácie k verbálnemu obsahu výpovede. Vo vyššie popísanej kazuistike, ktorej som sa osobne zúčastnil som sa v technickej miestnosti zameral práve na túto rovinu výsluchu. Dôležité je si uvedomiť, že taktika výsluchu sa začína už v okamihu prvého kontaktu s osobou. V konkrétnom prípade bola obeť privezená na výsluch autom. Už v momente, keď sa nadviazal očný kontakt medzi OČTK a obeťou sediacou v aute, bolo vhodné začať uplatňovať taktické prvky - zdvorilé privítanie, primeraný úsmev, prípadne podanie ruky. Hoci na podanie ruky existujú rozličné názory, pokiaľ to situácia umožňuje, považujem tento úkon za vhodný. Je to prvý signál dôveryhodnosti a rešpektu. Obeť, ktorá bola sprevádzaná do výsluchovej miestnosti bola v značnom diskomforte. Nasvedčovalo tomu neistá chôdza, sledovanie okolia - v našom prípade oddelenie, kde sa išiel realizovať výsluch. V takomto prípade odporúčam, povedať osobe (obeti), kde sa nachádza, kto sú ľudia, ktorí ju odprevádzajú do výsluchovej miestnosti a podobne. Zníži sa tým napätie a neistota obete. V tomto prípade bolo hlavným cieľom sledovanie súladu medzi verbálnym a neverbálnym prejavom. Podľa môjho názoru prvá chyba nastala, že OČTKzle usadil obeť do výsluchovej miestnosti. Predstavte si, že v miestnosti máte dva gauče, ktoré sú oproti sebe a jednu stoličku. Miestnosť je obdĺžnikového tvaru. OČTK

⁵ Vlastná empirická skúsenosť autora získaná počas výkonu činnosti pri vyšetrovaní prípadu obchodovania s ľuďmi.

⁶ § 3 ods. 1 zákona č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov.

⁷ NAVARRO, J., KARLINS, M. 2008. *What Every Body is Saying: An Ex-FBI Agent's Guide to Speed Reading People*. s. 24.

usadil obeť, tak, že obeť mala možnosť vnímať aj osobu⁸, ktorá bola prítomná vo výsluchovej miestnosti. Tým chcem napísať, že je potrebné akúkoľvek vypočúvanú osobu či už v kancelárii alebo vo výsluchovej miestnosti usadiť tak, aby ste jej sústredenie upriamili výlučne na Vás. Pri poučení bolo vidieť, že OČTK nesleduje obeť a tým pádom si nevie určiť typické neverbálne prejavy pre osobu, ktorá ešte len bude vypočúvaná. Obeť pri poučení 7 krát v priebehu jednej minúty si oblizla vyschnuté pery jazykom. Všetko nasvedčovalo tomu, že obeť je smädná. Keď chce OČTK získať, čo naj dôveryhodnejšie a najpresnejšie informácie je potrebné si osobu všímať a vytvoriť jej v danej situácii čo najlepší komfort. Obeť po poučení začala voľne vypovedať. Bolo počuť a aj vidieť, že obeť chce pravdivo vypovedať a aj pravdivo vypovedá, ale v jej výpovedí sú určite nedostatky a nepresnosti. Táto výpoveď bola podporená aj emóciami. „Emócie nám umožňujú vyrovnáť sa s dôležitými udalosťami bez dlhého uvažovania.“⁹

V rámci prejavu neverbálnej komunikácie som si všimol, že keď obeť si nevedela na niečo spomenúť, palcom a ukazovákom si chytila spánky na tvári. Oči a aj hlavu sklopila a následne povedala: „bože ako to vlastne bolo“. Po chvíli si začala spomínať a situáciu opísala tak, ako si myslela, že sa odohrala. Pri otázke: „Kto vyberal zákazníkov pre Vás?“ bolo ešte pred verbálnou odpoveďou možné pozorovať pohyb očí smerom nadol a následne zľava doprava - čo je typický prejav vnútorného dialógu. Po tejto neverbálnej reakcii nasledovala slovná odpoveď: „Viete, keď si predstavím tie špinavosti, čo som musela klientom plniť, je mi zo seba úprimne zle.“ Túto výpoveď sprevádzali aj ďalšie znaky, ako zmena dychovej frekvencie, napätie mimických svalov a pohyby končatín. Okrem toho, osoba, ktorá sa počas väčšiny výsluchu opierala chrbtom o operadlo gauča, sa ku koncu výsluchu presunula do polohy, v ktorej sedela na jeho okraji - čo mohlo naznačovať snahu výsluch ukončiť.

Resumé

Na základe osobnej praxe považujem za dôležité zdôrazniť, že vyšetrowanie trestného činu obchodovania s ľuďmi si nevyžaduje iba znalosť právnych predpisov, ale predovšetkým dôsledné uplatňovanie kriminalisticko-taktických zásad v aplikačnej praxi. Podstatným predpokladom efektívne vedeného výsluchu je schopnosť vytvoriť psychologické premostenie medzi vyšetrovateľom a obeťou, a zároveň rozpoznať nesúlad medzi verbálnym vyjadrením a neverbálnym správaním. Trauma obetí sa často neodráža v samotnom obsahu výpovede, ale v reči tela, gestách, či výraze tváre. Preto je potrebné nielen počúvať, ale predovšetkým vnímať. V tejto vedeckej štúdii poukazujem na dôležitosť behaviorálnej analýzy a potrebu tímovej spolupráce medzi OČTK a psychológmi. Prečo? Práve psychológ pri takomto druhu výsluchu môže poskytnúť OČTK odporúčania ako pokračovať ďalej, v prípade, ak sa smerovanie výsluchu nevyvíja správnym smerom. Ak nie je výsluch vedený citlivo alebo sa odohráva v nevhodnom prostredí, môže to výrazne narušiť jeho výsledok a zároveň zhoršiť psychický stav obeť. Je však rovnako dôležité uvedomiť si, že nie každé tvrdenie obeť zodpovedá realite.

⁸ Prítomnosť tretej osoby v miestnosti rušila výsluch – vypočúvaná osoba sa opakovane obracala pohľadom k tejto osobe, čo odvádzať jej pozornosť. Z taktického hľadiska je preto žiaduce, aby sa výsluch uskutočnil iba medzi vyšetrovateľom a vypočúvanou osobou, pričom ostatné osoby by mali byť prítomné len v technickej miestnosti.

⁹ EKMAN, P. 2012. *Odhalené emócie: Rozpoznávanie výrazov tváre a emócií na zlepšenie komunikácie a emocionálneho života.* s. 20.

Práve preto je dôležité všímať si konzistenciu medzi tým, čo obeť hovorí, a ako sa pritom správa. Prípadová kazuistika uvedená v texte jasne ukazuje, že výsluch sa nezačína až vo výsluchovej miestnosti, ale už pri prvom kontakte. Odbornosť, dôsledná príprava a rešpekt voči človeku, ktorý prešiel traumou, sú základnými predpokladmi pre to, aby sme dokázali získať relevantné informácie a zároveň chránili dôstojnosť obete. Predkladaná vedecká štúdia je čiastočným výstupom medzinárodnej vedecko-výskumnej úlohy s názvom „Uplatňovanie poznatkov neverbálnej komunikácie a behaviorálnej analýzy v procese vyšetrovania“ vedenej na Akadémii Policajného zboru v Bratislave pod číslom Výsk. 276.

Resumé

Based on personal experience, I consider it important to emphasize that investigating the crime of human trafficking requires not only knowledge of legal regulations but, above all, consistent application of criminal tactical principles in practical execution. A key prerequisite for an effectively conducted interview is the ability to create a psychological bridge between the investigator and the victim, while also recognizing discrepancies between verbal expression and non-verbal behavior. Victims' trauma is often not reflected in the content of their testimony, but in body language, gestures, or facial expressions. Therefore, it is necessary not only to listen but, above all, to perceive. In this scientific study, I highlight the importance of behavioral analysis and the need for teamwork between law enforcement authorities and psychologists. Why? Because a psychologist in such types of interviews can provide law enforcement with recommendations on how to proceed further, especially when the direction of the interview is not developing appropriately. If the interview is not conducted sensitively or takes place in an unsuitable environment, it can significantly compromise its outcome and simultaneously worsen the victim's psychological condition. However, it is equally important to realize that not every victim's claim corresponds to reality. That is why it is essential to observe the consistency between what the victim says and how they behave. The case study presented in the text clearly shows that the interview does not begin only in the interview room but already at the first contact. Expertise, thorough preparation, and respect for a person who has undergone trauma are fundamental prerequisites for obtaining relevant information while protecting the victim's dignity. This scientific study is a partial output of the international research project titled „Application of Knowledge of Nonverbal Communication and Behavioral Analysis in the Investigation Process,“ conducted at the Police Academy in Bratislava under the project number Výsk. 276.

Zoznam bibliografických odkazov

- EKMAN, P. *Odhalené emócie: Rozpoznávanie výrazov tváre a emócií na zlepšenie komunikácie a emocionálneho života*. Bratislava : Branislav Rózsa. 2012. 290 s. ISBN 978-80-971082-0-5.
- LACA, M. *Kriminalistická taktika*. 1. vyd. Praha : Wolters Kluwer ČR, a. s., 2024, 228 s. ISBN 978-80-286-0046-4.
- NAVARRO, J., KARLINS, M. 2008. *What Every Body is Saying: An Ex-FBI Agent's Guide to Speed Reading People*. New York: HarperCollins, p. 250 ISBN 9780061438295.

- Zákon č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
- Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.

Kontaktné údaje

pplk. doc. JUDr. PhDr. Martin Laca, PhD.
vedúci katedry vyšetrovania
Katedra vyšetrovania
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
martin.laca@akademiapz.sk

APLIKÁCIA INŠTITÚTU ÚČINNEJ LÚTOSTI V SPOJITOSTI S TRESTNÝM ČINOM LEGALIZÁCIA VÝNOSU Z TRESTNEJ ČINNOSTI

APPLICATION OF THE INSTITUTE OF EFFECTIVE REMORSE IN CONNECTION WITH THE CRIMINAL OFFENSE OF MONEY LAUNDERING RCRIMES

mjr. JUDr. Ing. Martin Mach, MBA, LL.M.

Anotácia: Cieľom tohto príspevku je analyzovanie inštitútu účinnej ľútosti a jeho uplatnenia v praxi pri trestnom čine Legalizácia výnosu z trestnej činnosti. Autor vychádza z reálneho prípadu riešeného v praxi, v ktorom obvinený navrhoval úhradu rozsahu činu (analogicky škody) za účelom zániku trestnosti činu.

Kľúčové slová: Legalizácia výnosu z trestnej činnosti, účinná ľútosť, trestný čin

Annotation: The aim of this contribution is to analyze the institute of effective remorse and its application in practice in the criminal offense of Money laundering crime. The author is based on a real case solved in practice, in which the accused proposed the payment of the extent of the act (analogous to the damage) in order to cease the criminality of the act.

Keywords: Money laundering crime, effective regret, offence

Cieľom tohto článku je poskytnúť pohľad z pozície vyšetrovateľa trestných činov legalizácia výnosu z trestnej činnosti v spojitosti s reálnymi prípadmi a návrhmi advokátov obvinených osôb. Uvedený pohľad je právnym názorom autora, ktorý bol minimálne v jednom prípade aprobovaný prokuratúrou ako aj súdmi.

Zákonodarca v Trestnom zákone v § 85 poukazuje na možnosti aplikovania účinnej ľútosti. Úpravou podmienok zániku trestnej zodpovednosti u taxatívne vymenovaných trestných činov v dôsledku účinnej ľútosti sa sleduje ochrana dôležitých spoločenských záujmov, ktorá sa dosiahne sľubom beztrestnosti páchatel'ovi, ak škodlivý následok trestného činu napraví alebo zamedzí.¹ Trestné činy umožňujúce použitie tohto inštitútu sú taxatívne vymenované v § 85 Trestného zákona (obdobne aj v § 86 Trestného zákona, kde sú podmienky uplatnenia účinnej ľútosti odlišne definované). V rámci daných trestných činov sú zakomponované aj trestné činy legalizácie výnosu z trestnej činnosti podľa § 233 a § 234 Trestného zákona. Nedbanlivostná forma uvedeného trestného činu v zmysle § 233a Trestného zákona však nebola do tohto ustanovenia zahrnutá (na rozdiel od § 301, kde je subjektívnou podstatou trestného činu nedbanlivostná zložka).

Zákonnými náležitosťami uplatnenia § 85 Trestného zákona sú dve fakultatívne ustanovenia a to ak páchatel' dobrovoľne:

¹ Dôvodná správa k Trestnému zákonu

- a) škodlivý následok trestného činu zamedzil alebo napravil, alebo
- b) urobil o trestnom čine oznámenie v čase, keď sa škodlivému následku trestného činu mohlo ešte zabrániť; oznámenie treba urobiť orgánu činnému v trestnom konaní alebo Policajnému zboru, vojak môže toto oznámenie urobiť aj svojmu nadriadenému alebo služobnému orgánu a osoba vo výkone trestu odňatia slobody alebo vo výkone väzby aj príslušníkovi Zboru väzenskej a justičnej stráže.

Z dikcie zákona vyplýva, že páchatel' trestného činu legalizácie výnosu z trestnej činnosti má zákonné oprávnenie na uplatnenie inštitútu účinnej ľútosti. Avšak samotná realizácia tohto inštitútu je podľa môjho názoru podloženého aj trestnoprávnou teóriou viacmenej nezrealizovateľná. Práve *sine qua non* (nevyhnutná podmienka) v spojitosti s dobrovoľnosťou je "jablkom sváru". V policajnej praxi sa stretávame s prípadmi, kedy sa potenciálny páchatel' - podozrivý (t.j. ešte pred vznesením obvinenia) po prvotnom vypočutí pokúsi napraviť škodlivý následok tým, že uhradí výšku finančného plnenia (rozsahu činu) jemu kladenému za vinu. V tomto prípade sa v žiadnom prípade nemôže jednať o dobrovoľnosť, nakoľko samotný podozrivý si je už vedomý, že o jeho trestnej činnosti (doposiaľ nepreukázanej) sa zaujíma orgán činný v trestnom konaní, čím nie je daná skutočnosť dobrovoľnosti, skôr by sa dalo povedať, že je to obranný mechanizmus potenciálneho páchatel'a, aby sa vyhol trestnému stíhaniu. Obdobne je to aj v prípade, že o páchanej trestnej činnosti legalizácie výnosu z trestnej činnosti má vedomosť iný orgán ako polícia a prokuratúra (napríklad Daňový úrad pri daňových trestných činoch). Uvedený princíp dobrovoľnosti platí aj opačne, t.j. o dobrovoľnosť pôjde aj v prípade, že páchatel' sa mylne domnieva, že jeho trestná činnosť je odhalená a v takomto omyle dobrovoľne škodu nahradil (rozhodujúca je subjektívna stránka páchatel'a pri zamedzení škodlivého následku). V takomto prípade sa však daný skutok pravdepodobne nedostane do vedomia Policajného zboru, preto sa nebude rozhodovať uznesením (§ 215 ods. 1 písm. h Trestného poriadku), pri ktorom by sa v odôvodnení poukázalo na uplatnenie inštitútu účinnej ľútosti, nakoľko škodlivý následok bol zamedzený.

V zmysle Smernice Európskeho parlamentu a rady (EÚ) 2018/1673 z 23. októbra 2018 o boji proti praniu špinavých peňazí prostredníctvom trestného práva by členské štáty mali zabezpečiť, aby určité typy prania špinavých peňazí boli trestné aj vtedy, keď sa ich dopúšťa páchatel' trestnej činnosti, z ktorej daný majetok pochádza (samopranie). V takýchto prípadoch, keď činnosť prania špinavých peňazí nespočíva len v držbe alebo používaní majetku, ale zahŕňa aj prevod, zmenu povahy, zatajenie alebo zakrytie majetku a v jej dôsledku dôjde k ďalšej škode okrem tej, ktorá už bola spôsobená trestnou činnosťou, napríklad tak, že sa majetok pochádzajúci z trestnej činnosti uvedie do obehu, a tým sa zatají jeho nezákonný pôvod, toto pranie špinavých peňazí by malo byť trestné. Legalizácia príjmu, známa aj ako pranie špinavých peňazí, je proces, ktorým sa nelegálne získané peniaze alebo iný majetok transformujú na legálne prostriedky. Tento proces zahŕňa rôzne metódy a kroky, ktoré majú za cieľ zakryť pôvod nelegálnych príjmov a integrovať ich do legálneho finančného systému. V nadväznosti na uvedené je potrebné definovať aj zamedzenie a napravenie škodlivého následku trestného činu legalizácie výnosu z trestnej činnosti (§ 85 písm. a Trestného zákona). V prípade materiálnej veci, ktorá je jedinečne identifikovateľná je potrebné, aby legalizovaná vec bola vyňatá z legálneho obehu (kradnuté a následne legalizované motorové vozidlo bude zaistené políciou a vrátené majiteľovi zdrojového trestného činu). V prípade vecí, ktorých povaha sa

mení, prípadne sa tieto veci zmiešajú s neurčitým množstvom druhovo rovnakých vecí včlenených do legálnej ekonomiky je potrebné, aby páchatel' vyňal z legálneho obehu vec v rovnakej hodnote. Je však otázne, či samotné navrátenie legalizovanej veci môže byť považované za napravenie škodlivého následku. Pre ilustráciu použijem vymyslený prípad, kedy sa páchatel' stal majiteľom motorového vozidla (legalizovaného), toto vozidlo používal rok a následne ho vrátil ako vec pochádzajúcu z trestnej činnosti. Používaním toho vozidla však páchatel' mal určitý prospech, minimálne v neopotrebovávaní legálne vlastneného motorového vozidla, čím neprišlo k znížovaniu majetku páchatel'a, ku ktorému by prišlo v prípade nepoužívania legalizovanej veci. Preto zastávam názor, že vyňatie veci z legálnej ekonomiky nepostačuje na napravenie škodlivého následku.

Ďalším aplikačným problémom je práve stanovenie rozsahu činu. V praxi sa stretávam s prípadmi, kedy bola materiálna vec nezákonne získaná zdrojovým trestným činom, následne predaná (legalizovaná) za zlomok reálnej hodnoty, t.z. do legálnej ekonomiky sa dostali finančné prostriedky, ktoré ani zďaleka nezodpovedali trhovej cene legalizovanej veci. V tomto prípade sa podozrivý (obvinený) snažil uhradiť ním získanú finančnú hotovosť za účelom jeho následnej beztrestnosti. S týmto názorom a postupom sa nestotožňujem, nakoľko reálna hodnota legalizovanej veci bola násobne vyššia ako utfžená cena za ňu. V extrémnom prípade by páchatelia predikatívnych trestných činov následne predávali predmet trestného činu za sumu nižšiu ako 20000 € (hranica väčšej škody), čím by de facto nikdy nemohli byť stíhaní za kvalifikovanú skutkovú podstatu trestného činu spočívajúcu v legalizácii vo vzťahu k rozsahu činu. Preto som toho názoru, že je potrebné ako rozsah činu brať reálnu trhovú hodnotu legalizovanej veci a nie hodnotu, ktorú obdržal legalizant za danú vec.

Tretím problémom, s ktorým som sa v tejto súvislosti stretol v praxi je skutočnosť, že jeden páchatel' bol obvinený za viacero skutkov, avšak sa jednalo o legalizáciu tej istej materiálnej veci, ktorá bola opakovane viacnásobne prevádzaná medzi rôznymi personálne prepojeným spoločnosťami. Pre zjednodušenie uvediem sumu prevádzania v hodnote 100.000 € (súčasne aj reálna hodnota veci), pričom obvinený bol v troch skutkoch, a teda danú vec predával a následne ju aj kupoval a ďalej predával. V tomto prípade považujem za správne a spravodlivé, ak sa ako rozsah činu tohto páchatel'a považuje hodnota 100.000 € a nie kumulatívne 300.000 €. Svoj názor opieram o skutočnosť, že obvinený nákupom veci za 100.000 € a jeho následným predajom za 100.000,-€ mal nulový zisk (z legalizácie), ďalším nákupom (na svoju inú firmu) a predajom za nákupnú cenu sa v podstate nenavýšujú finančné zdroje v legálnej ekonomike. Aktuálne danú vec vlastní tretia firma obvineného, ktorá za ňu zaplatila 100.000 € a to je aj rozsah činu a teoretické nahradenie škodlivého následku.

Na záver by som uviedol, že ustanovenie § 85 Trestného zákona v spojitosti s trestným činom uvedeným v § 233 a § 234 Trestného zákona je v podmienkach Slovenského právneho systému podľa môjho názoru nevykonateľné. Inak by som sa vyjadril v prípade nedbanlivostného konania uvedeného v § 233a Trestného zákona, kde sa podmienka dobrovoľnosti môže akceptovať aj po prvotnom kontakte s políciou, avšak tento konkrétny trestný čin zákonodarca nezahrnul do § 85 Trestného zákona.

Resumé

Autor poukázal na nevykonateľnosť ustanovenie § 85 Trestného zákona v spojitosti s trestným činom Legalizácie výnosu z trestnej činnosti, nakoľko reálne v práci orgánov činných v trestnom konaní nie je možné uplatniť podmienku dobrovoľnosti.

Resumé

The author pointed out the unenforceability of the provision of Section 85 of the Criminal Code in connection with the criminal offense of Money Laundering, since it is realistically impossible to apply the condition of voluntariness in the work of law enforcement agencies.

Zoznam bibliografických odkazov

- Dôvodná správa k Trestnému zákon
- Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov

Kontaktné údaje:

mjr. JUDr. Ing. Martin Mach, MBA, LL.M.
starší vyšetrovateľ špecialista
odbor finančného vyšetrovania
národná centrála osobitných druhov kriminality
Prezídium Policajného zboru
martin.mach@minv.sk

BOJ PROTI PRANIU ŠPINAVÝCH PEŇAZÍ

FIGHT AGAINST MONEY LAUNDERING

kpt. JUDr. Katarína Masár Kupková, PhD.

Anotácia: Vedecká štúdia sa zaoberá problematikou legalizácie výnosov z trestnej činnosti (prania špinavých peňazí) v podmienkach slovenského trestného práva, ako aj v kontexte európskej a medzinárodnej legislatívy. Pozornosť sa sústreďuje na definovanie skutkovej podstaty trestného činu podľa § 233 a § 233a Trestného zákona a na analýzu jednotlivých foriem a metód jeho páchania. Príspevok sa venuje aj metodike vyšetrovania tohto trestného činu vrátane procesných úkonov, spolupráce medzi inštitúciami a kazuistike prípadu legalizácie výnosu z trestnej činnosti spáchaného z nedbanlivosti. Predkladaná vedecká štúdia je čiastočným výstupom z medzinárodnej vedeckovýskumnej úlohy "Uplatňovanie poznatkov neverbálnej komunikácie a behaviorálnej analýzy v procese vyšetrovania" vedenej na Akadémii Policajného zboru v Bratislave vedenej pod číslom Výsk. 276.

Kľúčové slová: pranie špinavých peňazí, vyšetrovanie, nedbanlivosť.

Annotation: The scientific study deals with the issue of legalization of proceeds of crime (money laundering) in the conditions of Slovak criminal law as well as in the context of European and international legislation. The focus is on the definition of the facts of the offence under § 233 and § 233a of the Criminal Code and on the analysis of the various forms and methods of its commission. The paper also discusses the methodology of investigation of this crime, including procedural acts, cooperation between institutions and a case study of a case of legalization of proceeds of crime committed negligently. The present scientific study is a partial output of the international scientific research task "Application of knowledge of non-verbal communication and behavioural analysis in the process of investigation" conducted at the Academy of the Police Corps in Bratislava under the number Research 276.

Keywords: money laundering, investigation, negligence.

Úvod

Pranie špinavých peňazí, resp. legalizácia výnosov z trestnej činnosti, predstavuje jednu z najzávažnejších foriem finančnej kriminality s významným dopadom na trhovú ekonomiku. Ide o proces, ktorým sa páchatelia snažia „očistiť“ prostriedky nadobudnuté nelegálnou činnosťou tak, aby vyzerali ako legálne. Legalizácia výnosov nie je len problémom vyskytujúcim sa v Slovenskej republike, ale ide o globálny fenomén, ktorého riešenie si vyžaduje spoluprácu na národnej, ale predovšetkým na nadnárodnej úrovni (európskej a medzinárodnej).

Článok sa zameriava na právne vymedzenie prania špinavých peňazí, analyzuje jeho definíciu na úrovni medzinárodného, európskeho i slovenského práva a taktiež rozoberá metodiku vyšetrovania tohto trestného činu. Osobitná pozornosť je venovaná jednému

z mnohých modusov operandi, a to spáchaniu trestného činu legalizácie výnosu z trestnej činnosti z nedbanlivosti. Cieľom tohto článku je predovšetkým poukázať na zložitost' tohto náročného fenoménu.

Definícia a právna úprava

Definícia prania špinavých peňazí je upravená Finančnou akčnou skupinou (The Financial Action Task Force, ďalej len „FATF“) nasledovne. Cieľom veľkého počtu trestných činov je dosiahnuť zisk pre jednotlivca alebo skupinu, ktorá trestný čin vykoná. Pranie špinavých peňazí je spracovanie takýchto výnosov¹ z trestnej činnosti s cieľom zakryť ich nezákonný pôvod. Tento proces má zásadný význam, pretože umožňuje zločincovi využívať takéto výnosy bez toho, aby bol ohrozený ich zdroj.²

Definíciu prania špinavých peňazí upravuje aj legislatíva Európskej únie nasledovne. Práním špinavých peňazí sa nazýva proces, pri ktorom zločinci zatajujú nelegálny pôvod svojho majetku alebo príjmu³, pričom sa okrem iného kvalifikácia legalizácie výnosu z trestnej činnosti sa nachádza v článku 3 Smernice Európskeho Parlamentu a Rady (EÚ) 2018/1673 o boji proti praniu špinavých peňazí prostredníctvom trestného práva, kde je za legalizáciu výnosu z trestnej činnosti možné považovať nasledujúce úmyselné konanie, ktoré má byť postihnutelné ako trestný čin:

„a) zmena povahy alebo prevod majetku s vedomím, že takýto majetok pochádza z trestnej činnosti, s cieľom zatajiť alebo zakryť nezákonný pôvod majetku alebo pomôcť akejkoľvek osobe, ktorá je zapojená do páchania takejto činnosti, aby sa vyhla právnym dôsledkom svojho konania;

b) zatajenie alebo zakrytie pravej povahy, zdroja, miesta, rozmiestnenia, pohybu majetku, práv na majetok alebo vlastníctva majetku s vedomím, že takýto majetok pochádza z trestnej činnosti;

c) nadobudnutie, držba alebo používanie majetku s vedomím, že v čase nadobudnutia tento majetok pochádzal z trestnej činnosti“⁴, pričom je nutné, aby vyššie uvedené konanie bolo trestané ako trestný čin, keď osoba, ktorá ho spáchala, tušila alebo mala vedieť, že daný majetok pochádza z trestnej činnosti.

V rámci slovenského právneho poriadku je pranie špinavých peňazí, resp. legalizácia výnosu z trestnej činnosti upravená v zákone č. 297/2008 o ochrane pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti a o ochrane pred financovaním terorizmu a o zmene a doplnení niektorých zákonov v § 2 nasledovne.

¹ Poznámka autorky: ako napríklad nelegálne obchodovanie so zbraňami, obchodovanie s drogami, korupcia a podvody môžu vygenerovať veľký výnos a následne vytvoriť podnet na „legalizáciu“ nezákonne nadobudnutých výnosov prostredníctvom prania špinavých peňazí. Keď trestná činnosť prináša značné zisky, musí jednotlivec alebo skupina, ktorá sa na nej podieľa, nájsť spôsob, ako kontrolovať finančné prostriedky bez toho, aby upútala pozornosť na základnú činnosť alebo na osoby, ktoré sa na nej podieľajú. Zločinci to robia tak, že maskujú zdroje, menia formu alebo presúvajú finančné prostriedky na miesto, kde je menej pravdepodobné, že budú priťahovať pozornosť. [online]. [cit.30. júna 2025] Dostupné na internete: <https://www.fatf-gafi.org/en/pages/frequently-asked-questions.html#tabs-36503a8663-item-6ff811783c-tab>.

² [online]. [cit.30. júna 2025] Dostupné na internete: <https://www.fatf-gafi.org/en/pages/frequently-asked-questions.html#tabs-36503a8663-item-6ff811783c-tab>.

³ [online]. [cit.30. júna 2025] Dostupné na internete: <https://eur-lex.europa.eu/SK/legal-content/glossary/money-laundering.html>.

⁴ článok 3 Smernice Európskeho Parlamentu a Rady (EÚ) 2018/1673 o boji proti praniu špinavých peňazí prostredníctvom trestného práva.

„Legalizáciou sa na účely tohto zákona rozumie úmyselné konanie, ktoré spočíva v

- a) zmene povahy majetku alebo prevode majetku s vedomím, že tento majetok pochádza z trestnej činnosti alebo z účasti na trestnej činnosti, s cieľom utajenia alebo zakrytia nezákonného pôvodu majetku alebo s cieľom napomáhania osobe, ktorá sa podieľa na páchaní takejto trestnej činnosti, aby sa vyhla právnym dôsledkom svojho konania,
- b) utajení alebo zakrytí pôvodu alebo povahy majetku, umiestnenia alebo premiestnenia majetku, vlastníckeho práva alebo iného práva k majetku s vedomím, že tento majetok pochádza z trestnej činnosti alebo z účasti na trestnej činnosti,
- c) nadobudnutí, držbe, užívaniu a požívaní majetku s vedomím, že tento majetok pochádza z trestnej činnosti alebo z účasti na trestnej činnosti,
- d) účasti na konaní podľa písmen a) až c), a to aj vo forme spolčenia, napomáhania, podnecovania a navádzania, ako aj v pokuse o takéto konanie.“⁵

Slovenský právny poriadok reflektuje skutočnosť, že problematika prania špinavých peňazí (legalizácie výnosu z trestnej činnosti) je aktuálny a celosvetový fenomén a preto aj jej definícia je upravená ako na národnej úrovni, tak aj na nadnárodnej úrovni, pričom aj samotné pranie špinavých peňazí je v rámci slovenskej právnej úpravy kvalifikované ako trestný čin. Ide o trestný čin Legalizácie výnosu z trestnej činnosti upravený v § 233 a § 233a zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov, pričom skutková podstata tohto trestného činu je nasledovná.

„§ 233

(1) Kto nadobudne, prechováva alebo užíva vec, ktorá je výnosom z trestnej činnosti spáchanej inou osobou na území Slovenskej republiky alebo v cudzine, potrestá sa odňatím slobody až na štyri roky.

(2) Rovnako ako v odseku 1 sa potrestá ten, kto

- a) ukryje, na seba alebo iného prevedie vec, ktorá je výnosom z trestnej činnosti spáchanej iným skutkom na území Slovenskej republiky alebo v cudzine,
- b) zmení povahu veci, ktorá je výnosom z trestnej činnosti spáchanej iným skutkom na území Slovenskej republiky alebo v cudzine, založí ju alebo s ňou inak nakladá v úmysle umožniť sebe alebo inému uniknúť trestnému stíhaniu, trestu alebo ochrannému opatreniu alebo ich výkonu, alebo
- c) zatají existenciu veci, ktorá je výnosom z trestnej činnosti spáchanej iným skutkom na území Slovenskej republiky alebo v cudzine, najmä tým, že zatají jej pôvod v trestnej činnosti, jej umiestnenie alebo vlastnícke právo alebo iné právo k nej.

(3) Odňatím slobody na jeden rok až päť rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 alebo 2

- a) z osobitného motívu, alebo
- b) vo väčšom rozsahu.

(4) Odňatím slobody na dva roky až osem rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 alebo 2

- a) ako verejný činiteľ,
- b) v značnom rozsahu, alebo

⁵ § 2 zákona č. 297/2008 Z. z. o ochrane pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti a o ochrane pred financovaním terorizmu a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

c) závažnejším spôsobom konania.

(5) Odňatím slobody na tri roky až desať rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 alebo 2

a) vo veľkom rozsahu,

b) vo vzťahu k veci pochádzajúcej z obzvlášť závažného zločinu, alebo

c) ako člen nebezpečného zoskupenia.

§ 233a

(1) Kto z nedbanlivosti ukryje, na seba alebo iného prevedie, prechováva alebo užíva vec väčšej hodnoty, ktorá je výnosom z trestnej činnosti spáchanej inou osobou na území Slovenskej republiky alebo v cudzine, potrestá sa odňatím slobody až na dva roky.

(2) Rovnako ako v odseku 1 sa potrestá, kto inému z nedbanlivosti umožní zatajiť pôvod alebo zistenie pôvodu veci väčšej hodnoty, ktorá je výnosom z trestnej činnosti spáchanej iným skutkom na území Slovenskej republiky alebo v cudzine.

(3) Odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 alebo 2

a) vo vzťahu k veci značnej hodnoty, alebo

b) závažnejším spôsobom konania.

(4) Odňatím slobody na jeden rok až päť rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 alebo 2 vo vzťahu k veci

a) hodnoty veľkého rozsahu, alebo

b) pochádzajúcej z obzvlášť závažného zločinu.“⁶

Je dôležité poznamenať, že takéto konanie je trestné z pohľadu subjektívnej stránky skutkovej podstaty tohto trestného činu aj z nedbanlivosti, nakoľko ako to vyplýva aj z európskej právnej úpravy, kde sa uvádza, že osoba tušila a mala vedieť, že ide o výnos pochádzajúci z trestnej činnosti.

Z pohľadu slovenského trestného práva je však dôležité vymedziť čo sa rozumie pod pojmom výnos. Výnos je legálne upravená definícia v § 130 ods. 9 zákona č. 300/2005 Trestný zákon v znení neskorších predpisov a myslí sa ním:

„a) vec, ktorá bola získaná trestným činom,

b) vec, ktorá bola získaná ako odmena za trestný čin,

c) vec, ktorá bola nadobudnutá, hoci aj len sčasti za vec, ktorá bola získaná trestným činom alebo ako odmena zaň,

d) vec, na ktorú bola hoci aj len sčasti premenená vec, ktorá bola získaná trestným činom alebo ako odmena zaň, alebo

e) plody a úžitky veci uvedenej v písmenách a) až d).“⁷

Metodika vyšetrovania legalizácie výnosu z trestnej činnosti

Vyšetrovanie legalizácie výnosu z trestnej činnosti si vyžaduje systematický prístup, pretože v niektorých prípadoch ide o sofistikované konanie, pričom často s medzinárodným

⁶ § 233 a § 233a zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

⁷ § 130 odsek 9 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

presahom. Vzhľadom na to je metodika vyšetrovania kľúčová z dôvodu, že umožňuje orgánom činným v trestnom konaní postupovať v zmysle najdôležitejšej zásady v boji proti praniu špinavých peňazí, a to *zásady follow the money*. Je teda úlohou orgánov činných v trestnom konaní efektívne v prvom rade identifikovať, analyzovať a preukazovať tento finančný tok.

Metodika vyšetrovania je mimoriadne dôležitá aj preto, že legalizácia výnosu z trestnej činnosti často prebieha v troch krokoch⁸, a to

1. umiestnenie,
2. zastieranie a
3. integrácia⁹,

pričom jednotlivé fázy sú v praxi veľmi komplikované a môžu byť v rámci legalizácie výnosu z trestnej činnosti oddelené geograficky, ale aj s odstupom času.

Spôsoby páchania

Legalizácia výnosov z trestnej činnosti spočíva v tom, že páchatel' sa úmyselne snaží skryť alebo zastierať pôvod majetku pochádzajúceho z trestnej činnosti, jeho účel či spôsob použitia.

Cieľom je zabrániť jeho zaisteniu, zhabanému alebo prepadnutiu štátu v trestnom konaní. Do úvahy prichádzajú nasledujúce spôsoby páchania tohto trestného činu:

- a) prevedie na seba alebo iného,
- b) prevedie v banke alebo v pobočke zahraničnej banky,
- c) požičia, vypožičia,
- d) dá do zálohy,
- e) dovezie, prevezie, privezie,
- f) premiestni,
- g) prenajme alebo inak na seba alebo inému zadováži,
- h) drží, ukrýva, uschováva,
- i) spotrebuje a pod.

Pre jednoduchšie pochopenie spôsobu páchania legalizácie výnosu z trestnej činnosti je potrebné uviesť príklady aj na konkrétne formy spáchania tohto trestného činu. Môžeme medzi ne zaradiť:

- prihlásenie motorového vozidla s pozmeneným výrobným číslom do evidencie motorových vozidiel,
- prevoz a následný predaj odcudzených motorových vozidiel v tuzemsku alebo v zahraničí,
- predaj vecí pochádzajúcej z krádeží, krádeží vlámaním,
- prevod finančných prostriedkov na základe vystavených fiktívnych faktúr,
- darovanie hnuiteľných alebo nehnuteľných vecí získaných trestnou činnosťou (podvodom),
- príjem finančných prostriedkov získaných trestnou činnosťou na bankový účet a ich následný prevod alebo výber,
- fingované výhry¹⁰,

⁸ Európska únia dokonca legalizáciu výnosu z trestnej činnosti rozdeľuje do štyroch krokov, a to zber, umiestnenie, zastieranie a integrácia [online]. [cit. 30. júna 2025] Dostupné na internete: <https://www.consilium.europa.eu/sk/infographics/anti-money-laundering/>.

⁹ [online]. [cit. 30. júna 2025] Dostupné na internete: <https://financialcrimeacademy.org/the-three-stages-of-money-laundering/>.

¹⁰ STIERANKA a kol. Legalizácia príjmov z trestnej činnosti a financovanie terorizmu právna a inštitucionálna ochrana v Slovenskej republike. Bratislava: Wolters Kluwer, 2018. 32 s. ISBN 978-80-8168-912-3.

- investovanie do kryptomien.

Podnety

Z hľadiska podnetov je dôležité uviesť, že podnet môže podať ktokoľvek, kto má podozrenie zo spáchania trestnej činnosti, avšak pri legalizácii výnosu z trestnej činnosti v praxi podnety podávajú najmä:

- v prípade operatívneho rozpracovania operatívny pracovníci služieb kriminálnej polície,
- Finančná spravodajská jednotka Prezídia Policajného zboru pri preverovaní neobvyklých obchodných operácií,
- Dopravná polícia a
- Kriminálny úrad Finančnej správy Slovenskej republiky.

Procesné úkony pri vyšetrovaní legalizácie výnosu z trestnej činnosti

V rámci vyšetrovania je dôležité postupovať v zmysle a na základe trestno-právnych kódexov, tak aby každý procesný úkon bol zákonný a použiteľný v trestnom konaní. Pri vyšetrovaní tohto trestného činu sa nedajú striktne vymedziť konkrétne procesné úkony, ktoré majú byť v trestnom konaní vykonané (predovšetkým to záleží na spôsobe spáchania tohto trestného činu), avšak všeobecne je možné vykonať nasledovné procesné úkony.

- Obhliadka miesta činu,
- Vydanie vecí,
- Odňatie vecí,
- Zadržanie osoby,
- Zaistenie finančných prostriedkov na bankovom účte,
- Zaistenie zaknihovaných cenných papierov,
- Výsluchy (podozrivý, obvinený, svedok, znalec a pod.),
- Konfrontácia,
- Rekognícia,
- Previerka výpovede na mieste,
- Znalecké a expertízne skúmanie,
- Použitie informačno-technických prostriedkov a
- Použitie prostriedkov operatívno-pátracej činnosti.

V rámci vyšetrovania je nutné vykonať aj finančné vyšetrovanie, ktorým vykonáme majetkový profil osoby, kde sa dopytujeme bankových inštitúcií, katastra nehnuteľností, dopravného úradu, depozitára cenných papierov a pod.

Súčinnosť a spolupráca

Teória vyšetrovania vymedzuje súčinnosť pri vyšetrovaní v rámci zložiek Policajného zboru, a preto sa súčinnosť pri vyšetrovaní legalizácie výnosu z trestnej činnosti bude vykonávať najmä s:

- operatívnymi pracovníkmi služieb kriminálnej polície,
- kriminalistickým technikom,
- Finančnou spravodajskou jednotkou prezídia Policajného zboru,
- Úradom medzinárodnej policajnej spolupráce Prezídia Policajného zboru,
- inými zložkami Prezídia Policajného zboru.

Spolupráca sa teda bude vykonávať navonok Policajného zboru, a teda je možné vykonávať spoluprácu najmä s:

- Europolom,
- Interpolom,
- bankovými a nebankovými inštitúciami,
- Dopravným úradom,
- Centrálnym depozitárom cenných papierov,
- Úradom pre správu zaisteného majetku,
- Katastrom nehnuteľností a pod.

Dôsledky legalizácie výnosu z trestnej činnosti na ekonomiku

Vzhľadom na to, že legalizácia výnosu z trestnej činnosti je globálny fenomén je dôležité zdôrazniť, že má vplyv na celú trhovú ekonomiku a hospodárstvo, nakoľko dochádza k „zmiešavaniu“ legálnych a nelegálnych prostriedkov v trhovej ekonomike.

Podľa kanadskej spoločnosti Nasdaq Verafin Solutions ULC sa v roku 2023 celosvetovo „vypralo“ 3,1 bilióna amerických dolárov, pričom Európa predstavuje $\frac{1}{4}$ ¹¹ celkového toku nelegálnych finančných prostriedkov.¹²

Modus operandi pri legalizácii výnosu z trestnej činnosti spáchaného z nedbanlivosti

Typickým príkladom legalizácie výnosu z trestnej činnosti spáchaného nedbanlivostným konaním je nasledujúci príklad. Jednou z bežne využívaných metód je zneužitie dôverčivých alebo sociálne odkázaných osôb, ktoré sa nachádzajú v určitej finančnej núdzi, a sú tak až príliš ľahko manipulovateľné.

Všetko začína skutočnosťou, že osoba A sa nachádza v zložitej finančnej situácii. Táto osoba spozoruje na internete ponuku od neznámej osoby B, ktorá jej uvedie, že jej poskytne bezúročnú pôžičku. Osoba A túto ponuku za účelom získania bezúročnej pôžičky ihneď využije. Následne jej na to osoba B odpíše, že s poskytnutím pôžičky nie je problém, avšak pod podmienkou, že si otvorí nový bankový účet, cez ktorý budú peniaze zasielané.

Osoba A si teda v dobrej viere získania výhodnej pôžičky založí v bankovej inštitúcii bežný účet a o tejto skutočnosti informuje osobu B. Tá jej následne pošle malú sumu peňazí ako „prvú časť pôžičky“ a žiada zaslať detailné informácie k účtu, a to prihlasovacie údaje. Pod zámienkou, že ide napríklad o technický krok nevyhnutný na odoslanie zvyšku peňazí, osoba A tieto údaje (zväčša v časovom strese) poskytne. V skutočnosti však osoba B tieto údaje zneužije, zmení heslá a bezpečnostné prvky účtu, čím znemožní osobe A reálne elektronicky nakladať s jej bežným bankovým účtom.

Od tohto momentu osoba B využíva tento bankový účet, ktorý je stále oficiálne vedený na osobu A, na realizáciu transakcií. Na účet prichádzajú menšie, ale i väčšie sumy z rôznych (zväčša) zahraničných zdrojov, ktoré sú následne presúvané ďalej. Ide o klasickú formu, tzv. layering fázy prania peňazí, kedy sa páchatel snaží čo najviac zakryť pôvod finančných prostriedkov a ich skutočného vlastníka.

¹¹ 750 milióna amerických dolárov, čo predstavuje 2,3 % HDP Európy.

¹² [online].[cit.30. júna 2025] Dostupné na internete: <https://www.amlintelligence.com/2025/03/news-750b-in-dirty-cash-is-laundered-through-europe-per-year/>.

Vyššie uvedený spôsob legalizácie výnosov z trestnej činnosti je mimoriadne nebezpečný nielen pre finančný systém, ale aj pre samotnú osobu A. Táto osoba sa môže javiť ako obeť trestného činu podvodu, avšak naďalej zostáva vlastníkom účtu, cez ktorý sa realizovali podozrivé transakcie. Je potrebné uviesť, že v každej bankovej inštitúcii je medzi zmluvnými podmienkami uvedené, že osoba nesmie sprístupňovať identifikačné údaje tretej strane, a teda aj keď z nedbanlivosti, tak sa osoba A mohla dopustiť spáchania trestného činu legalizácie výnosu z trestnej činnosti podľa § 233a Trestného zákona, a teda spáchaného z nedbanlivosti.

Tento príklad ukazuje, akým spôsobom môžu páchatelia využiť dôverčivých alebo sociálne slabších ľudí ako „nástroje“ na pranie špinavých peňazí. Falošná ponuka pôžičky je len jednou z mnohých modus operandi pri legalizácii výnosu z trestnej činnosti.

Vzhľadom na uvedené bude preto dôležitou súčasťou vykonaného procesného úkonu, a to výsluchu aj pozorovanie neverbálnych prejavov takejto osoby z dôvodu zamerania sa na nedbanlivostnú stránku trestného činu legalizácie výnosu z trestnej činnosti podľa § 233a Trestného zákona prostredníctvom sledovania prejavov, resp. rozdielov medzi verbálnym a neverbálnym prejavom. Takýmito prejavmi môžu byť napríklad tempo reči, frekvencia klipkania očí, nádychy a výdychy vypočúvanej osoby a podobne.

Záver

Legalizácia výnosov z trestnej činnosti predstavuje závažný problém, ktorý má nielen právne, ale aj ekonomické, sociálne a bezpečnostné dôsledky. Ako bolo uvedené, ide o komplexnú a často veľmi sofistikovanú činnosť, ktorá si vyžaduje dôkladnú legislatívnu úpravu a vysokú mieru spolupráce medzi jednotlivými zložkami štátu na národnej ako aj nadnárodnej úrovni.

Z analýzy vyplýva, že účinný boj proti praniu špinavých peňazí si nevyhnutne vyžaduje nielen funkčný legislatívny rámec, ale je potrebné venovať pozornosť aj metodike vyšetrovania.

Vzhľadom na uvedený modus operandi je dôležitým prvkom aj vzdelávanie verejnosti, pretože páchatelmi alebo sprostredkovateľmi prania peňazí sa často stávajú ľudia nevedome – či už z dôverčivosti alebo neznalosti.

Resumé

Vedecká štúdia sa venuje právnej úprave a metodike vyšetrovania legalizácie výnosu z trestnej činnosti v slovenskom, európskom a medzinárodnom kontexte. Zdôrazňuje význam presného vymedzenia pojmu a systematického postupu v rámci metodiky vyšetrovania. Štúdia taktiež poukazuje na konkrétnom príklade praktické riziká nedbanlivostného konania a zneužívania určitej skupiny osôb v procese prania peňazí. Predkladaná vedecká štúdia je čiastočným výstupom z medzinárodnej vedeckovýskumnej úlohy "Uplatňovanie poznatkov neverbálnej komunikácie a behaviorálnej analýzy v procese vyšetrovania" vedenej na Akadémii Policajného zboru v Bratislave vedenej pod číslom Výsk. 276.

Resumé

The scientific study is devoted to the legal regulation and methodology of investigation of legalization of proceeds of crime in the Slovak, European and international context. It

stresses the importance of a precise definition of the concept and a systematic procedure within the investigation methodology. The study also highlights, by means of a concrete example, the practical risks of negligent actions and abuse of a certain group of persons in the process of money laundering. The present scientific study is a partial output of the international scientific research task "Application of knowledge of non-verbal communication and behavioural analysis in the process of investigation" conducted at the Academy of the Police Corps in Bratislava under the number Research 276.

Zoznam bibliografických odkazov

- VIKTORYOVÁ, J. – STRAUS, J. et al. Vyšetrovanie. 3. vyd. Bratislava: Akadémia PZ, 2015. 687 s. ISBN 978-80-8054-643-4
- STIERANKA a kol. Legalizácia príjmov z trestnej činnosti a financovanie terorizmu právna a inštitucionálna ochrana v Slovenskej republike. Bratislava: Wolters Kluwer, 2018. 193 s. ISBN 978-80-8168-912-3
- Smernica Európskeho Parlamentu a Rady (EÚ) 2018/1673 o boji proti praniu špinavých peňazí prostredníctvom trestného práva
- zákon č. 297/2008 Z. z. o ochrane pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti a o ochrane pred financovaním terorizmu a o zmene a doplnení niektorých zákonov
- zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov
- <https://www.fatf-gafi.org/en/pages/frequently-asked-questions.html#tabs-36503a8663-item-6ff811783c-tab>
- <https://eur-lex.europa.eu/SK/legal-content/glossary/money-laundering.html>
- <https://www.consilium.europa.eu/sk/infographics/anti-money-laundering/>
- <https://financialcrimeacademy.org/the-three-stages-of-money-laundering/>
- <https://www.amlintelligence.com/2025/03/news-750b-in-dirty-cash-is-laundered-through-europe-per-year/>

Kontaktné údaje

kpt. JUDr. Katarína Masár Kupková, PhD.
Odborný asistent
Katedra vyšetrovania
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
katarina.kupkova@akademiapz.sk

APLIKAČNÉ PROBLÉMY URČOVANIA ROZSAHU PROTIPRÁVNEHO KONANIA PRI TRESTNÝCH ČINOCH PROTI ŽIVOTNÉMU PROSTREDIU

APPLICATION ISSUES IN DETERMINING THE EXTENT OF UNLAWFUL CONDUCT IN CRIMINAL OFFENCES AGAINST THE ENVIRONMENT

Ing. Michal Cikhart

Anotácia: Článok sa zaoberá problematikou určovania rozsahu protiprávneho konania pri trestných činoch proti životnému prostrediu v podmienkach slovenského trestného práva. Pozornosť sa sústreďuje na výklad a aplikáciu § 124 a § 125 Trestného zákona, ktoré definujú pojmy „škoda“ a „rozsah“ ako kľúčové kritériá pri posudzovaní závažnosti environmentálnych trestných činov. Príspevok analyzuje právne a praktické dôsledky kvantifikácie rozsahu protiprávneho konania, vrátane výziev pri vyčísl'ovaní škody na životnom prostredí a jej dopadu na trestnoprávnu zodpovednosť. Osobitná pozornosť je venovaná znaleckej praxi, ktorá zásadným spôsobom ovplyvňuje právnu kvalifikáciu skutku. Cieľom príspevku je poukázať na potrebu jednotných metodických prístupov, ako aj na význam zapojenia odborníkov a moderných technológií pri určovaní rozsahu protiprávneho konania v oblasti environmentálnej kriminality.

Kľúčové slová: environmentálna kriminalita, škoda na životnom prostredí, rozsah protiprávneho konania, znalecká činnosť.

Annotation: The article addresses the issue of determining the extent of unlawful conduct in criminal offences against the environment under Slovak criminal law. It focuses on the interpretation and application of Sections 124 and 125 of the Slovak Criminal Code, which define the terms “damage” and “extent” as key criteria in assessing the severity of environmental crimes. The paper analyses the legal and practical implications of quantifying the extent of unlawful conduct, including challenges in the valuation of environmental damage and its impact on criminal liability. Particular attention is paid to expert practice, which significantly influences the legal classification of the offence. The aim of the article is to highlight the need for consistent methodological approaches, as well as the importance of involving experts and modern technologies in determining the extent of unlawful conduct in the field of environmental crime.

Keywords: environmental crime, environmental damage, extent of unlawful conduct, expert activity.

Úvod

Zákonná definícia pojmu škoda v rámci trestného práva v Slovenskej republike vychádza z ustanovenia § 124 Trestného zákona. Škodou sa na účely Trestného zákona rozumie:

- 1) ujma na majetku alebo reálny úbytok na majetku alebo na právach poškodeného alebo jeho iná ujma, ktorá je v príčinnej súvislosti s trestným činom, bez ohľadu na to, či ide o škodu

na veci alebo na právach. Škodou sa na účely tohto zákona rozumie aj získanie prospechu v príčinnej súvislosti s trestným činom.

- 2) Aj ujma na zisku, na ktorý by poškodený inak vzhľadom na okolnosti a svoje pomery mal nárok alebo ktorý by mohol odôvodnene dosiahnuť.
- 3) Pri trestných činoch proti životnému prostrediu sa škodou rozumie súhrn ekologickej ujmy a majetkovej škody, pričom majetková škoda v sebe zahrnuje aj náklady na uvedenie životného prostredia do predošlého stavu. Pri trestnom čine neoprávneného nakladania s odpadmi podľa § 302 rozsahom činu sa rozumie cena, za ktorú sa odpad v čase a v mieste zistenia činu obvykle zbiera, prepravuje, vyváža, dováža, zhodnocuje, zneškodňuje alebo ukladá, a cena za odstránenie odpadu z miesta, ktoré na jeho uloženie nie je určené.
- 4) Aj skrátená, neodvedená alebo nezaplatená daň, clo alebo poistné, neoprávnené vrátená daň z pridanej hodnoty alebo spotrebná daň, neoprávnené získaný alebo použitý nenávratný finančný príspevok, subvencia, dotácia, alebo iné plnenie zo štátneho rozpočtu, rozpočtu Európskej únie, rozpočtu spravovaného Európskou úniou alebo v mene Európskej únie alebo rozpočtu inštitúcií, orgánov, úradov a agentúr Európskej únie zriadených v súlade so Zmluvou o Európskej únii alebo Zmluvou o fungovaní Európskej únie alebo rozpočtu nimi priamo alebo nepriamo spravovaného a kontrolovaného, rozpočtu verejnoprávnej inštitúcie, rozpočtu štátneho fondu, rozpočtu vyššieho územného celku alebo rozpočtu obce.

Ustanovenie § 125 Trestného zákona následne pre účely kvalifikácie trestných činov a určenia ich závažnosti definuje 4 úrovne výšky spôsobenej škody a vyjadruje ju v eurách. Škodou malou sa rozumie škoda prevyšujúca sumu 700 €. Škodou väčšou sa rozumie škoda prevyšujúca sumu 20 000 €. Značnou škodou sa rozumie škoda prevyšujúca sumu 250 000 €. Škodou veľkého rozsahu sa rozumie škoda prevyšujúca sumu 650 000 €. Tieto hľadiská sa použijú rovnako na určenie výšky prospechu, hodnoty veci a rozsahu činu.

Ak tento zákon v osobitnej časti vyžaduje v základnej skutkovej podstate spôsobenie škody ako majetkový následok trestného činu a neuvádza jej výšku, má sa za to, že musí byť spôsobená aspoň škoda malá.

Ustanovenie § 126 Trestného zákona precizuje spôsoby určenia výšky škody alebo hodnoty veci nasledovne:

- 1) Pri určení výšky škody sa vychádza z ceny, za ktorú sa vec, ktorá bola predmetom útoku, v čase a v mieste činu obvykle predáva. Ak výšku škody nemožno takto zistiť, vychádza sa z účelne vynaložených nákladov na obstaranie rovnakej alebo obdobnej veci alebo na uvedenie veci do predošlého stavu.
- 2) Ak ide o ujmu na životnom prostredí, ujmu spôsobenú na chránených druhoch živočíchov a rastlín, exemplároch alebo drevinách alebo škodu na pamiatkovo chránených veciach alebo veciach majúcich historickú, umeleckú alebo vedeckú hodnotu, pri určení ujmy alebo výšky škody sa vychádza aj z hodnoty veci určenej zákonom alebo iným všeobecne záväzným právnym predpisom vydaným na základe zákona.
- 3) Ak nemožno určiť výšku škody, prospechu, hodnoty veci, rozsahu činu alebo ujmy ani jedným zo spôsobov podľa odsekov 1 a 2 alebo ak sú vážne pochybnosti o správnosti výšky škody, prospechu, hodnoty veci, rozsahu činu alebo takto určenej ujmy, určí sa

výška škody, prospechu, hodnoty vecí, rozsahu činu alebo ujmy na podklade odborného vyjadrenia alebo na podklade znaleckého posudku.

Z pohľadu určovania rozsahu protiprávneho konania pri trestných činoch proti životnému prostrediu sú preto dôležité najmä ustanovenia § 124 ods. 3 Trestného zákona, § 125 ods. 1 štvrtá veta Trestného zákona a ustanovenie § 126 ods. 2, ods. 3 Trestného zákona. Nemenej dôležitou, aj keď veľmi často opomínanou definíciou je druhá veta ustanovenia § 125 ods. 1 Trestného zákona a to: škodou sa na účely tohto zákona rozumie aj získanie prospechu v príčinnej súvislosti s trestným činom. Práve získaný prospech je v určitých prípadoch pri trestných činoch proti životnému prostrediu jedinou veličinou, ktorú je možné bez akýchkoľvek pochybností kvantifikovať.

Trestné činy proti životnému prostrediu z pohľadu ich následku

Trestné činy proti životnému prostrediu sú definované v druhom diely šiestej hlavy Trestného zákona a ide o ustanovenia § 300 až 310. Okrem týchto explicitne určených ustanovení Trestného zákona sa za trestné činy proti životnému prostrediu považujú aj ustanovenia § 168 a 169 Trestného zákona, § 298 a 299 Trestného zákona a § 212 ods. 1 písm. e/ Trestného zákona v súvislosti s drevom nachádzajúcim sa na lesnom pozemku. Uvedené vychádza z interných predpisov Ministerstva vnútra Slovenskej republiky, ale najmä zo Smernice Európskeho parlamentu a Rady 2008/99/ES z 19. novembra 2008 o ochrane životného prostredia prostredníctvom trestného práva, ktorá bola transponovaná do skutkových podstat trestných činov proti životnému prostrediu definovaných v Trestnom zákone. V súčasnej dobe bola uvedená smernica nahradená a to Smernicou Európskeho Parlamentu a Rady (EÚ) 2024/1203 z 11. apríla 2024 o ochrane životného prostredia prostredníctvom trestného práva, ktorou sa nahrádzajú smernice 2008/99/ES a 2009/123/ES, ktorá v čl. 3 ukladá povinnosť členským štátom zabezpečiť, aby konanie uvedené v odsekoch 2 a 3 tohto článku, ak je úmyselné, a konanie uvedené v odseku 4 tohto článku, ak sa vykoná aspoň z hrubej nedbanlivosti, predstavovalo trestný čin, ak je takéto konanie protiprávne. Transpozícia tejto smernice je v štádiu legislatívnej prípravy a jej transpozíciou budú v Trestnom zákone zavedené nové skutkové podstaty trestných činov proti životnému prostrediu.

Z pohľadu ich zákonného následku v súvislosti so škodu na životnom prostredí je tento následok v Trestnom zákone v uvedených skutkových podstatách trestných činov proti životnému prostrediu definovaný nasledovne:

- § 300 ods. 1 úmyselné vydanie životného prostredia do nebezpečenstva vzniku malej škody,
- § 301 ods. 1 nedbanlivostné vydanie životného prostredie do nebezpečenstva vzniku väčšej škody,
- § 302 ods. 1 čo aj nedbanlivostné nakladanie s odpadmi v malom rozsahu,
- § 302a ods. 1 čo aj z nedbanlivosti spôsobenie väčšej škody,
- § 303 ods. 1 úmyselné spôsobenie nebezpečenstva vzniku väčšej škody,
- § 304 ods. 1 nedbanlivostné spôsobenie nebezpečenstva vzniku väčšej škody,
- § 304a ods. 1 bez definície spôsobenia škody alebo rozsahu,
- § 305 ods. 1 čo aj z nedbanlivosti v desaťnásobku malého rozsahu,
- § 305 ods. 2 bez definície spôsobenia škody alebo rozsahu,
- § 305 ods. 3 čo aj z nedbanlivosti v desaťnásobku malého rozsahu,

- § 305a ods. 1 bez definície spôsobenia škody alebo rozsahu,
- § 305aa ods. 1 bez definície spôsobenia škody alebo rozsahu,
- § 305b ods. 1 bez definície spôsobenia škody alebo rozsahu,
- § 305c ods. 1 bez definície spôsobenia škody alebo rozsahu,
- § 306 ods. 1 úmyselne v desaťnásobku malého rozsahu,
- § 307 ods. 1 bez definície spôsobenia škody alebo rozsahu,
- § 308 ods. 1 bez definície spôsobenia škody alebo rozsahu,
- § 309 ods. 1 bez definície spôsobenia škody alebo rozsahu,
- § 310 ods. 1 bez definície spôsobenia škody alebo rozsahu,
- § 298 ods. 1 bez definície spôsobenia škody alebo rozsahu,
- § 299 ods. 1 bez definície spôsobenia škody alebo rozsahu,
- § 168 ods. 1 bez definície spôsobenia škody alebo rozsahu,
- § 169 ods. 1 bez definície spôsobenia škody alebo rozsahu,
- § 212 ods. 1 písm. e/ bez definície spôsobenia škody alebo rozsahu.

Zo znenia jednotlivých skutkových podstatí trestných činov proti životnému prostrediu je možné identifikovať, že ako následok daného protiprávneho konania je určená škoda a rozsah, alebo tieto veličiny nie je potrebné kvantifikovať. Či ide o škodu alebo rozsah, je nevyhnutné uviesť, že ide o súčet viacerých zložiek, ktoré môžeme definovať ako ekologická ujma + majetková škoda.

Určenie ekologickej ujmy vychádza priamo z ustanovenia § 126 ods. 2 ods. 3 Trestného zákona a môžeme ju teda chápať ako ujmu na životnom prostredí, ktorá sa určuje alebo zisťuje ako hodnota určená zákonom alebo iným všeobecne záväzným právnym predpisom. Ďalšou možnosťou je jej určenie odborným vyjadrením alebo potvrdením právnickej osoby, ktorej pôsobnosť alebo predmet činnosti poskytuje záruku objektívneho určenia a v prípade ak nie je možné použiť ani jeden z vyššie spomenutých spôsobov, určuje sa ekologická ujma znaleckým posudkom.

Prikladom použitia týchto zákonom stanovených postupov je určenie ekologickej ujmy – rozsahu činu pri trestnom čine § 305 ods. 1 Trestného zákona – porušovanie ochrany rastlín a živočíchov. V danom prípade reprezentuje rozsah činu výška spoločenskej hodnoty usmrteného/ zraneného/ chyteného chráneného živočícha. Spoločenská hodnota chránených živočíchov je určená s poukazom na ustanovenie § 95 zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny a Vyhláškou Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky č. 170/2021 Z. z., ktorou sa vykonáva zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov a to konkrétne ustanovením § 39 citovanej vyhlášky a jej prílohy č. 5. Orol kráľovský má napríklad určenú spoločenskú hodnotu 40.000 € a v súčasnosti spoločensky nepopulárny medveď hnedý 2.500 € a teda v prípade nezákonného usmrtenia orla kráľovského je rozsahom činu jeho spoločenská hodnota 40.000 € a v prípade nezákonného usmrtenia medveďa hnedého by k naplneniu skutkovej podstaty uvedeného trestného činu došlo až v prípade usmrtenia 3 medveďov hnedých.

Druhým spôsobom je určenie ekologickej ujmy – rozsahu činu odborným vyjadrením. Opäť je možné k vysvetleniu tohto postupu použiť ustanovenie § 305 ods. 3 Trestného zákona – porušovanie ochrany rastlín a živočíchov. V danom prípade je chráneným záujmom regulácia obchodu s chránenými exemplármi a je teda nevyhnutné určiť rozsah činu na základe určenej spoločenskej hodnoty exempláru chráneného živočícha (nie len slovenského). Spoločenská

hodnota exemplárov vyjadruje biologickú, ekologickú a kultúrnu hodnotu, ktorá sa určuje s prihliadnutím na ich vzácnosť, ohrozenosť a plnenie mimoprodukčných funkcií. Jej určenie vychádza z ustanovenia § 27 zákona č. 15/2005 Z. z. o ochrane druhov voľne žijúcich živočíchov a voľne rastúcich rastlín reguláciou obchodu s nimi a o zmene a doplnení niektorých zákonov a vykonáva ju Vedecký orgán, ktorým je organizácia ochrany prírody a krajiny zriadená Ministerstvom životného prostredia Slovenskej republiky. Pod exemplárom sa podľa čl. 2 Nariadenia Rady č. 338/97 rozumie akýkoľvek živočích alebo rastlina, či už neživý alebo živý, z druhov uvedených v prílohe A až D, akákoľvek ich časť alebo derivát, či už obsiahnuté v inom tovare alebo nie, ako aj akýkoľvek iný tovar, o ktorom je zrejmé zo sprievodných dokladov, balenia alebo značky alebo nálepky, alebo z akýchkoľvek iných okolností, že sám je alebo že obsahuje časti alebo deriváty živočíchov, alebo rastlín týchto druhov, pokiaľ takéto časti alebo deriváty nie sú špecificky vyňaté z ustanovení tohto nariadenia, alebo z ustanovení týkajúcich sa prílohy, v ktorej je daný druh uvedený; pričom musí byť konkrétne takto označený v daných prílohách.¹

V prípade obchodu so slonovinou Vedecký orgán určí spoločenskú hodnotu obchodovanej slonoviny na základe spoločenskej hodnoty chráneného druhu slona (africký, indický) pričom úzko spolupracuje so svojim zahraničným partnerom v rovnakom postavení vedeckého orgánu. Výsledkom je spracovanie odborného vyjadrenia s určením spoločenskej hodnoty obchodovanej slonoviny, ktorá sa pohybuje rádovo okolo 50.000 € za jeden exemplár. Exemplárom v tomto prípade môže byť malá soška alebo aj celý sloní kel.

Posledným spôsobom určenia rozsahu činu je spracovanie znaleckého posudku. Tento je orgánmi činnými v trestnom konaní využívaný najmä ak ide o rozsiahle zasiahnuté/poškodené/ zničené územia a biotopy a zároveň je nevyhnutné určiť aj náklady na uvedenie životného prostredia do pôvodného stavu.

Majetková škoda je druhou časťou, ktorú je potrebné určiť alebo vyčíslit', aby orgán činný v trestnom konaní dospel k ucelenému rozsahu alebo následku trestného činu proti životnému prostrediu. Majetková škoda predstavuje reálnu ujmu na majetku, výšku neoprávnene získaného prospechu a zahŕňa aj náklady na uvedenie životného prostredia do pôvodného stavu.

Pri trestnom čine podľa § 306 Trestného zákona – porušovanie ochrany stromov a krov sa následok tohto trestného činu určuje rozsahom. V tomto prípade ide o spoločenskú hodnotu vyrúbanej dreviny, ktorá sa určuje procesne rovnakým spôsobom, ako bolo vyššie popísané pri určovaní spoločenskej hodnoty chránených živočíchov a vychádza sa z ustanovenia § 95 zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny a ustanovenia § 42 Vyhlášky Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky č. 170/2021 Z. z., ktorou sa vykonáva zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov. Druhou zložkou rozsahu je majetková škoda, ktorú predstavuje hodnota vyrúbanej drevnej hmoty. Táto sa určuje buď odborným vyjadrením alebo znaleckým posudkom. Súčet spoločenskej hodnoty nezákonne vyrúbanej dreviny a hodnoty jej drevnej hmoty predstavuje rozsah činu.

Znaleckým posudkom sa určuje rozsah činu aj pri vyšetrowaní trestného činu podľa § 302 Trestného zákona – neoprávnené nakladanie s odpadmi. V danom prípade je rozsah činu

¹ Nariadenie Rady (ES) č. 338/97 z 9. decembra 1996 o ochrane druhov voľne žijúcich živočíchov a rastlín reguláciou obchodu s nimi

definovaný v zmysle ustanovenia § 124 ods. 3, druhá veta Trestného zákona a ide o cenu, za ktorú sa odpad v čase a v mieste zistenia činu obvykle zbiera, prepravuje, vyváža, dováža, zhodnocuje, zneškodňuje alebo ukladá, a cena za odstránenie odpadu z miesta, ktoré na jeho uloženie nie je určené. Z uvedenej definície vyplýva, že rozsah činu opätovne pozostáva z niekoľkých zložiek. V tomto prípade sú to zákonné náklady na „spracovanie“ odpadu činnosťami, ktoré špecificky upravuje zákon č. 79/2015 Z. z. o odpadoch a každá z týchto činností predstavuje iný spôsob nakladania s odpadom a cena za toto nakladanie je pri každom druhu odpadu a činnosti iná. Len pre pochopenie zložitosti určovania týchto nákladov je potrebné uviesť, že Katalóg odpadov² obsahuje 20 základných skupín odpadov a celkovo viac ako 800 druhov alebo poddruhov nebezpečných a nie nebezpečných odpadov. V prípade, ak znalec alebo odborne spôsobilá osoba vie určiť množstvo odpadu, ktorého sa nelegálna činnosť týka a vie určiť jeho druh, potom vie určiť rozsah činu vzhľadom na činnosť, ktorou sa daný druh odpadu spracováva (zneškodnenie, uloženie a pod.). Druhou zložkou rozsahu je cena za odstránenie odpadu z miesta, ktoré na jeho uloženie nie je určené. Tu znalec alebo odborne spôsobilá osoba určuje náklady, ktoré je potrebné vynaložiť na odstránenie odpadu z miesta jeho nezákonného uloženia alebo iného nakladania do najbližšieho miesta, ktoré je určené na uloženie, zneškodnenie resp. zákonné spracovanie tohto odpadu. Ide o všetky náklady v tomto reťazci a teda aj o ľudskú prácu, prácu mechanizmov, prepravu do miesta zákonného spracovania.

Reprezentatívnym príkladom kvantifikácie rozsahu protiprávneho konania v súvislosti s neoprávneným nakladaním s odpadmi je prípad odstránenia komunálneho odpadu z miesta jeho nezákonného uloženia. V prípade, že množstvo takto uloženého odpadu predstavuje 100 ton, najbližšia skládka komunálneho odpadu sa nachádza vo vzdialenosti 40 km a poplatok za uloženie 1 tony odpadu je 100 €, náklady na samotné uloženie odpadu predstavujú sumu 10 000 €. K týmto nákladom je nevyhnutné pripočítať aj náklady na manipuláciu a prepravu odpadu na skládku. Tie závisia od typu použitej techniky, časovej náročnosti prác a ceny za kilometer prepravy. Výpočet týchto nákladov je síce technicky nenáročný, avšak variabilný podľa rozsahu použitia mechanizmov a počtu nasadených pracovníkov. V trestnom konaní tieto náklady určuje pribratý znalec alebo odborne spôsobilá osoba. Do výsledného určenia rozsahu činu je zároveň potrebné započítať aj ďalšie náklady – predovšetkým náklady na uvedenie životného prostredia do pôvodného stavu, ako aj environmentálnu škodu, ak k nej v dôsledku protiprávneho konania došlo. Treba však poznamenať, že nie každé protiprávne nakladanie s odpadmi, ktoré naplňa znaky trestného činu, zároveň spôsobuje škodu na životnom prostredí. Príkladom môže byť uloženie ojazdených pneumatík na betónovú plochu v opustenom priemyselnom areáli (tzv. brownfelde), kde nedochádza k priamej kontaminácii pôdy, vody alebo ovzdušia. V takom prípade však možno bez pochybností kvantifikovať náklady na odstránenie a zákonné zhodnotenie alebo zneškodnenie tohto odpadu, čím sa určí rozsah trestného činu neoprávneného nakladania s odpadmi.

Ďalším nástrojom na určenie škody alebo rozsahu protiprávneho konania je identifikácia neoprávneného prospechu získaného v súvislosti so spáchaním trestného činu. Ide o aplikáciu ustanovenia Trestného zákona, ktorá sa v praxi využíva pomerne zriedkavo. Pri niektorých

² Vyhláška Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky č. 365/2015, ktorou sa ustanovuje Katalóg odpadov

trestných činoch proti životnému prostrediu však môže predstavovať jediný kvantifikovateľný ukazovateľ následku činu, resp. výšky škody či jeho rozsahu. Typickým príkladom je trestný čin porušovania ochrany vôd a ovzdušia podľa § 303 Trestného zákona. Ak subjekt produkujúci vo svojom technologickom procese nebezpečné kvapalné odpady alebo odpadové vody, ktoré je povinný zneškodniť prostredníctvom vlastnej čistiarne odpadových vôd, tieto odpadové látky vypustí bez úpravy priamo do vodného toku, býva stanovenie výšky škody na životnom prostredí mimoriadne problematické. Z hľadiska trestnoprávnej kvalifikácie je pritom potrebné preukázať vznik väčšej škody (20 000 €), napr. podľa § 303 ods. 1 písm. b) TZ. Kvantifikáciu škody v takýchto prípadoch sťažuje dynamický charakter vodného toku – ide o prostredie, kde dochádza k riedeniu kontaminantu geometrickým radom, k jeho rozptylu a zároveň k odplaveniu kontaminovaných organizmov. Následky sa preto prejavujú v rôznom rozsahu aj na miestach vzdialených niekoľko kilometrov od zdroja znečistenia, často bez možnosti ich úplného zachytenia a vyčistenia. Napríklad uhynuté ryby sú odnášané prúdom, pričom mnohé z nich sa na breh nedostanú a nie sú zahrnuté do celkovej bilancie škody. Škoda na vodnej faune sa zvyčajne vyčísluje jednotkovo – v eurách za kilogram uhynutých rýb. Aj pri zachytení 1 000 kusov uhynutých rýb môže byť celková škoda vyčíslená len na 1 500 až 2 000 €, čo zjavne nepostačuje na naplnenie zákonného znaku väčšej škody. V takýchto prípadoch je efektívnym riešením stanovenie rozsahu činu prostredníctvom určenia neoprávneného prospechu.

Ak je možné u znečisťovateľa objektívne zistiť množstvo a druh vypustenej látky, ako aj výšku nákladov, ktoré by boli spojené s jej zákonným zneškodnením alebo vyčistením, možno vypočítať prospech získaný vyhnutím sa týmto povinnostiam. Tento prospech je zároveň ekvivalentom škody spôsobenej v dôsledku porušenia zákonných povinností. Zneškodnenie znečisťujúcich látok alebo čistenie odpadových vôd je technologicky a ekonomicky náročný proces, pričom ceny za likvidáciu alebo úpravu jedného kubického metra kontaminovanej vody sa pohybujú v stovkách až tisícoch €. Z toho dôvodu je v trestnom konaní nevyhnutné, aby orgány činné v trestnom konaní brali do úvahy aj výšku neoprávneného prospechu získaného v príčinnej súvislosti so spáchaním činu, najmä v prípadoch, keď nie je možné preukázať výšku environmentálnej škody tradičnými metódami. Zároveň je potrebné rozlišovať medzi určením neoprávneného prospechu ako kvantifikačného znaku rozsahu činu a situáciou, keď ide o výnos z trestnej činnosti vo vzťahu k legalizácii príjmov – v takom prípade nejde o škodu v zmysle následku environmentálneho deliktu.

Či už ide o určenie spoločenskej hodnoty chránených druhov živočíchov, rastlín alebo biotopov, kvantifikáciu rozsahu neoprávneného nakladania s odpadmi, výšku škody na životnom prostredí, náklady na jeho uvedenie do pôvodného stavu, alebo vyčíslenie získaného prospechu, orgány činné v trestnom konaní uplatňujú postupy podľa tretieho dielu šiestej hlavy prvej časti Trestného poriadku, ktorý upravuje odbornú a znaleckú činnosť. V predchádzajúcich častiach článku sme priblížili, kedy postačuje odborné vyjadrenie a kedy je nevyhnutné pribratie znalca z príslušného odboru a odvetvia. Znalecká činnosť má významný vplyv na dĺžku prípravného konania, pričom jej realizácia často presahuje niekoľko mesiacov a v zložitejších prípadoch aj rokov. Dôvodom je prepojenosť čiastkových znaleckých úloh, ich technická, časová a personálna náročnosť.

Pre oblasť trestných činov súvisiacich s odpadovým hospodárstvom je podľa zoznamu Ministerstva spravodlivosti SR evidovaných iba 9 znalcov³, ktorí ročne spracúvajú stovky znaleckých posudkov. Ich činnosti predchádza znalecké skúmanie z oblasti geodézie (zameranie množstva uloženého odpadu) a chémie (určenie zloženia a kategorizácia odpadu). V prípadoch, keď dôjde aj ku škode na životnom prostredí, sa realizuje ďalšie znalecké skúmanie zamerané na jej výšku a určenie nákladov na jeho uvedenie do pôvodného stavu. Znalecké úkony v odbore chémie predstavujú obzvlášť náročný segment – časovo aj finančne. Vyžadujú odber reprezentatívnych vzoriek priamo z miesta činu, ich laboratórnu analýzu a spracovanie znaleckého posudku. V závislosti od rozsahu prípadu ide neraz o stovky až tisíce vzoriek, pričom dostupné kapacity znalcov aj technické limity laboratórií významne ovplyvňujú rýchlosť procesu.

Zásadnou výzvou je aj finančná náročnosť znaleckej činnosti. V prípade pribratia externého znalca alebo akreditovaného laboratória sa cena odberu jednej vzorky pohybuje v rozpätí 100 až 500 €, pričom náklady na analýzu jednej vzorky dosahujú 500 až 2 000 €. Pri objeme 1 000 vzoriek tak môže celková cena znaleckého skúmania prekročiť 1 milión €, čo neraz prevyšuje predpokladanú výšku škody alebo rozsahu protiprávneho konania. Orgány činné v trestnom konaní preto čelia tlaku na hospodárnosť a efektívnosť konania.

Napriek výraznej časovej a finančnej náročnosti znaleckého skúmania sa v súčasnosti darí niektoré aspekty tejto činnosti efektívne optimalizovať, a to najmä prostredníctvom využívania moderných technológií pri zameriavaní množstva odpadu alebo identifikácii a mapovaní zasiahnutého územia. V minulosti sa v týchto prípadoch bežne priberal do trestného konania znalec z odboru geodézia, kartografia a kataster nehnuteľností. Proces zamerania záujmového územia alebo nelegálnej skládky, jeho spracovanie a následné vyhotovenie znaleckého posudku si však vyžadoval niekoľkotýždňovú až niekoľkomesačnú lehotu, pričom náklady na znalecké úkony sa pohybovali v rozmedzí niekoľkých stoviek až tisícok €.

V súčasnosti majú orgány činné v trestnom konaní možnosť využívať vlastné technické kapacity, predovšetkým bezpilotné prostriedky – drony. Tie slúžia ako nosiče senzorovej techniky umožňujúcej presné zberanie geodát. Jednou z najvýznamnejších technológií v tomto smere je LiDAR (Light Detection and Ranging) – špeciálny typ senzora, ktorý prostredníctvom vysoko presného laserového lúča umožňuje vytváranie trojrozmerných modelov terénu. Nasadenie dronov vybavených LiDAR technológiou umožňuje detailné mapovanie povrchu vrátane nelegálnych skládok odpadu, a to aj v oblastiach, ktoré sú vizuálne zakryté vegetáciou alebo sa nachádzajú v ťažko dostupnom teréne. Táto technológia je schopná identifikovať aj skládky skryté pod vegetáciou alebo v ťažko prístupných oblastiach, čo značne zjednodušuje lokalizáciu a dokumentáciu trestných činov.⁴ Ďalšou účinnou metódou, ktorú možno v kombinácii s bezpilotnými prostriedkami využiť, je fotogrametria. Ide o proces spracovania a analýzy fotografií získaných z rôznych uhlov pohľadu, na základe ktorých možno vytvoriť vysokokvalitné 3D modely objektov a krajiny. Fotogrametrické výstupy umožňujú presné určenie objemu a rozsahu nelegálnych skládok, čím sa významne prispieva k objektivizácii

³https://www.justice.gov.sk/registre/znalci/?stav_string=zapis&rozhodnyDatum=&pageNum=1&size=10&sortProperty=meno_sort&sortDirection=ASC&odvetvie_sk_string=250309+--+Odpady

⁴ RANGO, A., et. al. 2006. Research Article: Using Unmanned Aerial Vehicles for Rangelands: Current Applications and Future Potentials, *Environmental Practice*, 159-168, [Accessed 28th June 2025] Available from: <https://doi.org/10.1017/S1466046606060224..>

znaleckého skúmania. Analyzovaním týchto modelov možno presne určiť objem a rozsah nelegálnych skládok.⁵

Obstaranie bezpilotných prostriedkov, špecializovaného softvéru, výpočtovej techniky a zabezpečenie odbornej prípravy personálu síce predstavuje počiatočné investičné náklady v rádo desaťtisícoch €, avšak tieto náklady sa štátu postupne „vracajú“ formou úspor na odmenách za znalecké úkony už po realizácii niekoľkých prípadov, v ktorých boli takéto technológie využité. Vyšetrovanie a dokumentovanie environmentálnej kriminality, ako aj určovanie rozsahu jej následkov, predstavuje v posledných rokoch pozitívny príklad efektívneho využívania moderných technológií v trestnom konaní. Osobitne bezpilotné prostriedky sa ukazujú ako mimoriadne efektívny nástroj pri dokumentovaní miesta činu, najmä v prípadoch nelegálneho nakladania s odpadmi alebo poškodzovania životného prostredia. Ich operatívne nasadenie umožňuje orgánom činným v trestnom konaní rýchlejšie, presnejšie a ekonomickejšie získať relevantné dôkazné materiály potrebné na ďalšie procesné rozhodovanie.

Záver

Problematika určovania rozsahu protiprávneho konania pri trestných činoch proti životnému prostrediu predstavuje komplexnú úlohu, ktorá si vyžaduje presnú interpretáciu právnych noriem, spoluprácu s odborníkmi a efektívne využívanie vedecko-technických metód. Ako ukazuje prax, najvýznamnejšími výzvami sú nejednotnosť prístupov pri vyčísl'ovaní ekologickej ujmy a majetkovej škody, obmedzené kapacity znalcov a náročnosť znaleckých úkonov.

V tejto súvislosti je nevyhnutné:

- zefektívniť znalecký proces prostredníctvom širšieho využívania moderných technológií (napr. bezpilotné prostriedky, digitálne modely),
- zabezpečiť metodickú jednotnosť pri kvantifikácii škody a rozsahu činu,
- vytvoriť priestor pre legislatívne doplnenie presnejších kritérií najmä pri ekologickej ujme.

Určovanie rozsahu trestného činu environmentálneho charakteru nie je len technickou úlohou, ale má zásadný význam pri zabezpečení spravodlivého trestnoprávneho postihu a efektívnej ochrany životného prostredia.

Resumé

Článok analyzuje právne a praktické aspekty určovania rozsahu protiprávneho konania pri environmentálnych trestných činoch. Zdôrazňuje význam správnej aplikácie ustanovení Trestného zákona, znaleckej praxe a využitia moderných technológií. Na príkladoch ukazuje komplexnosť kvantifikácie škody a ekologickej ujmy, ako aj problémy súvisiace s dĺžkou a nákladnosťou znaleckého dokazovania. Navrhuje riešenia smerujúce k efektívnejšiemu trestnému konaniu.

⁵ CIKHART, M., 2024. Environmentálna kriminalita a nelegálna cezhraničná preprava odpadov. In: Pokroky v kriminalistike 2024. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, s. 46–58. ISBN 978-80-8293-032-3.

Resumé

The article examines the legal and practical aspects of determining the extent of unlawful conduct in environmental crimes. It emphasizes the importance of the correct application of the Criminal Code, expert practice, and the use of modern technologies. Through practical examples, it demonstrates the complexity of quantifying damage and environmental harm, as well as the challenges related to the duration and cost of expert examinations. The article proposes solutions to improve the effectiveness of criminal proceedings.

Zoznam bibliografických odkazov

- RANGO, A., et. al. 2006. Research Article: Using Unmanned Aerial Vehicles for Rangelands: Current Applications and Future Potentials, *Environmental Practice*, 159-168, [Accessed 28th June 2025] Available from: <https://doi.org/10.1017/S1466046606060224>.
- CIKHART, M., 2024. Environmentálna kriminalita a nelegálna cezhraničná preprava odpadov. In: *Pokroky v kriminalistike 2024*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, s. 46–58. ISBN 978-80-8293-032-3.
- Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov
- Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov
- Zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov
- Zákon č. 15/2005 Z. z. o ochrane druhov voľne žijúcich živočíchov a voľne rastúcich rastlín reguláciou obchodu s nimi a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov
- Zákon č. 79/2015 Z. z. o odpadoch v znení neskorších predpisov
- Nariadenie Rady (ES) č. 338/97 z 9. decembra 1996 o ochrane druhov voľne žijúcich živočíchov a rastlín reguláciou obchodu s nimi
- Smernica Európskeho Parlamentu a Rady (EÚ) 2024/1203 z 11. apríla 2024 o ochrane životného prostredia prostredníctvom trestného práva, ktorou sa nahrádzajú smernice 2008/99/ES a 2009/123/ES
- Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2008/99/ES z 19. novembra 2008 o ochrane životného prostredia prostredníctvom trestného práva
- Vyhláška Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky č. 365/2015, ktorou sa ustanovuje Katalóg odpadov v znení neskorších predpisov
- Vyhláška Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky č. 170/2021 Z. z., ktorou sa vykonáva zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov
- https://www.justice.gov.sk/registre/znalci/?stav_string=zapis&rozhodnyDatum=&pageNum=1&size=10&sortProperty=meno_sort&sortDirection=ASC&odvetvie_sk_string=250309+-+Odpady

Kontaktné údaje

Ing. Michal Cikhart

Odborný asistent

Katedra vyšetrovania

Akadémia Policajného zboru v Bratislave

michal.cikhart@akademiapz.sk

EKONOMICKÁ TEÓRIA PRÁVA V OBLASTI TRESTNÝCH ČINOV PROTI REPUBLIKE¹

LAW AND ECONOMICS APPROACH TO CRIMES AGAINST THE REPUBLIC

Mgr. et. Mgr. Juraj Lauko, PhD., JUDr. Roland Hochmann²

Anotácia: Článok sa zaoberá aplikáciou ekonomickej teórie práva (Law and Economics) na analýzu účinnosti a efektivity právnych noriem, pričom sa sústreďuje na trestné činy proti republike. Právo je v článku vnímané nielen ako nástroj spravodlivosti, ale aj ako prostriedok optimalizácie spoločenského správania prostredníctvom ekonomickej analýzy založenej na predpoklade racionálneho konania jednotlivcov. Cieľom článku je zhodnotiť mieru, do akej miery právne normy minimalizujú spoločenské náklady a maximalizujú verejný úžitok. Článok zároveň poukazuje na prínosy a limity ekonomickej analýzy práva, najmä v trestnoprávnej oblasti a diskutuje, ako možno kombináciou preventívnych opatrení, efektívneho trestania a cielenej bezpečnostnej politiky zvýšiť odolnosť štátu voči novodobým hrozbám pri udržateľnom využívaní verejných zdrojov.

Kľúčové slová: Ekonomická analýza trestného práva, Trestné činy proti republike, Bezpečnostná politika štátu.

Annotation: The article explores the application of the economic theory of law (Law and Economics) to the analysis of the effectiveness and efficiency of legal norms, with a specific focus on crimes against the republic. Law is viewed not only as an instrument of justice, but also as a means of optimizing social behavior through economic analysis based on the assumption of rational individual behavior. The aim of the article is to assess the extent to which legal norms minimize social costs and maximize public benefit. The article also highlights the benefits and limitations of economic analysis of law, particularly in the field of criminal law, and discusses how a combination of preventive measures, effective punishment, and targeted security policy can enhance the state's resilience to modern threats while ensuring the sustainable use of public resources.

Keywords: Economic Analysis of Criminal Law, Crimes against the Republic, National Security Policy.

Úvod

Článok sa zaoberá aplikáciou ekonomickej teórie práva (Law and Economics) na hodnotenie účinnosti a efektivity právnych noriem, so zameraním na trestné činy proti republike. Právo je v tomto článku vnímané nielen ako nástroj spravodlivosti, ale aj ako prostriedok na optimalizáciu spoločenského správania prostredníctvom ekonomickej analýzy.

¹ „Táto práca bola podporená Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-23-0645.“

² Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta - Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky.

Základnou premisou je predpoklad racionálneho konania jednotlivcov, pričom právne normy sú hodnotené z hľadiska ich schopnosti minimalizovať spoločenské náklady a maximalizovať verejný úžitok.

V článku sa skúmajú možnosti využitia ekonomických modelov, ako napríklad Beckerov model kriminality, na analýzu preventívnych a represívnych opatrení týkajúcich sa trestných činov ako Vlastizrada, Úklady proti Slovenskej republike, Sabotáž, Ohrozenie utajovanej skutočnosti. Osobitná pozornosť je venovaná hybridným hrozbám, kybernetickej bezpečnosti a významu verejných politík pri tvorbe efektívneho právneho rámca. Cieľom článku je poukázať na prínosy, ale aj limity ekonomickej analýzy práva v oblasti trestnej politiky a identifikovať opatrenia, ktoré môžu zvýšiť odolnosť štátu voči bezpečnostným hrozbám pri efektívnom využití verejných zdrojov.

Ekonomická teória práva

Právo ako nástroj spoločenskej regulácie je neoddeliteľnou súčasťou každého právneho štátu. Jeho základným cieľom je zabezpečenie spravodlivosti, poriadku, právnej istoty a ochrany verejného záujmu. Tradične sa právo skúmalo predovšetkým z pohľadu právnej dogmatiky, filozofie práva alebo sociológie. V 20. storočí sa však čoraz viac presadzuje nový, interdisciplinárny prístup – ekonomická teória práva (Law and Economics), ktorá analyzuje právne normy prostredníctvom ekonomických nástrojov a konceptov.³

Ekonomická teória práva prináša do právnej vedy nový spôsob hodnotenia účinnosti a efektivity právnych noriem. Základnou premisou je predpoklad, že jednotlivci v spoločnosti konajú racionálne a snažia sa maximalizovať svoj úžitok. Právne normy sú v tomto kontexte vnímané ako nástroje, ktoré usmerňujú správanie jednotlivcov tak, aby minimalizovali spoločenské náklady a optimalizovali prerozdelenie zdrojov.⁴ Táto teória vychádza predovšetkým z diela Richarda A. Posnera, ktorý spojil ekonomickú analýzu s právnou praxou a ukázal, že mnohé právne rozhodnutia a normy možno vysvetliť a hodnotiť z hľadiska ich ekonomickej efektivity.⁵

Jadrom tejto teórie je vnímanie práva ako systému pravidiel, ktoré ovplyvňujú ekonomické správanie jednotlivcov a ktoré môžu byť hodnotené z hľadiska ich efektivity. Normy, ktoré vedú k zníženiu transakčných nákladov, obmedzeniu externalít a zlepšeniu alokácie zdrojov, sú považované za ekonomicky efektívne.⁶ Týmto spôsobom sa právne predpisy analyzujú nie len ako nástroje spravodlivosti, ale aj ako prostriedky hospodárskej optimalizácie v spoločnosti.

Z praktického hľadiska sa ekonomická teória práva delí na dve hlavné oblasti: pozitívnu analýzu, ktorá sa snaží vysvetliť, ako právo funguje v praxi, a normatívnu analýzu, ktorá navrhuje, ako by malo byť právo formované, aby dosiahlo čo najvyššiu spoločenskú efektívnosť.⁷ V rámci pozitívneho prístupu sa napríklad skúma, prečo sa určité právne normy historicky

³ POSNER, Richard A. *Economic Analysis of Law*. Boston: Little, Brown and Co., 1973. ISBN 978-1566627313.

⁴ COOTER, Robert a Thomas ULEN. *Law and Economics*. 6. vyd. Boston: Pearson Education, 2012. ISBN 978-0-13-254065-0.

⁵ POSNER, Richard A. *Economic Analysis of Law*. Boston: Little, Brown and Co., 1973. ISBN 9781566627313.

⁶ COOTER, Robert a Thomas ULEN. *Law and Economics*. 6. vyd. Boston: Pearson Education, 2012. ISBN

⁷ MERCURO, Nicholas a Steven G. MEDEMA. *Economics and the Law: From Posner to Post-Modernism*. Princeton: Princeton University Press, 2006. ISBN 9780691125725.

presadili, alebo ako jednotlivci reagujú na právne stimuly. Normatívny prístup zas poskytuje odporúčania, ako zmeniť právo tak, aby lepšie odrážalo ekonomické záujmy spoločnosti.

Ekonomická teória práva má svoje uplatnenie aj pri hodnotení verejných výdavkov na justíciu, políciu a prokuratúru. Z pohľadu verejných financií je potrebné skúmať, aký pomer medzi nákladmi na vymáhanie práva a jeho reálnymi účinkami prináša najväčší úžitok pre spoločnosť. Napriek svojej užitočnosti čelí tento prístup aj kritike. Kritici upozorňujú, že ekonomická teória práva môže redukovať komplexné právne a morálne otázky na čisto číselné hodnoty. Právo však nie je len o efektivite, ale aj o dosahovaní cieľov ako spravodlivosť, rovnosť, či dôstojnosť. Niektoré modely navyše nemusia zachytávať skutočné správanie ľudí, ktorí sa často rozhodujú iracionálne, emocionálne alebo pod vplyvom predsudkov.⁸ Na túto slabinu upozorňuje aj smer behaviorálnej ekonómie práva (Behavioral Law and Economics), ktorý sa snaží do modelov zakomponovať psychologické a kognitívne skreslenia pri rozhodovaní.⁹

Napriek týmto obmedzeniam predstavuje ekonomická teória práva silný nástroj na analýzu právneho systému a jeho efektivity. Umožňuje zákonodarcovi identifikovať oblasti, kde právo zlyháva pri napĺňaní svojich cieľov, a zároveň poskytuje rámec pre návrhy reformných opatrení, ktoré majú za cieľ optimalizovať správanie jednotlivcov a inštitúcií v spoločnosti. Práve v kontexte rastúcich bezpečnostných rizík, hybridných hrozieb a zmien v kriminalite je takýto prístup mimoriadne aktuálny a hodnotný.

V súčasnosti je tento prístup čoraz dôležitejší najmä pri hodnotení právnych noriem v oblasti trestného práva, ktoré neplní len represívnu, ale aj preventívnu a výchovnú funkciu.¹⁰ Z pohľadu ekonomickej teórie práva je trest chápaný ako náklad, ktorý má odradiť jednotlivcov od protiprávneho správania. Ak je trest príliš nízky alebo jeho uplatňovanie nedostatočné, jednotlivci môžu kalkulovať s tým, že páchanie trestnej činnosti je pre nich výhodnejšie než dodržiavanie práva. Naopak, ak je trest neprimerane vysoký alebo ekonomicky neefektívny, môže viesť k preťaženiu justičného systému či neúmerným výdavkom štátu.¹¹

Oblasť trestných činov proti republike a bezpečnosti republiky je z hľadiska tejto analýzy mimoriadne aktuálna. Súčasný svet čelí novým výzvam a hrozbám, ktoré presahujú tradičné chápanie kriminality. Medzi takéto hrozby patria napríklad hybridné útoky, kybernetická kriminalita, šírenie dezinformácií, či snahy o narušenie demokratických inštitúcií zo strany domácich alebo zahraničných aktérov. Trestné činy ako Vlastizrada, Úklady proti Slovenskej republike, Sabotáž, Ohrozenie utajovanej skutočnosti predstavujú zásah do samotnej podstaty štátnej suverenity a verejného poriadku. Ich dôsledky majú nielen právny a morálny, ale aj značný ekonomický rozmer – od narušenia bezpečnosti cez ekonomické škody až po zníženie dôvery verejnosti v štátne inštitúcie.¹²

⁸ KAPLOW, Louis a Steven SHAVELL. *Fairness versus Welfare*. Cambridge: Harvard University Press, 2002.

⁹ SUNSTEIN, Cass R. *Behavioral Law and Economics*. Cambridge: Cambridge University Press, 2000. ISBN 978-0521667432.

¹⁰ MENCEROVA, I. a kol. *Trestné právo hmotné. Všeobecná časť 2. aktualizované a prepracované vydanie*. Šamorín: Heuréka, 2015. ISBN 978-80-8175-011-5.

¹¹ BECKER, Gary S. Crime and Punishment: An Economic Approach. *Journal of Political Economy*, 1968, roč. 76.

¹² NÁRODNÝ BEZPEČNOSTNÝ ÚRAD. *Národná stratégia boja proti hybridným hrozbám*. Bratislava, 2022. Dostupné na: <https://www.nbu.gov.sk/koncepcia-slovenskej-republiky-pre-boj-proti-hybridnym-hrozbam/>

Preto je nevyhnutné analyzovať tieto právne normy nielen z hľadiska ich ústavnosti a spravodlivosti, ale aj z pohľadu ich efektivity a nákladovosti. Ekonomická teória práva nám umožňuje klásť otázky typu: Sú súčasné tresty za trestné činy proti republike dostatočne odstrašujúce? Aké sú náklady na prevenciu a represiu týchto činov v porovnaní s ich spoločenskou škodlivosťou? Je ekonomicky efektívnejšie investovať do kybernetickej ochrany, alebo zvýšiť tresty a kontrolné mechanizmy? Práve takéto otázky môžu pomôcť zákonodarcovi, ale aj verejným činiteľom vytvárať právne normy, ktoré nielen chránia štát a spoločnosť, ale zároveň to robia takým spôsobom, ktorý je udržateľný, účinný a efektívny.¹³

Aplikácia ekonomickej analýzy na trestné činy proti republike

Trestné činy proti republike predstavujú závažné narušenie základných pilierov štátneho zriadenia, verejného poriadku a vnútornej bezpečnosti. Patria medzi najväčšie trestné činy z pohľadu suverenity štátu, pretože ich cieľom je ohroziť existenciu, fungovanie a stabilitu štátu ako celku. Z hľadiska právnej klasifikácie sú tieto trestné činy zakotvené v siedmej hlave osobitnej časti Trestného zákona (napr. Vlastizrada, Úklady proti Slovenskej republike, Sabotáž, Ohrozenie utajovanej skutočnosti)¹⁴, avšak z pohľadu ekonomickej analýzy je možné ich chápať aj ako extrémne spoločenské externality, ktoré majú vysoké priame aj nepriame náklady.

Ekonomická teória práva ponúka v tomto kontexte nástroje na hodnotenie účinnosti a efektivity právnych noriem, ktoré majú zabezpečiť prevenciu, odhalenie a potrestanie takýchto činov. Podľa Beckerovho modelu kriminality sa páchatelia rozhodujú racionálne na základe kalkulácie očakávaného zisku a rizika odhalenia a trestu. Aplikáciou tohto modelu na trestné činy proti republike možno skúmať, aký vplyv majú výška trestov, pravdepodobnosť odhalenia a účinnosť represívnych nástrojov na správanie potenciálnych páchatel'ov.

Jedným z problémov pri analýze trestných činov proti republike je ich nízka frekvencia¹⁵, no zároveň extrémne vysoká spoločenská škodlivosť. Práve preto je dôležité zameriavať sa na preventívne opatrenia, ktoré môžu byť z pohľadu nákladov efektívnejšie ako samotné represívne postihovanie. Medzi takéto opatrenia patrí napríklad monitorovanie rizikových skupín, investície do kybernetickej bezpečnosti, boj proti radikalizácii a dezinformáciám, či strategická komunikácia zo strany štátu.

Z ekonomického hľadiska vznikajú pri trestných činoch proti republike viaceré negatívne externality – napríklad narušenie dôvery v inštitúcie, zníženie investičnej atraktivity krajiny, destabilizácia verejných financií, či zvýšenie výdavkov na bezpečnostné opatrenia.¹⁶ Preto má štát legitímny záujem minimalizovať riziko výskytu týchto trestných činov nielen z hľadiska spravodlivosti, ale aj efektívneho riadenia verejných zdrojov.

¹³ COOTER, Robert a Thomas ULEN. Law and Economics. 6. vyd. Boston: Pearson Education, 2012.

¹⁴ Burda, E., Čentíš, J., Kolesár, J., Záhora, J. a kol. Trestný zákon. Osobitná časť. Komentár. II. diel. 1. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2011, 880 s.

¹⁵ Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky. Štatistika kriminality v Slovenskej republike za rok 2023. Bratislava: Ministerstvo vnútra SR, 2024 Dostupné na: https://www.minv.sk/?statistika_kriminality_v_slovenskej_republike_za_rok_2023_xml

¹⁶ OECD. *The Economic Impact of Terrorism*. Paris: OECD Publishing, 2021.

Praktickým príkladom je teroristický útok alebo kybernetický útok na kritickú infraštruktúru, ktorý môže spôsobiť obrovské materiálne škody a sekundárne náklady na obnovu a prevenciu. Ak je pravdepodobnosť úspešného odhalenia takéhoto útoku nízka a sankcie neodstrašujúce, ekonomický model naznačuje, že motivácia páchať takéto činy narastá. V tomto prípade môže byť účinnejšie investovať do technologickej prevencie (napr. umelá inteligencia na detekciu hrozieb, rozšírenie personálneho substrátu a materiálnych kapacít príslušných štátnych orgánov ako Národný bezpečnostný úrad, Slovenská informačná služba, či Vojenské spravodajstvo) než zvyšovanie trestov.

Okrem represie a prevencie zohráva významnú úlohu aj verejná politika a legislatíva. Napríklad zavádzanie právnych noriem, ktoré sprísňujú kontrolu nad financovaním podozrivých aktivít alebo legislatíva umožňujúca rýchlejšiu koordináciu bezpečnostných zložiek môžu prispieť k zvýšeniu efektivity systému. Ekonomický prístup tak umožňuje zákonodarcovi optimalizovať opatrenia v závislosti od ich nákladov, účinku a spoločenského dopadu.

V súčasnosti, kedy štáty čelia hybridným hrozbám je čoraz viac zrejmé, že tradičné právne a bezpečnostné nástroje nestačia. Ekonomická analýza vnáša do tejto problematiky pragmatický rámec a umožňuje hodnotiť, ktoré opatrenia sú najefektívnejšie z pohľadu udržateľnosti a spoločenského výnosu. Práve kombinácia práva, ekonómie a bezpečnostnej analýzy je kľúčová pre tvorbu moderného a odolného právneho systému.

Záver

Ekonomická teória práva predstavuje inovatívny prístup k chápaniu a tvorbe právnych noriem. Vychádza z predpokladu, že jednotlivci konajú racionálne a rozhodujú sa na základe kalkulácie nákladov a prínosov. Tento rámec umožňuje analyzovať právo nie len z pohľadu spravodlivosti, ale aj jeho efektivity a účinnosti v reálnom svete.

Aplikácia tohto prístupu na trestné činy proti republike ukazuje, že ekonomická analýza vie byť užitočným nástrojom pri hodnotení ich spoločenskej nebezpečnosti a účinnosti reakcií verejných činiteľov. Hoci sú tieto trestné činy zriedkavé, môžu mať rozsiahle a závažné následky. Preto podľa nášho názoru stále predstavujú aktuálnu tému v odbornej verejnosti. Ekonomický pohľad pomáha určiť, ktoré opatrenia sú efektívne, udržateľné a prinášajú najvyšší spoločenský úžitok. Aj podľa Posnera ekonomická teória nedokáže záväzne stanoviť ako má spoločnosť vyzerieť. Nie je schopná zodpovedať otázku, či súčasné rozloženie blahobytu v spoločnosti je dobré alebo zlé alebo spravodlivé, či nie. Ostáva v rovine užitočného nástroja na porovnanie nákladov na zmenu súčasného stavu.

Samotné sprísňovanie trestov nemusí byť postačujúce. Efektívnejším riešením môže byť kombinácia preventívnych stratégií, včasného odhaľovania hrozieb a cielenej bezpečnostnej politiky. Zákonodarca môže využívať ekonomickú analýzu ako oporu pri navrhovaní právnych noriem, ktoré sú nielen spravodlivé, ale aj efektívne z hľadiska spoločenských nákladov. Ekonomická teória práva týmto spôsobom obohacuje právne myslenie o nový rozmer a pomáha zlepšovať fungovanie právneho systému v prospech celej spoločnosti. Najmä tam, kde ide o ochranu ústavnosti, bezpečnosti a verejného poriadku.

Resumé

Článok sa zaoberá aplikáciou ekonomickej teórie práva na analýzu účinnosti a efektivity právnych noriem, so zameraním na trestné činy proti republike. Ekonomická teória práva, vychádzajúca z predpokladu racionálneho konania jednotlivcov, hodnotí právne normy z pohľadu ich schopnosti minimalizovať spoločenské náklady a maximalizovať verejný úžitok. Text predstavuje základné východiská teórie (najmä dielo Richarda Posnera), rozlišuje medzi pozitívnou a normatívnou analýzou práva a upozorňuje na jej využitie pri hodnotení verejných výdavkov v oblasti justície a bezpečnosti.

Osobitná pozornosť je venovaná trestným činom ako Vlastizrada, Úklady proti Slovenskej republike či Sabotáž, ktoré sú vnímané ako extrémne spoločenské externality. Práca využíva Beckerov model kriminality na analýzu motivácií páchateľov a diskutuje o účinnosti preventívnych a represívnych opatrení. Zohľadňuje aj nové hrozby ako kybernetické útoky či hybridné hrozby a poukazuje na potrebu ich riešenia prostredníctvom kombinácie práva, ekonomiky a bezpečnostnej politiky.

Záverom práca konštatuje, že samotné sprísňovanie trestov nie je vždy efektívne. Namiesto toho navrhuje integrovaný prístup zahŕňajúci ekonomickú racionalitu, preventívne stratégie a optimalizáciu verejných výdavkov, čo má prispieť k odolnosti štátu voči moderným bezpečnostným výzvam.

Resumé

The article examines the application of the economic theory of law to the analysis of the effectiveness and efficiency of legal norms, with a specific focus on crimes against the republic. Based on the assumption of rational individual behavior, the economic theory of law evaluates legal norms according to their ability to minimize social costs and maximize public benefit. The article introduces the core principles of the theory—particularly the contributions of Richard Posner—and distinguishes between positive and normative legal analysis. It also highlights the potential of this approach in evaluating public expenditures in justice and security.

Special attention is given to crimes such as treason, conspiracy against the Slovak Republic, and sabotage, which are interpreted as extreme social externalities. The article applies Becker's model of crime to analyze offender motivations and assesses the effectiveness of both preventive and repressive measures. It also addresses emerging threats such as cyberattacks and hybrid warfare, emphasizing the need to respond through a combination of legal, economic, and security strategies.

In conclusion, the article argues that simply increasing penalties is not always effective. Instead, it proposes an integrated approach that includes economic rationality, preventive strategies, and optimization of public spending, contributing to greater state resilience in the face of modern security challenges.

Použité zdroje

- BECKER, Gary S. Crime and Punishment: An Economic Approach. *Journal of Political Economy*, 1968, roč. 76.

- Burda, E., Čentěš, J., Kolesár, J., Záhora, J. a kol. Trestný zákon. Osobitná časť. Komentár. II. diel. 1. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2011, 1608 s.
- COOTER, Robert a Thomas ULEN. Law and Economics. 6. vyd. Boston: Pearson Education, 2012.
- KAPLOW, Louis a Steven SHAVELL. *Fairness versus Welfare*. Cambridge: Harvard University Press, 2002.
- MERCURO, Nicholas a Steven G. MEDEMA. Economics and the Law: From Posner to Post-Modernism. Princeton: Princeton University Press, 2006. ISBN 9780691125725.
- MENCEROVA, I. a kol. Trestné právo hmotné. Všeobecná časť 2. aktualizované a prepracované vydanie. Šamorín: Heuréka, 2015. ISBN 978-80-8175-011-5.
- Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky. Štatistika kriminality v Slovenskej republike za rok 2023. Bratislava: Ministerstvo vnútra SR, 2024 Dostupné na: https://www.minv.sk/?statistika_kriminality_v_slovenskej_republike_za_rok_2023_xml
- NÁRODNÝ BEZPEČNOSTNÝ ÚRAD. Národná stratégia boja proti hybridným hrozbám. Bratislava, 2022. Dostupné na: <https://www.nbu.gov.sk/koncepcia-slovenskej-republiky-pre-boj-proti-hybridnym-hrozbam/>
- OECD. *The Economic Impact of Terrorism*. Paris: OECD Publishing, 2021.
- POSNER, Richard A. Economic Analysis of Law. Boston: Little, Brown and Co., 1973. ISBN 9781566627313.
- SUNSTEIN, Cass R. *Behavioral Law and Economics*. Cambridge: Cambridge University Press, 2000. ISBN 978-0521667432

Kontaktné údaje

Mgr. et. Mgr. Juraj Lauko, PhD.

lauko49@uniba.sk

Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky
Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave

JUDr. Roland Hochmann

roland.hochmann@flaw.uniba.sk

Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky
Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave

VYBRANÝ POSTUP V RÁMCI SKRÁTENÉHO VYŠETROVANIA DROGOVEJ TRESTNEJ ČINNOSTI

SELECTED PROCEDURE IN A SUMMARY INVESTIGATION OF DRUG CRIME

kpt. JUDr. Katarína Masár Kupková, PhD.

Anotácia: Vedecká štúdia sa venuje vybranému postupu v rámci skráteného vyšetrovania drogovej trestnej činnosti z dôvodu potrieb aplikačnej praxe. Prvá časť článku sa venuje právnej úprave drogovej trestnej činnosti v slovenskom právnom poriadku, a to konkrétne hmotnoprávnej úprave v zmysle § 171 až § 173a zákona č. 300/2005 Z. z. Trestného zákona v znení neskorších predpisov. Druhá časť článku sa venuje konkrétnej modelovej situácii, s ktorou poverený príslušník Policajného zboru môže prísť v rámci výjazdu do kontaktu a ponúka konkrétny postup ako môže vo veci konať. Predkladaná vedecká štúdia je čiastočným výstupom z medzinárodnej vedeckovýskumnej úlohy "Uplatňovanie poznatkov neverbálnej komunikácie a behaviorálnej analýzy v procese vyšetrovania" vedenej na Akadémii Policajného zboru v Bratislave vedenej pod číslom Výsk. 276.

Kľúčové slová: drogy, trestný čin, trestné konanie

Annotation: The scientific study is devoted to the selected procedure within the framework of the summary investigation of drug crime due to the needs of the application practice. The first part of the article is devoted to the legal regulation of drug offences in the Slovak legal system, namely the substantive regulation under § 171 to § 173a of Act No. 300/2005 Coll. of the Criminal Code, as amended. The second part of the article is devoted to a specific model situation, with which an investigator of the Police Corps may come into contact within the framework of a raid and offers a specific procedure how he can act in the matter. The present scientific study is a partial output of the international scientific research task "Application of knowledge of non-verbal communication and behavioural analysis in the process of investigation" conducted at the Academy of the Police Corps in Bratislava under the number Research 276.

Keywords: drugs, crime, criminal proceedings

Úvod

Drogová trestná činnosť je stále závažným spoločenským problémom. Vzhľadom na rastúci počet prípadov súvisiacich s nelegálnym držaním, výrobou a distribúciou omamných a psychotropných látok je nevyhnutné, aby orgány činné v trestnom konaní postupovali rýchlo, efektívne a zákonne, a teda v zmysle trestno- právnych predpisov. Cieľom tohto článku je priblížiť čitateľovi vymedzenú právnu úpravu drogovej trestnej činnosti v podmienkach Slovenskej republiky a taktiež aj praktický postup povereného príslušníka Policajného zboru v

rámci skráteného vyšetrovania pri modelovej situácii. Pozornosť je taktiež venovaná aj významu výsluchu obvineného z drogovej trestnej činnosti, a to najmä jeho verbálnych a neverbálnych prejavov, ktoré môžu napomôcť pri objasňovaní skutku.

Právna úprava

Drogová trestná činnosť je v súčasnosti jedným z najrozšírenejších druhov trestnej činnosti. V slovenskom trestnom práve je drogová trestná činnosť vymedzená v § 171 až § 173a zákona č. 300/2005 Z. z. Trestným zákon v znení neskorších predpisov. Pre účely článku je uvedený vybraný postup v rámci skráteného vyšetrovania vykonávaného poverenými príslušníkmi Policajného zboru. Poverení príslušníci Policajného zboru sú vecne príslušní pre skráteného vyšetrovanie drogovej trestnej činnosti pre nasledovné trestné činy.

„§ 171 Neoprávnené prechovávanie omamnej látky a psychotropnej látky

(1) Kto neoprávnené prechováva omamnú látku konope, živice z konopy alebo psychotropnú látku obsahujúcu akýkoľvek tetrahydrokanabinol, izomer alebo jeho stereochemický variant (THC) v nepatrnom množstve, potrestá sa odňatím slobody až na jeden rok.

(2) Kto neoprávnené prechováva inú omamnú látku alebo psychotropnú látku ako uvedenú v odseku 1 v nepatrnom množstve, potrestá sa odňatím slobody až na dva roky.

(3) Odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 alebo 2 v malom množstve.

§ 172 Neoprávnené pestovanie rastlín a húb obsahujúcich omamnú látku alebo psychotropnú látku

(1) Kto neoprávnené pestuje rastliny rodu Cannabis (konopa) v nepatrnom množstve za účelom osobnej spotreby a bez toho, aby boli čo i len sčasti určené na ďalšiu distribúciu alebo na účel dosiahnutia majetkového prospechu, potrestá sa odňatím slobody až na šesť mesiacov.

(2) Kto neoprávnené pestuje iné rastliny alebo huby obsahujúce omamné látky alebo psychotropné látky ako uvedené v odseku 1 v nepatrnom množstve za účelom osobnej spotreby a bez toho, aby boli čo i len sčasti určené na ďalšiu distribúciu alebo na účel dosiahnutia majetkového prospechu, potrestá sa odňatím slobody až na jeden rok.

(3) Odňatím slobody až na dva roky sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 alebo 2 v malom množstve.

(4) Odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 alebo 2

a) pre dieťa mladšie ako pätnásť rokov, alebo

b) vo väčšom množstve.

§ 173a Neoprávnené prechovávanie, výroba a obchodovanie s drogovým prekurzorom a predmetom určeným na výrobu omamnej látky, psychotropnej látky alebo drogového prekurzora

(1) Kto neoprávnené prechováva drogový prekurzor alebo predmet určený na výrobu omamnej látky, psychotropnej látky alebo drogového prekurzora, potrestá sa odňatím slobody až na tri roky“¹.

Vybrané postupy v skrátenom vyšetrovaní

¹ § 171, § 172, § 173a zákona č. 300/2005 Trestný zákon Z. z. v znení neskorších predpisov.

Postup vo výjazde

Modelová situácia: Hliadka obvodného oddelenia Policajného zboru na zástavke mestskej hromadnej dopravy na ulici Sklabinská 1 v Bratislave kontroluje totožnosť osoby, ktorá pri vyberaní dokladu totožnosti z peňaženky odhodí na zem neznámu zelenú sušinu v plastovom uzatvárateľnom vrecúsku, pričom vzniklo podozrenie, že ide o drogu a osoba sa mohla dopustiť trestného činu neoprávnené prechovávanie omamnej látky a psychotropnej látky podľa § 171 Trestného zákona. Osobu následne hliadka Policajného zboru obmedzí na osobnej slobode. Celý skutok bol snímaný kamerovým systémom z obytnej budovy.

V rámci tohto postupu by mal prísť poverený príslušník Policajného zboru na miesto a vykonať obhliadku miesta činu, v rámci ktorej zaistí plastové uzatvárateľné vrečko s obsahom neznámej zelenej sušiny a taktiež by mal uviesť, či a kde sa nachádza kamerový systém, ktorý mohol uvedený skutok snímať.

Vzhľadom na to, že vykonaním obhliadky miesta činu začína trestné stíhanie (ide o neodkladný a neopakovateľný úkon), tak poverený príslušník Policajného zboru vydá uznesenie o začatí trestného stíhania podľa §199 Trestného poriadku, kde uvedie že trestné stíhanie bolo začaté neodkladným a neopakovateľným úkonom, a to obhliadkou miesta činu. Keďže bola osoba obmedzená na osobnej slobode, poverený príslušník Policajného zboru osobu zadrží podľa § 85 odsek 1 Trestného poriadku a vypočuje ju na zápisnicu o výsluchu zadržaného podozrivého. Hliadku Policajného zboru vypočuje na zápisnicu o výsluchu svedka. V súvislosti so skutočnosťou, že miesto skutku snímal kamerový systém, tak poverený príslušník Policajného zboru vydá žiadosť o súčinnosť podľa § 3 odsek 1 Trestného poriadku. V prípade, ak je žiadosť o súčinnosť ihneď vyhovená, tak kamerový záznam z kamerového systému zabezpečí na zápisnicu o vydaní veci podľa § 89a Trestného poriadku. Následne spíše opis kamerového záznamu. V rámci výjazdu poverený príslušník Policajného zboru vydá uznesenie o pribratí znaleckého ústavu (Kriminalisticko- expertízny ústav Policajného zboru) podľa § 143 Trestného poriadku. Keďže bola osoba zadržaná, je povinnosťou povereného príslušníka Policajného zboru zistiť aj informácie o tejto osobe (IS REGOB, CESDaP, Register trestov, DVS, MVS a pod.).

Je možné, že sa situácia vyvinie do štádia, kedy bude existovať podozrenie, že osoba bude ďalej pokračovať v trestnej činnosti (napr. z Registra trestov ide o recidivistu s „bohatou“ kriminálnou minulosťou), a teda, že vzniklo podozrenie, že existujú dôvody väzby.

V takomto prípade, by mal poverený príslušník Policajného zboru požiadať Kriminalisticko- expertízny ústav Policajného zboru o predbežné vyjadrenie, a teda či sa jedná o drogu a v akom množstve (toto predbežné vyjadrenie býva zväčša hotové do 24 hodín). V prípade, obdržania predbežného vyjadrenia, z ktorého by bolo zrejmé, že sa jedná o drogu v dostatočnom množstve je možné vydať uznesenie o vznesení obvinenia podľa § 206 Trestného poriadku a prokurátorovi podať návrh na vydanie návrhu o vzatie obvineného do väzby. V prípade stotožnenia sa prokurátorom s návrhom, tento podá návrh na vzatie obvineného do väzby na súd. Ak by súd rozhodol o vzatí obvineného do väzby je poverený príslušník Policajného zboru povinný odstúpiť predmetný vyšetrovací spis na miestne príslušný odbor kriminálnej polície okresného riaditeľstva Policajného zboru.

V prípade, ak nie sú dôvody väzby alebo súd obvineného nevezme do väzby, tak táto osoba musí byť ihneď prepustená na slobodu.

Následný postup

Ak by pri osobe nevznikli dôvody väzby, tak by poverený príslušník Policajného zboru počkal na výsledok znaleckého posudku.

Variant A: z výsledku znaleckého skúmania by vyplynulo, že sa nejedná o drogu.

V tomto prípade, by poverený príslušník Policajného zboru trestné konanie podľa § 215 Trestného poriadku zastavil, nakoľko sa nejedná o trestný čin.

Variant B: z výsledku znaleckého skúmania by vyplynulo, že sa jedná o drogu a ide o množstvo drogy, ktoré je sankcionované trestno- právnymi predpismi.

V tomto prípade poverený príslušník Policajného zboru vydá uznesenie o vznesení obvinenia podľa § 206 Trestného poriadku, ktoré osobe zašle. Tá má právo v zákonom stanovenej lehote podať voči tomuto uzneseniu sťažnosť.

Variant A: obvinený podá v zákonom stanovenej lehote sťažnosť a prokurátor jej nevyhoví. Následne sa osoba vypočuje na zápisnicu o výsluchu obvineného. Následne bude potrebné vypočuť aj svedkov (hliadka PZ), pričom o tejto skutočnosti sa obvinený upovedomí. Ak nie je potrebné ďalšie dokazovanie vo veci, tak poverený príslušník Policajného zboru zašle obvinenému upovedomenie o záverečnom preštudovaní vyšetrovacieho spisu a preštuduje vyšetrovací spis. Nakoniec poverený príslušník Policajného zboru podá prokurátorovi vykonávajúcemu vo veci dozor návrh na podanie obžaloby.

Variant B: obvinený si nepodá v zákonom stanovenej lehote sťažnosť. V tomto prípade bude nasledovať vyššie opísaný postup.

Výsluch obvineného

V rámci výsluchu obvineného je potrebné pozorovať aj neverbálne prejavy obvineného pri tomto procesnom úkone, nakoľko je možné u obvineného predvídať, či je:

- ochotný spolupracovať,
- či je ku skutku ľahostajný,
- či je agresívny,
- či je pod vplyvom omamnej alebo psychotropnej látky,
- či vykazuje známky abstinenčného syndrómu,
- a pod.

V prípade, že ide o obvineného užívateľa je **možné výsluch obvineného rozčleniť do nasledujúcich štyroch okruhov:**

1. Začiatok užívania drog: čo obvineného viedlo k užívaniu drog, čo od toho očakával, či poznal účinky a riziká, kedy a ako prišiel k prvej droge (kto mu ju ponúkol, kde a kedy).

2. Užívanie drog: aký druh drog užíva, množstvo a frekvencia, ako na neho droga pôsobila, či užíva sám alebo v skupine, ako si ju aplikoval a ako sa o tom dozvedel.

3. Získavanie drog: kde, od koho a za čo drogy získaval, ako si zabezpečoval peniaze, ako nadviazal kontakt s dílermi, kde drogy ukrýval a čo s nimi robil.

4. Výroba drog: či si drogu vyrábala sám, kde, ako, z akých surovín, od koho mal recept, kto mu pomáhal, kde vyrábala, ako utajoval výrobu a komu drogy poskytoval².

Vzor uznesenia o začatí trestného stíhania³

Názov útvaru

ČVS: ORP-1/SV-XXX-XXX-2025

Bratislava 30. 06. 2025

U Z N E S E N I E

Podľa § 199 ods. 1 Trestného poriadku **z a č í n a m** trestné stíhanie pre prečin nedovolennej výroby omamných a psychotropných látok, jedov alebo prekurzorov, ich držania a obchodovania s nimi podľa § 171 ods. 2 Trestného zákona, lebo zistené skutočnosti nasvedčujú tomu,

ž e

neznámy páchateľ od presne nezisteného času do 05.00 hod. dňa 30.06.2025 v Bratislave na zastávke MHD Sklabinská č. 1 u seba neoprávnene prechovával 1ks plastový uzatvárateľný sáčok s tlakovým uzáverom s obsahom neznámej zelenej sušiny.

Trestné stíhanie bolo začaté neodkladným a neopakovateľným úkonom, a to obhliadkou miesta činu zo dňa 30.06.2025.

POUČENIE: Proti tomuto uzneseniu sťažnosť **nie je** prípustná.

Poverený príslušník PZ

ppor. X Y

Záver

Skrátené vyšetrovanie si vyžaduje ako znalosť právnych noriem, tak aj dôsledný a odborne vedený postup zo strany príslušníkov Policajného zboru. Skrátené vyšetrovanie umožňuje rýchle konanie v prípadoch menej závažnej drogovej trestnej činnosti. Uvedené prispieva k zefektívneniu trestného konania. Dôležitou súčasťou tohto konania je aj schopnosť povereného príslušníka Policajného zboru vyhodnotiť správanie obvineného vrátane jeho

² VIKTORYOVÁ, J. – STRAUS, J. et al. Vyšetrovanie. 3. vyd. Bratislava: Akadémia PZ, 2015. 233,234 s. ISBN 978-80-8054-643-4.

³ Praktický príklad autorky.

neverbálnych prejavov, ktoré môžu napomôcť skrátenému vyšetrovaniu vyšetrovaného skutku. Článok poukazuje na význam trestno- právneho rámca s praktickými skúsenosťami, ktoré sú v dnešnej dobe v skrátenom vyšetrovaní, ale i vyšetrovaní nevyhnutné.

Resumé

Vedecká štúdia sa zaoberá právnou úpravou drogovej trestnej činnosti podľa zákona č. 300/2005 Z. z. Trestného zákona v znení neskorších predpisov, ako aj vybranými trestno-procesnými postupmi v rámci skráteného vyšetrovania. Zdôrazňuje význam zákonného konania poverených príslušníkov Policajného zboru pri dokumentovaní vyšetrovaného skutku, zabezpečovaní dôkazov a vykonávaní výsluchov. Osobitná pozornosť je v článku venovaná významu pozorovania neverbálnych prejavov obvineného ako súčasti celkového hodnotenia samotného obvineného počas trestného konania. Predkladaná vedecká štúdia je čiastočným výstupom z medzinárodnej vedeckovýskumnej úlohy "*Uplatňovanie poznatkov neverbálnej komunikácie a behaviorálnej analýzy v procese vyšetrovania*" vedenej na Akadémii Policajného zboru v Bratislave vedenej pod číslom Výsk. 276.

Resumé

The scientific study deals with the legal regulation of drug offences under Act No. 300/2005 Coll. of the Criminal Code as amended, as well as selected criminal procedural procedures within the framework of summary investigation. It emphasises the importance of the lawful conduct of investigators of the Police Corps in documenting the act under investigation, securing evidence and conducting interrogations. Special attention is paid in the article to the importance of observing the non-verbal expressions of the accused as part of the overall assessment of the accused himself during the criminal proceedings. The present scientific study is a partial output of the international scientific research task "*Application of knowledge of non-verbal communication and behavioural analysis in the process of investigation*" conducted at the Academy of the Police Corps in Bratislava under the number Research 276.

Zoznam bibliografických odkazov

- Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov
- Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov
- VIKTORYOVÁ, J. – STRAUS, J. et al. Vyšetrovanie. 3. vyd. Bratislava: Akadémia PZ, 2015. 687 s. ISBN 978-80-8054-643-4

Kontaktné údaje

kpt. JUDr. Katarína Masár Kupková, PhD.
Odborný asistent
Katedra vyšetrovania
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
katarina.kupkova@akademiapz.sk

UPLATŇOVANIE SMERNÍC EURÓPSKEJ ÚNIE O PROCESNÝCH PRÁVACH PODOZRIVÉHO A OBVINENÉHO V KONTEXTE PROJEKTU FULL-PROOF¹

IMPLEMENTATION OF THE EUROPEAN UNION DIRECTIVES ON THE PROCEDURAL RIGHTS OF SUSPECTS AND ACCUSED PERSONS IN THE CONTEXT OF THE FULL-PROOF PROJECT

kpt. JUDr. Nina Laca, PhD.²

Anotácia: Projekt FULL-PROOF – Zabezpečenie riadneho priebehu trestného konania prostredníctvom posilneného dodržiavania procesných práv podozrivého a obvineného (grantová dohoda č. 101160524) predstavuje komplexný prístup k riešeniu každodenných porušení základných procesných práv. Príspevok sa venuje analýze troch základných smerníc EÚ – 2012/13/EÚ, 2013/48/EÚ a 2016/1919/EÚ a ich praktickému uplatňovaniu v členských štátoch, vrátane Slovenskej republiky. Cieľom projektu je prispieť k zjednoteniu aplikačnej praxe, posilniť právnu istotu jednotlivcov a podporiť účinné uplatňovanie európskych štandardov v oblasti spravodlivého súdneho konania.

Kľúčové slová: FULL-PROOF, smernice Európskej únie, transpozícia, smernice o procesných právach.

Annotation: The project FULL-PROOF - Ensuring Due Process in Criminal Proceedings through Enhanced Respect for the Procedural Rights of the Suspect and the Accused (Grant Agreement No. 101160524) presents a comprehensive approach to addressing everyday violations of fundamental procedural rights. The paper analyses three fundamental EU Directives - 2012/13/EU, 2013/48/EU and 2016/1919/EU and their practical application in the Member States, including the Slovak Republic. The aim of the project is to contribute to the unification of the application practice, to strengthen the legal certainty of individuals and to promote the effective application of European standards in the field of fair trial.

Keywords: FULL-PROOF, European Union directives, transposition, procedural rights directives.

Úvod

Zabezpečenie spravodlivého súdneho konania je fundamentálnym prvkom právneho štátu a ochrany ľudských práv. Napriek existencii harmonizovaného rámca v oblasti trestného práva procesného, ktorý vytvárajú smernice Európskej únie (ďalej len „EÚ“), prax opakovane poukazuje na pretrvávajúce nedostatky pri ich transpozícii a implementácii. Práve na tieto

¹ Tento príspevok vznikol v rámci projektu FULL-PROOF No. 101160524, Ensuring the due course of criminal proceedings via strengthened respect for the procedural rights of the suspect and the accused - JUST-2023-JACC-EJUSTICE.

² Autorka je spoluriešiteľom projektu FULL-PROOF.

nedostatky reaguje projekt FULL-PROOF, spolufinancovaný v rámci programu Spravodlivosť (JUST-2023-JACC-EJUSTICE). Projekt FULL-PROOF predstavuje inovatívny nástroj na posilnenie praktického uplatňovania procesných práv v súlade s európskymi štandardmi.

Projekt FULL-PROOF

„Zabezpečenie riadneho priebehu trestného konania prostredníctvom posilneného dodržiavania procesných práv podozrivého a obvineného“ (grantová dohoda č. 101160524) je dvojročný (október 2024 - september 2026) projekt spolufinancovaný Európskou úniou prostredníctvom programu Spravodlivosť (JUST-2023-JACC-EJUSTICE - výzva na predkladanie návrhov na granty na podporu nadnárodných projektov v oblasti elektronickej justície, práv obetí a procesných práv). Konzorcium projektu tvorí 7 partnerov - IPS_Innovative Prison Systems v postavení koordinátora, Portugalsko; Polish Platform for Homeland Security, Poľsko; Alma Mater Studiorum - Universita Di Bologna, Taliansko; Bulgarian Helsinki Committee Association, Bulharsko; Academia De Politie Alexandru Ioan Cuza, Rumunsko; Peace Institute, Slovinsko a Akadémia Policajného zboru v Bratislave. Hlavným cieľom projektu FULL-PROOF je prispieť k zefektívneniu postupov trestného súdnictva komplexným riešením porušení procesných práv, ku ktorým dochádza pri vykonávaní úkonov trestného konania v predsúdnom konaní (v postupe pred začatím trestného stíhania a v prípravnom konaní), konkrétne tých, ktoré sú zakotvené v smernici 2012/13/EÚ, smernici 2013/48/EÚ a smernici 2016/1919/EÚ. Čiastkovými cieľmi projektu sú nasledujúce body:

1. Riešiť každodenné porušovanie práv zakotvených v smerniciach 2012/13/EÚ, 2013/48/EÚ a 2016/1919/EÚ a podporovať obnovené vnútroštátne a európske opatrenia;
2. Zaviesť predbežnú prácu na posúdenie replikácie osvedčených postupov na vnútroštátnej úrovni, konkrétne tých, ktoré sa týkajú každodennej praxe a nevyžadujú si podstatné zmeny vnútroštátnych právnych predpisov;
3. Posilniť znalosti a povedomie odborníkov v prvej línii (policajtov a právnikov) o uvedených právach podozrivých a obvinených;
4. Uľahčiť medziodborový a nadnárodný dialóg podporou výmeny skúseností a postupov;
5. Rozšíriť vnímanosť a podporiť širší záujem a pochopenie procesných záruk a ich kľúčovej úlohy pre dodržiavanie zásad právneho štátu.³

Pre naplnenie uvedených cieľov je prvým predpokladom vytvorenie databázy zainteresovaných strán, ktorá zahŕňa širokú škálu odborníkov a inštitúcií v rámci systému trestného súdnictva. Cieľom konzorcia je vytvoriť databázu o počte 210 subjektov, ku dňu 27.6.2025 partneri oslovili 134 zainteresovaných strán a budú naďalej pokračovať v rozširovaní databázy do naplnenia stanoveného počtu. Zainteresované strany sú rozdelené do dvoch kategórií na základe ich úloh a vplyvu na ochranu procesných práv s cieľom riešiť medzištátne výzvy a príležitosti v rámci EÚ. Do prvej kategórie, priama cieľová skupina, patria policajti a právnici. Policajti ako kľúčoví odborníci v prvej línii sú neoddeliteľnou súčasťou pri vykonávaní úkonov trestného konania v predsúdnom konaní a ochrany procesných práv. Ich začlenenie zabezpečuje, že projekt môže priamo riešiť praktické problémy, ktorým čelia pri uplatňovaní procesných záruk. Právni odborníci, ktorí sa zaoberajú obhajobou v trestných

³ FULL-PROOF. Dostupné na: <https://full-proof.eu/#goals>. [Cit.30.06.2025].

veciach, zohrávajú kľúčovú úlohu pri zabezpečovaní toho, aby boli podozrivé a obvinené osoby informované o svojich právach a mali prístup k právnomu zastupovaniu. Do druhej kategórie, nepriama cieľová skupina, patria

1. Sudcovia a prokurátori - Títo odborníci majú významný vplyv na priebeh trestných konaní a presadzovanie procesných záruk. Ich zapojenie zabezpečuje účinné začlenenie zistení projektu do širšieho justičného systému.
2. Inštitucionálne a organizačné zainteresované strany - Táto kategória zahŕňa organizácie na vnútroštátnej úrovni a na úrovni EÚ, ako sú orgány činné v trestnom konaní, ministerstvá spravodlivosti a právne poradné orgány, ktoré môžu ovplyvniť vnútroštátne politiky a postupy týkajúce sa procesných práv.
3. Národné inštitúcie pre ľudské práva - Majú zásadný význam pri obhajovaní práv jednotlivcov v rámci justičného systému a zabezpečovaní ochrany základných práv. Ich zapojenie zabezpečuje, že výstupy projektu sú v súlade s normami v oblasti ľudských práv a že sú široko rozšírené v rámci ľudskoprávnej komunity.

Kľúčové zainteresované strany, ako sú policajti a právnici, budú priamo zapojené prostredníctvom workshopov a diskusií za okrúhlym stolom. Cieľom týchto aktivít je zlepšiť praktické uplatňovanie procesných záruk a posilniť spoluprácu medzi odborníkmi. Medzitým budú nepriame cieľové skupiny (sudcovia, prokurátori a národné inštitúcie pre ľudské práva) zapojené predovšetkým prostredníctvom činností na šírenie informácií, kampaní na zvyšovanie povedomia a replikácie osvedčených postupov.⁴

Smernice o procesných právach

Do kategórie sekundárneho práva EÚ patria smernice. Podľa článku 288 Zmluvy o fungovaní EÚ „*smernica je záväzná pre každý členský štát, ktorému je určená, a to vzhľadom na výsledok, ktorý sa má dosiahnuť, pričom sa voľba foriem a metód ponecháva vnútroštátnym orgánom.*“⁵ V zmysle vykonávania právomocí sa použitím smernice ako legislatívneho nástroja uplatňuje princíp subsidiarity normotvorcom EÚ. Hlavným cieľom smernice je aproximácia práva, ktorou sa rozumie odstránenie nejednotnosti „*medzi národnými právnymi a správnymi predpismi aby došlo k postupnému odstráneniu rozdielov a aby v členských štátoch platili pokiaľ možno rovnaké rámcové materiálne podmienky.*“⁶ V porovnaní s nariadením má smernica menšiu normatívnu účinnosť nakoľko jej cieľom je zabezpečiť jednotu právneho poriadku na území EÚ a súčasne rešpektovať špecifiká národných právnych úprav.⁷

Dosiahnutie normatívneho účinku smernice voči konečným adresátom si vyžaduje dvojúrovňové legislatívne konanie, a to:

1. Prijatie smernice na úrovni EÚ, kde je určovaný cieľ smernice,

⁴ FULL-PROOF Stakeholder mapping. Deliverable 2.1. 2025.

⁵ Čl. 288 Zmluva o fungovaní EÚ.

⁶ HODÁS, M. 2018. *Dopady normotvorby Európskej únie na normotvorbu členského štátu Európskej únie z hľadiska legislatívnej techniky a normotvorných procesov.* Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, s. 50.

⁷ SIMAN, M., SLAŠŤAN, M. *Právo Európskej únie, inštitucionálny systém a právny poriadok Únie s judikatúrou.* Bratislava: Euroiuris. 2012, s. 334.

2. „Následne na vnútroštátnej úrovni majú orgány členského štátu povinnosť vykonať v stanovenej lehote cieľ smernice, a to prijímaním príslušných vnútroštátnych opatrení.“⁸

Podľa článku 4 ods. 3 podods. 2 Zmluvy o EÚ sú členské štáty povinné prijať všetky opatrenia na zabezpečenie účinnosti únieového práva, ktoré smerujú k splneniu záväzkov vyplývajúcich zo zmlúv alebo z aktov inštitúcií Únie. Predtým ako bude dosiahnutý cieľ smernice, členské štáty neprijmú a ani vnútroštátnym orgánom s normatívnou právomocou nedovolia prijať akt, ktorý by svojou povahou mohol zmariť dosiahnutie výsledku požadovaného smernicou. V tejto súvislosti hovoríme o čiastočnom blokačnom účinku pre národného normotvorcu, to znamená, že ešte pred uplynutím transpozičnej lehoty⁹ členský štát nesmie prijať opatrenia, ktoré by mohli zmariť včasnú a správnu transpozíciu a implementáciu smernice. Podľa článku 288 ods. 3 ZFEÚ členskému štátu sa ponecháva voľnosť pri výbere foriem a prostriedkov pre dosiahnutie cieľa stanoveného smernicou. Avšak treba poznamenať, že ak inštitúcie EÚ „stanovia výsledok smernice veľmi podrobným spôsobom, členským štátom neostáva v praxi nič iné, ako doslovne preložiť ustanovenia prijatej smernice do vnútroštátnych predpisov.“¹⁰ Podľa ustálenej judikatúry súdneho dvora EÚ má „členský štát pri preberaní smernice použiť najvhodnejšie prostriedky a formy, aby bola dosiahnutá praktická účinnosť (effet utile) v smernici obsiahnutých noriem, čiže prostriedky a formy, ktoré sú najvhodnejšie na dosiahnutie cieľa sledovaného smernicou.“¹¹

Smernica musí byť transponovaná do vnútroštátneho právneho poriadku v podobe všeobecne záväzného právneho predpisu a tak, aby bola splnená presnosť a jasnosť vyplývajúca z požiadavky naplnenia právnej istoty. Požiadavka vytvorenia stavu právnej istoty má sledovať, aby fyzické a právnické osoby mohli poznať celý rozsah ich práv, ktoré im právo EÚ priznáva a aby sa mohli domáhať týchto práv pred vnútroštátnymi súdmi. Požiadavky na transpozičné opatrenie možno formulovať do štyroch bodov, a to nasledovne:

1. Publicita,
2. Právne záväzný vnútroštátny predpis,
3. Nestačí len súlad vnútroštátnej praxe s cieľmi požadovanými smernicou,
4. Jasnosť a zrozumiteľnosť transpozičného opatrenia jeho adresátom.¹²

Poznanie, že národný právny predpis má svoj pôvod v práve EÚ je dôležité nielen z hľadiska kontroly harmonizácie práva, ale aj z hľadiska aplikačnej praxe. Smernice o procesných právach obsahujú ustanovenia týkajúce sa transpozície, kde okrem transpozičnej lehoty je uložená aj povinnosť členským štátom uviesť v opatreniach prijatých na účely transpozície smernice alebo pri úradnom uverejnení týchto opatrení odkaz na transponovanú smernicu.¹³ Súdny dvor EÚ viackrát konštatoval, že až momentom riadnej transpozície smernice nastáva právna istota, a teda fyzické a právnické osoby vtedy môžu poznať svoje práva a uplatňovať ich. Význam bodu 21 v kontexte prípadu Emmott potvrdzuje, že členský

⁸ Tamtiež, s. 334.

⁹ Transpozičná lehota je stanovená priamo v smernici a zvyčajne sa pohybuje v rozmedzí 2-4 roky.

¹⁰ SIMAN, M., SLAŠŤAN, M. Právo Európskej únie, inštitucionálny systém a právny poriadok Únie s judikatúrou. Bratislava: Euroiuris. 2012, s. 336.

¹¹ HODÁS, M. 2018. *Dopady normotvorby Európskej únie na normotvorbu členského štátu Európskej únie z hľadiska legislatívnej techniky a normotvorných procesov*. Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta. s. 56.

¹² Tamtiež, s. 58-59.

¹³ Napríklad čl. 3 smernice Európskeho parlamentu a Rady 2012/13/EÚ z 22. mája 2012 o práve na informácie v trestnom konaní; Ú. v. EÚ L 142, 1.6.2012, s. 1 – 10.

štát, ktorý neimplementoval smernicu včas, sa nemôže odvolávať na možnosti obmedzenia tým, že zneužije svoje neuplatnenie smernice voči jednotlivcom, ktorým touto smernicou vznikli práva.¹⁴ Členský štát je povinný vždy jasne a presne informovať Komisiu o tom, akými vnútroštátnymi legislatívnymi, normatívnymi alebo administratívnymi opatreniami dosiahol požadovaný výsledok smernice, teda ktorými vnútroštátnymi ustanoveniami transponoval smernicu. Ak si členský štát nesplní uvedenú povinnosť, Komisia podľa článku 258 ZFEÚ vydá odôvodnené stanovisko, ku ktorému sa má členský štát v stanovenej lehote vyjadriť. Ak tak neurobí, Komisia môže vec predložiť Súdnemu dvoru EÚ.¹⁵

Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2012/13/EÚ o práve na informácie v trestnom konaní

Cieľom smernice je stanoviť spoločné minimálne štandardy vo vzťahu k právu na informácie v trestnom konaní. V súlade so zásadou subsidiarity a proporcionality stanovený cieľ je efektívnejšie dosiahnuť na úrovni EÚ, to nebráni členským štátom rozšíriť práva uvedené v tejto smernici, ak sa nimi výslovne nezaoberá. Rozsah pôsobnosti smernice sa vzťahuje na osoby od momentu, *„keď sa od príslušných orgánov členského štátu dozvedia, že sú podozrivé alebo obvinené zo spáchania trestného činu, až do ukončenia konania, čo znamená právoplatné rozhodnutie o otázke, či podozrivá alebo obvinená osoba spáchala trestný čin, vrátane prípadného vynesenia rozsudku a rozhodnutia o opravnom prostriedku.“*¹⁶

Podľa článku 3 uvedenej smernice členské štáty majú zabezpečiť, aby podozrivé alebo obvinené osoby boli bezodkladne informované aspoň o uvedených procesných právach:

- a) právo na prístup k advokátovi,
- b) nárok na bezplatné právne poradenstvo a podmienky poskytnutia takéhoto poradenstva,
- c) právo na informácie o obvinení v súlade s právom na informácie o obvinení podľa článku 6,
- d) právo na tlmočenie a preklad,
- e) právo nevypovedať.¹⁷

Okrem uvedeného členské štáty majú zabezpečiť, aby podozrivé alebo obvinené osoby, ktoré sú zatknuté alebo zadržané, obdržali písomné poučenie o právach uvedených vyššie ako aj o ďalších právach, ktoré sa uplatňujú vo vnútroštátnom práve (právo na prístup k spisovému materiálu, právo na informovanie konzulárnych orgánov a jednej ďalšej osoby, právo na naliehavú lekársku pomoc a maximálnu dobu, počas ktorej môžu byť podozrivé alebo obvinené osoby pozbavené osobnej slobody pred tým, ako budú postavené pred justičný orgán). Súčasťou smernice sú aj orientačné vzory písomného poučenia o právach.¹⁸

Transpozícia spomínanej smernice sa uskutočnila cez návrh zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov, zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov, ústavný zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky, zákon č. 221/2006 Z.

¹⁴ Emmott, C-208/90, 25.7.1991, Zb. s. I-4269.

¹⁵ Článok 258 ZFEÚ

¹⁶ Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2012/13/EÚ

¹⁷ Článok 3 smernice 2012/13/EÚ

¹⁸ Článok 4 smernice 2012/13/EÚ

z. o výkone väzby v znení neskorších predpisov a zákon č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov.¹⁹

Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2013/48/EÚ o práve na prístup k obhajcovi v trestnom konaní a v konaní o európskom zatykači a o práve na informovanie tretej osoby po pozbavení osobnej slobody a na komunikáciu s tretími osobami a s konzulárnymi úradmi po pozbavení osobnej slobody

Prijatím uvedenej smernice na úrovni EÚ sa majú stanoviť minimálne pravidlá týkajúce sa práv podozrivých a obvinených osôb v trestnom konaní a osôb, na ktoré sa vzťahuje konanie o európskom zatykači, na zabezpečenie prístupu k obhajcovi, na informovanie tretej osoby o pozbavení osobnej slobody ako aj na komunikáciu s tretími osobami a s konzulárnymi úradmi po pozbavení osobnej slobody.²⁰ Jej cieľom je zabezpečiť dostatočnú ochranu práv podozrivých a obvinených a posilniť vzájomnú dôveru medzi členskými štátmi, čo uľahčuje vzájomné uznávanie rozhodnutí v trestných veciach. Smernica stanovuje minimálne pravidlá na zabezpečenie práva na právnu pomoc od prvého výsluchu, na komunikáciu s treťou osobou po zadržaní či na komunikáciu s obhajcom bez zásahu a bez odkladu.

Smernica bola transponovaná prostredníctvom návrhu zákona ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov a zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov. **Podľa tlačovej správy zo dňa 17.07.2025 sa Európska komisia rozhodla postúpiť Slovensko Súdnemu dvoru Európskej únie z dôvodu nesprávnej transpozície uvedenej smernice do vnútroštátneho práva.** Komisia už v júni 2023 zaslala Slovensku formálnu výzvu. Po preskúmaní odpovede dospela k záveru, že transpozícia nebola správna, najmä v časti týkajúcej sa rozsahu pôsobnosti smernice a pravidiel umožňujúcich výnimky z práva na prístup k obhajcovi. V novembri 2023 Komisia vydala odôvodnené stanovisko a v júli 2024 ho doplnila vzhľadom na legislatívne zmeny vykonané Slovenskom. Napriek týmto krokom pretrvávajú pochybnosti najmä o postavení podozrivých osôb, voči ktorým ešte nebolo formálne vznesené obvinenie. Nie je totiž jasné, aké práva im patria a za akých podmienok – napríklad, či môžu pred výsluchom konzultovať svoju situáciu s obhajcom. Keďže tieto nejasnosti neboli odstránené, Komisia sa rozhodla prípad postúpiť Súdnemu dvoru EÚ.²¹

Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2016/1919/EÚ o právnej pomoci pre podozrivé a obvinené osoby v trestnom konaní a pre vyžiadané osoby v konaní o európskom zatykači

Táto smernica sa vzťahuje na podozrivé a obvinené osoby v trestnom konaní, ktoré majú právo na prístup k obhajcovi podľa smernice 2013/48/EÚ a ktoré spĺňajú aspoň jednu z nasledujúcich podmienok:

a) boli pozbavené osobnej slobody,

¹⁹Tabuľka zhody právneho predpisu s právom Európskej únie. Dostupné na: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=412011>

²⁰ Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2013/48/EÚ

²¹ Commission decides to refer SLOVAKIA to the Court of Justice of the European Union for incorrectly transposing rules on access to a lawyer and to communicate upon arrest. Dostupné na: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_25_1804

- b) musia byť zastúpené obhajcom podľa práva Únie alebo vnútroštátneho práva,
- c) sú povinné zúčastniť sa, alebo im bola povolená účasť na vyšetrovacom úkone či úkone spojenom so zhromažďovaním dôkazov, ktorý zahŕňa aspoň jeden z týchto úkonov (identifikácia osoby, konfrontácia, rekonštrukcia miesta činu).²²

Táto smernica ustanovuje požiadavky na efektívny a včasný prístup k bezplatnej právnej pomoci vrátane jasných kritérií na jej poskytnutie, nezávislého mechanizmu rozhodovania o jej priznaní a nepretržitého výkonu právnej pomoci počas celého konania.

Smernica bola transponovaná prostredníctvom návrhu zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony, zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok, zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze, zákona č. 586/2003 Z. z. o advokácii a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon), zákona č. 385/2000 Z. z. o sudcoch a príslušných a o zmene a doplnení niektorých zákonov a zákona č. 575/2001 Z. z. o organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy.²³

Záver

Smernice 2012/13/EÚ, 2013/48/EÚ a 2016/1919/EÚ predstavujú pilier európskeho procesného práva v trestných veciach. Ich implementácia v jednotlivých členských štátoch však naráža na praktické problémy, ktoré majú významné dôsledky pre právnu istotu jednotlivcov. Projekt FULL-PROOF predstavuje významný krok k prekonaniu týchto prekážok. Prostredníctvom zhromažďovania príkladov dobrej praxe, odborných školení, transnacionálnej výmeny skúseností a zvyšovania povedomia medzi kľúčovými aktérmi justičného systému vytvára platformu pre efektívnejšie presadzovanie procesných práv bez nutnosti rozsiahlych legislatívnych zmien. Úspešná realizácia projektu prispeje nielen k zjednoteniu aplikačnej praxe naprieč členskými štátmi, ale aj k posilneniu dôvery verejnosti v trestné súdnictvo a v princípy právneho štátu, ktoré stoja v jadre európskej justície.

Resumé

Directives 2012/13/EU, 2013/48/EU and 2016/1919/EU are the pillars of European procedural law in criminal matters. However, their implementation in the individual Member States is facing practical problems which have significant implications for the legal certainty of individuals. The FULL-PROOF project represents an important step towards overcoming these obstacles. By collecting examples of good practice, professional training, transnational exchange of experience and awareness-raising among key actors in the justice system, it creates a platform for more effective enforcement of procedural rights without the need for extensive legislative changes. The successful implementation of the project will not only contribute to the unification of application practices across Member States, but also to strengthening public confidence in the criminal justice system and in the rule of law at the heart of European justice.

²² Článok 2 smernice 2013/48/EÚ

²³ Tabuľka zhody právneho predpisu s právom Európskej únie.

Zoznam bibliografických odkazov

- HODÁS, M. 2018. *Dopady normotvorby Európskej únie na normotvorbu členského štátu Európskej únie z hľadiska legislatívnej techniky a normotvorných procesov*. Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta. 238 s. ISBN 978-80-7160-452-5.
- SIMAN, M., SLAŠŤAN, M. *Právo Európskej únie, inštitucionálny systém a právny poriadok Únie s judikatúrou*. Bratislava: Euroiuris. 2012, 1232 s. ISBN 978-80-89406-12-8.
- FULL-PROOF. Dostupné na: <https://full-proof.eu/#goals>. [Cit.30.06.2025].
- FULL-PROOF Stakeholder mapping. Deliverable 2.1. 2025
- Zmluva o fungovaní EÚ
- Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2012/13/EÚ o práve na informácie v trestnom konaní
- Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2013/48/EÚ o práve na prístup k obhajcovi v trestnom konaní a v konaní o európskom zatykači a o práve na informovanie tretej osoby po pozbavení osobnej slobody a na komunikáciu s tretími osobami a s konzulárnymi úradmi po pozbavení osobnej slobody
- Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2016/1919/EÚ o právnej pomoci pre podozrivé a obvinené osoby v trestnom konaní a pre vyžiadané osoby v konaní o európskom zatykači
- Emmott, C-208/90, 25.7.1991, Zb. s. I-4269.
- Tabuľka zhody právneho predpisu s právom Európskej únie. Dostupné na: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=412011>

Kontaktné údaje

kpt. JUDr. Nina Laca, PhD.
Odborný asistent
Katedra verejnoprávnych vied
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
nina.laca@akademiapz.sk

ZAISTENIE VECÍ AKO SÚČASŤ SYSTÉMU DÔKAZNÝCH PROSTRIEDKOV

SEIZURE ITEMS AS PART OF THE EVIDENCE SYSTEM

Ing. Ladislav Šimon, PhD.

Anotácia: *Vedecké skúmanie informácie vo všetkých oblastiach spoločenského života, rovnako aj v oblasti policajno-bezpečnostných činností a konkrétne aj v trestno-procesnej činnosti sa prevažne zameriava na jej pozitívnu úlohu. Je to ovplyvnené ľudskou vlastnosťou preferovať to čo je dobré, priaznivé, vhodné alebo vyhovujúce osobnosti a spoločnosti. Je však zrejmé, že v súvislosti so sústavou dôkaznými prostriedkov existuje prirodzená diferenciácia ich významu pre konkrétne posilnenie dôkaznej situácie v konkrétnej trestnej veci.*

Kľúčové slová: *dôkaz, dôkazný prostriedok, procesný úkon, výpoveď, zaistenie veci dôležitej pre trestné konanie*

Annotation: *Scientific investigation information in all areas of social life, as well as police-security activities and specific and criminal-procedural activities are mainly focused on its positive role. It is affected by human characteristic preference for what is good, good, satisfactory or appropriate personality. However, it is clear that both the networks of inquiry there is a natural Differentiation their relevance for specific strengthening of evidentiary situation in specific cases.*

Keywords: *proof of evidence, procedural act, statement, seizure of an item important for criminal proceedings*

Za dôkaz v trestnom konaní môže slúžiť všetko, čo môže prispieť na náležité objasnenie veci a čo sa získalo z *dôkazných prostriedkov* podľa zákona. Trestný poriadok definuje čo v konkrétnosti môže byť dôkazným prostriedkom, spôsob akým sa dôkazné prostriedky obstarávajú či získavajú. Pod **dokazovaním** v trestnom konaní sa rozumieme zákonom upravený postup orgánov činných v trestnom konaní a súdu za účelom zistenia a poznania všetkých skutočností dôležitých pre trestné konanie, t.j. pre postup v konaní a pre rozhodnutie vo veci samej.¹

V trestnom konaní sa meritórne rozhoduje o policajne relevantnej udalosti, ktorá sa odohrala v minulosti. Orgány činné v trestnom konaní, ale ani súd sa s konkrétnou policajne relevantnou udalosťou nemôžu oboznámiť priamo, napríklad jej pozorovaním, ale práve naopak, o uvedenej skutočnosti sa dozvedajú len nepriamo (ex post), a to prostredníctvom iných, sprostredkujúcich skutočností, resp. dôkazných prostriedkov (výsluch svedkov, spoluobvinených, obvinených, znalecké dokazovanie, vecné dôkazy, listinné dôkazy

¹ Vid'. § 119 a nasl. Zákona č. 301/2005 Z. z. (Trestný poriadok)

a podobne).² Z uvedeného je zrejmé, že orgány činné v trestnom konaní a súd práve realizovaním dokazovania prostredníctvom dôkazným prostriedkom naplňajú predmet zákona, aby trestné činy boli náležite zistené a ich páchatelia podľa zákona spravodlivo potrestaní. V rámci dokazovania, vykonávania dôkazných prostriedkov nie je možné garantovať absenciu žiadneho dôkazného prostriedku z celého spektra ich sústavy.³ Teda ani nemožno tvrdiť, že niektorý z dôkazných prostriedkov je dôležitejší (výpovednejší) ako iný. Hodnotovú stránku vyjadrenú v dôležitosti pre dokazovanie je u jednotlivých dôkazných prostriedkov možné hodnotiť výhradne až po ukončení dokazovania v tom, ktorom konkrétnom prípade.

V tomto príspevku sa chcem zaoberať jedným z dôkazných prostriedkov zaradených medzi ostatné dôkazné prostriedky a nadefinovanom v § 89 a násl. Trestného poriadku pod názvom Vec dôležitá pre trestné konanie.

§ 89

Vec dôležitá pre trestné konanie

(1) *Za vec dôležitú pre trestné konanie sa považuje vec, ktorá*

- a) *môže slúžiť na účely dokazovania*⁴,
- b) *bola použitá na spáchanie trestného činu alebo bola určená na spáchanie trestného činu (ďalej len „nástroj trestnej činnosti“), alebo*
- c) *je výnosom z trestnej činnosti.*

(2) *Zaistenie veci na účely dokazovania má prednosť pred inými dôvodmi zaistenia veci. Dôvod zaistenia je možné v priebehu trestného konania zmeniť uznesením, proti ktorému je prípustná sťažnosť. O zmene dôvodu zaistenia nie je potrebné rozhodovať, ak sú splnené podmienky na uloženie trestu prepadnutia majetku, trestu prepadnutia veci, ochranného opatrenia zhabania veci alebo ochranného opatrenia zhabania časti majetku a táto vec zaistená na účely dokazovania.*

§ 89a

Povinnosť na vydanie veci

- (1) *Kto má pri sebe vec, ktorá môže slúžiť na účely dokazovania, je povinný ju na vyzvanie predložiť policajtovi, prokurátorovi alebo súdu; ak ju treba na účely dokazovania zaistiť, je povinný vec na vyzvanie týmto orgánom vydať. Pri vyzvaní ho treba upozorniť na to, že ak nevyhovie výzve, môže mu byť vec odňatá, ako aj na iné následky nevyhovenia.*
- (2) *Povinnosť podľa odseku 1 sa nevzťahuje na listinu alebo inú vec, ktorej obsah sa týka okolnosti, o ktorej platí zákaz výsluchu, okrem prípadu keď došlo k oslobodeniu od povinnosti zachovať vec v tajnosti alebo k oslobodeniu od povinnosti mlčanlivosti.*
- (3) *Vyzvať na vydanie veci je oprávnený predseda senátu a pred začatím trestného stíhania alebo v prípravnom konaní prokurátor alebo policajt.*

Každý dôkaz sa získava z určitého zdroja, ktorý sa môže nazvať prameň dôkazu. Forma akou sa získava informácia z prameňa dôkazu je dôkazný prostriedok. Každý dôkaz sa spája

² Císařová, D.- Fenyk, J. a kol.: Trestní právo procesní. 4. aktualizované vydání, Linde Praha, Praha, 2006, s.294

³ ŠIMON, L.: Dezinformácia a dôkazné prostriedky. In: 20 rokov katedry vyšetrovania – dôkazné prostriedky vo vyšetrovaní. A PZ Bratislava 2015. s. 188 ISBN 978-80-8054-635-9

⁴ **Dokazovaním** rozumieme zákonom upravený postup orgánov činných v trestnom konaní, ktorého úlohou je umožniť týmto orgánom poznanie skutočností dôležitých pre ich rozhodnutie, teda vyhľadať dôkazy o týchto skutočnostiach, tieto vykonať, preveriť a vyhodnotiť. VIKTORYOVÁ, J. – STRAUS, J. et al. Vyšetrovanie 3. vyd. Bratislava: Akadémia PZ, 2015.687 s. ISBN 978-80-8054-643-4 s.130

s určitou osobou a v našom konkrétnom prípade hlavne s určitou vecou. Takéto osoby a veci sa označuje ako nositeľ dôkazu. V praxi dokazovania existuje úzka súvislosť medzi dôkaznými prostriedkami a nositeľom dôkazov. V čisto procesnom zmysle je dôkazným prostriedkom vlastná procesná činnosť orgánov činných v trestnom konaní, ktorá je vykonávaná v súlade s ustanoveniami Trestného poriadku za účelom poznávania skutočností dôležitých pre trestné konanie.

Vecnými dôkazmi sú predmety, ktorými alebo na ktorých bol trestný čin spáchaný (tzv. usvedčujúce predmety), ktoré dokazujú alebo vyvracajú dokazovanú skutočnosť a môžu byť prostriedkom na odhalenie alebo zistenie trestného činu alebo jeho páchatel'a, ako aj stopy trestného činu. Vecnými dôkazmi sú aj zvukové, obrazové alebo obrazovo-zvukové záznamy (153 ods. 2 a 3. Význam vecných dôkazov narastá najmä so zreteľom na vývoj vedeckých metód a možností skúmania dôkazov v kriminalistike⁵.

Tak ako je uvedené vyššie, vecnými dôkazmi sú aj zvukové, obrazové alebo obrazovo-zvukové záznamy. Vierohodnosť zvukových, obrazových a zvukovo-obrazových záznamov je relatívna vzhľadom k tomu, že pomerne ľahko môže dôjsť k ich úprave, zmene prostriedkami informačných technológií a v súčasnosti aj pomocou umelej inteligencie. Pomocou umelej inteligencie dokonca môže dochádzať i k výrobe takýchto záznamov a podsúvať ich do záujmového prostredia ako dezinformáciu⁶ s úmyslom iného dostať minimálne do pozície podozrivého resp. s úmyslom vytvorenia si aliby sebe či niekomu inému a pod. Z uvedeného dôvodu môžu nastať v praxi problémy s verifikáciou takýchto vecných dôkazov. Tak ako narastajú možnosti ich využitia v dokazovaní tak isto sa môže vyskytovať aj možnosť ich zmien, úprav, retušovaniu ... teda falšovaniu. Skúmaniu pravosti a pôvodnosti takýchto dôkazov je potrebné venovať veľkú pozornosť práve na úrovni až následného znaleckého dokazovania. Vecné dôkazy môžu mať neraz povahu nepriamych dôkazov. Rozmery vecných dôkazov spravidla umožňujú, aby ich originály boli súčasťou trestného spisu. Takto sa s nimi môže oboznámiť aj súd ich obhliadkou priamo na pojednávaní⁷.

Už vo vysvetlivkách k § 112 ods. 1 (vecné a listinné dôkazy) Zákona o trestnom konaní súdnom (Trestný poriadok) z 29. novembra 1961 č. 141/1961 Zb. v znení zákona č. 148/1973 Zb.) sa uvádza: „S rozvojom vedeckých metód v kriminalistike rastie význam vecných dôkazov. Pri dokazovaní nimi treba mať na pamäti, že môžu byť sfalšované, prípadne podvrhnuté, aby odviekli pozornosť orgánov činných v trestnom konaní (súd, prokurátor, vyšetrovateľ a vyhľadávací orgán, ako aj orgán vykonávajúci objasňovanie). Preto vždy treba zisťovať, či sú neporušené, t.j. či sú v tom stave, v akom sa našli na mieste činu, či sú porušené a do akej miery. Pri dokazovaní neslobodno strácať zo zreteľa povahu vecných dôkazov ako dôkazov nepriamych⁸. Z predmetnej citácie vyplýva, že i v historickom kontexte bol vecný dôkaz

⁵ IVOR, J. a kol.: Trestné právo procesné. Druhé, doplnené a prepracované vydanie. IURA EDITION, spol. s r. o. Bratislava 2010. ISBN 976-80-8078-309-9. s. 503

⁶ **Dezinformácia** (angl. disinformation) je pojem pochádzajúci z ruského *dezinformatsiya*, termín je spájaný s bývalou tajnou službou bývalého Sovietskeho zväzu – KGB. Používal sa na falšovanie a iné techniky zdiskreditovania vlády, osôb alebo politiky. ŠIMON, L.: Dezinformácia a dôkazné prostriedky vo vyšetrovaní. Pokroky v kriminalistike. A PZ 2022. ISBN 978-80-8054-946-6 s. 314

⁷ IVOR, J. a kol.: Trestné právo procesné. Druhé, doplnené a prepracované vydanie. IURA EDITION, spol. s r. o. Bratislava 2010. ISBN 976-80-8078-309-9. s. 503

⁸ Zákon o trestnom konaní súdnom (trestný poriadok) z 29. novembra 1961 č. 141/1961 Zb. v znení zákona č. 148/1973 Zb.)

považovaný za dôkaz nepriamy a zároveň veľmi náchylný na možnosť falšovania, podvrhnutia do záujmového prostredia s rôznym cieľom takéhoto konania, ktoré konanie musí byť identifikované čo do autora a aj čo do motívu či cieľa. Táto povinnosť zostáva v rukách policajta, ktorý sa v rámci svojej intervencii v konkrétnej trestnej veci musí s týmto vysporiadať.

Poznanie pravdy pri dokazovaní trestných činov predstavuje zložitú a náročnú cestu hľadania. Predovšetkým musí orgán činný v trestnom konaní pomocou procesných úkonov a opatrení vyhľadať a vyhodnotiť všetky dôkazy, ktoré majú vo veci význam, majú pozitívny aj negatívny rozmer voči páchatelovi skutku a to s rovnakou starostlivosťou. Z nich získava určité množstvo informácií, ktoré je nutné prehodnotiť na základe zložitej myšlienkovvej činnosti, kým sa mu podarí resp. aj nepodarí vytvoriť pravdivý obraz o vyšetrovanej udalosti a možnom páchatelovi.

Vyšetrovateľ PZ zaradený na odbore odhaľovania nebezpečných materiálov a environmentálnej kriminality Národnej centrály osobitných druhov kriminality Prezídia Policajného zboru Uznesením zo dňa 18.08.2022 vzniesol obvinenie konkrétnej osobe podľa § 206 ods. 5 Trestného poriadku⁹, z ktorého vyberám:

národná centrála osobitných druhov kriminality

Prezídia Policajného zboru

ČVS:PPZ- [REDAKOVANÉ] -2022

Bratislava 18.08.2022

U Z N E S E N I E

Podľa § 206 ods. 5 Trestného poriadku s t í h a m osobu:

[REDAKOVANÉ], nar. [REDAKOVANÉ] v Bratislave, trvale bytom [REDAKOVANÉ]

za pokračujúci zločin pytlactva podľa § 310 ods. 1, ods. 4 Trestného zákona, lebo na podklade zistených skutočností je dostatočne odôvodnený záver, že

- 1) v presne nezistenom čase dňa 13.08.2014 na mieste určenom GPS [REDAKOVANÉ] [REDAKOVANÉ], vtedy patriace Poľovníckemu spoločenstvu (ďalej len PS) [REDAKOVANÉ], IČO [REDAKOVANÉ], neoprávnene lovil a prechovával neoprávnene ulovenú zver – jeleň lesný „Cervus elephusso“ druhá veková trieda, so spoločenskou hodnotou 3400 €,*

⁹ Ak v priebehu vyšetrovania alebo skráteného vyšetrovania vyjde najavo skutočnosť, ktorá dostatočne odôvodňuje záver, že obvinený spáchal ďalší čiastkový útok pokračovacieho trestného činu, na ktorý sa uznesenie o vznesení obvinenia nevzťahovalo, rozšíri uznesením policajt obvinenie aj pre tento ďalší čiastkový útok pokračovacieho trestného činu. Ak pre tento čiastkový útok nebolo začaté trestné stíhanie, nie je potrebné postupovať podľa § 199 ods. 1. O uznesení o rozšírení obvinenia policajt bez meškania upovedomí oznamovateľa a poškodeného. Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok § 205 ods. 5

- 2) v presne nezistenom čase dňa 03.02.2015 na mieste určenom podľa GPS súradníc [REDAKOVANÉ], patriace Poľovníckemu združeniu [REDAKOVANÉ], IČO: [REDAKOVANÉ] (ďalej len PZ) neoprávnene ulovil a prechovával ulovenú zver, diviaka lesného „Sus scrofa“ so spoločenskou hodnotou 510 €,
- 3) v presne nezistenom čase dňa 21.03.2015 na mieste určenom podľa GPS súradníc [REDAKOVANÉ], patriace PZ [REDAKOVANÉ], IČO: [REDAKOVANÉ] neoprávnene ulovil a prechovával ulovenú zver, daniela škvrnitého „Dama dama“ III .vekovej triedy, lovný. nie chovný v hodnote 2550 € a zároveň srnec lesný „Capreolus capreolus“, tretia veková kategória so spoločenskou hodnotou 2040 €,
- 4) ... až 11)

čím vyššie uvedeným konaním bola spôsobená celková spoločenská škoda v zmysle vyhlášky Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Slovenskej republiky č. 421/2013 Z. z. najmenej v rozsahu 27 330 €.

O d ô v o d n e n i e

Trestné stíhanie bolo začaté dňa 17.04.2020 na podklade podnetu členov Poľovníckeho združenia [REDAKOVANÉ], kedy došlo k obmedzeniu osobnej slobody podozrivého [REDAKOVANÉ] týmito členmi Poľovníckeho združenia [REDAKOVANÉ], pristihnutého pri trestnom čine pytlactva podľa § 310 Trestného zákona, za účelom zabráneniu jeho úteku a zabezpečenia dôkazov, a to keď si mal privlastniť neoprávnene ulovenú zver – srnca lesného. Podozrivá osoba bola bezodkladne odovzdaná členom hliadky Obvodného oddelenia PZ [REDAKOVANÉ] priamo na mieste činu, po čom došlo v bezprostrednej blízkosti miesta činu k obmedzeniu osobnej slobody aj druhej podozrivej osoby [REDAKOVANÉ], ktorý mal byť podľa vyjadrenia [REDAKOVANÉ] lovcom predmetnej zveri.

...

...

...

Dňa 18.04.2020 [REDAKOVANÉ] na výzvu vyšetrovateľa PZ podľa § 89a ods. 1 Trestného poriadku vydal svoj mobilný telefón zn. Apple i Phone 11, bielej farby, IMEI: [REDAKOVANÉ] s koženým púzdom, ktorý bol predložený na znalecké skúmanie znalcom z odboru kriminalistika, odvetvie kriminalistická informatika [REDAKOVANÉ], ktorý svoje zistenia zdokumentoval elektronicky v prílohe č. 3 svojho znaleckého posudku č. 35/2020 zo dňa 31.05.2020 a následne aj v prílohe č. 3 svojho ďalšieho znaleckého posudku č. 69/2020 zo dňa 19.09.2020.

Následne vykonané dokazovanie si vyžiadalo vykonanie domových prehliadok, prehliadok iných priestorov a pozemkov, ako aj zadržanie podozrivých osôb, k čomu bolo pristúpené dňa 14.12.2020.

...

...

...

Analýzou mobilných zariadení v odvetví kriminalistickej informatiky, zaistených, či vydaných počas prehliadok iných priestorov a domových prehliadok boli evidované nové skutky, ktoré pôvodne neboli predmetom trestného stíhania, predovšetkým skúmanie mobilného telefónu

Apple Iphone 5, ktorý vyhotovoval a skúmal znalec [REDACTED], a to znaleckým posudkom č. 1/2021. Znaleckému skúmaniu boli podrobené i ostatné vecné zaistené, či vydané stopy, kde bolo nájdené množstvo obrázkov zachytávajúcich zver, ktorá bola už predmetom zvažovania vznesenia obvinenia i nových zobrazení ulovenej zveri. V konkrétnych prípadoch, ktoré sú predmetom uznesenia podľa § 206 ods. 5 Trestného poriadku však ide o nové, doposiaľ neskúmané skutky. Zároveň boli opatrením pribraté Národné lesnícke centrum, pre určenia príslušnosti Poľovného revíru a Slovenská poľovnícka komora predovšetkým pre určenia druhu zveri. Podľa výsledkov znaleckého skúmania bolo zistené, že z mobilného telefónu je možné zabezpečiť dôkazy pre trestné konanie, a to konkrétne:

- Apple Iphone 5 – označený v súbore ako stopa č. 9, fotografie zo dňa 13.08-2014 s metadátami, Img1357, Img1359, Img1363, Img1364, Img1365, Img1366 - metadáta sú pripojené k predmetnej fotografii N48.3555667 a E17.194667, okolie [REDACTED], podľa vyjadrenia Národného lesníckeho centra, vtedy patriace do PS [REDACTED], IČO: [REDACTED], t. času zaniknuté ku dňu 22.09.2016, bod nachádzajúci sa v rámci PR, na fotografii bola špecifikovaná Slovenskou poľovníckou komorou ako Jeleň lesný. Zároveň bolo operatívnou činnosťou stotožnené, že na fotografii Img1359, Img1363, Img1364, Img1365, Img1366 sa nachádza [REDACTED].
- ... ďalších 10 podobných zistení s konkrétnymi metadátami¹⁰.

Ani na jednej z fotografií nie je vidieť založenú značku na označenie usmrtenej raticovej zveri alebo veľkej šelmy, hoci z ustanovení § 55 ods. 10, § 64 ods. písm. a), ods. 3 a ods. 9 prvej vety zákona o poľovníctve je zrejmé, že každá ulovená a nájdená zver musí mať založenú značku a vo v prípade ulovenia bezprostredne po jej ulovení a v prípade nájdenia pred akoukoľvek manipuláciou s ňou. Podľa § 76 ods. 2 vyhlášky Ministerstva pôdohospodárstva Slovenskej republiky č. 344/2009 Z.z. ktorou sa vykonáva zákon o poľovníctve, označenie raticovej zveri a veľkej šelmy značkou spočíva v založení značky v reze vedenom medzi lýtkovou kosťou a Achilovou šľachou na zadnej končatine raticovej zveri a veľkej šelmy a jej uzamknutí tak, aby sa značka nedala bez poškodenia otvoriť. Pritom u mnohých fotografií je toto miesto na zabezpečených fotografiách vidieť.

Zver bola zaznamenaná ulovená v daných prípadoch vždy mimo času lovu.

Odôvodnenie uznesenia ďalej pokračuje konkrétnymi citáciami ustanovení Ústavy Slovenskej republiky, konkrétnymi citáciami ustanovení paragrafových znení rôznych legislatívnych noriem riešiacich životné prostredie, prírodné zdroje, kultúrne bohatstvo, voľne žijúce živočíchy, voľne žijúca zver, poľovné pozemky, poľné a lesné cesty, poľovníctvo, zráťavanie spoločenskej hodnoty zveri, majetkovej škody a pod.

Na základe vyššie uvedeného (výroková časť uznesenia je v rozsahu dvoch strán celkom 11 skutkov, odôvodnenie je v rozsahu sedem strán) mám za to, že je dostatočne odôvodnený záver, že obvinený [REDACTED], nar. [REDACTED] v Bratislave, trvale bydlisko [REDACTED], [REDACTED] spáchal pokračujúci zločin pytlactva podľa § 310 ods. 1., ods. 4 Trestného zákona.

¹⁰ **Metadáta** alebo **metaúdaje** sú štrukturované dáta nesúce informácie o primárnych dátach alebo zjednodušené dáta, ktoré poskytujú informáciu o iných dátach. Slovo metadáta pochádza z gréckeho meta = medzi, za + latinského data = to, čo je dané.[online].[cit.12. júna.2025] Dostupné na internete: <https://sk.wikipedia.org/wiki/Metad%C3%A1ta>

Predmetné skutky boli zistené dodatočne vyšetrovaním po vznesení obvinenia a spáchal ich obvinený ešte pred oznámením uznesenia o vznesení obvinenia, ako ďalšie čiastkové útoky pokračujúceho trestného činu, preto vyšetrovateľ rozšíril uznesenie o vznesení obvinenia podľa § 206 ods. 5 Trestného zákona.

Vyšetrovateľ PZ

kpt. JUDr. [REDACTED]

V trestnom konaní spravidla dochádza k zásahom do základných ľudských práv a slobôd, pretože inak by v mnohých prípadoch nebolo možné dosiahnuť účel trestného konania. Ide najmä o zásahy do osobnej slobody, vlastníctva a do súkromia (napríklad do nedotknuteľnosti obydlia a do tajomstva prepravovaných správ). Do osobnej slobody sa v priebehu trestného konania zasahuje prostriedkami na zaistenie osôb na účely trestného konania. Do vlastníctva a do súkromia sa zasahuje rôznymi zaist'ovacími prostriedkami na zaistenie vecí dôležitých pre trestné konanie (napríklad odňatie vecí), resp. prostriedkami na získavanie informácií dôležitých pre trestné konanie (napríklad odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky)¹¹.

Za vecné dôkazy sa považujú predmety, ktorými, alebo na ktorých bol trestný čin spáchaný, ktoré dokazujú alebo vyvracajú dokazovanú skutočnosť a môžu byť prostriedkom na odhalenie alebo zistenie trestného činu alebo jeho páchatel'a, ako aj stopy trestného činu teda v uznesení, ktoré je v spracovanom príspevku subsumovaná celá široká možnosť aplikácie dôkazných prostriedkov a z nich odvodených dôkazov. V tomto pojednaní sa autor snaží predložiť odbornej verejnosti participujúcej v pozícii policajta na vyšetrovaní konkrétnej trestnej činnosti možnosť využitia inštitútu ustanovenia § 89a od. 1 Trestného poriadku a následného znaleckého dokazovania s využívaním rôzneho typu informácií zistených práve z vecí, ktorá bola týmto inštitútom zabezpečená do trestného konania.

Zo znaleckého dokazovania boli získané podstatné informácie nevyhnutné k postaveniu výrokovej vety uznesenia podľa § 199 ods. 1 Trestného poriadku (začatie trestného stíhania) a následne aj k rozhodnutiu podľa § 206 Trestného poriadku (vznesenie obvinenia) odpovedaním na základné kriminalistické otázky. K znaleckému dokazovaniu je potrebné uviesť, že pri hodnotení tohto dôkazu je potrebné, aby policajt sa zamerail na preskúmanie jeho:

- prípustnosti,
- závažnosti a relevantnosti pre daný prípad,
- vierohodnosti a pravdivosti.

Preskúmanie prípustnosti predpokladá preveriť, či posudok podal znalec, ktorý bol do tejto funkcie ustanovený. Dôležité je preskúmať aj kompetenciu znalca v tom zmysle, či bol pribratý znalec, ktorý je určený pre príslušný odbor, ďalej je potrebné preveriť jeho kvalifikáciu, zabezpečiť, aby znalec neriešil právne otázky a nevykonával dôkazy sám. Nemožno opomenúť znalca pred podaním posudku riadne a úplne poučiť v jeho procesnom postavení,

Hodnotenie závažnosti a relevantnosti znaleckého posudku v konkrétnej veci spravidla nespôsobuje ťažkosti, pretože orgán činný v trestnom konaní a súd pri nariaďovaní znaleckého

¹¹ ŠIMOVCĚK, I., SZABOVÁ E. a kol.: Trestné právo procesné. 4. prepracované a doplnené vydanie. Plzeň 2023 ISBN 978-80-7380-972-0 s. 118

dokazovania ukladá úlohy a kladie otázky, ktoré súvisia s vecou. Skutočnosti, z ktorých znalec v posudku vychádza, je treba zisťovať dokazovaním podľa Trestného poriadku.

Najnáročnejšou otázkou ja posudzovanie vierohodnosti a pravdivosti znaleckého posudku. Znalcovi neprináleží vykonávať hodnotenie dôkazov ani z hľadiska ich vierohodnosti ani v tom smere či, skutočnosť, o ktorej podávajú správu, je preukázaná. Ak vykonané dôkazy, na ktorých podklade má znalec podať posudok, sú vo vzájomnom rozpore, znalec je povinný vypracovať s ohľadom na všetky v úvahu prichádzajúce alternatívy. Orgán činný v trestnom konaní a súd poskytne znalcovi v tomto smere potrebné vysvetlenie zo spisu, časť vyšetrovacieho spisu a vymedzí jeho úlohy.

Orgán činný v trestnom konaní a súd nie je bezprostredne viazaný znaleckým posudkom a hodnotí ho ako každý iný dôkaz. Nemôže síce ľubovoľne nahradiť odbornú mienku znalca vlastnou, v danej otázke laickú mienkou, ale môže a je povinný preveriť znalecký posudok najmä z toho hľadiska, či znalec prihliadol na všetky skutočnosti, ktoré majú význam pre podanie posudku, či sa skutkové východiská znaleckého posudku opierajú o skutočnosti v trestnom konaní vierohodne zistené alebo naopak o skutočnosti, ktoré sú pochybné, ba dokonca odporujúce iným výsledkom dokazovania a či riešenie znalca logicky vyplýva z týchto skutočných predpokladov.

Je potrebné skúmať, či znalec mal k dispozícii všetky dôkazy a či je znalecký posudok v súlade s ostatnými dôkazmi. Orgán činný v trestnom konaní a súd musí znalecký posudok pozorne preskúmať, zhodnotiť a prípadne eliminovať tie časti, ktoré obsahujú hodnotenie dôkazov alebo ich právne hodnotenie. Orgán činný v trestnom konaní a súd je povinný hodnotiť znalecký posudok na podklade starostlivého uváženia všetkých okolností prípadu jednotlivo aj v ich súhrne s ostatnými dôkazmi.

Vierohodnosť a význam znaleckého posudku v konkrétnom prípade závisí od jeho vnútornej jednoty, ucelenosti argumentov, presvedčivosti a logiky, preveriteľnosti metód, ktorými znalec dospel k svojim záverom, od odôvodnenia záverov, od ich súladu s ostatnými dôkazmi v trestnej veci.

Znalecký posudok nemožno bez ďalšieho odmietnuť iba preto, že znalec nad rámec svojho oprávnenia a v rozpore s ustanoveniami Trestného poriadku hodnotí vo svojom posudku niektoré dôkazy alebo rieši právne otázky. Skutočnosť, že znalec zaujme vo svojom posudku stanovisko aj k otázke, ktorej zodpovedanie prislúcha výhradne orgánu činnému v trestnom konaní a súdu, nerobí tento posudok celkom nepoužiteľným, pokiaľ obsahuje odborné poznatky a zistenia, z ktorých znalec také závery urobil a ktoré súčasne umožňujú orgánu činnému v trestnom konaní a súdu, aby si totožný alebo iný záver o takej otázke urobil sám¹².

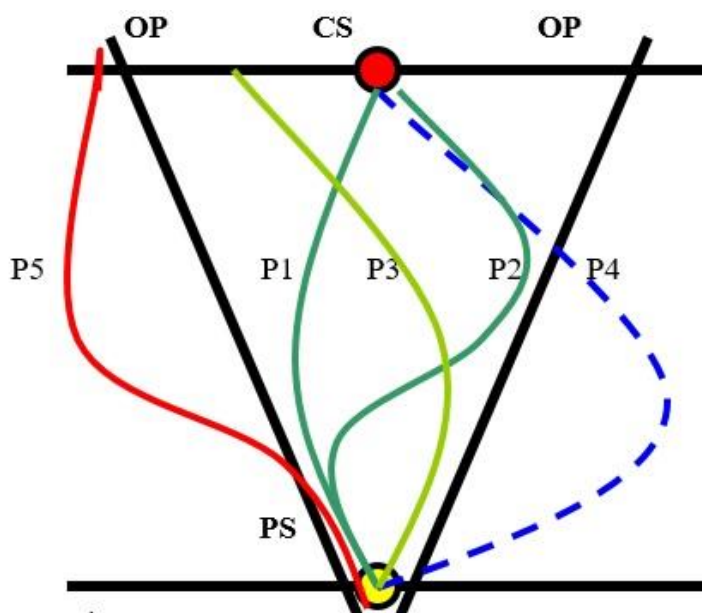
Ak vzniknú pochybnosti o správnosti znaleckého posudku alebo ak je znalecký posudok nejasný alebo neúplný treba požiadať znalca o vysvetlenie alebo doplnenie posudku. Ak by to nevedlo k odstráneniu pochybností alebo nejasností znaleckého posudku alebo k úplnosti znaleckého posudku, treba pribrať iného znalca. Vo výnimočných a obzvlášť závažných prípadoch vyžadujúcich osobitné vedecké posúdenie alebo na preskúmanie posudku znalca môže orgán činný v trestnom konaní alebo súd pribrať na podanie znaleckého posudku znalecký ústav. Zákon zároveň rieši aj situáciu ak v príslušnom odbore alebo odvetví nie je

¹² VIKTORYOVÁ, J. – STRAUS, J. et al. Vyšetrovanie. 3. vyd. Bratislava: Akadémia PZ, 2015. 687 s. ISBN 978-80-82-8054-643-4 s. 149-150

žiadna právnická osoba zapísaná ako znalecký ústav alebo znalecký ústav zapísaný v zozname nemôže podať znalecký posudok alebo podanie znaleckého posudku by bolo spojené s neprimeranými ťažkosťami alebo nákladmi, kedy možno do konania pribrať na podanie znaleckého posudku inú právnickú osobu, ktorá je špecializovaným vedeckým a odborným pracoviskom alebo špecializovaným odborným pracoviskom¹³.

Jednotlivé policajne relevantné udalosti kvalifikované ako trestné činy sú vo svojej podstate jedinečné a jedinečný je aj spôsob dokazovania z nich vyplývajúci a z nich aj uskutočňovaný výber vhodných a efektívnych dôkazných prostriedkov. Operatívne určenie práce s dôkaznými prostriedkami, čo do stanovenia poradia a rozsahu ich použitia prostredníctvom, ktorých je možné zistiť všetky možné skutočnosti a okolnosti dôležité na aplikáciu príslušnej (*najmä vhodnej a efektívnej*) právnej možnosti (viď. obrázok).

Možné projekcie riešenia situácií, ktoré sa v rámci intervencii polície pri aplikácii dôkazných prostriedkov v rámci trestno-procesnej činnosti vyskytujú a na základe, ktorých možno pripravovať metodiky parametrickej racionality v rámci Teórie racionálnej voľby.¹⁴

PS – myšlienková projekcia pred intervenciou policajta v rámci aplikácie dôkazných prostriedkov v trestno-procesnej činnosti

CS – myšlienková projekcia cieľovej situácie

OP – myšlienková projekcia okrajových podmienok dosiahnutia cieľovej situácie

P1,2 – účinné, uskutočniteľné a prijateľné konanie

P3 – neúčinné, uskutočniteľné a prijateľné konanie

P4 – účinné, neuskutočniteľné alebo neprijateľné konanie

P5 – neúčinné, neuskutočniteľné alebo neprijateľné konanie

¹³ viď. § 146 a § 147 zákona č. 601/2005 Z. z. Trestný poriadok

¹⁴ Pozri BERŽI, L. Teória policajno-bezpečnostných služieb (osobitná časť), A PZ v Bratislave, 1996, s. 33, ISBN 80-8054-006-3

Vychádzajúc z možností naznačených v grafe pri riešení celého širokého spektra možných policajných intervencií v rámci policajnej činnosti môže nastať minimálne päť základných teoretických modelových situácií.

- Situácia č. 1, 2 – riešenia účinné, uskutočniteľné a prijateľné, ktoré riešia cieľovú situáciu; rozdielna je iba cesta smerujúca k jej riešeniu,
- Situácia č. 3 – riešenie neúčinné, uskutočniteľné a prijateľné, ktoré nevyrieši cieľovú situáciu komplexne,
- Situácia č. 4 – riešenie účinné, neuskutočniteľné alebo neprijateľné, cieľovú situáciu rieši avšak v rámci vybočenia z okrajových podmienok, tzn. buď je policajná činnosť v rozpore so zákonom, resp. polícia nemá na takýto spôsob riešenia materiálne či ľudské zdroje,
- Situácia č. 5 – riešenie neúčinné, neuskutočniteľné alebo neprijateľné, ktoré cieľovú situáciu nerieši.

Záverečná, najdôležitejšia činnosť v procese dokazovania ktorou orgán činný v trestnom konaní bude vykonaný dôkaz hodnotiť, aby na jeho základe mohol vydať rozhodnutie. Etapa hodnotenia završuje proces dokazovania. Jedná sa o myšlienkovú činnosť orgánov činných v trestnom konaní, pri ktorej sa dôkazy hodnotia jednotlivo i vo vzájomných súvislostiach v komparácii s okolnosťami policajne relevantnej udalosti (trestný čin).

Resumé

Sústava dôkazov ako súbor procesných úkonov (*dôkazných prostriedkov*) realizovaných miestne a vecne príslušným orgánom činným v trestnom konaní v sebe subsumuje dôkazné prostriedky vymenované a špecifikované v §§ 120 až 160 zákona č. 301/2005 Z. z. v platnom znení. Teda ucelený súbor možností policajta¹⁵ v rámci vyšetrovania či skráteného vyšetrovania nadobúdať poznanie o predmete dokazovania tak, aby bol odhalený a následne usvedčený páchateľ policajne relevantnej udalosti majúcej charakter trestného činu.

Rešpektovanie základných zásad trestného konania spočíva aj v tom, že orgány činné v trestnom konaní konajú z úradnej povinnosti¹⁶ a za dôsledného využitia všetkých možností, ktorých rozsah im umožňuje Trestný poriadok v rámci dokazovania. Orgány činné v trestnom konaní s rovnakou starostlivosťou objasňujú okolnosti svedčiace proti obvinenému, ako aj okolnosti, ktoré svedčia v jeho prospech a hodnotia dôkazy získané zákonným spôsobom podľa svojho vnútorného presvedčenia založeného na starostlivom uvážení všetkých okolností prípadu jednotlivo i v ich súhrne. Je možné dodať, že konanie policajta¹⁷ v procese dokazovania je pri výbere najvhodnejších, najefektívnejších dôkazných prostriedkov výrazne subjektívne. V uvedenej subjektivite nie je potrebné vnímať problém, ale očakávať skôr podstatný benefit, a to samozrejme za predpokladu pokiaľ je vec realizujúci policajt na svoju prácu náležite odborne zdatný a profesionálne pripravený. V použití jednotlivých dôkazných

¹⁵ § 10 ods. 8, 9, 10 zákona č. 301/2005 Z. z. v platnom znení

¹⁶ Poznámka autora: Ak by vec realizujúci policajt v tomto prípade nebol konal z úradnej povinnosti a nevyužil zákonnú možnosť, ktorú mu umožňuje ustanovenie § 89a Trestného poriadku a následné znalecké dokazovanie bolo by objasnenie uvedených skutkov minimálna sťažnosť ak nie celkom zmarené.

¹⁷ § 10 ods. 8, 9, 10 zákona č. 301/2005 Z. z. v platnom znení

prostriedkov nie je rovnako možné hľadať uniformitu a to často ani v prípadoch skutkových podstat trestných činov zaradených pod totožnú hlavu či oddiel Trestného práva hmotného.

V praxi policajť sa môže stretnúť v určitom rôznom časovom horizonte s útokom na totožný objekt záujmu napr. vlámanie do totožného bytu či iného objektu zhodným páchatel'om, rovnakým spôsobom, ale jeho konanie je vždy jedinečné a jedinečné sú i prejavy či stopy jeho pôsobenia pri svojej činnosti. Práve reálna a najmä profesionálna voľná úvaha až kreativita sú hodnotami schopnými posúvať poznanie v rámci trestného konania ku jeho rýchlemu a komplexnému naplneniu.

Resumé

The system of evidence as a set of procedural acts (evidential means) carried out by the locally and substantively competent authority acting in criminal proceedings encompasses the evidential means listed and specified in §§ 120 to 160 of Act No. 301/2005 Coll. in its valid wording. Thus, a complete set of opportunities for the police during the investigation or summary investigation to acquire knowledge about the subject of evidence in such a way as to reveal and subsequently convict the perpetrator of a police-relevant event with the nature of a criminal offense.

Respecting the basic principles of criminal proceedings also consists in the fact that authorities involved in criminal proceedings act out of official duty and with thorough use of all options that the Criminal Procedure Code allows them in the context of evidence collection. Authorities involved in criminal proceedings carefully clarify the circumstances that are against the accused, as well as those that are in their favor, and evaluate the evidence obtained legally according to their internal conviction based on careful consideration of all circumstances of the case both individually and collectively. It can be added that the actions of the police officer in the evidence gathering process are significantly subjective in choosing the most suitable and effective means of evidence. In the mentioned subjectivity, it is not necessary to perceive a problem, but rather to expect a substantial benefit, and that is, of course, assuming that the executing police officer is adequately professionally competent and prepared for their job. In the use of individual evidential means, it is also not possible to seek uniformity, and often not even in cases of the factual substance of crimes classified under the same title or section of substantive criminal law. In practice, a police officer may encounter an attack on the same object of interest within a certain varying time frame, for example, a burglary into the same apartment or another object by the same perpetrator in the same manner, but their actions are always unique, and so are the manifestations or traces of their activity. It is precisely the real and especially professional free reasoning and creativity that are values capable of advancing knowledge within the criminal proceedings towards its rapid and comprehensive fulfillment.

Zoznam bibliografických odkazov

- BERŽI, L. Teória policajno-bezpečnostných služieb (osobitná časť), A PZ v Bratislave, 1996, s. 33, ISBN 80-8054-006-3

- Císařová, D.- Fenyk, J. a kol.: Trestní právo procesní. 4. aktualizované vydání, Linde Praha, Praha, 2006 ISBN 978-80-7357-348-5
- IVOR, J. a kol.: Trestné právo procesné. Druhé, doplnené a prepracované vydanie. IURA EDITION, spol. s r.o. Bratislava 2010. ISBN 976-80-8078-309-9
- ŠIMON, L.: Dezinformácia a dôkazné prostriedky. In: 20 rokov katedry vyšetrovania – dôkazné prostriedky vo vyšetrovaní. A PZ Bratislava 2015. s. 188 ISBN 978-80-8054-635-9
- ŠIMON, L.: Dezinformácia a dôkazné prostriedky vo vyšetrovaní. Pokroky v kriminalistike. A PZ 2022. ISBN 978-80-8054-946-6
- ŠIMOVČEK, I., SZABOVÁ E. a kol.: Trestné právo procesné. 4. prepracované a doplnené vydanie. Plzeň 2023 ISBN 978-80-7380-972-0
- VIKTORYOVÁ, J. – STRAUS, J. et al. Vyšetrovanie 3. vyd. Bratislava: Akadémia PZ, 2015. 687 s. ISBN 978-80-8054-643-4
- Zákon č. 301/2005 Z. z. (*Trestný poriadok*)
- Zákon o trestnom konaní súdnom (*Trestný poriadok*) z 29. novembra 1961 č. 148/1973 v znení zákona č. 148/1973 Zb.)
- [online].[cit.12. júna 2025] Dostupné na internete: <https://sk.wikipedia.org/wiki/Metad%C3%A1ta>

Kontaktné údaje

Ing. Ladislav Šimon, PhD.
Odborný asistent
Katedra vyšetrovania
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
ladislav.simon@akademiapz.sk

HROB BEZ MENA: TRESTNÉ ČINY SPOJENÉ S UTAJENÝM POCHOVÁVANÍM

GRAVE WITHOUT A NAME: CRIMINAL OFFENCES RELATED TO CLANDESTINE BURIALS

Mgr. Michaela Nahálková

Anotácia: Predkladaná vedecká štúdia sa zaoberá trestnými činmi proti životu, pri ktorých páchatelia po spáchaní skutku nezriedka pristupujú k utajenému pochovaniu obete s cieľom sťažiť jej objavenie. Pozornosť je venovaná skutkovým podstatám, kde sa tento jav vyskytuje najčastejšie, ako aj osobitostiam vyšetrovania týchto prípadov. Osobitná pozornosť je venovaná metódam na detekciu utajených hrobov, pričom sa zdôrazňuje potreba multidisciplinárnej spolupráce medzi zložkami Policajného zboru Slovenskej republiky a znalcami a odborníkmi z rôznych oblastí. V závere sú analyzované konkrétne prípady úkladných vražd, pri ktorých došlo k utajenému pochovaniu obetí, čím sa poukazuje na reálnu aplikačnú rovinu problematiky a jej význam pre prax orgánov činných v trestnom konaní.

Kľúčové slová: trestné činy proti životu; vražda, vyšetrovanie; utajené hroby; detekcia utajených hrobov.

Annotation: This scientific study deals with crimes against life in which perpetrators often proceed to bury their victims clandestinely after committing the crime in order to make it more difficult to find them. Attention is paid to the factual circumstances in which this phenomenon occurs most frequently, as well as to the specific features of investigating such cases. Special attention is paid to methods for detecting clandestine graves, emphasizing the need for multidisciplinary cooperation between the Slovak Police Force and experts from various fields. In conclusion, specific cases of premeditated murders involving the clandestine burial of victims are analysed, highlighting the practical application of the issue and its significance for law enforcement authorities.

Keywords: crimes against life; murder; investigation; clandestine graves; detection of clandestine graves.

Úvod

Ústava Slovenskej republiky garantuje ochranu základných ľudských práv a slobôd, medzi ktoré patrí aj právo na život podľa článku 15.¹ Toto ustanovenie zaväzuje štát zabezpečiť, aby žiadny jednotlivec nebol svojvoľne pripravený o život, a to bez ohľadu na jeho osobné či sociálne charakteristiky. Právo na život má všeobecnú platnosť, ktorá sa vzťahuje na všetkých ľudí, nezávisle od ich občianstva alebo pobytu na území Slovenska, a predstavuje jednu z najdôležitejších zložiek ochrany jednotlivca pred zásahmi iných osôb aj samotného štátu.

¹ Zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky.

Súčasťou tejto ochrany je aj absolútny zákaz trestu smrti a existencia dvoch kľúčových pozitívnych povinností štátu – materiálnej a formálnej. Materiálna povinnosť spočíva v zabezpečení ochrany života a procesná v povinnosti vyšetriť každé úmrtie, vyvodiť zodpovednosť a zabezpečiť nápravu.

Z trestnoprávneho hľadiska je najzásadnejším prostriedkom ochrany života vymedzenie skutkových podstat trestných činov proti životu. Trestný zákon č. 300/2005 Z. z. v znení neskorších predpisov (ďalej len „TZ“) rozlišuje tri základné formy vraždy, a to úkladnú vraždu podľa § 144, vraždu podľa § 145 a vraždu novonarodeného dieťaťa matkou podľa § 146.

Okrem trestných činov súvisiacich s vraždou upravuje TZ v rámci trestných činov proti životu aj ďalšie skutkové podstaty, a to najmä:

- zabitie (§ 147 a 148),
- usmrtenie (§ 149),
- nedovolené prerušenie tehotenstva (§ 150, 151, 152 a 153),
- a účasť na samovražde (§ 154).²

Táto štúdia sa nezaobrá podrobnou analýzou všetkých trestných činov proti životu, ale sústreďuje sa výlučne na tie prípady, pri ktorých (najčastejšie) dochádza k umiestneniu tela obete do nelegálneho, resp. utajeného hrobu s cieľom zabrániť jeho objaveniu. Ide o špecifický jav, ktorý sa síce vyskytuje najmä pri úkladných vraždách, no nie je striktne viazaný len na tento trestný čin a môže sa objaviť aj v iných skutkových kontextoch.

Úkladná vražda, vražda, vražda novonarodeného dieťaťa matkou a zabíjanie

Z právneho hľadiska sa vražda týka len živých ľudí, teda jedincov od okamihu, keď prestali byť plodom, až po ich biologickú smrť. Biologická smrť je definovaná ako nezvratné poškodenie mozgového tkaniva (cerebrálna smrť), na rozdiel od klinickej smrti, ktorá je potenciálne reverzibilná. Vraždu možno spáchať aktívne napr. bodnutím, pasívne napr. uzavretím do mraziarskeho boxu alebo opomenutím konania napr. nezachránením osoby v zjavnom ohrození.

Úkladná vražda predstavuje jeden z najzávažnejších trestných činov proti životu, upravený v § 144 TZ. Na rozdiel od bežnej vraždy upravenej v § 145 TZ, ktorá môže byť spáchaná aj náhle, afektívne alebo impulzívne, úkladná vražda si vyžaduje preukázanie vopred uváženej pohnútky, čo je zásadný kvalifikačný znak odlišujúci tento skutkový stav. Táto pohnútka musí byť výsledkom rozvážneho, vedomého a dopredu plánovaného rozhodnutia páchatel'a usmrtiť inú osobu. Úkladná vražda sa vždy pácha úmyselne, pričom ide o tzv. úmysel priamy, zriedkavejšie nepriamy, pričom súčasťou skutkovej podstaty je aj určitý časový odstup medzi rozhodnutím spáchať čin a samotným konaním, hoci zákon nestanovuje konkrétnu minimálnu časovú hranicu.

Z hľadiska štruktúry skutkovej podstaty ide o úmyselné usmrtenie inej osoby, kde konanie páchatel'a predchádza rozvážne rozhodnutie, tzv. vopred uvážená pohnútka. Táto môže byť motivovaná rôzne napr. pomstou, žiarlivosťou, túžbou po majetku, nenávisťou alebo iným osobitným motívom. Objektom trestného činu úkladnej vraždy je ľudský život, ktorý je najvyššou osobnostnou hodnotou chránenou trestným právom. Subjektom môže byť každá

² Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

trestne zodpovedná fyzická osoba. Objektívna stránka je naplnená usmrtením inej osoby, pričom subjektívna stránka spočíva v úmyselnom konaní s vopred uváženou pohnútkou, čo musí byť preukázané súdom. Ide o trestný čin, ktorý je trestný v každej forme, a to už vo fáze prípravy, pokusu aj dokonaného činu.

Trestná sadzba za úkladnú vraždu v základnej skutkovej podstate je 20 až 25 rokov odňatia slobody. Zákon však pozná aj kvalifikované skutkové podstaty, ktoré zohľadňujú okolnosti činu napr. počet obetí, spôsob konania, motív alebo status obete. Podľa odseku 2 § 144 je možné za úkladnú vraždu uložiť trest 25 rokov až doživotie, ak bol páchatel' už predtým za vraždu odsúdený, ak zavraždil dve alebo viac osôb, spáchal čin mimoriadne surovým spôsobom, obetí bola chránená osoba (napr. dieťa, staršia osoba, úradná osoba), konal z osobitného motívu napr. rasovej nenávisti, alebo z dôvodu majetkového prospechu. V najprísnejšej forme podľa odseku 3 sa ukladá povinne doživotný trest, ak bol čin spáchaný opätovne, v nebezpečnom zoskupení alebo počas krízovej situácie napr. vojnový stav, mimoriadna udalosť.³

Základná skutková podstata vraždy podľa § 145 ods. 1 je definovaná ako úmyselné usmrtenie iného človeka. Objektom je ľudský život, pričom zákon nevyžaduje použitie konkrétnych prostriedkov ani spôsob konania. Subjektívna stránka je úmyselná – môže byť priamy aj nepriamy. Úmysel sa často posudzuje nepriamo z okolností činu, najmä z miesta zásahu, použitej sily alebo typu použitého nástroja.

Tretím druhom vraždy je vražda novonarodeného dieťaťa matkou podľa § 146 TZ. Ide o privilegovanú skutkovú podstatu, ktorá zohľadňuje špecifický psychický stav matky pri pôrode. Táto skutková podstata sa uplatní len vtedy, ak ide o matku, ktorá v rozrušení spôsobenom pôrodom usmrť svoje dieťa počas alebo ihneď po pôrode. Objektom je život novonarodeného dieťaťa, teda dieťaťa, ktoré sa začalo rodiť a je schopné aspoň krátkeho mimomaternicového života. Subjekt je konkrétny, ktorým je matka, a subjektívna stránka je úmyselná. Oproti vražde podľa § 145 sa tu prihliada na špecifickú emocionálnu a fyzickú situáciu ženy, čo je dôvod na miernejšie trestanie.⁴

Okrem vyššie uvedených trestných činov s utajovaním tiel obetí má súvis aj trestný čin zabitia, ktorý patrí medzi závažné zásahy do základných práv chránených trestným právom, predovšetkým do práva na život. Na rozdiel od úmyselnej vraždy ide v prípade zabitia o situácie, keď páchatel' síce nechce smrť iného človeka, no svojím konaním vedie k jej spôsobeniu obvykle z nedbanlivosti. Slovenský TZ rozlišuje dve hlavné formy zabitia. Prvá, upravená v § 147, sa vzťahuje na prípady, keď páchatel' koná v úmysle spôsobiť ťažkú ujmu na zdraví a z nedbanlivosti spôsobí smrť. Druhá forma, uvedená v § 148, pokrýva situácie, keď má páchatel' úmysel spôsobiť len ublíženie na zdraví, no následkom konania je smrť, ktorú taktiež spôsobí z nedbanlivosti.

Z hľadiska skutkovej podstaty je potrebné identifikovať niekoľko zásadných znakov. Objektom tohto trestného činu je ľudský život, pričom útok smeruje proti konkrétnej fyzickej osobe. Objektívna stránka činu spočíva v aktívnom konaní napr. fyzickom napadnutí, ktoré vedie ku smrti obete, pričom smrť nastane ako dôsledok úmyselného spôsobenia ujmy. Medzi

³ BURDA, E. a kol. 2011. Trestný zákon-Osobitná časť, Komentár. 1. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2011. 1545 s. ISBN 978-80-7400-394-3.

⁴ ČENTÉŠ, J. a kol. 2016. Trestný zákon- Veľký komentár. 3. vydanie. Martin: alfa PRINT, s.r.o., 2016. 959 s. ISBN 978-80-8155-066-9.

konaním páchatel'a a smrťou musí byť preukázaná príčinná súvislosť. Subjektom je každá trestne zodpovedná osoba, a subjektívna stránka činu je charakteristická úmyslom vo vzťahu k poškodeniu zdravia a nebanlivosťou vo vzťahu k následku, teda smrti.

Zabitie má aj kvalifikované formy, pri ktorých zákon zohľadňuje vyššiu mieru spoločenskej nebezpečnosti. Trestná sadzba sa sprísňuje, ak sa čin spácha na chránenej osobe napr. dieťať, tehotnej žene, zdravotne znevýhodnenej osobe, z osobitného motívu napr. z nenávisti, závažnejším spôsobom konania napr. dlhodobým týraním alebo mimoriadnou brutalitou, ako člen nebezpečného zoskupenia, alebo za krízovej situácie, ako je vojnový stav či mimoriadna udalosť. Tieto okolnosti nielenže zvyšujú trestnú sadzbu, ale často zároveň poukazujú na systematickejší a sofistikovanejší charakter protiprávneho konania.⁵

Vyšetrovanie trestných činov proti životu

Spôsob spáchania konkrétneho trestného činu má markantný význam z hľadiska smerovania vyšetrovania. V každom štádiu činnosti páchatel'a skutku sa prejavujú špecifické stopy, ktorých zistenie má významný význam pre získanie dôkazov k objasneniu jeho činnosti. Príprava na spáchanie trestného činu zahŕňa:

- výber vhodnej situácie pre spáchanie vraždy (výber miesta a času),
- postup v priebehu spáchania a utajenie (premýšľanie cesty odchodu, spôsob ukrytia tela),
- výber a príprava nástrojov, ktoré majú byť použité.

Dôležitým aspektom vykonania trestného činu vraždy je i konanie páchatel'a po spáchaní vraždy. Spôsoby páchania trestných činov vražd možno klasifikovať podľa nasledujúcich kritérií:

a) podľa motívu:

- získanie určitého majetkového prospechu,
- sexuálny,
- z pomsty, zo žiarlivosti a pod.

b) Podľa stupňa pripravenosti:

- nepripravené a
- pripravené.

Nepripravené vraždy vznikajú impulzívne, často v afekte, bez predchádzajúcej úvahy či plánovania. Páchatel' koná pod vplyvom emócií, alkoholu alebo drog. Činy sa odohrávajú v nevhodných podmienkach, často za prítomnosti svedkov, s použitím náhodných predmetov, a páchatel' sa neraz sám prizná.

Naopak, pripravené vraždy sú výsledkom dlhodobej a premyslenej prípravy. Páchatel' si vyberá obeť, miesto činu aj spôsob jeho zakrytia, zabezpečuje alibi a podniká kroky na zničenie dôkazov. Tieto činy sú chladnokrvné, cielene utajované a ich vyšetrovanie býva náročné najmä pre nedostatok dôkazov a oneskorené objavenie tela.

c) Podľa použitia zbrane:

- použitie zbrane pri vražde je významným faktorom, ktorý ovplyvňuje priebeh vyšetrovania. V prípade strelných alebo hromadne účinných zbraní môže ísť o zbrane dostupné len obmedzenému okruhu osôb, čo umožňuje zúženie podozrivých. Spôsob

⁵ KLÁTIK, J. a kol. 2021. *Trestné právo hmotné. Osobitná časť*. 2. vydanie. Plzeň: Aleš Čeněk, 2021. 473 s. ISBN 978-80-7380-846-4

použitia zbrane, presnosť zásahu či typ munície môže nasvedčovať špecifickým zručnostiam páchatel'a (napr. vojenský alebo policajný výcvik). Zbrane často nesú biologické a mechanické stopy, ktoré môžu viesť k identifikácii páchatel'a.

- vraždy bez použitia zbrane zahŕňajú fyzické usmrtenie obete, napríklad zadusením, dokopaním, ubitím, utopením alebo otrávením. Aj pri týchto formách môžu byť zistené dôležité stopy pre účely kriminalistickej analýzy.

Spôsob usmrtenia páchatel'a závisí od jeho subjektívnych a objektívnych vlastností a má rozhodujúci význam pre určenie intenzity útoku, mechanizmu vzniku zranenia a pre čas smrti.

d) Podľa spôsobu usmrtenia:

- fyzikálne spôsoby usmrtenia,
- usmrtenie teplom,
- usmrtenie elektrickým prúdom alebo rádioaktívnym žiarením,
- chemické a fyzikálnochemické spôsoby usmrtenia,
- biologické spôsoby usmrtenia,
- psychické a iné faktory a
- psychickým utýraním a pod.

Páchatel' sa po spáchaní vraždy obvykle snaží svoj čin utajiť. Od tohto úmyslu upustí iba v prípadoch, ak iba krátko po spáchaní činu je vyrušený a miesto činu opustí z obavy, aby nebol videný, alebo vraždu spácha na frekventovanom mieste pred svedkami a utajovanie by v tom prípade nemalo účel. Motivácia smerujúca k zahľadniu stôp a svojho konania býva veľmi silná, pretože v prípade odhalenia a usvedčenia páchatel'ovi hrozí vysoký dokonca mimoriadny trest. Výhodou utajovania skutku, je fakt, že vražda aj páchatel' sú dlhšiu dobu neodhalení. Nevýhodou je vytváranie nových stôp, ktoré môžu viesť k odhaleniu skutku aj páchatel'a. Utajovanie spôsobuje to, že páchatel' sa dlhšiu dobu zdržiava na mieste činu, čo môže mať za následok to, že bude videný. Páchatelia spravidla volia jednoduchší spôsob utajovania, napríklad odtiahnutie mŕtvolu do blízkeho krovinatého porastu.

K časovo náročným a zložitým spôsobom utajovania sa páchatel' rozhodne, ak nie je v časovej tiesni a ak medzi ním a obeťou, alebo miestom činu je určitý vzťah. Najčastejšími spôsobmi utajovania vražd sú premiestnenie mŕtvolu na menej frekventované alebo odľahlé miesto, ukrytie mŕtvolu na neznáme miesto, alebo jej zahrabanie do zeme na málo frekventovanom mieste, napríklad v lese, zaliatie mŕtvolu do bloku betónu, zničenie mŕtvolu spálením, rozčlenením a podobne.

Podnetmi na začatie vyšetrovania vraždy spravidla môže byť oznámenie od občanov, oznámenia pracovníkov zdravotníckeho personálu, oznámenie organizácie, oznámenie samotného páchatel'a alebo odhalenie vraždy príslušníkmi polície pri výkone služby. Pre úspešné vyšetrovanie vražd zohrávajú veľký význam v prvom rade počiatočné a neodkladné, a neopakovateľné úkony a opatrenia. Medzi tieto patria najmä zaistenie a uzavretie miesta činu, pátranie po páchatel'ovi a veciach, zisťovanie svedkov, výsluch oznamovateľa, obhliadka miesta činu alebo miesta nálezu mŕtvolu, obhliadka tela mŕtvolu na mieste nálezu, súdno-lekárska pitva.

Na rozdiel od obhliadky miesta iného trestného činu, pri obhliadke miesta trestného činu vraždy, alebo miesta nálezu mŕtvolu, alebo jej častí je dôležitým objektom skúmania samotná mŕtvola, ako aj miesto, kde mŕtvola leží. Priestor, kde sa mŕtvola nachádza, zahrňuje trasu

príchodu a odchodu páchatel'a. Ak je potrebné obhliadnuť väčší priestor, využíva sa metóda frontálneho postupu. Policajti postupujú v rojnici, alebo je miesto rozdelené na štvorce, ktoré sú systematicky obhliadané jeden za druhým. Dôležité je dbať na to, aby nedošlo k poškodeniu obalov alebo predmetov, v ktorých je mŕtvola alebo jej časti zabalené. Výsledky obhliadku sa dokumentujú bežným spôsobom. V súčasnosti sa využíva aj videozáznam, vhodný najmä pre priestorovú orientáciu.

Súčasťou obhliadky miesta trestného činu vraždy alebo nálezu mŕtvoly, alebo jej časti je obhliadka tela mŕtvoly a častí jej tela. K tomuto úkonu vyšetrovateľ prizýva súdneho lekára. Veľmi dôležité je i preskúmanie bezprostredného prostredia, kde sa mŕtvola nachádza, ako aj samotné lôžko mŕtvoly.

Správne vymedzenie predmetu a rozsahu vyšetrovania je zložitá činnosť orgánov činných v trestnom konaní a má vplyv na celý priebeh dokazovania. Predmet dokazovania má individuálny charakter, a to aj napriek tomu, že Trestný poriadok v ustanovení § 119 ods. 1 vymedzuje okruh okolností, ktoré je potrebné dokazovať. Pri tvorbe vyšetrovacích verzií je základným princípom, aby obsahovali všetky možnosti, ktoré vyšetrovaná udalosť poskytuje. Verzie sa vytyčujú najmä k znakom skutkovej podstaty trestného činu vraždy, k spôsobu spáchania a utajovania, k miestu spáchania resp. miestu nálezu mŕtvoly alebo jej časti, k vzťahu medzi páchatel'om a obeťou, k páchatel'ovi a motívu vraždy a k spolupáchateľom resp. k organizátorom alebo objednávateľom. K obvyklým následným úkonom vyšetrovania trestných činov vražd patrí výsluch obvineného, výsluch svedkov, znalecké a expertízne skúmanie, vyšetrovací pokus, rekonštrukcia, domová a osobná prehliadka a prehliadka iných priestorov a pozemkov.

V procese vyšetrovania trestných činov vraždy vyšetrovateľ spolupracuje najmä s kriminalistickým technikom, kriminalistickými expertmi Kriminalisticko-expertízneho ústavu, príslušníkmi služby kriminálnej polície odbormi krajských a okresných riaditeľstiev a pod. Osobitný význam pri vyšetrovaní trestných činov vražd má spolupráca vyšetrovateľ'a s lekárom z ústavu súdneho lekárstva, súdnymi znalcami z odboru psychiatrie, znalcami z ďalších vedných odvetví, znalcom entomológom, stomatológom, z odboru automobilovej dopravy či s verejnosťou.⁶

Hrob bez mena

Osobitne významnou otázkou v aplikačnej praxi je situácia, keď sa telo obete nenájde alebo je nájdené len neskôr, často utajené, zakopané či zlikvidované spôsobom, ktorý sťažuje identifikáciu a rekonštrukciu skutku. Napriek tomu slovenská aj medzinárodná judikatúra uznáva, že neprítomnosť tela obete nie je prekážkou na uznanie viny, pokiaľ sú k dispozícii iné presvedčivé dôkazy napr. výpovede svedkov, digitálne stopy, nahrávky, listinné dôkazy, analýza pohybu páchatel'a, nepriame priznania, či stopy (biologické, daktyloskopické a pod.) zaistené na mieste činu alebo v dopravných prostriedkoch.

Príkladom z praxe môže byť prípad tzv. „17. vraždy“ pripisovanej zločineckej skupine Sátorovcov, ktorý predstavuje výnimočný príklad úspešného trestného stíhania aj napriek absencii kľúčového dôkazného prvku tela obete. Ide o vraždu údajného bossa skupiny, Lajosa

⁶ VIKTORYOVÁ, J. a kol. 2015. Vyšetrovanie. 3. vydanie. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2015. 687 s. ISBN 978-80-8054-643-4.

Sátora, ktorého pozostatky sa nikdy nenašli. Napriek tomu bol vo veci vyhlásený právoplatný rozsudok a viacerí členovia gangu boli odsúdení na dlhoročné tresty odňatia slobody. Absencia tela bola spôsobená viacerými premyslenými opatreniami zo strany páchatel'ov. Telo Sátora malo byť po vražde niekoľkokrát premiestnené, a to práve s cieľom sťažiť jeho objavenie políciou. Členovia skupiny zároveň používali chemické prostriedky ako Savo, kyseliny či vápno, aby urýchlili rozklad tiel a zároveň eliminovali pachy, ktoré by mohli prilákať divú zver alebo psov špeciálne cvičených na vyhľadávanie pozostatkov. V niektorých prípadoch boli ilegálne hroby dodatočne prekopávané, aby sa dôkazy ešte viac zničili. Tento systematický prístup k zahadzovaniu stôp dokazuje vysoký stupeň organizácie a kriminálnej profesionalizácie gangu. Napriek neexistencii tela obete, prokuratúra a neskôr aj súdy vychádzali z výpovedí spolupracujúcich obvinených, najmä bývalých členov gangu, ktorí sa priznali k účasti na vražde a popísali jej priebeh i miesto usmrtenia a premiestňovania tela. Mimoriadne závažným svedectvom bola výpoveď Lehela Horvátha prezývaného „Hrobár“, ktorý sa priznal k viacerým vraždám vrátane tejto a poskytol details, ktoré korešpondovali s inými dôkazmi. Súdy zároveň zohľadnili aj ďalšie forenzné nálezy, vrátane pozostatkov iných obetí, ktoré boli objavené v okolí Dunajskej Stredy. Ich usporiadanie a spôsob ukrytia potvrdzovali modus operandi skupiny, ktorými boli utajené hroby, použitie chemikálií a násilné praktiky. V kontexte celej trestnej činnosti Sátorovcov tak získala vražda Lajosa Sátora vysokú vierohodnosť ako súčasť uceleného vzorca organizovaného násilia. Z právneho hľadiska sa skutok kvalifikoval podľa § 144 Trestného zákona ako úkladná vražda, pričom rozhodujúcim faktorom bolo naplnenie znakov konania v zločineckej skupine, opakovaného a plánovaného násilia a odstránenia svedkov či rivalov. Súdy akceptovali nepriamy dôkazný reťazec ako dostatočný na vyslovenie viny, čím potvrdili, že aj vražda bez objaveného tela môže byť právoplatne uzavretá, ak existuje súhrn iných presvedčivých dôkazov.⁷

Tento prípad ilustruje, že v trestnom práve dôkaz o smrti nemusí nevyhnutne vychádzať z nálezú pozostatkov, ale môže byť preukázaný kombináciou výpovedí, nepriamych dôkazov, forenzných analýz a logickej rekonštrukcie skutkového deja. Ide o precedens s významným dosahom na prax vyšetrovania organizovaného zločinu.

Zámerné ukrytie tela obete prostredníctvom jeho zakopania do tzv. nelegálneho, resp. utajeného hrobu je jednou z najzávažnejších foriem utajovania trestných činov vraždy. Ide o špecifický modus operandi, ktorého cieľom je znemožniť alebo aspoň výrazne oddialiť objavenie ľudských pozostatkov, čím páchatel' sťažuje identifikáciu obete, objasnenie skutku a znemožňuje efektívne vedenie trestného konania. V kontexte predkladanej vedeckej štúdie možno utajený hrob definovať ako nezaznamenaný pohrebný priestor, spravidla ručne vyhlbený do hĺbky menšej ako jeden meter, nachádzajúci sa na odl'ahlom, ťažko dostupnom mieste, v ktorom sú uložené ľudské pozostatky v rozpore s právnymi predpismi Slovenskej republiky.

Dĺžka trvania vyšetrovacieho procesu pri takýchto činoch má zásadný vplyv na jeho úspešnosť. Čím viac času uplynie od spáchania skutku, tým komplikovanejšie je získať relevantné dôkazy. Vyšetrovatelia čelia problémom ako oslabenie pamäťovej stopy u svedkov,

⁷ PETROVIČ, J. 2025. Najkrvavejší gang mafie: Hoci sa nenašlo telo, sátorovcom právoplatne uzavreli 17-tu vraždu). In: *aktuality.sk* [online] 2025. [cit. 2025-05-28]. Dostupné na internete: <https://www.aktuality.sk/clanok/vbuopDq/najkrvavejsi-gang-mafie-hoci-sa-nenaslo-telo-satorovcom-pravoplatne-uzavreli-17-tu-vrazdu/>

ich nedostupnosť, zmena osoby vyšetrovateľa či degradácia, resp. úplné zničenie materiálnych dôkazov.

Vzhľadom na zložitosť vyšetrovania v prípadoch, kde páchatel odstránil telo obete jeho utajeným pochovaním, je nevyhnutné uplatniť multidisciplinárny prístup. Lokalizácia takýchto hrobov vyžaduje spoluprácu orgánov činných v trestnom konaní s expertmi z rôznych odborov, ako sú forenzná antropológia, geofyzika, geodézia, geochemia či kriminalistická biológia. Títo odborníci disponujú technickými znalosťami a špecializovaným vybavením, ktoré je nevyhnutné na uplatnenie pokročilých detekčných metód. V slovenskom prostredí však zatiaľ absentuje jednotný, štandardizovaný postup pre vyhľadávanie nelegálnych hrobov.

Na účely detekcie a odkrytia utajených hrobov sa využívajú dve základné skupiny metód:

- **Deštruktívne metódy** (nazývané aj intruzívne alebo invazívne), ktoré vedú k trvalému zásahu do lokality a spôsobujú nezvratné zmeny v pôvodnom stave terénu,
- **Nedeštruktívne metódy** (neintruzívne alebo neinvazívne), ktoré zachovávajú integritu miesta a umožňujú opakované použitie bez jeho poškodenia.

Zásadné rozdiely medzi týmito dvoma prístupmi sa prejavujú v presnosti, nákladovosti, časovej náročnosti a etickej prijateľnosti. Deštruktívne metódy bývajú presnejšie, no sú finančne a časovo náročnejšie a môžu viesť k poškodeniu ľudských pozostatkov. Naopak, nedeštruktívne metódy sú šetrnejšie k lokalite, lacnejšie a rýchlejšie, no ich presnosť môže byť obmedzená. Z hľadiska dobrej praxe sa preto odporúča kombinovaný prístup – iniciálne využitie nedeštruktívnych metód na identifikáciu podozrivých oblastí a následné uplatnenie deštruktívnych techník na ich overenie a exhumáciu.

Medzi hlavné nedeštruktívne metódy patria:

- diaľkový prieskum- analýza lokality prostredníctvom satelitných snímok,
- historický prieskum - analýza historických záznamov a máp, ktoré by mohli obsahovať informácie o umiestnení hrobov,
- archeologický prieskum - vizuálna kontrola povrchu zeme a hľadanie artefaktov, ktoré by mohli naznačovať prítomnosť hrobu,
- letecký laserový skener (ďalej len „LiDAR“ z angl. *Light Detection and Ranging*) - pomocou lasera vytvára 3D model povrchu zeme, ktorý môže odhaliť jemné nerovnosti, ktoré by mohli naznačovať prítomnosť hrobu,
- využitie špeciálne vycvičených služobných psov,⁸
- využitie georadaru (ďalej len „GPR“ z angl. *ground penetrating radar*) - vysiela elektromagnetické vlny do zeme a analyzuje odrazené signály, ktoré dokážu odhaliť rozdiely v hustote a štruktúre pôdy, čím sa dajú identifikovať hroby,
- magnetometria
- elektrická odporová tomografia- meria odpor pôdy, ktorý sa môže líšiť v závislosti od prítomnosti hrobu,
- detektory kovov,

⁸ PRINGLE, J.K, et al. 2012. Establishing forensic search methodologies and geophysical surveying for the detection of clandestine graves in coastal beach environments. In Forensic Science International. [online]. 2012, vol. 219, no. 1-3 [cit. 2024-04-05]. Dostupné na internete: <<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0379073812000138#preview-section-introduction>>. ISSN 0379-0738.

- ďalšie geofyzikálne metódy, kde patrí elektromagnetická indukcia, termálne zobrazovanie, gravitačná či seizmická metóda,⁹
- využitie bezpilotných lietadiel - dronov (ďalej len „UAV“ z angl. *unmanned aerial vehicle*)
- analýza rastlín a pôdy - niektoré druhy rastlín preferujú pôdu bohatú na organický materiál, čo môže naznačovať prítomnosť hrobu,
- analýza hmyzu a iných živočíchov,
- odorologická analýza - použitie prístrojov v reálnom čase na detekciu špecifických pachov vo vzduchu spojených s rozkladom (detekcia oxidu siričitého, tetrachlórmetánu, dimetyldisulfidu).

Výber vhodnej metódy závisí od viacerých faktorov (typ a hĺbka hrobu, pôdne podmienky, rozpočet, legislatívne obmedzenia). Efektívna prax odporúča vytvoriť cieľový model hrobu kombináciou kriminálnych informácií, geologických máp a snímok pred samotným terénnym zásahom. Vhodné je kombinovať viacero nedeštruktívnych techník a následne použiť presnejšie, hoci invazívne, metódy.

Deštruktívne metódy sa používajú najmä ako následný krok po indikácii podozrivého miesta. Ide o postupy, ktoré nevratne menia lokalitu a zahŕňajú:

- sondovanie,
- ručné výkopové techniky,
- použitie ťažkej techniky,
- testovanie pomocou lopaty.¹⁰

Využívajú sa v rámci forenznej archeológie, ktorá aplikuje archeologické postupy pri vyšetrovaní trestných činov spojených s ukrytím obete. Táto disciplína poskytuje systematický rámec pre lokalizáciu, dokumentáciu a analýzu zakopaných pozostatkov. Dnes predstavuje kľúčovú súčasť vyšetrovania v prípadoch nelegálne pochovaných obetí.

Primárnym cieľom vyšetrovania v takýchto prípadoch je čo najskoršia a najpresnejšia lokalizácia miesta uloženia tela. Úspešné odhalenie utajeného hrobu predstavuje kľúčový moment vo vyšetrovaní vraždy, pretože umožňuje získať dôkazy nielen o spôsobe usmrtenia, ale aj o identite obete a možnej motivácii páchatel'a. V prostredí Slovenskej republiky je preto nevyhnutné rozvíjať vedeckú aj praktickú spoluprácu medzi príslušnými štátnymi a akademickými inštitúciami s cieľom vytvoriť efektívne, eticky prijateľné a legislatívne ukotvené nástroje na vyhľadávanie a analýzu utajených hrobov. Vzhľadom na rozmanitosť metód využívaných pri detekcii utajených hrobov je nevyhnutná úzka spolupráca medzi rôznymi zložkami Policajného zboru, ako aj so znalcami z rôznych odborných oblastí, napríklad forenznej antropológie, geofyziky či geodézie. Informácie o možnom umiestnení mŕtvoly v utajenom hrobe je dôležité komunikovať už v počiatočných fázach vyšetrovania, aby bolo možné včas zvoliť najvhodnejšie postupy a technológie. Policajný zbor v súčasnosti

⁹LARSON, D.O.- VASSS, A.A.- WISE, M. 2011. Advanced Scientific Methods and Procedures in the Forensic Investigation of Clandestine Graves. In *Journal of Contemporary Criminal Justice* [online]. 2011. vol. 27, no. 2 [cit. 2024-04-05]. Dostupné online na internete: <[http://sntbberry.cityofsanteeca.gov/sites/FanitaRanch/Public/Remainder%20of%20the%20Record/\(14\)%20Documents%20Received%20After%20Release%20of%20Draft%20EIR%20for%20Comment/A.%20Reference%20Documents/Tab%2059%20%202011%20Larson%20%20Advanced%20Scientific%20Methods%20Article.pdf](http://sntbberry.cityofsanteeca.gov/sites/FanitaRanch/Public/Remainder%20of%20the%20Record/(14)%20Documents%20Received%20After%20Release%20of%20Draft%20EIR%20for%20Comment/A.%20Reference%20Documents/Tab%2059%20%202011%20Larson%20%20Advanced%20Scientific%20Methods%20Article.pdf)>. ISSN 1043-9862.

¹⁰ COLLEDGE, D. 2020. *A review of intrusive search methods and excavation techniques for clandestine grave site recovery in forensic archaeology*: diplomová práca. Perth: Murdoch University, 2020. 85 s.

disponuje viacerými špecializovanými technickými prostriedkami na detekciu takýchto hrobov, medzi ktoré patrí napríklad LiDAR či GPR, ktoré umožňujú efektívne vyhľadávanie anomálií v teréne a pod povrchom.

Prípady z aplikačnej praxe

Všetky nižšie uvedené prípady, reprezentujú konzistentný vzorec konania páchatel'ov obzvlášť závažných trestných činov, ktorí sú motivovaní rôznorodými pohnútkami, ako je eliminácia svedkov, zahľadenie stôp primárnej trestnej činnosti alebo snaha o úplné odstránenie telesných pozostatkov obete z dohľadu, a preto systematicky pristupujú k jej ukrytiu formou nelegálneho pochovania. Tieto úkony sú spravidla realizované s vysokou mierou prípravy a dôslednosti. Často dochádza k výkopom za pomoci mechanizácie, k maskovaniu hrobu a nie je výnimočné ani následné premiestnenie telesných pozostatkov s cieľom narušiť kauzálnu stopu a sťažiť odhalenie trestného činu zo strany orgánov činných v trestnom konaní.

Rozsudok Špecializovaného trestného súdu, spisová značka 1T/29/2020 z 23. februára 2024, uznal obžalovaného X. Y. vinným z viacerých závažných trestných činov, vrátane založenia a podpory zločineckej skupiny, úmyselných vražd a krádeží. Za tieto skutky mu bol uložený trest odňatia slobody na doživotie.

- Vražda K. B. (bod 3): Táto vražda sa stala v obci Kolárovo. K. B. bol obeťou krádeže finančnej hotovosti v sume najmenej 48 000 eur, ktorá patrila obžalovanému a jeho spoločníkom. Aby sa predišlo jeho prezradeniu, bol K. B. na príkaz A. Z. (ktorý bol v tom čase na úteku) zviazaný, udieraný päšťami, jeho hlava prelepená lepiacou páskou a následne naložený do auta. Obžalovaný X. Y., spolu s ďalšími osobami, odviezli K. B. na pole v katastrálnom území obce Zemianska Olča, kde ho zaškrtili pomocou lanka. Potom telo K. B. vhodili do vopred vykopaného nelegálneho hrobu, ktorý zahrabali zeminou a poliali chemickou látkou, aby urýchlili rozklad.
- Vražda J. D. (bod 4): K tomuto skutku došlo v obci Jelka. J. D. bol členom zločineckej skupiny, ktorú viedol A. Z. Bol úmyselne usmrtený strelou do hlavy, pričom ho zasiahli do ústnej dutiny, čo viedlo k jeho okamžitej smrti. Motívom bolo, že A. Z. a B. B. rozhodli o jeho likvidácii, lebo ho považovali za neľahostajného. Po usmrtení bolo telo J. D. rozštvrtené. Časť tela bola pomletá v mlyne na mäso a vysypaná do koryta rieky Malý Dunaj. Zvyšná časť tela, ktorú previezli na pole za areálom družstva v obci Pataš, bola spoločne zakopaná do vopred vykopaného hrobu, na ktorého kopaní sa podieľal aj S. M.
- Vražda Y. C. (bod 5): V obci Vlčany bol Y. C. usmrtený na príkaz A. Z., keďže existovala obava z jeho prezradenia ohľadom podvodov s DPH. Obžalovaný X. Y. dostal za úlohu vykopať jamu pomocou bagra. Následne bol Y. C. vytiahnutý z auta, zvalený na zem a zaškrtil ho B. B. Potom bolo telo Y. C. vložené do vykopanej jamy, ktorú obžalovaný C. W. bagrom zasypal. Telesné pozostatky Y. C. boli neskôr nájdené v neoznačenom hrobe dňa 5. mája 2016.
- Vražda T. R. (bod 6): T. R. bol zavraždený v obci Vlčany. Dôvodom bola obava, že by mohol prezradiť nelegálnu výrobu cigariet. Rovnako ako v predchádzajúcom prípade, obžalovaný X. Y. vykopal jamu pomocou bagra na príkaz A. Z. T. R. bol zaškrtil B. B. a telo následne vložili do vykopanej jamy. Obžalovaný X. Y. jamu bagrom zasypal. Telesné pozostatky T. R. boli nájdené v neoznačenom hrobe dňa 3. mája 2016.

- Vražda L. P. (bod 7): K tejto vražde došlo v obci Vlčany. L. P. bol usmrtený strelnou zbraňou. Po jeho usmrtení obžalovaný X. Y. pomocou bagra vykopal hrob, do ktorého spolu s B. B. vložili telo L. P. a jamu zasypali. Neskôr, z dôvodu obavy, že by polícia mohla objaviť telo, L. P. exhumovali za pomoci bagra a previezli ho do vopred pripraveného ďalšieho hrobu. Z obavy pred odhalením bola L. P. opätovne premiestnená na doposiaľ nezistené miesto.¹¹

Uvedené prípady jednoznačne indikujú, že praktika ukrývania telesných pozostatkov obetí trestného činu vraždy v utajovaných hroboch nie je len výnimočným alebo ojedinelým javom, ale naopak, predstavuje opakovane sa vyskytujúci modus operandi páchatel'ov aj na území Slovenskej republiky. Táto skutočnosť zakladá dôvodnú potrebu systematického venovania pozornosti predmetnej problematike nielen z pohľadu trestného práva hmotného a procesného, ale aj v rámci interdisciplinárneho prepojenia s kriminalisticko-technickými a forenznými vedami. Vzhľadom na vysokú latenciu týchto skutkov a mimoriadne sťaženú objasniteľnosť v prípadoch, keď sú telesné pozostatky ukryté mimo verejne prístupných miest, je nevyhnutné aktívne rozvíjať postupy zamerané na detekciu utajených hrobov, vrátane využívania najmodernejších metód. Integrovaný prístup kombinujúci kriminalistickú intuíciu, analytické hodnotenie miesta činu a pokročilé technické prostriedky predstavuje v súčasnosti najperspektívnejšiu cestu k efektívnej detekcii utajených hrobov, ktoré sú zámerným nástrojom zahľadzovania trestnej činnosti.

Resumé

Vedecká štúdia sa systematicky zaoberá problematikou trestných činov proti životu, pri ktorých dochádza k utajenému pochovaniu obetí s cieľom znemožniť alebo výrazne sťažiť ich objavenie a tým aj následné vyšetrenie skutku. Fenomén utajených hrobov je spájaný s konkrétnymi skutkovými podstatami, pričom prináša špecifické metodologické a praktické výzvy v rámci vyšetrovania týchto prípadov. V slovenskom prostredí doteraz absentuje jednotný a štandardizovaný postup na detekciu utajených hrobov, čo predstavuje výraznú prekážku pre efektívnosť a úspešnosť vyšetrovania. Kľúčovú úlohu v tejto oblasti zohrávajú moderné forenzné technológie a metódy, ako aj multidisciplinárna spolupráca medzi zložkami Policajného zboru Slovenskej republiky a odborníkmi z rôznych vedných disciplín. Analýza vybraných prípadov úkladných vražd, pri ktorých bolo aplikované utajené pochovanie obetí, podčiarkuje praktickú relevantnosť danej problematiky a jej zásadný význam pre efektívnu činnosť orgánov činných v trestnom konaní.

Resumé

This scientific study systematically addresses the issue of crimes against life involving the secret burial of victims with the aim of preventing or significantly hindering their discovery and, consequently, the investigation of the crime. The phenomenon of secret graves is associated with specific factual circumstances and poses specific methodological and practical challenges in the investigation of such cases. In Slovakia, there is currently no uniform and standardized procedure for detecting secret graves, which is a major obstacle to the effectiveness and success of investigations. Modern forensic technologies and methods, as well

¹¹ Rozsudok Špecializovaného trestného súdu, spisová značka 1T/29/2020 z 23. februára 2024.

as multidisciplinary cooperation between the Slovak Police Force and experts from various scientific disciplines, play a key role in this area. An analysis of selected cases of premeditated murders involving the secret burial of victims highlights the practical relevance of this issue and its fundamental importance for the effective work of law enforcement authorities.

Zoznam bibliografických odkazov

- BURDA, E. a kol. 2011. *Trestný zákon-Osobitná časť, Komentár. 1. vydanie*. Praha: C. H. Beck, 2011. 1545 s. ISBN 978-80-7400-394-3.
- COLLEDGE, D. 2020. A review of intrusive search methods and excavation techniques for clandestine grave site recovery in forensic archaeology: diplomová práca. Perth: Murdoch University, 2020. 85 s.
- ČENTÉŠ, J. a kol. 2016. *Trestný zákon- Veľký komentár. 3. vydanie*. Martin: alfa PRINT, s.r.o., 2016. 959 s. ISBN 978-80-8155-066-9.
- KLÁTIK, J. a kol. 2021. *Trestné právo hmotné. Osobitná časť. 2. vydanie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2021. 473 s. ISBN 978-80-7380-846-4.
- LARSON, D.O.- VASSS, A.A.- WISE, M. 2011. Advanced Scientific Methods and Procedures in the Forensic Investigation of Clandestine Graves. In Journal of Contemporary Criminal Justice [online]. 2011. vol. 27, no. 2 [cit. 2024-04-05]. Dostupné online na internete:
<[http://sntbberry.cityofsanteeca.gov/sites/FanitaRanch/Public/Remainder%20of%20the%20Record/\(14\)%20Documents%20Received%20After%20Release%20of%20Draft%20EIR%20for%20Comment/A.%20Reference%20Documents/Tab%2059%20%202011%20Larson%20%20Advanced%20Scientific%20Methods%20Article.pdf](http://sntbberry.cityofsanteeca.gov/sites/FanitaRanch/Public/Remainder%20of%20the%20Record/(14)%20Documents%20Received%20After%20Release%20of%20Draft%20EIR%20for%20Comment/A.%20Reference%20Documents/Tab%2059%20%202011%20Larson%20%20Advanced%20Scientific%20Methods%20Article.pdf)>. ISSN 1043-9862.
- PETROVIČ, J. 2025. Najkrvavejší gang mafie: Hoci sa nenašlo telo, sátorovcom právoplatne uzavreli 17-tu vraždu). In: *aktuality.sk* [online] 2025. [cit. 2025-05-28]. Dostupné na internete: <https://www.aktuality.sk/clanok/vbuopDq/najkrvavejsi-gang-mafie-hoci-sa-nenaslo-telo-satorovcom-pravoplatne-uzavreli-17-tu-vrazdu/>
- PRINGLE, J.K, et al. 2012. Establishing forensic search methodologies and geophysical surveying for the detection of clandestine graves in coastal beach environments. In Forensic Science International. [online]. 2012, vol. 219, no. 1-3 [cit. 2024-04-05]. Dostupné na internete:
<<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0379073812000138#preview-section-introduction>>. ISSN 0379-0738.
- Rozsudok Špecializovaného trestného súdu, spisová značka 1T/29/2020 z 23. 02. 2024.
- VIKTORYOVÁ, J. a kol. 2015. *Vyšetrovanie. 3. vydanie*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2015. 687 s. ISBN 978-80-8054-643-4.
- Zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky.
- Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

Kontaktné údaje

ÚBOK P PZ

michaela.nahalkova@minv.sk

Katedra kriminalistiky a forenzných vied APZ

michaela.nahalkova@akademiapz.sk

VÝVOJ TRESTNOPRÁVNEJ KVALIFIKÁCIE PREVÁDZAČSTVA A PRIPRAVOVANÁ SMERNICA EÚ: KONTEXT A DOPADY NA LEGISLATÍVU

THE DEVELOPMENT OF THE CRIMINAL QUALIFICATION OF HUMAN SMUGGLING AND THE UPCOMING EU DIRECTIVE: CONTEXT AND IMPACTS ON LEGISLATION

Mgr. Natália Paulíčková

Anotácia: Predkladaná vedecká štúdia sa zaoberá vývojom trestnoprávnej kvalifikácie prevádzačstva v slovenskom právnom poriadku v kontexte historickej a súčasnej legislatívy a zároveň analyzuje pripravovanú smernicu Európskej únie, ktorá bude mať významný dopad na vnútroštátne právne úpravy. Pozornosť je venovaná analýze skutkových podstat trestných činov podľa § 355 a 356 Trestného zákona. Štúdia prináša právnu aj hodnotovú analýzu návrhu smernice a jej možného dopadu na slovenskú legislatívu.

Kľúčové slová: nelegálna migrácia; prevádzačstvo; trestnoprávna kvalifikácia; smernica EÚ.

Annotation: The presented scientific study deals with the development of the criminal qualification of smuggling in the Slovak legal order in the context of historical and contemporary legislation and also analyses the forthcoming European Union Directive, which has a significant impact on national legislation. Attention is paid to the analysis of the facts of criminal offences under Sections 355 and 356 of the Criminal Code. The study provides a legal and value analysis of the draft directive and its possible impact on Slovak legislation.

Keywords: illegal migration; human smuggling; criminal qualification; EU Directive.

Úvod

Trestný čin prevádzačstva upravený v zákone č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov (ďalej len „trestný zákon“) je úzko spätý s meniacim sa geopolitickým kontextom migrácie. Slovenská republika (ďalej len „SR“) prešla za posledných dvadsať rokov významnými transformačnými procesmi v oblasti migrácie, ktoré odzrkadľujú širšie európske aj globálne trendy.

Legálna migrácia, motivovaná najmä ekonomickými, vzdelávacími a rodinnými dôvodmi, dlhodobo dominuje migračnému spektru v Slovenskej republike. Paralelne pokračuje trend emigrácie slovenských občanov, pričom hlavnými príčinami sú hľadanie lepších pracovných príležitostí, vyššie mzdy a profesionálne uplatnenie v zahraničí. Vstup Slovenska do Európskej únie (ďalej len „EÚ“) v roku 2004 výrazne ovplyvnil tok osôb cez jeho územie. Počet cudzincov s legálnym pobytom vzrástol z približne 22 000 v roku 2004 na viac než 311 000 v roku 2023, čo predstavuje viac než štrnásťnásobný nárast. Významnou skupinou cudzincov sú od roku 2022 ukrajinskí občania, ktorí predstavujú viac než polovicu všetkých

cudzincov na území Slovenska vrátane občanov EÚ. Aj napriek tomuto výraznému nárastu si Slovensko zachováva v rámci EÚ status krajiny s relatívne nízkym podielom cudzincov na celkovom počte obyvateľstva – 5,74 %. V oblasti medzinárodnej ochrany zohráva SR prevažne tranzitnú úlohu. Počet žiadateľov o azyl sa dlhodobo pohybuje medzi 300 a 550 ročne. Väčšina konaní je však ukončená bez rozhodnutia vo veci samej, najčastejšie z dôvodu odchodu žiadateľov z územia Slovenska. Počet osôb, ktorým je každoročne udelená forma medzinárodnej ochrany, sa pohybuje v rozpätí od 40 do 80. Významný vplyv na migračnú politiku Slovenska mal vojenský konflikt na Ukrajine. V reakcii na masový prílev utečencov v roku 2022 – viac ako jeden milión prekročení hranice so Slovenskom – vláda prijala legislatívne opatrenia známe ako „Lex Ukrajina I–IV“. Tieto opatrenia zabezpečili dočasné útočisko pre viac než 165 000 osôb, vrátane prístupu k základným životným potrebám ako ubytovanie, zdravotná starostlivosť, školské vzdelávanie a prístup na trh práce.¹

Na druhej strane, nelegálna migrácia predstavuje vážny bezpečnostný problém, ktorý ovplyvňuje nielen vnútornú stabilitu štátov, ale aj ich schopnosť koordinovať spoločné riešenia na úrovni EÚ. Pokusy o neoprávnený vstup na územie členských štátov EÚ generujú vysoký dopyt po službách prevádzачských sietí, ktoré sú mimoriadne flexibilné, adaptabilné a často operujú naprieč viacerými štátmi. Prevádzачi používajú rôznorodé spôsoby nelegálneho prechodu od falšovania cestovných dokladov, cez ukrývanie osôb v nákladných vozidlách až po systematické odoberanie originálnych identifikačných dokumentov migrantom ešte v krajinách pôvodu alebo počas tranzitu.² Presun väčších skupín osôb, často sociálne zraniteľných, si vyžaduje precízne plánovanie, nadnárodnú koordináciu a logistickú infraštruktúru, ktorú tieto kriminálne siete efektívne využívajú. V priebehu nelegálnych migračných ciest vznikajú tzv. zachytne uzly geograficky stabilné lokality, ktoré slúžia ako dočasné zázemie pre migrantov. Tieto miesta sú často opakovane využívané, bez ohľadu na konkrétne zmeny v trase, a predstavujú významný prvok v prevádzачských trasách. Dominancia organizovaných prevádzачských skupín v týchto procesoch podčiarkuje potrebu posilnenej bilaterálnej aj multilaterálnej spolupráce medzi krajinami pôvodu, tranzitu a cieľovými krajinami.³ V rámci tzv. západobalkánskej migračnej trasy zohráva SR úlohu dôležitého tranzitného územia. V roku 2024 bol zaznamenaný pokles počtu nelegálnych prekročení hraníc, čo je výsledkom sprísnených opatrení prijatých v krajinách tranzitu, najmä v Srbsku.

Prognózy na rok 2025 indikujú zvýšené riziko nárastu nelegálnej migrácie a sprievodnej cezhraničnej trestnej činnosti. Tieto trendy poukazujú na potrebu posilniť návratovú politiku a zabezpečiť efektívne uplatňovanie pravidiel o pobyte cudzincov. Integrácia cudzincov je neoddeliteľnou súčasťou riadenia migrácie. Účinná migračná politika vyžaduje súlad medzi legislatívnymi opatreniami, technickými inováciami a funkčnou medzi inštitucionálnou spoluprácou. V prípade Slovenskej republiky sa kladie dôraz na posilnenie ochrany vonkajších

¹ Národná stratégia Slovenskej republiky k riadeniu azylu a migrácie, 2025.

² IVANOVÁ, G. Schengenská policajná spolupráca ako účinný nástroj ochrany práv jednotlivca. In: Polícia ako ochrana práv jednotlivca: zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie konanej v dňoch 1. a 2. októbra 2012. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2012. 228 s. ISBN 978-80-8054-557-4.

³ MARCZYOVÁ, K., MEDELSKÝ, J., ODLER, R. a kol. 2016. Aktuálne problémy migrácie v Európe a jej ľudskoprávna dimenzia. 1. vydanie. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2016. 400 s. ISBN 978-80-87975-50-3.

hraníc, zavádzanie moderných monitorovacích systémov a zosúladenie národných opatrení s politikou EÚ.

Zvláštny význam má koordinácia medzi jednotlivými bezpečnostnými zložkami a ich vybavenosť na **odhaľovanie prevádzáčstva** a obchodovania s ľuďmi. Významné je aj zapojenie Ozbrojených síl Slovenskej republiky do medzinárodných operácií a krízového manažmentu, ako aj prehĺbenie spolupráce s agentúrou Frontex a Europolom. Efektívnosť opatrení zvyšuje aj dôsledné vykonávanie colných kontrol a rozšírenie právomocí orgánov pri kontrole pobytového oprávnenia osôb na území Slovenska.⁴

Historický vývoj právnej úpravy trestného činu prevádzáčstva

Pojem prevádzáčstvo sa v trestnoprávnom kontexte neuvádzal až do roku 2004. V tomto období právna úprava týkajúca sa prevádzáčstva neexistovala ako samostatný trestný čin. Avšak, prostredníctvom analýzy jednotlivých trestných zákonov, ktoré boli platné pred týmto rokom, je možné identifikovať prvé zmienky o konaní, ktoré sú z hľadiska svojich znakov podobné prevádzáčstvu.

V rámci tejto analýzy sa zameriame na nasledujúce právne predpisy:

- zákona č. 86/1950 Zb. Trestný zákon v znení neskorších predpisov (ďalej len „trestný zákon z roku 1950“),
- zákona č. 140/1961 Zb. Trestný zákon v znení neskorších predpisov (ďalej len „trestný zákon z roku 1961“).

Analýza historického vývoja právnej úpravy prevádzáčstva si kladie za cieľ identifikovať, kedy a za akých okolností sa tento pojem prvýkrát objavil v slovenskom trestnoprávnom systéme, ako aj aké právne mechanizmy boli aplikované na konania, ktoré svojím obsahom zodpovedajú súčasnému trestnému činu prevádzáčstva. Skúmanie vývoja príslušných ustanovení v jednotlivých trestných zákonoch umožňuje zmapovať legislatívne zmeny reflektujúce potrebu reagovať na nezákonné prechody alebo neoprávnené vniknutia osôb cez štátne hranice. Takto koncipovaný historicko-právny prehľad poskytuje nielen pohľad na vývoj legislatívy, ale aj na širšie spoločensko-politické súvislosti, ktoré ovplyvňovali formovanie trestnoprávnych reakcií na tento jav.

Trestný zákon z roku 1950

V trestnom zákone z roku 1950 neboli upravené trestné činy ako násilné či nedovolené prekročenie štátnej hranice a taktiež ani samotné prevádzáčstvo ako bolo vyššie uvedené.

V rámci trestných činov proti bezpečnosti republiky podľa § 95 trestného zákona z roku 1950 bolo neoprávnené **opustenie** územia Československej **republiky** (ďalej len „ČSR“) kvalifikované ako trestný čin. Uvedený paragraf upravoval trestnosť osoby, ktorá bez povolenia opustila republiku, a ktorá sa dopustila trestného činu, za ktorý hrozil trest odňatia slobody v trvaní od jedného do piatich rokov. Rovnako sa trestnoprávne postihoval aj občan ČSR, ktorý nerešpektoval úradnú výzvu na návrat do vlasti v stanovenej lehote. Okrem primárneho trestu odňatia slobody mohol súd ako vedľajší trest uložiť aj stratu štátneho občianstva. Výrazným znakom represívneho charakteru tejto úpravy bola aj skutočnosť, že zákon výslovne vylučoval

⁴ Národná stratégia Slovenskej republiky k riadeniu azylu a migrácie, 2025.

možnosť podmieneného odsúdenia, čím zdôrazňoval závažnosť daného konania v očiach štátu. K uvedenému protiprávnemu konaniu dochádzalo v prípadoch, ak niekto opustil republiku bez súhlasu. Dokonca aj v situácií, keď sa československý občan, ktorý vycestoval (napríklad na dovolenku), nevrátil v určenom čase a bez povolenia zostal v zahraničí. Vtedajšia ústava neobsahovala ustanovenia, ktoré by občanom zaručovali slobodu pohybu a pobytu v zahraničí, ako je tomu dnes.⁵

Zákonom č. 63/1956 Zb., ktorým bola novelizovaná pôvodná verzia Trestného zákona z roku 1950, došlo k zavedeniu nového trestného činu pod označením § 95a – **Vniknutie na územie republiky**. Touto právnou úpravou sa reagovalo na potrebu posilnenia ochrany štátnej hranice pred nelegálnym vstupom cudzích štátnych príslušníkov. Za trestný čin sa považovalo akékoľvek neoprávnené prekročenie štátnych hraníc smerom na územie ČSR, pričom zákon výslovne vylučoval trestnosť v prípadoch, keď osoba požiadala o azyl. Charakteristickým znakom tohto trestného činu bola jeho adresnosť výlučne voči cudzincom, teda osobám bez československého štátneho občianstva.⁶ Týmto spôsobom sa právna úprava odlišovala od iných foriem trestnoprávného postihu súvisiaceho so štátnou hranicou, ktoré sa týkali občanov štátu. Právna norma, tak zaviedla diferenciáciu medzi štátnym občanom a cudzincom vo vzťahu k legálnosti vstupu na územie republiky, čím reflektovala dobové bezpečnostné a politické priority štátu.⁷ Z hľadiska právnej systematiky možno ustanovenie § 95a považovať za ranú formu normy na ochranu štátnej hranice pred nekontrolovanou migráciou, ktorá vo svojej podstate vykazuje paralely s dnešným trestným činom prevádzachstva, upraveným v súčasnom trestnom zákone.⁸ V oboch prípadoch ide o reakciu štátu na snahu zabrániť nekontrolovanému pohybu osôb cez hranice, hoci motívy a právno-politický kontext týchto úprav sa zásadne líšia. V 50. rokoch šlo predovšetkým o kontrolu ideologicky a bezpečnostne „nežiaducich“ vstupov, zatiaľ čo súčasná úprava kladie dôraz na organizovaný zločin, obchodovanie s ľuďmi a ochranu migračnej politiky štátu.⁹

Trestný zákon z roku 1961

V roku 1961 bol zrušený Trestný zákon z roku 1950 a nahradený novým trestným zákonom, ktorý reflektoval zmeny v politickom prostredí po prijatí Ústavy Československej socialistickej republiky (ďalej len „ČSSR“) v roku 1960. Táto ústava vyhlásila Československo za štát vedený robotníckou triedou, čo si vyžiadalo prispôsobenie právneho rámca ideológii socializmu. Nový zákon zohľadnil tieto politické zmeny, odstránil terminológiu súvisiacu s tzv. diktatúrou proletariátu a prijal prvky v súlade so socialistickou ústavou. Cieľom trestného zákona bolo chrániť socialistické zriadenie, vlastníctvo a podporovať výchovu občanov k plneniu občianskych povinností. Pokles kriminality bol prezentovaný ako dôsledok politickej

⁵ Zákon č. 86/1950 Zb. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

⁶ Zákon č. 63/1956 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa trestný zákon č. 86/1950 Zb.

⁷ KORGO, D. Význam využívania operatívno-pátracej činnosti boji s obchodovaním s ľuďmi. In: Notitiae novae fakultatis iuridicae. Banská Bystrica: Belianum Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela, 2015. 338 s. ISBN 978-80-557-0867-6.

⁸ Zákon č. 63/1956 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa trestný zákon č. 86/1950 Zb.

⁹ KORGO, D. Význam využívania operatívno-pátracej činnosti boji s obchodovaním s ľuďmi. In: Notitiae novae fakultatis iuridicae. Banská Bystrica: Belianum Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela, 2015. 338 s. ISBN 978-80-557-0867-6.

a morálnej jednoty ľudu, pričom zákon zároveň slúžil ako nástroj na upevnenie socialistických hodnôt v spoločnosti.¹⁰

V prvom vyhlásenom znení trestného zákona z roku 1961 boli trestné činy opustenia republiky a vniknutia na územie republiky zakotvené v ustanoveniach § 109 a § 110. Tieto paragrafy nadväzovali na predchádzajúcu právnu úpravu, avšak pri ich prevzatí do nového zákona došlo k viacerým významným zmenám, ktoré reflektovali meniaci sa prístup štátu k problematike neoprávneného prekračovania štátnej hranice. V rámci § 109 došlo k viacerým legislatívnym zmenám. Predovšetkým bolo z textu ustanovenia vypustené označenie „Československej“, pričom sa uvádzalo len „územie republiky“. Významnou úpravou bolo aj zníženie trestnej sadzby na šesť mesiacov až päť rokov odňatia slobody, čo predstavovalo zmiernenie represívneho prístupu. Zároveň sa do ustanovenia explicitne zakomponovala možnosť uloženia nápravného opatrenia. Ods. 2 uvedeného paragrafu sa zameriaval na trestnosť konania československého občana, ktorý bez povolenia zostal v cudzine, čím sa reagovalo na prípady emigrácie bez súhlasu príslušných orgánov. Odsek 3 kvalifikoval ako zločin organizovanie alebo opätovné prevádzanie osôb cez štátne hranice, ak išlo o osoby, ktoré bez povolenia opúšťali územie republiky. Horná hranica trestnej sadzby bola stanovená na 10 rokov odňatia slobody, čo svedčí o mimoriadnej prísnosti postihu tohto konania. Charakter tejto skutkovej podstaty sa svojou povahou približuje k súčasnému trestnému činu prevádzachťva, avšak zásadným rozdielom je zameranie na emigráciu osôb, nie na ich nelegálnu imigráciu, ako je to v súčasnosti. Ďalšou podstatnou zmenou bolo odstránenie vylúčenosti podmieneného odsúdenia za tento trestný čin, čo vytvorilo priestor pre širšie uplatňovanie individualizácie trestu zo strany súdu. Úprava trestného činu vniknutia na územie republiky, obsiahnutá v § 110, prešla v porovnaní s predchádzajúcim právnym stavom len miernymi úpravami, pričom najvýraznejšou zmenou bolo zníženie trestnej sadzby. Samotná skutková podstata činu však ostala zachovaná v takmer nezmenenej podobe.¹¹

V praxi bola trestne postihovaná nielen realizácia trestných činov podľa § 109 a § 110, ale aj pokus o ich spáchanie. Za pokus sa považovalo už len zdržovanie sa v blízkosti štátnych hraníc, najmä v tzv. hraničnom pásme, prípadne správanie, ktoré bolo bezpečnostnými orgánmi subjektívne vyhodnotené ako podozrivé. Evidované boli aj prípady zadržania osôb na území iných socialistických štátov, typicky v Maďarsku pri hraniciach s Juhosláviou, ako aj klasifikácia slovných prejavov o úmysle emigrovať ako prípravy na trestný čin.¹²

Novelou trestného zákona **č. 56/1965 Zb.** došlo v rámci § 109 k zmene, kedy sa do základnej aj kvalifikovaných skutkových podstát explicitne vymedzil trest prepadnutia majetku za spáchanie uvedeného trestného činu.¹³

Po masovej emigrácii po roku 1968 bola v roku 1970 vyhlásená amnestia, ktorá odpúšťala tresty za opustenie republiky, aby sa podporil návrat emigrantov. Tí však po návrate čelili skrytej perzekúcii, najmä v oblasti zamestnania. Podpis Medzinárodného paktu o

¹⁰ MARKOVÁ, V. Zmeny v koncepcii trestných kódexov od roku 1918 až po súčasnosť. In: Crepč [online] 2018. [cit. 16.05.2025]. Dostupné na internete: <https://app.crep.sk/?fn=detailBiblioFormChildA3KH6&sid=7CA613A94B8F9B6E98C0E5F3EF&seo=CREP%C4%8C-detail-%C4%8C%C3%A1nok>.

¹¹ Zákon č. 140/1961 Zb. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

¹² MIKŠÍK, P. Opustenie republiky. In: DENNÍKN [online] 2015. [cit. 15.05.2025]. Dostupné na internete: <https://dennikn.sk/blog/186351/opustenie-republiky/>.

¹³ Zákon č. 56/1965 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Trestný zákon č. 140/1961 Zb.

občianskych a politických právach z roku 1968 a jeho publikovanie v roku 1976 zaväzovali ČSSR k rešpektovaniu práva na slobodu pohybu, avšak jeho implementácia do praxe bola výrazne oneskorená.¹⁴

Následne v roku 1973 novelou č. 45 došlo k precizovaniu § 109 ods. 3, kedy sa vymedzila trestnosť tomu komu bolo osobitne uložené uchovávanie štátneho tajomstva a kto sa dopúšťa tohto trestného činu za brannej povinnosti štátu.¹⁵

V roku 1977 bola prijatá Smernica o úprave právnych vzťahov ČSSR k občanom zdržiavajúcim sa v cudzine bez povolenia, ktorá systematizovala postoj štátu k emigrantom. Emigranti boli rozdelení do kategórií podľa právneho postavenia a možnosti návratu do ČSSR boli viazané na splnenie viacerých podmienok – podanie žiadosti o milosť, úhradu nákladov na vzdelanie a podpísanie vyhlásenia o „riadnom správaní“. Naopak, osoby označené režimom za „nepriateľské“ mali návrat do ČSSR, ako aj kontakt s príbuznými, znemožnený.

Od polovice 80. rokov dochádzalo k postupnému zmiernovaniu prístupu štátu voči emigrantom, čo vyústilo v roku 1988 do zásadnej zmeny režimu vstupu osôb žijúcich v zahraničí. Tým bolo umožnené navštíviť Československo za predpokladu udelenia víza a vykonania povinnej výmeny zahraničnej meny. Prezidentská amnestia z novembra 1988 následne znamenala zásadný zlom, ktorou odpustila tresty za trestný čin opustenia republiky a vo väčšine prípadov ukončila prebiehajúce trestné konania. Tento krok bol jednoznačne reakciou na narastajúci medzinárodný tlak a kritiku v súvislosti s porušovaním ľudských práv a neplnením medzinárodnoprávnych záväzkov, najmä tých vyplývajúcich z Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach.¹⁶

Novelou č. 159/1989 Zb. trestného zákona došlo k zásadnej zmene v prístupe k otázke neoprávneného prekročenia štátnych hraníc. Zrušenie trestných činov opustenia republiky § 109 a vniknutia na územie republiky § 110 predstavovalo reakciu na intenzívny tlak zo strany medzinárodného spoločenstva, ktorý poukazoval na porušovanie základných ľudských práv a slobôd. Tento legislatívny krok bol súčasťou širšieho procesu politickej transformácie, ktorý vyvrcholil Nežnou revolúciou v novembri 1989.

Zároveň došlo k preformulovaniu § 109, ktorý bol nahradený novou skutkovou podstatou trestného činu „Nedovolené prekročenie štátnych hraníc“, pričom trestnosť bola obmedzená len na prípady sprevádzané násilím alebo jeho hrozbou. Kvalifikované skutkové podstaty trestného činu Nedovoleného prekročenia štátnych hraníc podľa § 109 trestného zákona ustanovovali prísnejšie tresty ako odňatie slobody na tri až osem rokov alebo prepadnutie majetku, v prípade ak páchatel čin zorganizoval, spáchal ho ako osoba so zvláštnou povinnosťou zachovávať štátne tajomstvo, spôsobil ním ťažkú ujmu na zdraví alebo iný obzvlášť závažný následok, prípadne ak ho vykonal za brannej pohotovosti štátu. Ustanovenie § 110 bolo novelou úplne vypustené.¹⁷

¹⁴ MIKŠÍK, P. Opustenie republiky. In: DENNÍKN [online] 2015. [cit. 15.05.2025]. Dostupné na internete: <https://dennikn.sk/blog/186351/opustenie-republiky/>.

¹⁵ Zákon č. 45/1973 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Trestný zákon č. 140/1961 Zb.

¹⁶ MIKŠÍK, P. Opustenie republiky. In: DENNÍKN [online] 2015. [cit. 15.05.2025]. Dostupné na internete: <https://dennikn.sk/blog/186351/opustenie-republiky/>.

¹⁷ Zákon č. 159/1989 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Trestný zákon č. 140/1961 Zb.

Týmto zrušením Československo reflektovalo požiadavky vyplývajúce z medzinárodných ľudskoprávných záväzkov a signalizovalo odklon od represívneho režimu smerom k demokratickým štandardom.¹⁸

Významná zmena v rámci spomínaného § 109 trestného zákona z roku 1961 nastala novelou trestného zákona **č. 557/1991 Zb.**, ktorá bola prijatá v období politických zmien a pripravovaného demokratizačného procesu v bývalom Československu. Zrušenie § 109 a zavedenie nových ustanovení v § 171a až § 171c bolo reakciou na potrebu prispôsobenia právneho rámca novým politickým a spoločenským podmienkam, ktoré vznikali po páde komunistického režimu. Cieľom bolo zmierniť represívne opatrenia voči občanom a prispôbiť trestnú zodpovednosť aktuálnym bezpečnostným a migračným výzvam.

Základná skutková podstata nedovoleného prekročenia štátnej hranice bola naplnená vtedy, ak osoba pre iného organizovala prekročenie hranice mimo oficiálneho hraničného priechodu. Za takéto konanie hrozil trest odňatia slobody až na jeden rok alebo peňažný trest. Prísnejšia trestná sadzba, v rozpätí šesť mesiacov až tri roky, sa uplatňovala v prípadoch, keď bol čin spáchaný za odplatu alebo s úmyslom zakryť či uľahčiť spáchanie iného trestného činu. V prípadoch, keď boli štátne hranice prekročené za použitia násilia alebo hrozby bezprostredného násilia, hrozil páchateľovi trest odňatia slobody na jeden až päť rokov alebo prepadnutie majetku. Ak bol čin zorganizovaný, spáchaný so zbraňou, najmenej dvoma osobami, mal za následok ťažkú ujmu na zdraví, iný obzvlášť závažný následok alebo bol spáchaný počas brannej pohotovosti štátu, trestná sadzba sa zvyšovala na dva až osem rokov. V najzávažnejších prípadoch, najmä ak došlo k usmrteniu osoby alebo ak bol čin spáchaný vojakom počas brannej pohotovosti štátu, zákon stanovoval trest odňatia slobody na osem až pätnásť rokov. Ustanovenia § 171a a § 171b vykazujú značnú podobnosť so súčasnou právnou úpravou trestného činu prevádzachstva. Na druhej strane, skutková podstata obsiahnutá v § 171c, upravujúca neoprávnené vniknutie na územie štátu vzdušným dopravným prostriedkom v rozpore s predpismi o medzinárodných letoch, vykazuje znaky, ktoré sú v súčasnosti obsiahnuté v trestnom čine nedovoleného prekročenia štátnej hranice podľa § 357 Trestného zákona.¹⁹

Trestný čin nedovoleného prekročenia štátnej hranice prešiel od roku 1991 do roku 2004 viacerými legislatívnymi zmenami, ktoré sa týkali najmä trestných sadzieb a terminologickej presnosti skutkových podstat. K zásadnej úprave došlo novelou trestného zákona v súvislosti s prijatím zákona **č. 403/2004 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze** (ďalej len „zákon o európskom zatýkacom rozkaze“), ktorou bol § 171a nielen vecne spresnený, ale aj premenovaný. Do názvu bol doplnený pojem „**prevádzachstvo**“, čím sa zdôraznil presun dôrazu z individuálnych prípadov nelegálneho prekročenia hranice na organizované formy prevádzachskej činnosti.²⁰

Nové znenie ustanovenia sa zameriava na konanie osôb, ktoré v úmysle získať finančný alebo iný materiálny prospech organizujú, umožňujú alebo napomáhajú nedovolenému prekročeniu štátnej hranice Slovenskej republiky, prípadne vyrábajú alebo držia falošné

¹⁸ ÚSTAV PAMÄTI NÁRODA. 2025. Opustenie republiky a vniknutie na územie republiky (§109 a §110 Trestného zákona). In: upn.gov.sk [online] 2025. [cit. 16.05.2025]. Dostupné na internete: <https://www.upn.gov.sk/projekty/nepovolene-opustenie-republiky/>

¹⁹ Zákon č. 557/1991 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Trestný zákon č. 140/1961 Zb.

²⁰ Zákon č. 403/2004 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

doklady, či napomáhajú cudzím štátnym príslušníkom pri zotrvaní alebo zamestnávaní sa na území Slovenskej republiky. Trestná sadzba sa za tieto činy pohybuje v rozpätí od dvoch do ôsmich rokov, s možnosťou jej zvýšenia až na pätnásť rokov v prípade závažných okolností, ako je účasť v organizovanej alebo zločineckej skupine, spôsobenie ťažkej ujmy na zdraví, smrti či dosiahnutie značného majetkového prospechu.²¹

Z legislatívneho a terminologického hľadiska bola zmena názvu ustanovenia nevyhnutná. Jej cieľom bolo výstižnejšie pokryť širšie spektrum prevádzачských aktivít, ktoré presahujú rámec samotného prekročenia hranice vrátane zneužívania migrantov, ich neľudského zaobchádzania a narastajúceho organizovaného zločinu v oblasti nelegálnej migrácie. Významnú úlohu v tejto transformácii zohral aj vstup Slovenskej republiky do Európskej únie v roku 2004 a neskôr v roku 2007 aj do Schengenského priestoru. Po týchto integračných krokoch sa vnútorné hranice SR s členskými štátmi EÚ prestali považovať za klasické vonkajšie hranice. Kontrolná funkcia hranice sa sústredila výlučne na východnú hranicu s Ukrajinou, ktorá sa stala aj z pohľadu bezpečnostnej politiky kľúčovým miestom boja proti prevádzачstvu. S tým súvisela aj potreba právneho rozlíšenia medzi správnym deliktom v prípade nelegálneho prekročenia hranice zo strany jednotlivca a trestným činom v prípade organizovaného prevádzачstva, predovšetkým ak dochádza k zneužívaniu migrantov alebo ohrozeniu ich zdravia a života.²²

Z dôvodovej správy zákona o európskom zatýkacom rozkaze v súvislosti s novelou § 171a trestného zákona z roku 1961 vyplýva, že sa ňou reagovalo na transpozíciu Protokolu proti pašovaniu migrantov po súši, po mori a letecky (ďalej len „protokol proti pašovaniu migrantov“). Uvedený protokol proti pašovaniu migrantov je dodatkovým protokolom k Dohovoru OSN proti nadnárodnému organizovanému zločinu. Zároveň ide o transpozíciu dvoch zásadných dokumentov EÚ, a to **smernica Rady 2002/90/ES** (ďalej len „smernica Rady“) z 28. novembra 2002, ktorou sa vymedzuje napomáhanie neoprávnenému vstupu, prechodu a pobytu, a **Rámcového rozhodnutia Rady 2002/946/SVV** (ďalej len „rámcové rozhodnutie Rady“) z 28. novembra 2002, ktoré upravuje posilnenie trestnoprávneho rámca v oblasti boja proti napomáhaniu neoprávnenému vstupu a pobytu cudzincov. Kľúčovým aspektom týchto dokumentov, ktorý sa premietol aj do slovenskej legislatívy, je vymedzenie migrantov ako obetí trestného činu prevádzачstva, čím sa jednoznačne vylučuje ich trestné stíhanie za samotný čin nelegálneho prekročenia hraníc. Trestnoprávna zodpovednosť sa vzťahuje výhradne na osoby, ktoré sa na prevádzaní migrantov podieľajú v úmysle získať materiálny prospech, pričom ide najmä o organizátorov a ich pomocníkov. Naopak významným prvkom je aj výnimka zo sankcionovania v prípadoch, keď k pomoci migrantom dochádza z humanitárnych alebo rodinných dôvodov, čo je v súlade s princípmi proporcionality a ochrany ľudských práv.²³

²¹ Zákon č. 140/1961 Zb. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

²² MARCZYOVÁ, K., MEDELSKÝ, J., ODLER, R. a kol. 2016. Aktuálne problémy migrácie v Európe a jej ľudskoprávna dimenzia. 1. vydanie. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2016. 400 s. ISBN 978-80-87975-50-3.

²³ Dôvodová správa k zákonu č. 403/2004 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Analýza aktuálnej skutkovej podstaty trestného činu prevádzachstva

V roku 2005 došlo k zásadnej legislatívnej zmene, kedy trestný zákon z roku 1961 bol zrušený a nahradený novým trestným zákonom. Tento krok reflektuje potrebu prispôbiť trestnoprávnu úpravu súčasnemu politickému a spoločenskému prostrediu, ako aj neustále sa vyvíjajúcim formám protiprávneho konania. Adaptácia trestného práva sa prejavuje nielen v aktualizácii skutkových podstat trestných činov, ale aj v úpravách procesných pravidiel, ktoré riadia činnosť orgánov činných v trestnom konaní a súdov.²⁴

Ako už bolo uvedené, novelizáciou trestného zákona došlo k úprave alebo zavádzaniu nových skutkových podstat trestných činov, medzi ktoré patrí aj trestnoprávna kvalifikácia trestného činu prevádzachstva, konkretizovaná v ustanoveniach § 355 a § 356.

Trestný zákon v § 355 upravuje trestnoprávnu zodpovednosť osôb, ktoré organizujú, umožňujú alebo napomáhajú cudzincom pri nelegálnom prekročení štátnej hranice Slovenskej republiky alebo pri ich prechode cez jej územie. Uvedené ustanovenie sa vzťahuje na prípady, kedy ide o osoby, ktoré nie sú štátnymi občanmi Slovenskej republiky a ani nemajú na jej území trvalý pobyt.

Základná skutková podstata trestného činu prevádzachstva je vymedzená v odseku 1 § 355 TZ. Postihuje konanie osoby, ktorá bez zákonného dôvodu organizuje, umožní alebo napomáha pri nelegálnom prekročení štátnej hranice alebo pri prechode cez územie Slovenskej republiky inej osobe, ktorá nie je občanom SR ani osobou s trvalým pobytom. Za takéto konanie hrozí trest odňatia slobody v rozsahu od jedného do piatich rokov.²⁵

Odsek 2 predstavuje druhú základnú skutkovú podstatu, v ktorej sa trestná sadzba zvyšuje, ak páchatel koná s úmyslom získať finančný alebo iný materiálny prospech, prípadne ak na tento účel zaobstará, poskytne alebo drží falošné doklady potrebné na prekročenie hranice.

Odsek 3 upravuje kvalifikovanú skutkovú podstatu, ktorá reflektuje vyšší stupeň spoločenskej nebezpečnosti. Trestná sadzba sa pohybuje v rozpätí sedem až desať rokov a vzťahuje sa na prípady, ak páchatel získa väčší prospech, koná z osobitného motívu, jeho konanie ohrozí život alebo zdravie prevádzaných osôb, dôjde k neľudskému, ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo zneužívaniu osôb alebo čin je spáchaný závažnejším spôsobom konania (napr. so zbraňou, na viacerých osobách, organizovane a pod.).²⁶

Podľa odseku 4 sa ukladá ešte prísnejší trest (od desať do pätnásť rokov), ak páchatel spôsobí ťažkú ujmu na zdraví alebo smrť, získa značný prospech alebo koná ako člen nebezpečného zoskupenia, najmä zločineckej alebo teroristickej skupiny.

Najprísnejšia právna kvalifikácia je obsiahnutá v odseku 5, kde sa za najzávažnejšie formy prevádzachstva ukladá trest odňatia slobody v trvaní od dvanástich do dvadsiatich rokov.

²⁴ MARKOVÁ, V. Zmeny v koncepcii trestných kódexov od roku 1918 až po súčasnosť. In: Crepč [online] 2018. [cit. 16.05.2025]. Dostupné na internete: <https://app.crep.sk/?fn=detailBiblioFormChildA3KH6&sid=7CA613A94B8F9B6E98C0E5F3EF&seo=CREP%C4%8C-detail-%C4%8CI%C3%A1nok>.

²⁵ Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

²⁶ BURDA, E. a kol. 2011. Trestný zákon-Osobitná časť, Komentár. 1. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2011. 1545 s. ISBN 978-80-7400-394-3.

Ide o prípady, kedy páchatel' spôsobí ťažkú ujmu na zdraví viacerých osôb alebo ich smrť, získa prospech veľkého rozsahu alebo koná počas krízovej situácie.²⁷

Objektom trestného činu prevádzačstva je ochrana štátnej hranice Slovenskej republiky pred jej nelegálnym narušením, a tým aj zabezpečenie spoločenského záujmu na legálnom pohybe osôb cez štátnu hranicu. Zároveň ide o nástroj na predchádzanie negatívnym dôsledkom nelegálnej migrácie vrátane jej možných bezpečnostných, hospodárskych či humanitárnych dopadov.

Objektívna stránka skutkovej podstaty spočíva v organizovaní, umožnení alebo napomáhaní pri nelegálnom prekročení štátnej hranice alebo pri prechode cez územie SR. Organizovanie predstavuje plánovanie, zosnovanie alebo riadenie takéhoto prechodu. Pomoc môže mať podobu aktívneho konania (napr. poskytnutie prepravy, vyhotovenie falošných dokladov), ale aj opomenutia povinnosti konať tam, kde to zákon vyžaduje. Nelegálne prekročenie hranice nastáva bez predloženia platných dokladov alebo spôsobom, ktorý je v rozpore s právnymi predpismi.

Subjektom trestného činu môže byť akákoľvek fyzická osoba, ktorá je trestne zodpovedná podľa Trestného zákona. V zmysle § 3 zákona č. 91/2016 Z. z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb môže byť za trestný čin prevádzačstva postihnutá aj právnická osoba.

Subjektívna stránka vyžaduje úmyselné zavinenie. Pri základnej skutkovej podstate postačuje všeobecný úmysel, zatiaľ čo pri kvalifikovaných skutkových podstatách, predovšetkým podľa § 355 ods. 2, je potrebné preukázať úmysel získať finančný alebo iný materiálny prospech.²⁸

Porovnanie skutkových podstát podľa § 355 ods. 1 a 355 ods. 2 trestného zákona:

§ 355 ods. 1 trestného zákona: Občan Slovenskej republiky sa rozhodne pomôcť skupine cudzincov zo Sýrie, ktorí sa nachádzajú na území Maďarska, bez toho, aby mali platné cestovné doklady. Na základe ich žiadosti ich vyzdvihne v blízkosti maďarsko-slovenskej hranice a prevedie ich cez štátnu hranicu mimo oficiálneho hraničného priechodu. Následne ich dopraví do Bratislavy. Nevyžiada si za to žiadnu odmenu, koná výlučne z vlastnej iniciatívy a zo súcitu.

§ 355 ods. 2 písm. a), b) trestného zákona: Občan iného členského štátu EÚ za úplatu pomáha osobám z tretích krajín (napr. zo Sýrie alebo Bangladéša) dostať sa cez Slovensko ďalej do Nemecka. V spolupráci s inou osobou im vybaví **falošné víza členského štátu EÚ** a zaistí im dopravu do Bratislavy, kde sa majú dostať do autobusu smerujúceho do Rakúska. Za každú osobu inkasuje 500 eur. Pred nástupom do autobusu ich zadrží polícia.²⁹

Prevádzačstvo podľa § 356 trestného zákona ustanovuje trestný čin napomáhania k zotrvaní alebo nedovolenému zamestnávaniu osoby, ktorá nie je občanom Slovenskej republiky, iného členského štátu Európskej únie ani zmluvného štátu Dohody o Európskom hospodárskom priestore (ďalej len „EHP“) a zároveň nemá na území Slovenskej republiky

²⁷ ČENTÉŠ, J. a kol. 2016. Trestný zákon- Veľký komentár. 3 vydanie. Martin: alfa PRINT, s.r.o., 2016. 959 s. ISBN 978-80-8155-066-9.

²⁸ STRÉMY, T. KURILOVSKÁ, L. a kol. Trestný zákon. Komentár. I. zväzok. 1. vydanie. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2022. 904 s. ISBN 978-80-7676-429-3.

²⁹ Poznanky z aplikačnej praxe.

trvalý pobyt. Ide o tzv. zločin, ktorým sa chráni zásadný záujem štátu, Európskej únie a zmluvných štátov Dohody o EHP zabezpečiť, aby prekročovanie štátnych hraníc, pobyt a zamestnávanie cudzincov na území týchto štátov prebiehali v súlade s platnými zákonmi a medzinárodnými dohodami.³⁰

Objektom tohto trestného činu je právny poriadok Slovenskej republiky a medzinárodných inštitúcií, ktorých je SR súčasťou, ktoré upravujú podmienky vstupu, pobytu a zamestnávania cudzincov. Cieľom ustanovenia je predchádzať nelegálnemu prekračovaniu hraníc a pobytu cudzincov, ako aj zabrániť ich nelegálnemu zamestnávaniu. Tým sa zabezpečuje ochrana vnútorného poriadku, verejnej bezpečnosti, ako aj ekonomických záujmov štátu, ktoré by mohli byť nelegálnou činnosťou poškodené.

Objektívna stránka trestného činu podľa § 356 trestného zákona spočíva v alternatívnych skutkových formách, ktoré zahŕňajú buď umožnenie cudzej osobe zotrvať na území Slovenskej republiky či iného členského štátu EÚ alebo zmluvného štátu Dohody o EHP bez príslušného oprávnenia, alebo pomoc pri nedovolenom zamestnaní takejto osoby.³¹

Typické formy konania môžu byť rôznorodé napríklad poskytovanie ubytovania cudzej osobe, o ktorej páchatel vie, že nemá oprávnený pobyt, sprostredkovanie alebo umožnenie jej nelegálneho zamestnania, či poskytovanie materiálnej pomoci ako strava alebo iné služby, ktoré umožňujú osobe zotrvať alebo pracovať v rozpore so zákonom. Páchatel musí mať pritom vedomosť o nezákonnom postavení cudzej osoby a zároveň úmysel získať pre seba alebo iného priamo či nepriamo finančnú alebo inú materiálnu výhodu.³²

Subjektívna stránka tohto trestného činu je založená na úmyselnom zavinení. Páchatel musí konať vedome a zámerne, pričom hlavným motívom je túžba získať finančnú či inú materiálnu výhodu, či už pre seba alebo pre inú osobu. Úmysel teda obsahuje nielen vedomie konania, ale aj pohnútku v podobe ekonomického prospechu z nelegálneho zamestnávania alebo pobytu cudzej osoby.

Subjektom uvedeného trestného činu môže byť každá fyzická osoba, ktorá spĺňa podmienky trestnej zodpovednosti, teda všeobecný subjekt. Trestnoprávna zodpovednosť tak nie je obmedzená na konkrétnu skupinu osôb, čo umožňuje postihnúť široké spektrum konaní, od jednotlivcov až po osoby konajúce v pozícii zamestnávateľa alebo sprostredkovateľa. V prípade záujmu a v zmysle § 3 zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb môže byť trestnoprávne postihnutá aj právnická osoba, ak jej konanie spĺňa podmienky trestného činu.³³

V praxi môže ísť napríklad o situácie, keď podnikateľ nelegálne zamestnáva cudzieho štátneho príslušníka bez platného povolenia na prácu alebo pobyt, čím získa lacnú pracovnú silu a neoprávnene si tým zníži náklady. Rovnako aj fyzická osoba poskytujúca ubytovanie cudzej osobe s vedomím jej nelegálneho pobytu a s úmyslom dosiahnuť z toho výhodu spadá pod skutkovú podstatu tohto trestného činu.

³⁰ STRÉMY, T. KURILOVSKÁ, L. a kol. Trestný zákon. Komentár. I. zväzok. 1. vydanie. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2022. 904 s. ISBN 978-80-7676-429-3

³¹ BURDA, E. a kol. 2011. Trestný zákon-Osobitná časť, Komentár. 1. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2011. 1545 s. ISBN 978-80-7400-394-3.

³² ODLER, R. Trestné činy na Slovensko- Ukrajinskej štátnej hranici. In: Dvadsať rokov členstva Slovenskej republiky v Európskej únii- prínosy, výzvy, očakávania: zborník príspevkov. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2024. 557 s. ISBN 978-80-8293-034-7.

³³ ČENTĚŠ, J. a kol. 2016. Trestný zákon- Veľký komentár. 3. vydanie. Martin: alfa PRINT, s.r.o., 2016. 959 s. ISBN 978-80-8155-066-9.

Medzi formy pomoci patrí tiež poskytovanie základnej materiálnej podpory, napríklad zabezpečenie stravy alebo iných nevyhnutných služieb, ktoré umožňujú cudzej osobe zotrvať na území štátu napriek jej nelegálnemu postaveniu.

Účelom ustanovenia § 356 trestného zákona je ochrana verejného poriadku a ekonomických záujmov štátu pred negatívnymi dôsledkami nelegálneho pobytu a zamestnávania cudzincov. Legislatívny rámec tak prispieva k zvyšovaniu efektivity kontrol štátnych orgánov a zabráňuje narušeniu trhov práce a sociálneho systému nelegálnymi praktikami. Zároveň toto ustanovenie napomáha zabezpečiť dodržiavanie medzinárodných záväzkov Slovenskej republiky ako člena Európskej únie a Dohody o EHP.³⁴

Tieto ustanovenia v trestnom zákone zostali od roku 2005 až do súčasnosti bez akýchkoľvek novelizácií, čo je dôsledkom kontinuálneho vychádzania zo smernice Rady a rámcového rozhodnutia Rady. Avšak v súčasnosti je v procese Návrh smernice Európskeho parlamentu a Rady, ktorou sa stanovujú minimálne pravidlá predchádzania uľahčovania neoprávneného vstupu, tranzitu a pobytu v Únii a boja proti takémuto uľahčovaniu a ktorou sa nahrádza smernica Rady 2002/90/ES a rámcové rozhodnutie Rady 2002/946/SVV (ďalej len „návrh smernice Európskeho parlamentu a Rady“), ktorým by sa predmetné ustanovenia novelizovali.

Návrh smernice Európskeho parlamentu a Rady

Európska únia čelí čoraz intenzívnejšej výzve v podobe neregulárnej migrácie, ktorá je vo veľkej miere sprostredkovaná organizovanými prevádzачskými sieťami. Tieto siete nelegálne uľahčujú vstup, tranzit alebo pobyt štátnych príslušníkov tretích krajín na území členských štátov EÚ, pričom ich motiváciou je finančný zisk a ich praktiky často vedú k neľudskému zaobchádzaniu, ohrozeniu zdravia a života migrantov. Tento fenomén je nielen porušením medzinárodného a vnútroštátneho práva, ale priamo podkopáva dôveru v riadenie migrácie v rámci EÚ a narúša bezpečnosť a právny poriadok Únie.

Európska komisia preto predložila návrh novej smernice, ktorou sa má nahradiť zastaraný legislatívny rámec smernica Rady 2002/90/ES a rámcové rozhodnutie Rady 2002/946/SVV. Cieľom je vytvoriť súdržný, efektívny a právne istý systém trestnoprávnej reakcie na prevádzachstvo, ktorý bude reflektovať aktuálnu realitu, technologické výzvy a potrebu zosúladiť ochranu hraníc s dodržiavaním základných práv migrantov a humanitárnych aktérov.

Prevádzachstvo je jednou z foriem organizovaného zločinu, ktorá má vyslovene cezhraničný charakter. V mnohých prípadoch ide o siete, ktoré operujú v tretích krajinách, pričom ich aktivity zasahujú viacero členských štátov súčasne. Podľa Frontexu a Europolu viac než 90 % migrantov vstupujúcich na územie EÚ nelegálnou cestou využíva služby prevádzachov. Tie sú čoraz sofistikovanejšie: využívajú digitálne platformy na nábor klientov, anonymné platobné nástroje ako kryptomeny či hawalu a nelegálne dopravné kanály vrátane lodí, ktoré nie sú spôsobilé na plavbu, alebo vozidiel s utajeným úkrytom.

Zároveň existujú dôkazy o prepojení prevádzachstva s inými formami závažnej kriminality, ako je obchodovanie s ľuďmi, pašovanie drog či zbraní. Prevádzachi často klamú,

³⁴ STRÉMY, T. KURILOVSKÁ, L. a kol. Trestný zákon. Komentár. I. zväzok. 1. vydanie. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2022. 904 s. ISBN 978-80-7676-429-3

zneužívajú a vystavujú migrantov extrémnemu riziku od preplnených člnov na Stredozemnom mori po kamióny bez prístupu k vzduchu, čo má neraz tragické následky. Len od roku 2014 zomrelo na migračných trasách do EÚ viac ako 28 000 ľudí.

Vzhľadom na tieto skutočnosti predsedníčka Európskej komisie Ursula von der Leyen vo svojej správe o stave Únie (2023) vyzvala na zásadné prepracovanie existujúceho legislatívneho rámca, ktorý bol prijatý pred dvomi desaťročiami a dnes už nezodpovedá praktickým potrebám ani technologickej realite.

Návrh smernice rozširuje a spresňuje, čo sa považuje za prevádzacstvo. Ide o úmyselné konanie osoby, ktoré vedie neoprávnenému vstupu na územie členského štátu, tranzitu cez jeho územie alebo neoprávnenému pobytu na jeho území, ak sa takéto konanie uskutočňuje za účelom finančného alebo iného materiálneho prospechu, alebo ak existuje vysoká pravdepodobnosť, že dôjde k vážnej ujme na zdraví alebo živote dotknutej osoby, aj v prípade, že konanie nebolo motivované ziskom. Za trestný čin sa považuje aj verejné podnecovanie, napríklad prostredníctvom internetu alebo iných komunikačných prostriedkov. Zároveň však návrh jasne stanovuje, že humanitárna pomoc najmä taká, ktorá slúži na záchranu života alebo pokrytie základných potrieb nie je trestným činom. Rovnako sa nevzťahuje na pomoc poskytovanú rodinnými príslušníkmi. Tým sa reaguje na výčitky, že stará legislatíva bola nejednoznačná a umožňovala kriminalizáciu aj osôb, ktoré konali z čisto nezištných dôvodov.

Smernica rozlišuje závažné prípady prevádzacstva, ktoré budú podliehať prísnejším trestom. Patria sem najmä činy spáchané v rámci zločineckej skupiny, také, ktoré spôsobia vážnu ujmu na zdraví alebo ohrozia život, činy s použitím násilia, prevádzanie zraniteľných osôb (napr. detí bez sprievodu) alebo prípady, ktoré vedú k smrti migrantov.

Navrhovaná smernica stanovuje minimálne sadzby horných hraníc trestov, a to 3 roky odňatia slobody za základný trestný čin, 10 rokov za závažný čin (organizovaný zločin, násilie, ohrozenie života) a 15 rokov za čin, ktorý viedol k smrti jednej alebo viacerých osôb.

Pre právnické osoby (firmy, agentúry, dopravcovia), ktoré sa na prevádzacstve podieľajú alebo ho umožnia v dôsledku nedbanlivosti, sú navrhnuté finančné pokuty vo výške až 6 % celkového celosvetového obratu.

Dôraz sa kladie aj na priťažujúce okolnosti (recidíva, použitie zbrane, postavenie verejného činiteľa) a poľahčujúce okolnosti (spolupráca s orgánmi činnými v trestnom konaní, zmiernenie následkov).

Okrem uvedeného sa kladie dôraz aj na hodnotenie závažnosti trestných činov, kedy je nevyhnutné zahrnúť aj pokusy o ich spáchanie, a to aj v prípadoch, keď tieto pokusy nevyústia do neoprávneného vstupu na územie Európskej únie. Osobitnú pozornosť si vyžadujú situácie, v ktorých pokus o trestný čin vedie k usmrteniu jednej alebo viacerých osôb pochádzajúcich z tretích krajín. V takýchto prípadoch by mali byť ukladané prísnejšie trestné sankcie v porovnaní s ostatnými formami pokusov o trestnú činnosť. Tento prístup je opodstatnený vzhľadom na cezhraničný charakter uvedených skutkov a závažnosť následkov, ktoré sú porovnateľné so skutkom, ktorý bol skutočne dokonaný.

Smernica reaguje aj na praktické problémy vymáhateľnosti trestov smernica rozširuje jurisdikciu členských štátov na činy spáchané na ich území alebo ich štátnymi príslušníkmi, činy spáchané na ich lodiach alebo lietadlách, činy spáchané v prospech právnickej osoby, ktorá v členskom štáte sídli alebo podniká alebo prípady, keď došlo k tragédii v medzinárodných vodách, napr. potopenie člnov.

Smernica zavádza povinnosť členských štátov transponovať pravidlá do vnútroštátneho práva do jedného roka od jej prijatia. Súčasťou bude aj povinný zber a zasielanie štatistických údajov o trestných činoch, trestných stíhaniach a rozsudkoch v oblasti prevádzachstva, pravidelné hodnotenia účinnosti smernice a spolupráca s Europolom, ktorý má zriadiť Európske centrum boja proti prevádzachstvu.

Smernica výslovne rešpektuje a vychádza z Charty základných práv EÚ. Obsahuje záruky pre právo na život a ľudskú dôstojnosť migrantov, zákaz mučenia a neľudského zaobchádzania, právo na spravodlivý proces, prezumpciu neviny, právo na právne zastúpenie, neopakovateľné stíhanie (ne bis in idem) a ochranu osôb konajúcich v humanitárnom záujme.

Navrhovaná smernica predstavuje pre EÚ zásadný legislatívny obrat v prístupe k prevádzachstvu. Po prvýkrát ponúka moderný, koherentný a právne istý rámec, vyváženie represívnych a ochranných opatrení, posilnenie spolupráce medzi členskými štátmi a agentúrami EÚ a taktiež aj zvýšenú ochranu migrantov a humanitárnych aktérov.

Smernica upozorňuje, že spôsob páchania trestných činov sa mení v dôsledku technologického rozvoja, a preto je nevyhnutné prispôbiť sa digitalizácii zločinu, geopolitickým vplyvom a aktuálnym morálnym otázkam. Ide o snahu zosúladiť ochranu hraníc s rešpektovaním humanitných princípov, medzinárodného práva a základných hodnôt EÚ.³⁵

Resumé

Vedecká štúdia detailne sleduje vývoj trestnoprávnej kvalifikácie prevádzachstva na Slovensku, pričom zdôrazňuje, že pojem prevádzachstvo bol do legislatívy výslovne zavedený až v roku 2004. Analyzuje skutkové podstaty podľa § 355 a 356 trestného zákona, ktoré upravujú konanie spojené s neoprávneným prechodom štátnej hranice a ich trestnoprávnu kvalifikáciu. Pozornosť je venovaná aj návrhu novej smernice Európskeho parlamentu a Rady, ktorá má nahradiť doterajšiu legislatívu EÚ a vytvoriť jednotný, aktuálny a efektívny právny rámec v boji proti prevádzachstvu. Tento návrh rozširuje definíciu prevádzachstva, zahŕňa aj verejné podnecovanie a zavádza prísnejšie tresty za závažné prípady, ako sú činy spáchané organizovanými skupinami, s použitím násilia alebo tie, ktoré vedú k úmrtiu migrantov. Smernica zároveň výslovne vylučuje z trestnoprávnej zodpovednosti humanitárnu pomoc a pomoc rodinných príslušníkov, čím reaguje na kritiku starej legislatívy. Zavádzajú sa minimálne tresty aj finančné sankcie pre právnické osoby zapojené do prevádzachstva. Štúdia komplexne hodnotí tieto zmeny a zdôrazňuje ich význam pre zosúladenie slovenskej legislatívy s európskym právnym rámcom.

Resumé

The scientific study traces in detail the development of the criminal qualification of smuggling in Slovakia, emphasizing that the concept of smuggling was explicitly introduced into legislation only in 2004. It analyses the facts according to § 355 and 356 of the Criminal Code, which regulate the conduct related to the unauthorised crossing of the state border and their criminal law qualification. Attention is also paid to the proposal for a new Directive of the

³⁵ Návrh smernice Európskeho parlamentu a Rady, ktorou sa stanovujú minimálne pravidlá predchádzania uľahčovania neoprávneného vstupu, tranzitu a pobytu v Únii a boja proti takémuto uľahčovaniu a ktorou sa nahrádza smernica Rady 2002/90/ES a rámcové rozhodnutie Rady 2002/946/SVV.

European Parliament and of the Council to replace the existing EU legislation and to create a uniform, up-to-date and effective legal framework in the fight against smuggling. This proposal broadens the definition of smuggling to include public incitement and introduces stricter penalties for serious cases, such as acts committed by organised groups, using violence or those leading to the death of migrants. The Directive also explicitly excludes humanitarian aid and assistance to family members from criminal liability, thus responding to criticism of the old legislation. It introduces both minimum penalties and financial sanctions for legal persons involved in smuggling. The presented scientific study comprehensively assesses these changes and highlights their importance for the alignment of Slovak legislation with the European legal framework.

Zoznam bibliografických odkazov

- BURDA, E. a kol. 2011. *Trestný zákon-Osobitná časť, Komentár. 1. vydanie*. Praha: C. H. Beck, 2011. 1545 s. ISBN 978-80-7400-394-3.
- ČENTÉŠ, J. a kol. 2016. *Trestný zákon- Veľký komentár. 3. vydanie*. Martin: alfa PRINT, s.r.o., 2016. 959 s. ISBN 978-80-8155-066-9.
- IVANOVÁ, G. Schengenská policajná spolupráca ako účinný nástroj ochrany práv jednotlivca. In: *Polícia ako ochranca práv jednotlivca: zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie konanej v dňoch 1. a 2. októbra 2012*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2012. 228 s. ISBN 978-80-8054-557-4.
- KLÁTIK, J. a kol. 2021. *Trestné právo hmotné. Osobitná časť. 2. vydanie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2021. 473 s. ISBN 978-80-7380-846-4.
- KORGO, D. Význam využívania operatívno-pátracej činnosti boji s obchodovaním s ľuďmi. In: *Notitiae novae fakultatis iuridicae*. Banská Bystrica: Belianum Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela, 2015. 338 s. ISBN 978-80-557-0867-6.
- MARCZYOVÁ, K., MEDELSKÝ, J., ODLER, R. a kol. 2016. *Aktuálne problémy migrácie v Európe a jej ľudskoprávna dimenzia*. 1. vydanie. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2016. 400 s. ISBN 978-80-87975-50-3.
- MARKOVÁ, V. Zmeny v koncepcii trestných kódexov od roku 1918 až po súčasnosť. In: *Crepč* [online] 2018. [cit. 16.05.2025]. Dostupné na internete: <https://app.crep.sk/?fn=detailBiblioFormChildA3KH6&sid=7CA613A94B8F9B6E98C0E5F3EF&seo=CREP%C4%8C-detail-%C4%8C%C3%A1nok> .
- MIKŠÍK, P. Opustenie republiky. In: *DENNÍKN* [online] 2015. [cit. 15.05.2025]. Dostupné na internete: <https://dennikn.sk/blog/186351/opustenie-republiky/>.
- ODLER, R. Trestné činy na Slovensko- Ukrajinskej štátnej hranici. In: *Dvadsať rokov členstva Slovenskej republiky v Európskej únii- prínosy, výzvy, očakávania: zborník príspevkov*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2024. 557 s. ISBN 978-80-8293-034-7.
- STRÉMY, T. KURILOVSKÁ, L. a kol. *Trestný zákon. Komentár. I. zväzok. 1. vydanie*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2022. 904 s. ISBN 978-80-7676-429-3

- ÚSTAV PAMÄTI NÁRODA. 2025. Opustenie republiky a vniknutie na územie republiky (§109 a §110 Trestného zákona). In: *upn.gov.sk* [online] 2025. [cit. 16.05.2025]. Dostupné na internete: <https://www.upn.gov.sk/projekty/nepovolene-opustenie-republiky/>
- Národná stratégia Slovenskej republiky k riadeniu azylu a migrácie, 2025.
- Návrh smernice Európskeho parlamentu a Rady, ktorou sa stanovujú minimálne pravidlá predchádzania uľahčovania neoprávneného vstupu, tranzitu a pobytu v Únii a boja proti takémuto uľahčovaniu a ktorou sa nahrádza smernica Rady 2002/90/ES a rámcové rozhodnutie Rady 2002/946/SVV.
- Zákon č. 86/1950 Zb. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 63/1956 Zb., ktorým sa mení a doplňuje trestný zákon č. 86/1950 Zb.
- Zákon č. 140/1961 Zb. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 56/1965 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Trestný zákon č. 140/1961 Zb.
- Zákon č. 45/1973 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Trestný zákon č. 140/1961 Zb.
- Zákon č. 159/1989 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Trestný zákon č. 140/1961 Zb.
- Zákon č. 557/1991 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Trestný zákon č. 140/1961 Zb.
- Zákon č. 403/2004 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
- Dôvodová správa k zákonu č. 403/2004 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
- Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

Kontaktné údaje

ÚZPČ P PZ

natalia.paulickova@minv.sk

Katedra Trestného práva APZ

natalia.paulickova@akademiapz.sk

PORTRÉTNÍ IDENTIFIKACE OSOB A JEJÍ VÝZNAM V KRIMINALISTICKÉ PRAXI

PORTRAIT IDENTIFICATION OF PERSONS AND ITS IMPORTANCE IN CRIMINALISTIC PRACTICE

Mgr. Bc. David Texl, LL. M.

Anotace: Předložený článek se zabývá jednou ze součástí kriminalistické techniky cílící k identifikaci osob, a to portrétní identifikací. Portrétní identifikaci osob lze považovat za nadřazený pojem, pod který spadají různé další metody. V textu se zaměřuji jak na obecné výklady k portrétní identifikaci osob, a následně pak i na její jednotlivé metody. Kriminalistická identifikace osob tvoří jednu ze stěžejních částí kriminalistické techniky. Svým významem napomáhá naplňovat účel trestního řízení, tedy ochranu společnosti před pachateli trestných činů. V článku popisuji aktuální stav poznání v této oblasti, kdy propojuji kriminalistické a trestněprávní aspekty, na což navazují i některé úvahy de lege ferenda.
Klíčová slova: Kriminalistika; kriminalistická technika; identifikace osob; portrétní identifikace osob.

Annotation: The present paper deals with one of the components of criminalistic techniques aimed at identification of persons, namely portrait identification. Portrait identification of persons can be considered as a superordinate term under which various other methods fall. In this text, I focus both on general explanations of portrait identification of persons, and then on its individual methods. Criminal identification of persons forms one of the core parts of criminalistic technique. Its importance helps to fulfill the purpose of criminal proceedings, i.e. the protection of society from criminals. In this article I describe the current state of knowledge in this field, linking the criminalistic and criminal law aspects, followed by some de lege ferenda considerations.

Keywords: Criminalistics; criminalistic technique; identification of persons; portrait identification of persons.

Úvodní výklady

Kriminalistická identifikace osob má již tradičně dáno své místo v kriminalistické technice. Předmětem je individuální identifikace osoby, a to za situace, kdy provedení identifikace není možné bez využití kriminalistických metod (např. na základě lustrace v dostupných evidencích nebo ztotožnění pomocí dokladu totožnosti apod.), tedy kdy není totožnost předmětné osoby známa. Identifikace osoby může hrát zásadní roli pro objasnění trestného činu, tedy pro zjištění skutkového stavu a odhalení pachatele. Identifikace osob se však v kriminalistice uplatňuje nejenom při odhalování pachatelů, ale například i při zjišťování totožnosti zemřelých osob, u nichž není známa.

Při identifikaci osob, ať již živých či zemřelých, se v kriminalistické praxi využívá mnohých metod. V tomto článku se blíže zaměřím na portrétní identifikaci osob. Jedná se o prakticky nejstarší metodu užívanou k individuální identifikaci osob, přesto má však i nadále své uplatnění v kriminalistické praxi. Při portrétní identifikaci jakožto vědním oboru řazeném pod množinu kriminalistické techniky jde o zkoumání vnějších znaků a projevů konkrétní osoby za účelem její následné identifikace. To vše vychází z předpokladu, že každý člověk má své charakteristické rysy a jejich vzájemná kombinace není nikdy shodná u dvou či dokonce více osob. Každý člověk z tohoto hlediska jedinečný, což umožňuje jeho individuální identifikaci.

Úvodem pojednám o kriminalistické identifikaci osob obecně. Následně se zaměřím již na oblast portrétní identifikace osob a na její jednotlivé podmnožiny. Nejprve se budu věnovat popisu osoby, který je základem této identifikační metody. Poté se zaměřím na portrétní identifikaci *stricto sensu*, tedy na identifikaci za pomoci portréту či modelu. Moje pozornost bude rovněž soustředěna na identifikaci osob podle fotografií.

Kriminalistická identifikace osob tvoří jednu ze stěžejních částí kriminalistické techniky. Svým významem napomáhá naplňovat účel trestního řízení, tedy ochranu společnosti před pachateli trestných činů.

Samotná oblast kriminalistické techniky se zabývá jednotlivými kriminalistickými metodami, které jsou, řečeno v obecné rovině, využívány k identifikaci osob či věcí pro účely trestního řízení, respektive vyšetřování trestného činu.

Kriminalistická identifikace v širším slova smyslu se dělí na dvě části – identifikaci osob a identifikaci věcí. Jejím cílem je zjištění totožnosti objektů (osob nebo předmětů), pokud má význam pro účely vyšetřování. Pojem totožnosti nebývá vykládán jednotně, dle mého názoru je však možné se přiklonit k definici poskytnuté autorským kolektivem Musil, Konrád, Suchánek. Tato definice říká, že „[t]otožností v kriminalistické slova smyslu rozumíme individualizovaný vztah mezi dvěma či více stavy, projevy nebo částmi jednoho a téhož materiálního objektu“.¹

V současné době je využíváno ke kriminalistické identifikaci osob velké množství metod. O jejich historické genezi bylo pojednáno v mnohých odborných či populárně-naučných publikacích. V úvodních výkladech k portrétní identifikaci osob je však ještě na místě zmínit základní dělení kriminalistické identifikace osob, a to na identifikaci podle vnějších znaků (například identifikace pomocí portréту či popisu osoby) a na identifikaci podle vnitřních znaků (například kriminalistická biologie či genetika).²

Cílem kriminalistické identifikace osob je na základě jejích vnějších či vnitřních znaků (viz výše) zjistit totožnost určité osoby, pokud je to významné pro účely trestního řízení. Nemusí jít vždy pouze o osobu pachatele trestného činu, kriminalistická identifikace osob se využívá rovněž například při nálezu mrtvolý neznámé totožnosti či ke zjištění totožnosti svědků kriminalisticky relevantní události. Identifikace osob může být založena na spojitosti se stopami, které tyto osoby zanechaly v souvislosti s trestným činem (resp. šířeji kriminalisticky relevantní událostí), a to souvislosti příčinné, místní a časové (typicky může jít např. o otisk prstu zanechaný na místě činu).

¹ MUSIL, Jan, KONRÁD, Zdeněk, SUCHÁNEK, Jaroslav, 2004. *Kriminalistika*. Praha: C. H. Beck, s. 106. ISBN 80-7179-878-9.

² K tomu srov. např. PJEŠČAK, Jan a kol., 1986. *Kriminalistika*. Praha: Naše vojsko, s. 135 a násl.

Popis je asi tou nejjednodušší a zároveň nejstarší metodou k identifikaci osoby. Zároveň však lze říci, že pokud není kvalitně a odborně proveden, jde zároveň o metodu nejméně přesnou. Při popisu se využívá dvou skupin znaků – obecných a speciálních. Obecnými znaky jsou ty, které jsou společné všem osobám, může jít například o výšku, stavbu těla, barvu vlasů apod. Speciální znaky jsou takové, které nejsou společné všem osobám a tím usnadňují identifikaci daného jedince.

Popis rozlišujeme na laický, podávaný například svědkem, a úřední, který by měl být založený mimo jiné i na provedeném měření. Laický popis lze sice označit za nejméně přesnou metodu portrétní identifikace, přesto však může být cennou indicií pro policejní orgán, neboť se v případech některých trestných činů stává, že výpověď svědka a z ní vyplývající laický popis osoby je jediným důkazem v dané trestní věci. Pokud se však policejnímu orgánu podaří na základě tohoto popisu zadržet podezřelou osobu, může být následně provedena rekognice ve smyslu ustanovení § 104b tr. řádu³, čímž se v případě pozitivního výsledku tohoto procesního úkonu výrazně zvýší validita výpovědi svědka a v rámci řízení před soudem se pak může jednat i o jediný přímý důkaz. Úředního popisu se dříve využívalo k vytváření tzv. identifikačních karet, které se do dějin kriminalistiky zapsaly v souvislosti s tzv. antropometrií, kdy byla prováděna identifikace osob pomocí měření jejich tělesných rozměrů, které byly poté zaznamenávány právě do již zmíněných identifikačních karet. Jak uvádí Straus, „výhodou úředního popisu je, že ten, kdo jej vypracovává, má možnost si popisovanou osobu prohlédnout důkladně a zblízka, za denního světla a ze všech stran.“⁴ Úřední popis obsahuje především tyto údaje: tělesná výška, tělesná hmotnost, postava, zdánlivé stáří, tvar lebky, obličej, vlasy, čelo, obočí, uši, oči, nos, vousy, ústa a rty, zuby, brada, ruce, nohy, chůze a držení těla, způsob mluvy a znalost řeči, zvláštní znamení a tetování.⁵ Úřední popis se provádí zpravidla v místě pracoviště policejního orgánu a měl by se provádět za denního světla. Údaje, které jsou součástí úředního popisu, jsou zaznamenávány do standardizovaného formuláře. Tím je minimalizováno riziko opomenutí při tvorbě úředního popisu a tato praxe rovněž napomáhá tomu, aby byly všechny úřední popisy osob koncipovány stejně, což usnadňuje samotnou identifikaci zájmové osoby. Všechny znaky, které jsou policistou, nebo jinou osobou provádějící úřední popis zaznamenávány, vycházejí z předem stanovených pravidel a různých typologií, což rovněž napomáhá objektivizaci takového popisu, a naopak je eliminován subjektivní prvek v osobě provádějící tento popis.

Popis osoby jako základní a výlučná metoda užívaná k jejich identifikaci byl postupem pozvolna nahrazen novými metodami, v současné době především daktyloskopií, díky níž je možné některé osoby identifikovat na základě hledání v databázích otisků prstů, či genetikou, založenou na odběru vzorků DNA a jejich následném porovnávání s patřičnou databází. Jak bylo výše naznačeno, laický popis osoby je často nenahraditelný, a proto se používá dodnes. Zpravidla na něj však budou navazovat další metody, například na základě toho, jak svědek popíše pachatele, bude následně provedena rekognice apod.

³ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, trestní řád (dále jen „tr. řád“).

⁴ STRAUS, Jiří, 2013. *Portrétní identifikace*. In: STRAUS, Jiří a kol. *Kriminalistická technika*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., s. 64. ISBN 978-80-7380-409-1.

⁵ STRAUS, Jiří, 2013. *Portrétní identifikace*. In: STRAUS, Jiří a kol. *Kriminalistická technika*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., s. 64. ISBN 978-80-7380-409-1.

Metody portrétní identifikace osob

Metoda identifikace osob pomocí portrétního částečně vychází z popisu osoby, o kterém již bylo pojednáno výše. Tento popis totiž může být podkladem pro vytvoření portrétní osoby, který by měl následně usnadnit její identifikaci.

V rámci portrétní identifikace osob je možné využít více metod. V praxi se nejčastěji jedná o grafickou metodu, plastickou metodu, fotomontáž, metodu skládaného portrétní a je možné také využití výpočetní techniky.⁶

Grafická metoda je založena na popisu osoby, podle kterého vytvoří odborník grafickou (obrazovou) podobu ztotožňované osoby. Grafické znázornění ztotožňované osoby může být vytvářeno simultánně s popisem osoby či může být vytvořeno až následně. Pokud je však vytvářeno souběžně s popisem, je zde větší pravděpodobnost shody obrazového vyhotovení podoby osoby a výpovědi svědka, a to především proto, že tento svědek je procesu tvorby obrazové podoby přítomen a může ji korigovat v souladu s tím, jak popisovanou osobu vnímal svými smysly. Přesto je však nejvíce problematickým bodem této metody osoba vytvářející grafickou podobu zájmové osoby, respektive její výtvarné schopnosti a schopnost vhodně přenést popis osoby do její obrazové podoby.

Plastická metoda pak spočívá v tom, že na základě výpovědi svědka je vytvořen plastický model hlavy osoby, která má být identifikována. Tento model vytváří výtvarník či sochař, tedy zpravidla osoba, která není příslušníkem policejního orgánu. Tato metoda klade vysoké nároky jak na osobu svědka, tak i na toho, kdo plastický model vytváří. Právě z důvodu přílišné náročnosti není tato metoda v současné době v praxi příliš využívána.⁷

Další metodou je fotomontáž, někdy rovněž označována jako mozaikový portrét.⁸ Tato metoda spočívá v tom, že jsou svědkovi ukazovány série různých fotografií, přičemž na těchto fotografiích jsou různé typy osob. Svědek pak vybírá ty fotografie, na nichž shledává určitou podobnost s osobou, která má být identifikována. Tímto postupem se dojde k tomu, že jsou z předmětných fotografií vybrány ty části těla, resp. obličeje, které odpovídají vzhledu identifikované osoby. Na základě výběru těchto jednotlivých částí je pak vytvořena fotografie, která je následně ukázána svědkovi. Dle jeho pokynů pak může být fotografie různě upravována, aby výsledek co nejvíce odpovídal skutečnosti.⁹ Tato metoda se rovněž využívá poměrně zřídka, neboť je relativně náročná a málo efektivní a v současné době ji lze nahradit modernějšími metodami, zejména za využití výpočetní techniky.

Dříve byla v policejní praxi hojně využívána metoda tzv. skládaného portrétní, někdy označovaného jako IDENTIKIT. Tato metoda spočívá v tom, že jednotlivé znaky obličeje jsou nakresleny na průhledných fóliích, přičemž na každé fólii je zvlášť jedna část obličeje, např. oči, nos, ústa apod. Tyto fólie jsou pak na sebe následně přikládány, čímž se konstituují podoba osoby. Svědek pak vybírá z předkládaných možností ty, které nejlépe odpovídají jeho

⁶ STRAUS, Jiří, 2013. *Portrétní identifikace*. In: STRAUS, Jiří a kol. *Kriminalistická technika*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., s. 77. ISBN 978-80-7380-409-1.

⁷ PORADA, Viktor a kol., 2007. *Kriminalistika*. Bratislava: Iura Edition s. 110. ISBN 978-80-8078-170-5.

⁸ Srov. např. PORADA, Viktor a kol., 2007. *Kriminalistika*. Bratislava: Iura Edition s. 110. ISBN 978-80-8078-170-5. či STRAUS, Jiří, 2013. *Portrétní identifikace*. In: STRAUS, Jiří a kol. *Kriminalistická technika*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., s. 78. ISBN 978-80-7380-409-1.

⁹ STRAUS, Jiří, 2013. *Portrétní identifikace*. In: STRAUS, Jiří a kol. *Kriminalistická technika*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., s. 78-79. ISBN 978-80-7380-409-1.

paměťové stopě, tedy tomu, jak on sám poznávanou osobu vnímal. Po sestavení portréту pak může být tato podoba na základě výpovědi svědka ještě upravována pomocí dokreslování. Jak uvádí Straus, „[v]ýhodou je, že se u sestaveného portréту může zapsat číselný kód sestaveného portréту a podle něho je možné velmi rychle složit původní portrét nebo telefonicky ohlásit na jiná pracoviště a použít při pátrání“.¹⁰ Tato metoda je však z užívání v praxi vytlačována různými počítačovými programy, které jsou založeny na obdobném principu, ale práce s nimi je snazší a výsledek přesnější.

Takovým programem je program PORIDOS (složenina slov portrétní identifikace osob), který je využíván v praxi českých policejních orgánů. Tento program vychází z metody skládaného portréту, jak byla popsána výše, avšak vše probíhá na počítači. V programu si svědek vybírá jednotlivé části obličeje, a tak dochází k sestavení portréту. K portrétní identifikaci osob je v současné době využíváno především právě těch metod, které jsou založeny na využívání výpočetní techniky. Krom programu PORIDOS je v České republice využíván program Facette, který je založen na obdobném principu. Výhodou využívání portrétních osob vytvořených pomocí výpočetní techniky je zejména to, že tyto portréty jsou velmi přesné a v současné době mohou být rovněž vytvářeny barevně, což například metoda skládaného portréту neumožňovala.

Využívány jsou rovněž některé speciální metody, avšak práce s nimi není tak častá. Specifickým způsobem tvorby portrétu byla tzv. Gerasimova metoda, která se zakládala na možnosti domodelování podoby člověka na základě složitých matematických propočtů. Tato metoda byla až neuvěřitelně přesná, v její neprospěch však hovořila složitost takového postupu. V současné době se sice již ve své původní podobě prakticky nevyužívá, avšak stala se základem pro některé výše zmiňované počítačové systémy, které jsou vystavěny právě na jejích základech.

Identifikace osob podle fotografie je v současné kriminalistické praxi využívána na denní bázi. S touto metodou se setkávají pracovníci policie napříč celou organizační strukturou Policie ČR od místních oddělení přes Službu kriminální policie a vyšetřování¹¹ až ke specializovaným (celorepublikovým) útvarům, jako je Národní centrála proti organizovanému zločinu SKPV či Národní protiterroristická centrála SKPV.

Identifikace osob podle fotografie umožňuje přesnou reprodukci individuálních vnějších znaků dané osoby, podle nichž může být následně poznána. Uspořádání fotografií pachatelů prošlo také určitým vývojem. V počátcích byly pořizovány fotografie *en face*, poté se začaly osoby fotografovat i z profilu a také v pro ně typických situacích, například jak kradou slepici. Dnešní uspořádání fotografií pachatelů označujeme jako tzv. trojdílnou fotografii. Pořizuje se fotografie *en face*, pravý profil a tříčtvrtinový levý profil, přičemž na této třetí fotografii má mít osoba doplňky, které běžně používá (např. brýle, pokrývka hlavy apod.). Tato trojdílná fotografie může být v případě potřeby doplněna ještě fotografií celé postavy, a to opět z různých úhlů.¹²

¹⁰ STRAUS, Jiří, 2013. *Portrétní identifikace*. In: STRAUS, Jiří a kol. *Kriminalistická technika*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., s. 79. ISBN 978-80-7380-409-1.

¹¹ Dále též „SKPV“.

¹² MUSIL, Jan, KONRÁD, Zdeněk, SUCHÁNEK, Jaroslav, 2004. *Kriminalistika*. Praha: C. H. Beck, s. 146. ISBN 80-7179-878-9.

Trojdielné fotografie určené pro účely kriminalistické identifikace jsou uchovávány v albech, která mohou být předložena svědkovi. Jelikož takto archivovaných fotografií je velké množství, musí být nejprve výběr zúžen pomocí různých kritérií. Přihlížet se bude zejména k popisu poznávané osoby svědkem, vhodné je rovněž zařadit fotografie podezřelých, pokud jimi policejní orgán disponuje. V současné době jsou pak tato alba evidována i ve své elektronické podobě, což umožňuje snazší vyhledávání a efektivnější práci s nimi.

Identifikace osob podle fotografie je zpravidla velmi přesná, neboť fotografie mohou nejlépe zachytit některé charakteristické rysy konkrétního člověka. Nevýhodou však je, že vlivem stárnutí dochází i ke změně podoby osoby, což může její identifikaci komplikovat. Tomu lze předejít tím, že budou tyto fotografie v databázích a albech pravidelně aktualizovány. Vhodným a doporučovaným odstupem mezi pořízením původní a nové fotografie je 10 let.¹³

Identifikace mrtvol neznámé totožnosti

Fotografie se v kriminalistické praxi užívá rovněž při identifikaci zemřelých osob neznámé totožnosti. Je však na místě upozornit, že tato metoda se k identifikaci zemřelých osob využívá pouze subsidiárně, neboť přednost je zpravidla dána metodám jiným, jako například daktyloskopie či analýza vzorku DNA. Jak uvádí tuzemská odborná literatura, „*V případě identifikace mrtvoly neznámé totožnosti se nejprve mrtvola na místě nálezu fotograficky dokumentuje společně s okolím a následně topograficky dokumentuje podle zásad kriminalistické dokumentace. Jestliže to nevyžaduje nutná potřeba, nemá se mrtvola na místě nálezu svlékat. Svléká se a zouvá až při pitvě. [...] Mrtvoly se k identifikačním účelům fotografují vždy vsedě, mrtvolu opřeme o zeď, otevřeme oči a fotografujeme tak, že osa objektivu je v úrovni očí. [...] Takto zhotovená fotografie slouží k identifikaci mrtvoly neznámé totožnosti, a to formou rekognice.*“¹⁴

U mrtvol neznámé totožnosti provádí zjišťování identity často lékař. Zároveň není vyloučeno, že nepůjde o mrtvolu v pokročilém stádiu rozkladu, což identifikaci může komplikovat. V počátcích soudního lékařství se totožnost neznámých mrtvol určovala zpravidla za pomoci rekognice *in natura*, kdy bylo tělo zemřelého ukázáno osobám, které mohly být se zemřelým příbuzné nebo jej mohly znát. Nezřídka bývala také těla zemřelých různě vystavována, typickým příkladem je pařížská čtvrť Montmartre, kde byla vystavována těla utonulých osob vytažených ze Sieny. Později se k tomuto způsobu identifikace užívaly fotografie, z českých dějin je známý případ vraždy Otýlie Vranské, kdy vyšetřovatelům trvalo více než týden, než se jim podařilo zjistit totožnost zemřelé a za tímto účelem byla mimo jiné vystavena na pražském policejním ředitelství fotografie uříznuté hlavy zavražděné Vranské.

S nástupem moderních metod v kriminalistice jsou však takovéto postupy minulostí a užívá se postupů šetrnějších a hlavně spolehlivějších. Nejčastěji jsou k identifikaci neznámých mrtvol využívány otisky prstů a také analýza DNA. Není vyloučeno, aby byly využity obě tyto metody. Další metodou, která se v současné kriminalistické praxi rovněž užívá, je identifikace osob podle otisků zubů. Identifikace zemřelé osoby podle fotografie bývá užívána pouze zřídka. Fotografie zemřelého však mohou být využity pro další úkony, zejména v souvislosti

¹³ MUSIL, Jan, KONRÁD, Zdeněk, SUCHÁNEK, Jaroslav, 2004. *Kriminalistika*. Praha: C. H. Beck, s. 146. ISBN 80-7179-878-9.

¹⁴ STRAUS, Jiří, 2013. *Portrétní identifikace*. In: STRAUS, Jiří a kol. *Kriminalistická technika*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., s. 83. ISBN 978-80-7380-409-1.

s operativně pátrací činností policejního orgánu, kdy předkládáním fotografie zemřelého osobám, u nichž je předpoklad, že neznají jeho totožnost, mohou být zjištěni případní svědkové.

Závěr

V nejobecnější rovině je možné uvést, že cílem metod kriminalistické techniky je identifikace objektů, a to ať už se jedná o identifikaci osob, věcí, zvířat apod. Identifikace objektů může být buď druhová nebo individuální. Obě mají své místo a svůj význam pro kriminalistickou praxi, byť individuální shoda je vždy více žádaná, neboť lze takto propojit stopy související s kriminalisticky relevantní událostí, a to jak stopy materiální, tak i ty paměťové.

V tomto článku jsem se zabýval portrétní identifikací osob a jejími různými podobami. Jedná se o jednu z nejstarších kriminalistických metod užívaných k identifikaci objektů, přesto má však i v současné době co nabídnout. Rozebral jsem kriminalistické aspekty této metody a zaměřil jsem se i na trestněprávní souvislosti, zejména pak ve vztahu k dokazování v trestním řízení. Předložil jsem také některé návrhy na či doporučení, která by mohla být prospěšná pro praxi.

Resumé

Portrétní identifikace osob je jednou ze základních metod kriminalistické identifikace osob a je proto v praxi hojně využívána. Identifikace osob hraje pro účely trestního řízení klíčovou roli. Trestní řízení (potažmo trestní stíhání) musí být vedeno proti konkrétní osobě, proto musí být vždy zjištěna totožnost možných podezřelých, k čemuž právě napomáhají jednotlivé metody užívané ke kriminalistické identifikaci osob, mimo jiné právě i portrétní identifikace.

Výsledky aplikace těchto metod na konkrétní skutkové okolnosti mohou být později v řízení před soudem uplatněny jako důkaz, neboť české trestní právo vychází z širokého vymezení pojmu *důkaz*.¹⁵ Přesto v trestním řádu nalézáme i specifickou úpravu pro některé prostředky dokazování, z hlediska identifikace osob je významné zakotvení rekognice v § 104b tr. řádu.¹⁶ Dle jeho dikce se rekognice „*koná, je-li pro trestní řízení důležité, aby podezřelý, obviněný nebo svědek znovu poznal osobu nebo věc a určil tím jejich totožnost. K provádění rekognice se vždy přibere alespoň jedna osoba, která není na věci zúčastněna.*“ Jde tedy o další metodu užívanou k identifikaci osob, která je rovněž metodou kriminalistickou. Pro rekognici je však z teoretického hlediska specifické, že bývá zpravidla řazena, na rozdíl od ostatních metod, o nichž bylo pojednáno, do části kriminalistické taktiky, nikoli kriminalistické techniky. Z pohledu trestního práva se pak jedná o jeden z tzv. zvláštních způsobů dokazování.

V tomto textu bylo pojednáno o významu kriminalistické identifikace vůbec a o portrétní identifikaci osob a jejich jednotlivých složkách. Význam této metody je pro kriminalistickou praxi značný, protože jak bylo naznačeno výše, mnohdy se může jednat o

¹⁵ K tomu srov. § 89 odst. 2 tr. řádu, který říká, že „[z]a důkaz může sloužit vše, co může přispět k objasnění věci, zejména výpovědi obviněného a svědků, znalecké posudky, věci a listiny důležité pro trestní řízení a ohledání“.

¹⁶ K problematice rekognice v trestním řízení srov. Publikační výstup autora tohoto článku, viz TEXL, D., 21. 4. 2001. Rekognice v trestním řízení. Online. *Právní prostor*. www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/rekognice-v-trestnim-řízení.

jediný poznatek, se kterým kriminalisté dále pracují a na jehož základě jsou získávány další důkazy či jsou zjišťovány další skutečnosti mající význam pro vyšetřování kriminalisticky relevantní události.

Resumé

It can be evaluated that portrait identification of persons is one of the basic methods of criminal identification of persons and is therefore widely used in practice. Identification of persons plays a crucial role for the purpose of criminal proceedings. Criminal proceedings (or criminal prosecution) must be conducted against a specific person, therefore the identity of potential suspects must always be established, which is precisely what the various methods used for criminal identification of persons, including portrait identification, help to achieve.

The results of the application of these methods to specific factual circumstances may later be used as evidence in court proceedings, as Czech criminal law is based on a broad definition of evidence. Nevertheless, in the Code of Criminal Procedure we also find specific regulations for certain means of evidence; from the point of view of identification of persons, the establishment of a *rekognice* in Section 104b of the Code of Criminal Procedure is significant. According to its wording, a *rekognice* "*takes place if it is important for the criminal proceedings that the suspect, accused or witness reacquaint himself with a person or thing and thereby establish their identity. At least one person who is not involved in the matter shall always be present at the repossession.*" It is therefore another method used to identify persons, which is also a criminalistic method. However, what is specific to *rekognition* from a theoretical point of view is that it is usually classified, unlike the other methods discussed above, as a part of criminal tactics rather than criminalistic technique. From the perspective of criminal law, it is one of the so-called special methods of evidence.

This text discussed the importance of criminal identification in general and portrait identification of persons and their individual components. The significance of this method for criminalistic practice is considerable because, as indicated above, it can often be the only evidence with which criminologists continue to work and on the basis of which further evidence is obtained or other facts relevant to the investigation of a criminally relevant event are established.

Použité zdroje

- MUSIL, Jan, KONRÁD, Zdeněk, SUCHÁNEK, Jaroslav, 2004. *Kriminalistika*. Praha: C. H. Beck. ISBN 80-7179-878-9.
- PJEŠČAK, Jan a kol., 1986. *Kriminalistika*. Praha: Naše vojsko.
- PORADA, Viktor a kol., 2007. *Kriminalistika*. Bratislava: Iura Edition. ISBN 978-80-8078-170-5.
- STRAUS, Jiří. a kol. *Kriminalistická technika*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o. ISBN 978-80-7380-409-1.
- TEXL, D., 21. 4. 2001. *Rekognice v trestním řízení*. Online. *Právní prostor*. www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/rekognice-v-trestnim-rizeni.
- Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, trestní řád

Kontaktní údaje

por. Mgr. Bc. David Texl, LL. M.
Katedra trestního práva
Právnická fakulta Masarykovy univerzity v Brně
Veveří 70
611 80 Brno
david.texl@mail.muni.cz

Policie ČR
Odbor obecné kriminality
Služba kriminální policie a vyšetřování
Krajské ředitelství policie Jihomoravského kraje
Kounicova 687
602 00 Brno
david.texl@pcr.cz

VYBRANÝ POSTUP V RÁMCI SKRÁTENÉHO VYŠETROVANIA VOJENSKÝCH TRESTNÝCH ČINOV

SELECTED PROCEDURE WITHIN THE FRAMEWORK OF SUMMARY INVESTIGATION OF MILITARY CRIMES

kpt. JUDr. Katarína Masár Kupková, PhD., Ing. Michal Cikhart

Anotácia: *Vedecká štúdia sa venuje problematike vojenskej trestnej činnosti, ktorá predstavuje veľmi špecifickú kategóriu trestných činov spáchaných príslušníkmi ozbrojených síl, vrátane príslušníkov ozbrojených bezpečnostných zborov, ako je napríklad polícia. Text približuje právnu úpravu vybraných vojenských trestných činov podľa slovenského trestného práva a popisuje praktický postup povereného príslušníka Vojenskej polície pri vykonávaní procesných úkonov v skrátanom vyšetrowaní. Súčasťou článku je aj kazuistika modelového príkladu autorov, ktorá ilustruje aplikáciu vykonávania procesných úkonov v praxi. Predkladaná vedecká štúdia je čiastočným výstupom z medzinárodnej vedeckovýskumnej úlohy "Uplatňovanie poznatkov neverbálnej komunikácie a behaviorálnej analýzy v procese vyšetrowania" vedenej na Akadémii Policajného zboru v Bratislave vedenej pod číslom Výsk. 276.*

Kľúčové slová: *trestný čin, vojenská polícia, vyšetrowanie*

Annotation: *Scientific study deals with the issue of military criminal activity, which represents a very specific category of crimes committed by members of the armed forces, including members of armed security forces such as the police. The text outlines the legal regulation of selected military crimes under Slovak criminal law and describes the practical procedure followed by the authorized member of the Military Police when performing procedural acts in a summary investigation. The article also includes a case study of a model example provided by the authors, which illustrates the application of procedural acts in practice. The present scientific study is a partial output of the international scientific research task "Application of knowledge of non-verbal communication and behavioural analysis in the process of investigation" conducted at the Academy of the Police Corps in Bratislava under the number Research 276.*

Keywords: *crime, military police, investigation*

Úvod

Vojenská trestná činnosť predstavuje špecifickú kategóriu trestných činov, ktoré svojím názvom evokujú, že ich môže spáchať výlučne vojak, resp. príslušník ozbrojených síl. V skutočnosti sa však týchto trestných činov môže dopustiť aj príslušník iných ozbrojených bezpečnostných zborov, napríklad policajt. Vzhľadom na túto špecifickosť je nevyhnutné, aby orgány činné v trestnom konaní postupovali pri vyšetrowaní týchto činov rýchlo, efektívne a v súlade s platnými trestnoprávnymi predpismi.

Cieľom tohto článku je predstaviť čitateľovi právnu úpravu vybraných vojenských trestných činov v podmienkach Slovenskej republiky a zároveň priblížiť praktický postup povereného príslušníka Vojenskej polície pri vykonávaní procesných úkonov v prípade vybraných trestných činov, ak sa týchto skutkov dopustil vojak, resp. príslušník ozbrojených síl. Súčasťou článku je aj kazuistika zobrazujúca modelovú situáciu, ktorá pomáha lepšie pochopiť aplikáciu právnych noriem v praxi.

Vyhýbanie sa služobnému úkonu alebo výkonu vojenskej služby

Uvedený trestný čin je upravený v § 401 až § 404 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestného zákona (ďalej len „Trestný zákon“), pričom vecnej príslušnosti povereného príslušníka Vojenskej polície sa týkajú ustanovenia § 401 odsek 1,2 a § 403 Trestného zákona., a preto budú nižšie uvedené len tieto trestné činy.

V zmysle Trestného zákona je v § 401 odsek 1, 2 uvedené nasledovné:

„(1) Kto v úmysle vyhnúť sa plneniu služobného úkonu sa poškodí na zdraví, predstiera chorobu, falšuje listinu, zneužije návykovú látku alebo použije iný úskok, potrestá sa odňatím slobody až na jeden rok.

(2) Odňatím slobody až na dva roky sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 ako príslušník ozbrojených síl vyslaných mimo územia Slovenskej republiky.“¹

V rámci skráteného vyšetrovania bude vykonávanie procesných úkonov zamerané na splnenie podmienok skutkovej podstaty vyššie uvedeného trestného činu. Z uvedeného vyplýva, že poverený príslušník bude skúmať nasledujúce skutočnosti:

- o aký služobný úkon išlo, ktorému sa chcel páchatel' vyhnúť,
- akým spôsobom došlo k poškodeniu zdraviu,
- akým spôsobom predstiera páchatel' chorobu,
- akú listinu a akým spôsobom túto listinu páchatel' sfalšoval,
- akú návykovú látku páchatel' zneužil a akým spôsobom a
- o aký iný úskok išlo.

Čo sa týka odseku 2, tak bude poverený príslušník skúmať vyššie uvedené atribúty a skutočnosť, či bol príslušník ozbrojených síl vyslaný mimo územia Slovenskej republiky.

Postup povereného príslušníka Vojenskej polície

Pri skrátenom vyšetrovaní tohto trestného činu by mal poverený príslušník Vojenskej polície vykonať najmä nasledovné procesné úkony:

- v prípade, že existuje podozrenie, že príslušník ozbrojených síl sa úmyselne vyhol plneniu služobného úkonu vydá uznesenie o začatí Trestného stíhania podľa § 199 zákona č. 301/2005 Z. z. Trestného poriadku v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný poriadok“)²,

¹ § 401 odsek 1,2 Trestného zákona.

² § 199 odsek 1 Trestného poriadku zákona č. 301/2005 Z. z. v znení neskorších predpisov ustanovuje, že „ak nie je dôvod na postup podľa § 197 ods. 1 alebo 2, policajt začne trestné stíhanie bez meškania, najneskôr však do 30 dní od prijatia trestného oznámenia, ak ho treba doplniť. Trestné stíhanie sa začne vydaním uznesenia. Ak hrozí nebezpečenstvo z omeškania, začne policajt trestné stíhanie vykonaním zaistovacieho úkonu, neopakovateľného úkonu alebo neodkladného úkonu. Po ich vykonaní vyhotoví ihneď uznesenie o začatí trestného stíhania, v ktorom uvedie, ktorým z týchto úkonov už bolo začaté trestné stíhanie. O začatí trestného stíhania policajt upovedomí oznamovateľa a poškodeného. Policajt doručí také uznesenie prokurátorovi najneskôr do 48 hodín“.

- v tomto prípade je potrebné zabezpečiť do trestného konania listinné dôkazy preukazujúce existenciu vedomosti príslušníka ozbrojených síl o tom, že mal vykonať daný služobný úkon a bol o tom riadne a včas upovedomený (ide napríklad o plán služieb, denný rozkaz a pod.), - následne vypočuje svedkov (napríklad nadriadeného alebo kolegov),
- v prípade pochybnosti o oprávnenosti a adekvátnosti lekárskeho ošetrovania, ktorým sa príslušník ozbrojených síl snažil vyhnúť plneniu služobného úkonu, je potrebné do trestného konania pribrať príslušného znalca, ktorý posúdi oprávnenosť a adekvátnosť lekárskeho ošetrovania,
- po vyhodnotení výsluchov a zabezpečení všetkých potrebných materiálov vzťahujúcich sa na vec, resp. po starostlivom vykonaní vyhodnotenia dôkazov, v prípade, že poverený príslušník Vojenskej polície dospeje k záveru, že skutku sa dopustila konkrétna osoba, vydá uznesenie o vznesení obvinenia podľa § 206 Trestného poriadku³,
- po vznesení obvinenia príslušníkovi ozbrojených síl túto skutočnosť oznámi jeho nadriadenému a vykoná výsluch obvineného a následne svedkov, o čom obvineného vopred upovedomí,
- okrem štandardných postupov vedenia výsluchov svedkov a obvineného je vhodné v tomto prípade venovať pozornosť aj prejavom neverbálnej komunikácie a následnej analýze správania sa (behaviorálnej analýzy) osôb pri výsluchu v ich príslušnom procesnom postavení,
- v prípade, že poverený príslušník Vojenskej polície má za to, že dokazovanie v rámci skráteného vyšetrovania je ukončené, upovedomí obvineného o možnosti záverečného preštudovania vyšetrovacieho spisu a tento úkon následne zrealizuje,
- v poslednej etape skráteného vyšetrovania podá návrh na konečné rozhodnutie prokurátorovi vykonávajúcemu vo veci dozor.

V zmysle Trestného zákona je v § 403 uvedené nasledovné:

„Kto si v služobnej dobe požitím alkoholu alebo požitím iných návykových látok privodí stav, ktorý ho robí na plnenie služobných povinností úplne alebo čiastočne nespôsobilým, hoci už bol za obdobný čin v predchádzajúcich dvanástich mesiacoch najmenej dvakrát postihnutý, potrestá sa odňatím slobody až na jeden rok.“⁴

V tomto prípade bude dokazovanie povereného príslušníka Vojenskej polície zamerané na zistenie nasledovných skutočností:

- zistenie skutočnosti, či bol príslušník ozbrojených síl v služobnej dobe a o skutočnosti, že sa na neho uplatňuje v čase spáchania skutku služobná doba bol riadne a včas upovedomený,
- výsledok dychovej skúšky alebo krvného rozboru na zistenie požitia alkoholu alebo iných návykových látok a

³ § 206 odsek 1 Trestného poriadku zákona č. 301/2005 Z. z. v znení neskorších predpisov ustanovuje, že „ak je na podklade trestného oznámenia alebo zistených skutočností po začatí trestného stíhania dostatočne odôvodnený záver, že trestný čin spáchala určitá osoba, policajt bez meškania vydá uznesenie o vznesení obvinenia, ktoré ihneď oznámi obvinenému a doručí najneskôr do 48 hodín prokurátorovi a ak je obvineným súdny exekútor, notár, znalec, tlmočník alebo prekladateľ, aj ministrovi spravodlivosti, a ak je obvineným advokát, aj Slovenskej advokátskej komore; o tomto úkone upovedomí bez meškania oznamovateľa a poškodeného. Ak bolo uznesenie o vznesení obvinenia oznámené jeho vyhlásením, je policajt povinný vydať obvinenému rovnopis tohto uznesenia bez meškania“.

⁴ § 403 Trestného zákona.

- zistenie skutočnosti a zabezpečenie podkladov k predchádzajúcemu postihnutiu za uvedené konanie v období predchádzajúcich dvanástich mesiacov.

V prípade zabezpečenia a splnenia všetkých vyššie uvedených podmienok prichádza do úvahy aj postup podľa § 204 Trestného poriadku⁵, a teda príslušník Vojenskej polície by ma túto osobu zadržať podľa § 85 odsek 1 Trestného poriadku⁶ a následne:

- vydať uznesenie o začatí trestného stíhania podľa § 199 Trestného poriadku (nakol'ko trestné stíhanie začalo zaist'ovacím úkonom, a to zadržaním osoby):
- vypočúť zadržaného podozrivého na zápisnicu o výsluchu zadržaného podozrivého,
- vypočúť svedkov na zápisnicu o výsluchu svedka (napr. osoby, ktoré vykonali dychovú skúšku),
- zabezpečiť potrebné dokumenty k predchádzajúcemu postihnutiu za takýto skutok za obdobie posledných dvanásť mesiacov,
- vydať uznesenie o vznesení obvinenia podľa § 206 Trestného poriadku a následne postupovať analogicky ako pri vyššie uvedenej metodike.

V prípade, ak by sa postupovalo podľa § 204 Trestného poriadku, tak je potrebné všetky procesné úkony vykonať v lehotách určených Trestným poriadkom.

Porušovanie služobných povinností

V zmysle Trestného zákona je v § 411 uvedené nasledovné:

„Kto na škodu súčasti ozbrojených síl alebo ozbrojeného zboru neplnením uložených služobných povinností alebo ich porušením, čo aj z nebanlivosti, podstatne zníži použiteľnosť výzbroje, výstroja, iných vecí alebo finančných prostriedkov, potrestá sa odňatím slobody až na jeden rok.

Kto bez oprávnenia použije vecný prostriedok malej hodnoty uvedený v odseku 1 alebo finančné prostriedky malej hodnoty na účel, na ktorý nie je určený, alebo na také použitie dá súhlas, alebo kto zneužije alebo umožní zneužitie podriadených na mimoslužobné úkony, potrestá sa odňatím slobody až na tri roky.“⁷

Postup povereného príslušníka Vojenskej polície by sme radi demonštrovali na nižšie uvedenej kazuistike príkladu autorov, týkajúcej sa zanedbanie údržby pridelenej zbrane.

Modelový príklad: príslušník ozbrojených síl Slovenskej republiky mal pridelenú útočnú pušku, ktorá bola používaná vo výcviku vo výcvikovom stredisku ozbrojených síl. Po absolvovaní ostrých strelieb príslušník ozbrojených síl systematicky zanedbával jej čistenie, napriek predpisom upravujúcim nosenie a starostlivosť o pridelenú útočnú pušku. Počas

⁵ § 204 odsek 1 Trestného poriadku zákona č. 301/2005 Z. z. v znení neskorších predpisov ustanovuje, že ak bola prokurátorovi odovzdaná spolu so spisom osoba, ktorá bola zadržaná ako podozrivá pri páchaní prečinu, na ktorý zákon ustanovuje trest odňatia slobody, ktorého horná hranica neprevyšuje päť rokov, bezprostredne po ňom, alebo po tom, čo odpadla prekážka jej bezprostredného zadržania najviac do 24 hodín po spáchaní prečinu a prokurátor ju neprepustí na slobodu, odovzdá ju najneskôr do 48 hodín od zadržania súdu, ktorému tiež podá obžalobu spolu so spisom. Ak prokurátor zistí dôvody väzby, súčasne navrhne, aby bol obvinený vzatý do väzby“.

⁶ § 85 odsek 1 Trestného poriadku zákona č. 301/2005 Z. z. v znení neskorších predpisov ustanovuje, že „osobu podozrivú zo spáchania trestného činu môže policajt zadržať, ak je tu niektorý z dôvodov väzby podľa § 71 ods. 1 alebo 2 alebo ak ide o podozrivú osobu podľa § 204 ods. 1, aj keď proti nej doteraz nebolo vznesené obvinenie. Na zadržanie je potrebný predchádzajúci súhlas prokurátora. Bez takého súhlasu možno zadržanie vykonať, len ak vec neznesie odklad a súhlas vopred nemožno dosiahnuť, najmä ak bola taká osoba pristihnutá pri trestnom čine alebo zastihnutá na úteku. Pri zadržaní podozrivej osoby sa § 73 ods. 3 druhá veta použije rovnako“.

⁷ § 411 Trestného zákona.

nasledujúcich ostrých strelieb došlo k roztrhnutiu hlavne, čím došlo k fatálnemu poškodeniu útočnej pušky, a teda došlo k znemožneniu ďalšej použiteľnosti pridelenej výzbroje.

Poverený príslušník Vojenskej polície by vykonal pri skrátrenom vyšetrovaní najmä tieto procesné úkony:

- obhliadku miesta činu, v rámci ktorej by bola uvedená útočná puška zaistená pre účely znaleckého skúmania,
- vydanie uznesenia o začatí trestného stíhania podľa § 199 Trestného poriadku, nakoľko bolo začaté trestné stíhanie vykonaním obhliadky miesta činu ako neodkladného a neopakovateľného úkonu,
- výsluch svedkov,
- pribratie znaleckého ústavu podľa § 143 Trestného poriadku, resp. vydanie uznesenia o pribratí znaleckého ústavu z odboru balistika,
- zabezpečenie všetkých potrebných dokumentov k útočnej puške a ku skutočnostiam, kto ju mal pridelenú a ako s ňou manipuloval, ako často bola používaná a aká starostlivosť bola vykonávaná,
- opatrením pribrať osobu k vypracovaniu odborného vyjadrenia k výške škody na zbrani,
- v prípade, ak sa preukáže čo aj nedbanlivostné zanedbanie povinnosti príslušníka ozbrojených síl, v súvislosti s ktorou došlo k znefunkčneniu útočnej pušky a tým aj ku škode súčasti ozbrojených síl, vydá uznesenie o vznesení obvinenia podľa § 206 Trestného poriadku a následne postupuje per analogiam vyššie popísaných postupov.

Záver

Vojenská trestná činnosť predstavuje špecifickú a náročnú oblasť, ktorá si vyžaduje odborné znalosti z oblasti trestného práva, služobných predpisov, ale taktiež aj schopnosti správne aplikovať zákonné postupy v praxi. Orgány činné v trestnom konaní, v tomto prípade Vojenská polícia, musia pri skrátrenom vyšetrovaní týchto špecifických trestných činov postupovať v zmysle v súlade s trestno- procesnými normami. Využitie vyššie uvedených procesných postupov, resp. vykonanie procesných úkonov, ako aj dôkladné zhodnotenie je kľúčové pre úspešné objasnenie tohto špecifického druhu trestnej činnosti. Kazuistika, ktorá je súčasťou článku, pomáha zreteľnejšie pochopiť jednotlivé kroky skrátneho vyšetrovania a prehľbiť praktické znalosti v oblasti vojenskej trestnej činnosti.

Resumé

Vedecká štúdia sa venovala problematike vojenskej trestnej činnosti, ktorá je nepochybne špecifickou kategóriou trestných činov spáchaných príslušníkmi ozbrojených síl a ozbrojených bezpečnostných zborov. Popisuje trestno- právne aspekty a procesné úkony, resp. vyšetrovania vybraných trestných činov, ako sú vyhýbanie sa služobným úkonom, požitie návykových látok v služobnej dobe či porušovanie služobných povinností. Taktiež rozoberá úlohu povereného príslušníka Vojenskej polície pri vykonávaní skrátneho vyšetrovania a zabezpečovaní dôkazov. Na záver poskytuje kazuistiku, ktorá ilustruje praktické uplatnenie teoretických poznatkov v reálnych situáciách. Predkladaná vedecká štúdia je čiastočným výstupom z medzinárodnej vedeckovýskumnej úlohy "Uplatňovanie poznatkov neverbálnej

komunikácie a behaviorálnej analýzy v procese vyšetrovania" vedenej na Akadémii Policajného zboru v Bratislave vedenej pod číslom Výsk. 276.

Resumé

Scientific study dealt with the issue of military criminal activity, which is undoubtedly a specific category of crimes committed by members of the armed forces and armed security forces. It describes the criminal law aspects and procedural steps, or investigations of selected crimes, such as evading official duties, consuming addictive substances during working hours, or violating official duties. It also discusses the role of the authorized member of the Military Police in conducting summary investigations and securing evidence. Finally, it provides a case study that illustrates the practical application of theoretical knowledge in real-life situations. The present scientific study is a partial output of the international scientific research task "Application of knowledge of non-verbal communication and behavioural analysis in the process of investigation" conducted at the Academy of the Police Corps in Bratislava under the number Research 276.

Zoznam použitej literatúry

- Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov
- Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov

Kontaktné údaje

kpt. JUDr. Katarína Masár Kupková, PhD.

Odborný asistent

Katedra vyšetrovania

Akadémia Policajného zboru v Bratislave

katarina.kupkova@akademiapz.sk

Ing. Michal Cikhart

Odborný asistent

katedra vyšetrovania

Akadémia Policajného zboru v Bratislave

michal.cikhart@akademiapz.sk

CHARAKTERISTIKA „NO-GO“ ZÓN V EURÓPE A MOŽNOSTI VYŠETROVANIA TRESTNÝCH ČINOV V OBLASTIACH S OBMEDZENÝM PRÍSTUPOM

CHARACTERISTICS OF "NO-GO" ZONES IN EUROPE AND THE POSSIBILITIES FOR INVESTIGATING CRIMINAL ACTIVITIES IN AREAS WITH RESTRICTED ACCESS

kpt. JUDr. Dominika Porubská, PhD.

Anotácia: Tento článok sa zaoberá fenoménom „No-go“ zón v európskom prostredí, pričom analyzuje ich príčiny, charakteristiky a bezpečnostné riziká, ktoré predstavujú pre spoločnosť. Zameriava sa na problematiku kriminality, migrácie a ich vplyv na fungovanie bezpečnostných zložiek. Článok tiež preskúmava možnosti efektívneho vyšetrovania trestných činov v týchto oblastiach, ako aj stratégie prevencie kriminality s dôrazom na posilnenie európskej bezpečnosti. Cieľom je poskytnúť komplexný pohľad na výzvy a opatrenia, ktoré môžu prispieť k stabilite a bezpečnosti v regiónoch ovplyvnených no-go zónami.¹

KLúčové slová: No go zóna; bezpečnostné riziká; kriminalita; migrácia; bezpečnostné zložky; vyšetrovanie trestných činov; prevencia kriminality; európska bezpečnosť.

Annotation: This article examines the phenomenon of no-go zones within the European context, analyzing their causes, characteristics, and the security risks they pose to society. It focuses on issues related to crime, migration, and their impact on security agencies. The paper also explores effective methods for investigating criminal activities in these areas, as well as crime prevention strategies with an emphasis on strengthening European security. The aim is to provide a comprehensive overview of the challenges and measures that can contribute to stability and safety in regions affected by no-go zones.

Keywords: No-go zone; security risks; crime; migration; security agencies; criminal investigation; crime prevention; european security.

No-go zóny predstavujú oblasti, v ktorých je prístup pre verejnosť značne obmedzený alebo úplne zakázaný v dôsledku zvýšeného výskytu kriminality, nedostatočnej štátnej správy alebo nepriaznivých sociálno-ekonomických podmienok. Tieto zóny sú často charakterizované prítomnosťou organizovaného zločinu, násilnej kriminality a nízkej úrovne bezpečnosti, čo vedie k odcudzeniu obyvateľov od štátnych inštitúcií a policajných zložiek. Vyšetrovanie trestných činov v rámci no-go zón je výrazne komplikované, pretože spôsob prístupu a spolupráca s miestnym obyvateľstvom býva obmedzená alebo úplne absentuje, čo sťažuje zber

¹ Predkladaný článok je čiastkovým výstupom z VÝSK. 257, Odler R. , Gucký R. , Košč I. , Škrinár T. , Kul'ková J. , Porubská D. , Galba J. , Holubiczky V. a i. 2021: Mobilné, dátové, odberové a analytické centrum pre riadenie v krízových situáciách : Projekt medzinárodnej vedeckovýskumnej úlohy. - Akadémia Policajného zboru, Bratislava, 2021.

dôkazov a identifikáciu páchatel'ov. Okrem toho, prítomnosť ozbrojených skupín alebo organizovaného zločinu v týchto oblastiach môže predstavovať riziko pre vyšetrovacie zložky a brániť efektívnemu výkonu štátnej moci. Z dôvodu týchto problémov je často nevyhnutné vyvinúť špecializované stratégie a spolupracovať s medzinárodnými alebo mimovládnyimi organizáciami na obnovení poriadku, zabezpečení bezpečnosti a zlepšení životných podmienok v týchto oblastiach.

Vznik „No-go“ zón v Európe

Počiatky vzniku „No-Go“ zón v Európe možno sledovať v súvislosti s komplexnými sociálno-ekonomickými, demografickými a bezpečnostnými faktormi, ktoré sa začali výraznejšie prejavovať v druhej polovici 20. storočia a na začiatku 21. storočia. Tieto zóny vznikali ako dôsledok rastúcej migrácie, najmä z moslimských krajín, do európskych štátov, čo viedlo k vytváraniu etnických a náboženských enkláv v mestských oblastiach. Tieto komunitné štruktúry sa často stávali izolovanými a sociálne marginalizovanými, čím sa znižovala ich integrácia do širšej spoločnosti. Sociálno-ekonomické problémy, ako sú chudoba, vysoká miera nezamestnanosti a sociálne vylúčenie, prispeli k vytváraniu oblastí s nízkou úrovňou štátnej kontroly, kde sa zvyšovalo riziko kriminality, násilia a radikalizácie. Nedostatočná integrácia migrantov, jazykové bariéry, diskriminácia a sociálna marginalizácia ďalej podporovali vznik komunitných enkláv s vlastnými normami a štruktúrami, ktoré boli menej podriadené štátnym inštitúciám. V niektorých prípadoch došlo k radikalizácii a šíreniu extrémistických ideológií v týchto lokalitách, čo mohlo viesť k vytváraniu „neprístupných“ a bezpečnostne rizikových prostredí pre štátne zložky, obyvateľstvo i návštevníkov. Súčasne sa v dôsledku nedostatočnej štátnej kontroly, či už z dôvodu zložitosti situácie alebo z bezpečnostných dôvodov, tieto oblasti začali označovať ako „No-Go“ zóny. Vývoj týchto lokalít bol postupný, pričom ich významná eskalácia nastala s rastom migračných vln, najmä od začiatku 21. storočia, vrátane utečeneckej krízy v rokoch 2015 a neskôr. V rámci verejnej diskusie a mediálneho pokrytia sa tieto oblasti začali označovať za „neprístupné“ alebo „nebezpečné“ lokality, čo odráža ich vnímanie ako významných bezpečnostných rizík. Tento fenomén predstavuje komplexný problém, ktorý má významné dôsledky pre bezpečnostnú politiku, sociálnu kohéziu a integráciu v európskych štátoch.

Dôkazy o existencii „No-Go“ zón v európskych mestách sú predmetom širokej odbornej diskusie, pričom ich existencia je podporovaná rôznymi druhmi podkladov vrátane terénnych správ, svedectiev, mediálnych správ a hodnotení bezpečnostných zložiek. Tieto zóny sú charakterizované oblasťami, v ktorých štátne inštitúcie čelia výrazným obmedzeniam pri vykonávaní svojich kompetencií, čo je dôsledkom zvýšeného výskytu kriminality, radikalizácie, sociálnej izolácie a nízkej úrovne štátnej kontroly. Medzi hlavné dôkazy patria správy od bezpečnostných zložiek a policajných zborov, ktoré uvádzajú zvýšené riziko násilností a kriminality v určitých oblastiach, ako aj mediálne správy dokumentujúce prípady, kedy sa v týchto lokalitách vykonávali operácie s obmedzeným alebo žiadnym prístupom štátnych orgánov. Oficiálne hodnotenia a analýzy bezpečnostných agentúr často identifikujú konkrétne regióny s vysokou koncentráciou sociálno-ekonomických problémov, ktoré sú považované za bezpečnostné riziko. Konkretizované oblasti, v ktorých sa uvádza existencia „No-Go“ zón, zahŕňajú najmä predmestia veľkých európskych miest. Vo Francúzsku sú to najmä niektoré štvrte v oblasti Seine-Saint-Denis v Paríži, kde sociálna izolácia, radikalizácia

a vysoká kriminalita vytvárajú podmienky, ktoré znižujú schopnosť štátu efektívne zasahovať. Podobné situácie sa vyskytujú aj v Belgicku, Taliansku, Spojenom Kráľovstve a Nemecku, pričom ich charakteristikou je vysoká miera sociálnej marginalizácie, gangových aktivít či extrémistických tendencií. Je však dôležité zdôrazniť, že koncept „No-Go“ zón ostáva predmetom kontroverzie. Niektorí odborníci argumentujú, že ide skôr o zjednodušené označenia oblastí s vysokým rizikom, než o formálne vyhlásené alebo pevne definované územia, pričom ich existencia je často medializovaná a zveličovaná. Napriek tomu však existujú konkrétne prípady, v ktorých štátne orgány zaznamenali obmedzenia pri vykonávaní svojej činnosti v určitých lokalitách, čo potvrdzuje, že tieto zóny majú reálny bezpečnostný a sociálny rozmer. Celkovo teda dôkazy o existencii „No-go“ zón“ poukazujú na komplexný problém sociálno-bezpečnostného charakteru, ktorý si vyžaduje systémové a koordinované opatrenia na úrovni štátu, s cieľom zlepšiť bezpečnosť, sociálnu integráciu a efektívnosť štátnych zásahov v týchto oblastiach.

„No-Go“ zóny v európskom merite možno charakterizovať štyrmi základnými spoločnými znakmi:

- **Demografické charakteristiky**

Tieto oblasti sú prevažne prímestskými štvrťami, ktorých obyvateľstvo tvorí imigrantské komunity. Ide o lokality, ktoré slúžia ako hlavné sídla najmenej integrovaných a sociálne najzraniteľnejších skupín, často z dôvodu ekonomickej marginalizácie, čo im bráni v presťahovaní sa do iných oblastí.

- **Ekonomická situácia**

„No-go“ zóny predstavujú jedny z najchudobnejších segmentov v rámci daných krajín, pričom ich obyvateľstvo sa vyznačuje vysokou mierou nezamestnanosti. Tento ekonomický deficit je spravidla dôsledkom dlhodobej sociálno-ekonomickej marginalizácie a nedostatočnej integrácie.

- **Kriminálna činnosť**

Podľa dostupných správ z bezpečnostných zložiek je v týchto oblastiach koncentrované významné množstvo gangov a kriminálnych skupín. Avšak najvýznamnejšou výzvou zostáva nedôvera miestneho obyvateľstva voči polícii a právnemu systému, čo znižuje efektívnosť zásahov a zvyšuje riziko násilností či radikalizácie.

- **Sociálno-náboženské aspekty**

Vo väčšine týchto regiónov prevažuje moslimská komunita, pričom významnú úlohu zohrávajú mešity ako centrá sociálneho a náboženského života. Tieto inštitúcie majú v niektorých prípadoch významný vplyv na formovanie spoločenských noriem a správania sa obyvateľov v dotknutých oblastiach.

Tieto charakteristiky spoločne vytvárajú špecifický obraz „No-go“ zón, ktoré predstavujú komplexný problém sociálno-bezpečnostného charakteru, vyžadujúci koordinované opatrenia na úrovni štátu a miestnych samospráv.

Kľúčové atribúty a charakteristiky „No-go“ zón

V kontexte bezpečnostnej terminológie je pojem „No-go zóna“ (angl. „No-go area“) definovaný ako geografická lokalita, najmä v mestskom prostredí, ktorá je považovaná za nebezpečnú pre vstup verejnosti alebo do ktorej majú obmedzený alebo žiadny prístup

bezpečnostné zložky, ako je polícia či armáda. Táto oblasť je často pod kontrolou násilných alebo ozbrojených skupín, ktoré bránia vstupu štátnym či súkromným bezpečnostným zložkám, čím vytvárajú de facto uzavretý priestor s vysokým stupňom rizika. Pochopenie pojmu „No-go zóna“ je úzko späté s francúzskym termínom „zones urbaines sensibles“, čo v preklade znamená „citlivé mestské zóny“. Tento termín označuje špecifické oblasti v mestách, ktoré sú charakterizované zvýšeným výskytom sociálnych problémov, vrátane kriminality, násillia a sociálnej marginalizácie. Tieto zóny sú často predmetom politických a bezpečnostných zásahov, pričom ich nadradený cieľ je znižovanie sociálnych nerovností a zabezpečenie verejného poriadku.

Z odborného pohľadu je nutné zdôrazniť, že charakteristiky pojmu „No-go zóna“ sa môžu líšiť v závislosti od zdroja. Definície reflektujú komplexnosť a rozmanitosť vnímania pojmu „No-go zóna“, pričom je dôležité chápať ich v kontexte bezpečnostnej situácie, sociálnych problémov a územnej kontroly v daných oblastiach.

- Podľa Oxfordského výkladového slovníka je „No-go area“ označením oblasti, ktorá je nebezpečná pre vstup ľudí alebo do ktorej nevstupuje polícia či armáda, najmä z dôvodu, že ju kontrolujú násilné skupiny.²
- Cambridge Dictionary definuje „No-go area“ ako lokalitu, kde je veľmi nebezpečné vstúpiť, obvykle kvôli ozbrojeným skupinám, ktoré bránia bezpečnostným zložkám v prístupe.³
- Collinsov slovník opisuje „No-go zónu“ ako miesto so známou reputáciou pre násillie a kriminalitu, kde je obava z vstupu spôsobená prítomnosťou skupín, ktoré využívajú násillie na zabránenie vstupu iným osobám, pričom tieto skupiny majú často kontrolu nad priestorom.⁴

Pre označenie „No-go zón“ je možné použiť viaceré výrazy alebo synonymá v závislosti od kontextu a účelu komunikácie. Niektoré z nich sú napr. :

- Zakázané oblasti,
- neprístupné zóny,
- nebezpečné oblasti,
- oblasti s obmedzeným prístupom,
- vylúčené zóny,
- vysoko rizikové oblasti,
- oblasti pod kontrolou kriminálnych skupín,
- oblasti s vysokou kriminalitou,
- chránené oblasti (v niektorých prípadoch, ak ide o oblasti chránené pred zásahmi),
- oblasti s nízkou bezpečnosťou,
- v odborných alebo bezpečnostných dokumentoch sa často používajú aj termíny ako „neprístupné alebo nebezpečné oblasti“ alebo „oblasti s obmedzeným prístupom“.

² Oxford learner's Dictionaries [online]. [cit. 15.05.2025]. Dostupné na internete:

<https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/no-go-area?q=no-go+area>

³ Cambridge dictionary [online]. [cit. 15.05.2025]. Dostupné na internete:

<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/no-go-area>

⁴ Collins dictionary [online]. [cit. 15.05.2025]. Dostupné na internete:

<https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/no-go-area>

V nasledujúcej časti je uvedená sumarizácia kľúčových charakteristík „No-go“ zón, ktorá umožňuje lepšie porozumieť špecifikám a dynamike zón. Táto sumarizácia zároveň poskytuje komplexný pohľad na problematiku spojenú s týmito oblasťami, zdôrazňujúc ich multifaktorálnu povahu a integrálny vplyv na bezpečnostný a sociálny kontext.

- *Obmedzená alebo žiadna štátna kontrola* - V týchto oblastiach má štát obmedzenú alebo žiadnu kontrolu, pričom miestne úrady alebo polícia majú obmedzené možnosti zasahovať, čo vedie k právnej a bezpečnostnej izolácii.
- *Vysoká miera kriminality* - „No-go“ zóny sú často spojené s vysokou mierou násilnej kriminality, vrátane obchodovania s drogami, ľudmi, gangových bojov, únosov a vydieraní.
- *Sociálna izolácia a marginalizácia* - Obyvatelia týchto oblastí sú často sociálne vylúčení, majú obmedzený prístup ku kvalitnému vzdelaniu, zdravotnej starostlivosti, zamestnaniu a iným sociálnym službám.
- *Radikalizácia a extrémistické ideológie* - V „No-go“ zónach sa často rozvíjajú ideológie radikalizácie, čo môže viesť k teroristickým útokom alebo násilným aktivitám motivovaným náboženskými, etnickými alebo politickými postojmi.
- *Architektonické a urbanistické znaky* - Pre tieto oblasti sú typické charakteristické znaky ako preplnené príbytky alebo obytné bloky, zanedbaná infraštruktúra, vysoké múry alebo bariéry, ktoré bránia voľnému pohybu a vizuálne oddeľujú tieto oblasti od okolitých častí mesta.
- *Sociálna a kultúrna segregácia* - Vysoká miera segregácie medzi komunitami, znižuje možnosti interkultúrnej komunikácie a zvyšuje napätie medzi rôznymi skupinami.
- *Nedostatok dôvery v štátne inštitúcie* - Obyvateľstvo často nemá dôveru v políciu, súdy alebo v sociálne prístupy, čo vedie k samospasiteľským mechanizmom spravovania a konfliktom.
- *Vysoká miera nezamestnanosti a chudoby* - Ekonomická marginalizácia, nízka zamestnanosť a chudoba sú bežnými rysmi, čo prispieva k životným podmienkam, ktoré podporujú radikalizáciu a kriminalitu.
- *Výskyt organizovaného zločinu* - V týchto oblastiach často pôsobia organizované skupiny alebo gangy, ktoré majú vplyv na miestnu ekonomiku a bezpečnosť.
- *Pretrvávajúce konflikty medzi komunitami* - Niekedy sa v „No-go“ zónach vyskytujú etnické alebo náboženské konflikty, čo ďalej znižuje možnosti mierového súžitia a rozvoja.

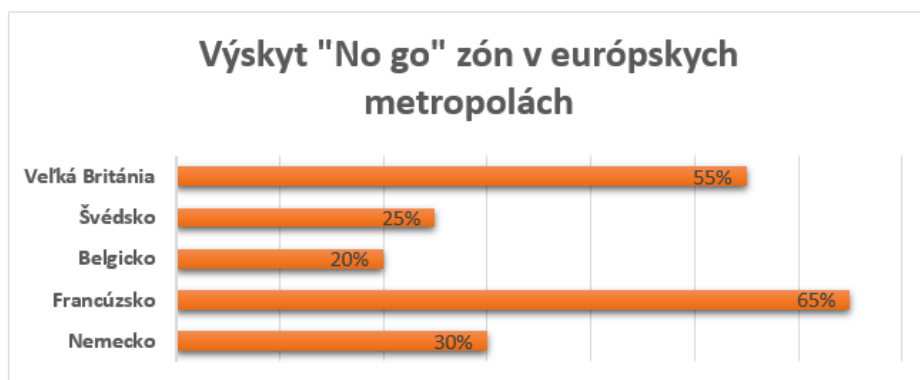
Na základe analýzy dostupných premenných je možné konštatovať, že nedostatočná integrácia a asimilácia najmä imigrantov s islamom ako náboženskou víziou, v spojení s právnym systémom cudzineckého práva, nedostatočným dohľadom a štátnymi zásahmi v oblastiach označovaných ako „No-go“ zóny, predstavuje významné bezpečnostné a sociálne riziká. Tieto faktory prispeli k vzniku a rozvoju viacerých negatívnych javov, ktoré majú zásadný vplyv na stabilitu a bezpečnosť európskych krajín. Medzi najvýznamnejšie hrozby patrí vzostup terorizmu a radikalizácie, čo je často spojené s ideológiou extrémistických skupín pôsobiacich v týchto oblastiach. Nárast nelegálnej migrácie je ďalším významným problémom, ktorý komplikuje integráciu a spravovanie týchto lokalít, pričom sa často spája s obchodovaním s ľudmi a organizovanou trestnou činnosťou, vrátane obchodovania s drogami a iných foriem kriminality. Tieto javy majú dopad na spoločenskú bezpečnosť a právny systém krajín, v

ktorých sa „No-go“ zóny nachádzajú. Okrem toho je tu aj rast pravicových extrémistických hnutí, ktoré využívajú napätie a sociálnu izoláciu týchto oblastí na šírenie nenávisti a radikalizáciu. Uplatňovanie právnych inštitútov šaria v niektorých komunitách spôsobuje, že v týchto oblastiach dochádza k odklonu od štátnych právnych noriem a právneho systému krajiny, čo vedie k právnej a sociálnej izolácii týchto komunit a ich odcudzeniu od európskych kultúrnych a spoločenských hodnôt. Dôležitým aspektom je aj sociálna izolácia a vyčlenenie týchto oblastí z európskej kultúrnej a spoločenskej integrácie, čo zvyšuje riziko radikalizácie a napätia medzi komunitami. Táto izolácia má zároveň negatívny dopad na možnosti sociálnej mobility, vzdelávania a zamestnanosti obyvateľov, čím sa vytvára začarovaný kruh sociálnej marginalizácie. Okrem týchto aspektov je potrebné zdôrazniť, že riešenie týchto problémov vyžaduje komplexný prístup, ktorý zahŕňa nielen posilňovanie právneho a bezpečnostného rámca, ale aj sociálne a integračné politiky zamerané na znižovanie sociálnej exklúzie, podporu multikultúrneho dialógu a spolupráce medzi štátnymi inštitúciami, občianskou spoločnosťou a komunitami. Efektívne stratégie by mali zahŕňať zlepšenie dohľadu nad potenciálne rizikovými lokalitami, posilňovanie právneho štátu, podporu integrácie a vzdelávania a tiež spoluprácu na medzinárodnej úrovni s cieľom efektívne riešiť príčiny a dôsledky týchto bezpečnostných hrozieb.

„No-go“ zóny v európskych metropolách

V niektorých západných krajinách, vrátane Francúzska, Nemecka, Spojeného kráľovstva, Belgicka a Švédska, sa podľa viacerých dostupných a relevantných informácií čoraz intenzívnejšie rozširujú takzvané moslimské „No-go zóny“. Tieto územia sa vyznačujú vysokým stupňom spoločenskej izolácie, pričom právomoci štátnych bezpečnostných zložiek, vrátane polície, sú často obmedzené, nakoľko vstup do týchto oblastí predstavuje bezpečnostné riziko aj pre bezpečnostný aparát štátu. Skúmanie týchto javov naznačuje, že v uvedených oblastiach majú zločinecké skupiny, často spojené s imigrantským prostredím, výrazný vplyv na kontrolu miestnych štvrtí. Tieto zóny sú najčastejšie lokalizované v oblastiach s vysokou koncentráciou moslimského obyvateľstva, čo poukazuje na komplexné sociálne, bezpečnostné a integračné výzvy v rámci týchto európskych metropolí.

Graf: Výskyt "No go" zón v európskych metropolách

Zdroj: vlastné spracovanie

- **Nemecko**

V Nemecku, najmä v mestách ako Berlín, Duisburg či Essen, sú regionálne problémové oblasti s vysokým podielom prisťahovalcov z Turecka, Blízkeho východu či Afriky. V týchto lokalitách dochádza k sociálnej izolácii, ktorá môže viesť k radikalizácii mladých ľudí a rozvoju extrémistických skupín. V niektorých prípadoch boli zaznamenané útoky motivované ideológiou šaria alebo pravicovým extrémizmom. Nemecké bezpečnostné zložky pravidelne monitorujú tieto oblasti kvôli prevencii radikalizácie. V súčasnej dobe sa v Nemecku kladie dôraz na znižovanie stigmatizácie týchto oblastí a na komplexné sociálne a bezpečnostné opatrenia. Termín „No-go zóna“ je v Nemecku niekedy považovaný za problematický, pretože môže vytvárať negatívne stereotypy a znižovať dôveru v integritu štátnych inštitúcií. Moderné prístupy sa zameriavajú na sociálnu inklúziu, rozvoj infraštruktúry a komunitnú prácu s cieľom zvýšiť bezpečnosť a kvalitu života v týchto oblastiach. Desegregácia moslimských migrantov predstavuje v Nemecku významný sociálny a urbanistický problém. V reakcii na tento fenomén boli predstavené iniciatívy na obmedzenie koncentrácie migrantov v určitých oblastiach prostredníctvom opatrení, ako sú zákazy na sťahovanie cudzincov do týchto lokalít alebo násilná relokácia migrantov. Tieto návrhy boli však odmietnuté moslimskými organizáciami a komunitami, ktoré namiesto toho predložili alternatívne stratégie zamerané na zvýšenie atraktívnosti týchto oblastí prostredníctvom zlepšenia kvality školského vzdelávania a životných podmienok. Okrem toho odporúčajú zabezpečenie dostupného bývania vo všetkých mestských štvrtiach s cieľom podporiť kontakt medzi rôznymi etnickými a kultúrnymi skupinami, čo má prispieť k zvýšeniu vzájomného porozumenia a sociálnej kohézie.⁵ Hoci v Nemecku nie sú oficiálne definované a široko uznávané oblasti ako „No-go zóny“, v praxi existujú lokality s vyššou mierou bezpečnostných výziev, ktoré si vyžadujú špecifickú pozornosť a opatrenia na zabezpečenie verejného poriadku a sociálnej stability.

- **Belgicko**

Svetovo známa časť Bruselu – Molenbeek-Saint-Jean, ktorá sa nachádza len približne 20 minút peši od hlavných turistických atrakcií, má rozlohu približne 6 km² a obýva ju viac ako 95 000 obyvateľov. Táto mestská štvrť sa však stala notoricky známou v súvislosti s množstvom teroristických útokov na území Európy, čo výrazne ovplyvnilo jej celkový imidž a vnímanie v bezpečnostnom diskurze.

Molenbeek, s prevažne moslimským obyvateľstvom, predstavuje jeden z kľúčových faktorov, ktorý prispieva k označovaniu určitých oblastí ako „No-go“ zón, pričom tieto považujeme za nové bezpečnostné výzvy. Nedostatok dôveryhodných informácií o demografickej štruktúre, aktivitách obyvateľstva či dianí v komunitách v týchto oblastiach zvyšuje riziká a spôsobuje nezvratiteľné následky pre bezpečnostné opatrenia a sociálnu stabilitu. Okrem toho má Molenbeek spoločné charakteristiky s „No-go“ zónami v Nemecku, medzi ktoré patrí vysoká miera chudoby a sociálnej vylúčenosti. Oblasť je druhou najchudobnejšou v Belgicku, pričom viac ako 80 % jej obyvateľov tvoria osoby moslimského vierovyznania, prevažne pochádzajúce zo severnej Afriky, najmä z Maroka. Miera

⁵ News and Analysis on Islam in Europe and North America [online]. [cit. 15.05.2025]. Dostupné na internete: <http://www.euro-islam.info/country-profiles/germany/>

nezamestnanosti v tejto štvrti dosahuje približne jednu tretinu obyvateľstva. Hoci Molenbeek stále čelí sociálnym a bezpečnostným výzvam, výskumy a správy z posledných rokov ukazujú, že situácia sa výrazne zlepšila v porovnaní s obdobím pred desiatimi rokmi. Miestne bezpečnostné zložky aktívne pracujú na prevencii radikalizácie a kriminality.

Aj keď niektoré okrajové časti Bruselu a iných miest v Belgicku majú stále vyššiu mieru kriminality, nie sú oficiálne označované ako „No-go zóny“.

- **Francúzsko**

Oblasť Seine-Saint-Denis, známa aj ako „Le 93“, predstavuje jednu z najvýznamnejších a najzložitejších sociopolitických lokalít vo Francúzsku. Tento departement sa nachádza na severovýchode Paríža a je charakteristický vysokou hustotou obyvateľstva, multikultúrnou skladbou a výraznými sociálnymi problémami. História je známa ako priemyselná a pracovná zóna, avšak od 20. storočia prešiel postupnou deindustrializáciou, čo viedlo k zvýšenej miere nezamestnanosti, segregácii a marginalizácii určitých skupín obyvateľstva. V dôsledku týchto sociálnych a ekonomických výziev sa v oblasti vyvinuli takzvané „No-go“ zóny, v ktorých má štátna moc obmedzenú alebo čiastočnú jurisdikciu. Tieto oblasti sú často spájané s vysokým výskytom kriminality, násilných trestných činov i radikalizačných tendencií. Miesta ako Saint-Denis sú notoricky známe ako centrá prípravy a výcviku teroristických skupín, čo vyústilo do významných bezpečnostných opatrení a diskusií o možnostiach ich integrácie do štátneho systému. Historicky boli tieto lokality aj miestami, kde došlo k útokom radikálnych skupín, vrátane útoku na redakciu Charlie Hebdo v roku 2015. Na území Seine-Saint-Denis sa taktiež nachádzajú oblasti s vysokou migráciou, najmä prisťahovalcov z afrických a arabských krajín, čo prispieva k etnicky rozmanitým komunitám. V mnohých prípadoch sa v týchto lokalitách vyskytujú sociálne zloženia charakterizované spolunažívaním viacerých generácií v jednom obydli, vrátane praktík ako polygamia alebo spoločné bývanie viacerých rodín, čo odráža odlišnosti v sociálno-kultúrnych normách.⁶ V roku 2014 francúzsky denník Le Figaro zverejnil tajnú správu, ktorá upozorňovala na riziko zavedenia islamistického práva Šaría v niektorých moslimských komunitách v domácich štvrtiach, vrátane zahaľovania dievčat na školských ihriskách, halal stravy v školských jedálňach či tajných modlitieb v telocvičniach a na chodbách škôl. Podľa štúdie „Les zones de non-droit dans la République Française, mythe ou réalité?“ („No-go zóny vo francúzskej republike: Mýtus alebo skutočnosť?“) existujú desiatky štvrtí, v ktorých je polícia neschopná zabezpečiť vynútenie zákonnosti a kam polícia nemôže vstúpiť bez rizika konfrontácie alebo násilných stretov. Tieto oblasti sú označované za „citlivé mestské zóny“. Krajina odmieta používať termín „No-go zóny“, avšak faktom zostáva, že vo Francúzsku existujú prímestské oblasti s výraznými problémami bezpečnosti, kde je udržiavanie verejného poriadku pre bezpečnostné zložky mimoriadne náročné. Vo francúzskom kontexte je označovanie týchto lokalít ako „citlivé mestské zóny“ súčasťou oficiálnej politiky, ktorá má za cieľ zmierniť stigmatizáciu a podporiť integráciu. Napriek tomu však realita ukazuje, že v mnohých častiach krajiny, najmä v periférnych oblastiach, je

⁶ CENTER FOR THE STUDY OF POLITICAL ISLAM INTERNATIONAL [online]. [cit. 15.05.2025]. Dostupné na internete: <https://www.cspii.org/cz/blog/pravo-saria-v-evrope>

udržiavanie bezpečnosti a verejného poriadku výrazne komplikované a často sprevádzané konfrontáciami medzi bezpečnostnými zložkami a miestnymi komunitami.⁷

- **Švédsko**

Prítomnosť „No-go“ zón v Švédsku je potvrdená aj zoznamom tzv. „citlivých oblastí“, ktorý sprístupnila verejnosti švédska polícia. Pôvodný zoznam obsahoval 63 lokalít, avšak podľa aktualizovaného zoznamu ich polícia identifikuje už len 23. Definícia týchto „citlivých oblastí“ zo strany polície znie, že ide o územia charakterizované sociálnymi problémami a prítomnosťou organizovanej alebo násilnej kriminality, čo má za následok zníženú ochotu miestneho obyvateľstva participovať na právnych procesoch a obmedzuje schopnosti polície plniť svoje úlohy.⁸

Švédsko čelí problémom s „No-go“ zónami najmä v predmestiach ako Rinkeby, Tensta či Biskopsgården. Tieto oblasti sú známe vysokou mierou kriminality, vrátane obchodovania s drogami, násilných činov a radikalizácie mladých. Švédske úrady zintenzívnili bezpečnostné opatrenia, avšak stále čelia výzvam v zabezpečení plnej štátnej kontroly a integrácie migrantov.

Vo švédskom mediálnom diskurze sa často za „No-go“ zóny označujú najmä dve štvrte v Malmö – Rosengård a Seved. Tieto lokality sú prevažne imigrantskými enklávami, v ktorých je vyššia miera kriminality, čo je demonštrované aj zvýšeným počtom vražd v porovnaní s inými časťami mesta. Ide o chudobnejšie oblasti s výraznou koncentráciou socioekonomických problémov. Podľa informácií získaných z rozhovorov s políciou, tieto štvrte majú pevne etablované komunity, a hoci kriminalita je vyššia v porovnaní s inými časťami mesta, polícia ich oficiálne neklasifikovala ako „No-go“ zóny. Polícia uvádza, že v týchto oblastiach stále vykonávajú hliadkovú činnosť, pričom zdôrazňujú, že pri práci v týchto štvrtiach je kľúčové nadviazať kontakt a vybudovať si dôveru s miestnou komunitou. Pri komunikácii sa však často stretávajú s jazykovými bariérami, keďže časť obyvateľstva má pôvod v arabských krajinách a zachováva si tradície späté s jazykom a Islamom. Podľa kriminológov monitorujúcich tieto oblasti, sa situácia v posledných rokoch významne zmenila, dôsledkom čoho je vznik rozsiahlych kriminálnych klanov, pre ktoré je strelba bežnou súčasťou života a veľkú časť ich ziskov tvorí obchodovanie s drogami. Dostupnosť zbraní a výbušnín zvyšuje ich vplyv na bezpečnostnú situáciu.

Ďalšou problematickou lokalitou je prímestská štvrť Rinkeby v Štokholme. Obyvatelia uvádzajú, že prítomnosť policajných hliadok je v tejto oblasti minimálna. Miestne gangy neustále súperia o kontrolu nad územím, čo prispieva k nárastu kriminality. V súčasnosti však vznikli aj komunitné iniciatívy na zvýšenie bezpečnosti, medzi ktoré patrí aj dobrovoľná nočná patrola, ktorú vytvorili miestne ženy pôvodom zo Somálska.⁹ Aj štvrť Rinkeby, obývanú prevažne imigrantmi, môžeme teda zaradiť medzi oblasti, ktoré označujeme pojmom „No-go“

⁷ News and Analysis on Islam in Europe and North America [online]. [cit. 15.05.2025]. Dostupné na internete: <http://www.euro-islam.info/country-profiles/germany/>

⁸ The Local Sweden [online]. [cit. 15.05.2025]. Dostupné na internete: <https://www.thelocal.se/20190603/sweden-vulnerable-areas-decrease-positive-trends-police>

⁹ Al Jazeera Media Network [online]. [cit. 15.05.2025]. Dostupné na internete: <https://www.aljazeera.com/indepth/features/stories-people-making-world-place-200409125312357.html>.

zóna. Hoci švédská polícia odmieta tento termín používať a namiesto neho preferuje označenie „citlivé“ alebo „zraniteľné“ oblasti, priznáva, že v týchto lokalitách je nevyhnutné pracovať na zlepšení vzťahov medzi miestnym obyvateľstvom a políciou. Cieľom je znížiť počet útokov na policajtov a zvýšiť ochotu občanov poskytovať polícii informácie, najmä v komunite prevažne moslimského pôvodu. Polícia vysvetľuje, že ich nižšia prítomnosť v týchto štvrtiach je spôsobená využívaním alternatívnych vstupov a plánovaním vstupov s cieľom minimalizovať riziko ohrozenia ich bezpečnosti.¹⁰ Nezávisle od terminológie je však nepopierateľné, že tieto oblasti majú významný negatívny vplyv na celkovú bezpečnostnú situáciu v krajine a predstavujú závažnú bezpečnostnú hrozbu.

- **Spojené kráľovstvo**

V niektorých častiach Londýna alebo Birminghamu sa rozšírili informácie o „No-go“ zónach, kde má štát obmedzenú kontrolu, čo spôsobuje pocit izolácie miestnych komunít. Tieto oblasti sú často postihnuté gangmi, organizovanou kriminalitou a radikalizáciou, čo komplikuje ich integráciu do širšej spoločnosti. Polícia a bezpečnostné zložky zvýšili svoju prítomnosť, ale výzvy ostávajú.

Autor a politický poradca Ed Husain, ktorý navštívil mešity po celom území Spojeného kráľovstva s cieľom preskúmať otázky integrácie, vo svojej knihe „Among The Mosques: A Journey Across Muslim Britain“¹¹ odhaľuje závažné problémy súčasnej spoločnosti. Vo svojom výskume, ktorý zahŕňal osobné návštevy a rozhovory s miestnymi obyvateľmi či podnikateľmi, poukazuje na rozdelenie a napätie v rámci komunitných štruktúr. Podľa jeho slov existujú v niektorých oblastiach, ako je Blackburn, „No-go“ zóny, kde sa európske obyvateľstvo obáva o svoju bezpečnosť. Husain tiež poukazuje na odlišnosti medzi komunitami v oblastiach ako Bolton, Dewsbury či Black, ktoré opisuje ako „iný vesmír“, pričom v týchto lokalitách môže Moslim žiť mesiace bez kontaktu s „mainstreamovou“ britskou spoločnosťou. Okrem toho sa vo svojej práci venuje aj otázkam radikálnej interpretácie islamu, najmä v súvislosti s vplyvom extrémistických skupín. Husain preto konštatuje, že niektorí ľudia sú „fyzicky v Británii, ale mentálne žijú niekde inde“, čo poukazuje na problém rozporu medzi kultúrnou identitou a integráciou v rámci západnej spoločnosti.¹²

Moslimská komunita v tejto krajine vykazuje nižšiu úroveň kvalifikácie v porovnaní s inými náboženskými spoločenstvami. Táto skupina zároveň čelí vyššej miere nezamestnanosti a ekonomickej neaktivity, čo značí, že väčšina jej členov býva v zanedbaných a marginalizovaných oblastiach. Miera nezamestnanosti medzi mladými moslimami je najmenej trikrát vyššia ako v celkovej populácii. V tejto súvislosti, ako aj v mnohých ďalších aspektoch, sa situácia vo Veľkej Británii podobá trendom pozorovaným v Nemecku, Francúzsku a ďalších európskych krajinách. Kým prisťahovalecké komunity vo všeobecnosti vykazujú tendenciu udržiavať medzi sebou sociálnu súdržnosť, najmä v prvej a druhej generácii, moslimská

¹⁰ The Local Sweden [online]. [cit. 15.05.2025]. Dostupné na internete: <https://www.thelocal.se/20190603/sweden-vulnerable-areas-decrease-positive-trends-police>.

¹¹ Tamim Samad, Among the Mosques: A Journey Across Muslim Britain

¹² Daily Mail Online [online]. [cit. 15.05.2025]. Dostupné na internete: <https://www.dailymail.co.uk/femail/article-9648477/Author-visited-Muslim-mosques-Britain-reveals-no-areas-white-men.html>

komunita sa vyznačuje mimoriadne silnou vnútornou solidaritou. Táto obzvlášť silná súdržnosť sa teda odráža v prítomnosti značného počtu „No-go“ zón aj na území Veľkej Británie.¹³

Vyšetrovanie trestných činov v „No-go“ zónach

Vyšetrovanie trestných činov v tzv. „No-go“ zónach predstavuje jednu z najzložitejších a najkomplexnejších úloh pre bezpečnostné a právne inštitúcie v rámci európskeho bezpečnostného prostredia. Tieto oblasti sú charakterizované výraznými obmedzeniami prístupu štátnych orgánov, čo je dôsledkom vysokého výskytu kriminality, násilných činov, radikalizácie, ako aj neprítomnosti alebo slabého pôsobenia štátnych inštitúcií. V takýchto podmienkach je zabezpečenie dôkazov, identifikácia páchatel'ov a vykonávanie štandardných vyšetrovacích procedúr značne zmarené a často limitované.

Štandardné metódy vyšetrovania sú v týchto oblastiach často neúčinné, pretože prístup k dôkazom je obmedzený alebo úplne blokovaný zo strany miestnych komunít alebo radikálnych skupín, ktoré kontrolujú dané územia. Riziká pre zásahové zložky sú významné – od ohrozenia osobnej bezpečnosti, cez možnosť eskalácie násilných konfliktov, až po nedostatok dôvery zo strany miestnych obyvateľ'ov voči štátnym autoritám.¹⁴

Na prekonanie týchto problémov sa využívajú špecializované operácie, ktoré kombinujú moderné technológie a rôzne formy komunitnej spolupráce. Medzi technológie patrí využívanie dronov, pohotovostných kamerových systémov, šifrovaných komunikačných kanálov a forenzných analýz, ktoré umožňujú bezpečné monitorovanie a zber dôkazov v neprístupných oblastiach. Zároveň je kľúčová spolupráca s miestnymi komunitami, nezávislými organizáciami a sociálnymi pracovníkmi, ktorá pomáha budovať dôveru a získavať informácie z prostredia, čo je nevyhnutné pre efektívne zásahy.

Dôležitou súčasťou je taktiež využívanie špeciálnych protiteroristických jednotiek a operácií s cieľom razantne zasiahnuť proti nelegálnym aktivitám, odhaľovať a zatýkať podozrivých, ako aj odstraňovať zdroje financovania a materiálov pre radikalizáciu. Pri tom všetkom je nevyhnutná koordinácia medzi rôznymi štátnymi inštitúciami, vrátane polície, tajných služieb, súdnych orgánov a komunitných organizácií.

Celkový proces vyšetrovania v „No-go“ zónach je preto výrazne náročný a vyžaduje špecializované znalosti, vysokú úroveň koordinácie a strategickú flexibilitu. Dôležité je aj kontinuálne vyhodnocovanie rizík a prispôbovanie operácií aktuálnej situácii na mieste, pričom cieľom je nielen odhaľovanie a stíhanie trestnej činnosti, ale aj dlhodobé znižovanie kriminality a radikalizácie v týchto oblastiach.¹⁵

Medzi hlavné výzvy pri vyšetrovaní v „No-go“ zónach patrí niekoľko faktorov, ktoré výrazne obmedzujú efektívnosť štátnych bezpečnostných zložiek pri realizácii vyšetrovacích postupov. Tieto prekážky sťažujú získavanie dôkazov, kontakt s miestnym obyvateľ'stvom a vykonávanie samotných vyšetrovacích operácií. Napriek tomu je možné ich postupne prekonať využitím moderných technológií, komunitnej spolupráce a špecializovaných postupov. Takýto

¹³ LAQUER, W., 2007. Poslední dny Evropy. str. 59

¹⁴ Oficiálna stránka Európskej rady pre kriminálnu prevenciu [online]. [cit. 15.05.2025]. Dostupné na internete: <https://www.council-of-europe.org/crime-prevention>

¹⁵ Council of the European Union [online]. [cit. 15.05.2025]. Dostupné na internete: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/justice-and-home-affairs/migration-and-asylum/>

komplexný prístup môže viesť k znižovaniu kriminality a zlepšeniu bezpečnostnej situácie aj v týchto oblastiach.

Hlavné faktory, ktoré sťažujú prácu vyšetrovateľom v oblastiach „No-go“ sú najmä:

- **Nepriístupnosť a bezpečnostné riziká**

Policiajné a vyšetrovacie jednotky sa často nachádzajú v veľmi nebezpečných podmienkach. Vstup do týchto zón je možný len s osobitnými bezpečnostnými opatreniami, čo výrazne znižuje ich schopnosť vykonávať priame vyšetrovanie. Tieto oblasti sú kontrolované ozbrojenými skupinami, ktoré môžu aktívne brániť zásahom, čo zvyšuje riziko pre život a zdravie zásahových zložiek. Navyše, prístupové cesty sú často blokované alebo neexistujú vhodná infraštruktúra na vykonávanie operácií.

- **Nedostatočné dôkazy**

Z dôvodu obmedzenej spolupráce miestneho obyvateľstva, strachu, radikalizácie alebo prítomnosti ozbrojených skupín je veľmi ťažké zhromaždiť spoľahlivé dôkazy. Často chýbajú dôkazy v súlade s právnymi štandardmi, čo komplikujú prípady na súde. Okrem toho, vypočúvanie svedkov je často neúčinné kvôli hrozbám, zastrašovaniu alebo odplatám zo strany miestnych skupín.

- **Vplyv miestnych skupín**

Kriminálne skupiny, radikálne organizácie alebo ozbrojené frakcie majú veľký vplyv na miestne obyvateľstvo a štruktúry moci v zónach. Tieto skupiny môžu zastrašovať svedkov, manipulovať s informáciami alebo priamo zasahovať do vyšetrovania. Ich prítomnosť spôsobuje, že ľudia sú menej ochotní spolupracovať s orgánmi činnými v trestnom konaní, čo ďalej znižuje šance na úspešné vyšetrovanie.

- **Nedostatok dôvery v štátne inštitúcie**

Obyvateľstvo v týchto oblastiach často nedôveruje štátnym inštitúciám, vrátane polície, súdov alebo orgánom sociálnych služieb. Táto nedôvera je spôsobená dlhodobými problémami s korupciou, neefektívnosťou alebo násilím zo strany štátnych zložiek v minulosti. Dôsledkom je, že ľudia sú menej ochotní oznámiť trestné činy alebo poskytnúť informácie, čo výrazne sťažuje akékoľvek vyšetrovanie.

- **Technologické a informačné obmedzenia**

V mnohých prípadoch je významnou prekážkou nedostatok moderných technológií alebo infraštruktúry, ktorá by umožnila vzdialený monitoring alebo zber dôkazov. V oblastiach s nízkou infraštruktúrou je veľmi ťažké realizovať bezpečné a efektívne operácie, čo znižuje pravdepodobnosť odhalenia a stíhania trestnej činnosti.

- **Medzinárodné a právne obmedzenia**

Vyšetrovanie v „No-go“ zónach často vyžaduje špeciálne právne rámce, diplomatické ochrany alebo medzinárodnú spoluprácu, pričom ich nedostatok môže brániť rýchlemu a účinnému zásahu. Okrem toho, existujú právne alebo etické limitácie týkajúce sa zásahov, čo môže obmedziť možnosti použitia určitých technológií alebo metód vyšetrovania.

- **Dlhodobý charakter problémov**

V mnohých prípadoch je vyšetrovanie v „No-go“ zónach súčasťou dlhodobých stratégií na stabilizáciu a obnovu týchto oblastí, čo si vyžaduje koordinované úsilie viacerých sektorov vrátane sociálnej politiky, rozvoja infraštruktúry a komunitnej práce. Rýchle riešenia sú

často neúspešné, a preto je potrebná trpezlivá a kontinuálna práca s cieľom budovať dôveru, stabilitu a právny rámec.

Metódy, ktoré možno použiť pri vyšetrovania v „No-go“ zónach sú:

- **Špeciálne bezpečnostné operácie**
Používanie špeciálnych jednotiek ako sú napríklad zásahové jednotky a špeciálne policajné jednotky s vybavením na zabezpečenie bezpečnosti.
- **Použitie technológií**
Kamery, drony, odpočúvacie zariadenia a iné technológie na zber dôkazov na diaľku. Používajú sa na monitorovanie oblastí, do ktorých nie je možné vstúpiť, a na zachytenie pohybu osôb či aktivít v reálnom čase. Vyšetrovatelia pomocou technológie analyzujú odpočúvané telefónne hovory, SMS správy a internetovú komunikáciu na identifikáciu sietí a osôb, ktoré sú zapojené do trestnej činnosti.
- **Sociálne siete a open-source intelligence (OSINT)**
Vyhodnocovanie informácií z verejne dostupných zdrojov na identifikáciu členov skupín, plánovanie operácií alebo odhaľovanie aktivít.
- **Spolupráca s komunitou**
Vybudovanie dôvery s miestnymi obyvateľmi a komunitnými lídrami, čo môže zvýšiť ochotu svedčiť alebo poskytnúť informácie.
- **Infiltrácia a tajné operácie**
Nasadenie agentov alebo informátorov do skupín, ktoré pôsobia v zónach, na získanie informácií z vnútra, ktoré pomáhajú odhaliť hierarchie organizácie alebo plánované činy.
- **Medzinárodná spolupráca a podpora**
V niektorých prípadoch je potrebná medzinárodná spolupráca, najmä ak ide o organizovaný zločin alebo transnacionálne skupiny.
- **Prevencia a dlhodobé riešenia**
Okrem priameho vyšetrovania je dôležitá aj sociálna a ekonomická podpora, aby sa znížila motivácia k páchaniu trestných činov v týchto oblastiach.

Výzvy a etické otázky spojené s vyšetrovaním v No-go zónach predstavujú komplexnú problematiku, ktorá si vyžaduje dôkladné zváženie viacerých aspektov. Jednou z najdôležitejších je zabezpečenie bezpečnosti zasahujúcich pracovníkov. Pri prístupe do nebezpečných oblastí je často nevyhnutné, aby policajti a ďalší zasahujúci mali adekvátne ochranné prostriedky a poznali taktické postupy, čím sa minimalizuje riziko ich zranenia alebo ohrozenia života. Súčasne je potrebné myslieť aj na ochranu civilného obyvateľstva. Vyšetrovacie operácie musia byť vykonávané tak, aby minimalizovali riziko zranení civilistov a zároveň zachovávali ich základné práva, čo je často výzvou v prostredí, kde je prítomná násilná alebo nelegálna aktivita.

Ďalšou významnou etickou otázkou je dôvera komunity bez ktorej je veľmi ťažké získať cenné informácie či svedectvá, ktoré sú kľúčové pre úspešné vyšetrovanie. Nedôvera môže viesť k utajovaniu informácií alebo k ignorovaniu volaní o pomoc, čo výrazne sťažuje prácu polície. Preto je dôležité budovať a udržiavať vzťahy s miestnou komunitou, čím sa zvyšuje pravdepodobnosť úspešného zásahu.

Možno konštatovať, že vyšetrovanie trestných činov v No-go zónach si vyžaduje kombináciu špeciálnych taktických operácií, využívania moderných technológií, komunitnej

spolupráce a často aj medzinárodnej pomoci. Úspešnosť takýchto zásahov závisí od schopnosti prispôbiť sa špecifickému prostrediu, udržať dôveru medzi políciou a miestnou komunitou a zabezpečiť, aby zásahy boli vykonávané eticky a s rešpektom k právam všetkých zúčastnených.

Záver

Aktuálne udalosti a vývojové trendy v oblasti bezpečnosti a integrácie v európskom priestore poukazujú na zvýšené úsilie európskych inštitúcií a národných vlád v boji proti radikalizácii a terorizmu. V roku 2023 Európsky parlament spolu s národnými vládami schválili rozšírené opatrenia na posilnenie právneho rámca zameraného na prevenciu teroristických činov, pričom dôraz je kladený na zlepšenie monitorovania a kontroly rizikových skupín.

Počas posledných mesiacov došlo k viacerým zásahom proti skupinám napojeným na extrémistické ideológie v Nemecku, Francúzsku a Švédsku. Tieto operácie sú súčasťou širšieho strategického rámca na potláčanie radikalizácie a odstraňovanie bezpečnostných hrozieb zo strany radikálnych skupín. Súčasne sa v niektorých regiónoch začali implementovať programy zamerané na sociálnu inklúziu, ktoré zahŕňajú jazykové kurzy, zamestnanecké projekty a komunitné iniciatívy s cieľom zvýšiť sociálnu súdržnosť a znížiť marginalizáciu potenciálne rizikových skupín.

Diskusie na politickej úrovni sa často sústreďujú okolo otázky kontroly a monitorovania „no-go“ zón, pričom niektoré krajiny zvažujú zavedenie legislatívnych opatrení na obmedzenie radikalizácie a zlepšenie štátneho dohľadu v týchto oblastiach. Tieto opatrenia vychádzajú z poznania, že neriešené sociálne a bezpečnostné problémy v „No-go“ zónach predstavujú vážne riziko pre stabilitu a bezpečnosť celej európskej spoločnosti.

Tieto aktuálne udalosti a opatrenia poukazujú na dynamickosť situácie, ktorá si vyžaduje kontinuálnu analýzu, koordinované strategické zásahy a participáciu rôznych inštitúcií vrátane bezpečnostných služieb, legislatívnych orgánov a komunít. Efektívne riešenie problémov spojených s „No-go“ zónami a integráciou imigrantov je kľúčové pre zabezpečenie stability, sociálnej kohézie a bezpečnosti v rámci európskeho priestoru.

Resumé

Tento článok poskytuje komplexnú analýzu fenoménu „No-go“ zón a ich genézu v európskych metropolách. Zaoberá sa ich sociálno-objektívnymi charakteristikami, príčinami vzniku a vplyvom na miestnu bezpečnostnú situáciu. Dôraz kladie na výzvy, ktoré tieto oblasti predstavujú pre výkon trestnoprávneho vyšetrovania, najmä v dôsledku obmedzeného prístupu zodpovedných orgánov a nelegitímneho ovládnutia územia miestnymi skupinami. Článok rozoberá tiež inovatívne metódy a technologické nástroje, ako sú napríklad využitie dronov, digitálnych metód a spolupráce s miestnymi komunitami, s cieľom efektívnejšie vyšetrovať trestné činy v týchto oblastiach. Navyše analyzuje situácie v európskych metropolách, kde vyšetrovanie trestných činov často naráža na systémové a bezpečnostné bariéry, čo si vyžaduje multidisciplinárne a medzinárodné prístupy na zabezpečenie právneho štátu a verejnej bezpečnosti.

Resumé

This article provides a comprehensive analysis of the phenomenon of "No-go" zones and their genesis in European metropolises. It examines their socio-objective characteristics, causes of emergence, and impact on the local security situation. Emphasis is placed on the challenges these areas pose to criminal investigations, particularly due to limited access for authorities and the illegitimate control of territory by local groups. The article also discusses innovative methods and technological tools, such as the use of drones, digital techniques, and collaboration with local communities, aimed at more effectively investigating crimes in these regions. Additionally, it analyzes situations in European cities where criminal investigations often face systemic and security barriers, necessitating multidisciplinary and international approaches to uphold the rule of law and public safety.

Zoznam bibliografických odkazov

- Al Jazeera Media Network [online]. [cit. 15.05.2025]. Dostupné na internete: <https://www.aljazeera.com/indepth/features/stories-people-making-world-place-200409125312357.html>.
- AL-SBSENATY, Abdulwahab, 2001. Islam – viera a náboženstvo. Bratislava: Alja. 160 s. ISBN 9788096826216.
- ARMSTRONGOVÁ, Karen, 2000. Islam, Bratislava: Slovart. 265 s. ISBN 8071456837.
- Cambridge dictionary [online]. [cit. 15.05.2025]. Dostupné na internete: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/no-go-area>
- CENTER FOR THE STUDY OF POLITICAL ISLAM INTERNATIONAL [online]. [cit. 15.05.2025]. Dostupné na internete: <https://www.cspii.org/cz/blog/pravo-saria-v-evrope>
- Collins dictionary [online]. [cit. 15.05.2025]. Dostupné na internete: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/no-go-area>
- Daily Mail Online [online]. [cit. 15.05.2025]. Dostupné na internete: <https://www.dailymail.co.uk/femail/article-9648477/Author-visited-Muslim-mosques-Britain-reveals-no-areas-white-men.html>
- Daniel Pipes Blog - No-Go Zones of France [online]. [cit. 15.05.2025]. Dostupné na internete: <http://www.danielpipes.org/blog/2006/11/the-751-no-go-zones-of-france>
- DEHN, Ulrich, 2005. Islam v Nemecku a iných západoeurópskych krajinách – prieskum, In: Náboženská sloboda a jej aspekty. Islam v Európe. Bratislava: Ústav pre vzťahy štátu a cirkvi v spolupráci s Centrom pre európsku politiku, s. 46 - 53 . ISBN 80- 89096-22-0.
- Dokumenty Európskej únie – Komisia pre mier a bezpečnosť [online]. [cit. 15.05.2025]. Dostupné na internete: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/justice-and-home-affairs/migration-and-asylum/>
- ED HUSAIN. Among the Mosques: A Journey Across Muslim Britain, Bloomsbury, 2021. 288s. ISBN 9781526618658
- GABRIEL., A. Mark, 2015. Islam and terorism. Frontline. 240 s. ISBN 978- 1629986685.
- HUNTINGTON, Samuel, 2001. Strět civilizací. Boj kultur a proměna světového řádu, Praha: Rybka Publishers. 447 s. ISBN 8086182495.

- LAQUER, Walter, 2007. Poslední dny Evropy. Praha: Nakladatelství lidové noviny. 130 s. ISBN 80-7106-829-2.
- News and Analysis on Islam in Europe and North America [online]. [cit. 15.05.2025]. Dostupné na internete: <http://www.euro-islam.info/country-profiles/germany/>
- Oficiálna webová stránka Európskeho parlamentu [online]. [cit. 15.05.2025]. Dostupné na internete: <https://www.europarl.europa.eu/>
- Oficiálna stránka Európskej komisie [online]. [cit. 15.05.2025]. Dostupné na internete: <https://ec.europa.eu/>
- Oficiálna stránka Európskej rady pre kriminálnu prevenciu [online]. [cit. 15.05.2025]. Dostupné na internete: <https://www.council-of-europe.org/crime-prevention>
- Oxford learner's Dictionaries [online]. [cit. 15.05.2025]. Dostupné na internete: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/no-go-area?q=no-go+area>
- The Local Sweden [online]. [cit. 15.05.2025]. Dostupné na internete: <https://www.thelocal.se/20190603/sweden-vulnerable-areas-decrease-positive-trends-police>.
- VÝSK. 257, Odler R. , Gucký R. , Košč I. , Škrinár T. , Kuřková J. , Porubská D. , Galba J. , Holubiczky V. a i. 2021: Mobilné, dátové, odberové a analytické centrum pre riadenie v krízových situáciách : Projekt medzinárodnej vedeckovýskumnej úlohy. - Akadémia Policajného zboru, Bratislava, 2021.
- Rôzne mediálne zdroje, ako napríklad The New York Times, BBC, Al Jazeera, CNN a iné.

Kontaktné údaje

JUDr. Dominika Porubská, PhD.

Odborný asistent

Katedra Európskeho integrovaného riadenia hraníc

Akadémia Policajného zboru v Bratislave

dominika.porubska@akademiapz.sk

AKTUÁLNE MOŽNOSTI VYŠETROVANIA TRESTNÉHO ČINU OHOVÁRANIA

CURRENT OPTIONS FOR THE INVESTIGATION OF THE OFFENCE OF DEFAMATION

kpt. JUDr. Katarína Masár Kupková, PhD.

Anotácia: Vedecká štúdia sa zaoberá problematikou aktuálnych možností vyšetrovania trestného činu ohovárania podľa § 373 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov. Príspevok sa taktiež venuje aj slovenskej hmotnoprávnej úprave a českej hmotnoprávnej úprave. V neposlednom rade sa príspevok venuje aj metodike vyšetrovania tohto trestného činu vrátane procesných úkonov, súčinnosti a spolupráci. Predkladaná vedecká štúdia je čiastočným výstupom z medzinárodnej vedeckovýskumnej úlohy "Uplatňovanie poznatkov neverbálnej komunikácie a behaviorálnej analýzy v procese vyšetrovania" vedenej na Akadémii Policajného zboru v Bratislave vedenej pod číslom Výsk. 276.

Kľúčové slová: vyšetrovanie, trestný čin, ohováranie

Annotation: The scientific study deals with the issue of current possibilities of investigation of the criminal offence of Defamation under Section 373 of Act No. 300/2005 Coll., the Criminal Act, as amended. The article also deals with the Slovak substantive law and the Czech substantive law. Last but not least, the paper also deals with the methodology of the investigation of this offence, including procedural acts, cooperation and collaboration. The present scientific study is a partial output of the international scientific research task "Application of knowledge of non-verbal communication and behavioural analysis in the process of investigation" conducted at the Academy of the Police Corps in Bratislava under the number Research 276.

Keywords: investigation, criminal offence, defamation

Úvod

Najmä v súčasnosti je ochrana osobnostných práv jednotlivcov veľmi dôležitá. Jednotlivci majú možnosť chrániť svoje osobnostné práva prostredníctvom civilného konania, avšak je potrebné zdôrazniť, že sa vyskytujú prípady, kedy ochranu osobnostným právam poskytuje trestné právo ako prostriedok ultima ratio. Ochrana prostredníctvom trestného práva prichádza vtedy, kedy iné prostriedky ochrany nie sú dostatočné.

Trestný čin ohovárania je upravený v § 373 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov. Vzhľadom na povahu tohto trestného činu, ktorý zasahuje do sféry osobnostných práv jednotlivcov prostredníctvom šírenia nepravdivých, dehonestujúcich alebo

spoločensky diskreditujúcich informácií, je potrebné venovať náležitú pozornosť jeho výkladovým aspektom, ako aj aplikačnej praxi orgánov činných v trestnom konaní.

Predmetom tejto štúdie je analýza trestného činu ohovárania v podmienkach Slovenskej a Českej republiky, s dôrazom na skutkovú podstatu a legálne definície jednotlivých pojmov. Osobitná pozornosť je venovaná metodike vyšetrovania tohto trestného činu, pričom súčasťou analýzy je aj kazuistika, prostredníctvom ktorej sa prezentujú reálne prejavy a dopady tohto trestného činu v profesijnej oblasti poškodenej osoby.

Trestný čin ohovárania v podmienkach Slovenskej republiky

Trestný čin ohovárania je legislatívne upravený v § 373 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný zákon“) nasledovne.

„(1) Kto o inom oznámi nepravdivý údaj, ktorý je spôsobilý značnou mierou ohroziť jeho vážnosť u spoluobčanov, poškodiť ho v zamestnaní, v podnikaní, narušiť jeho rodinné vzťahy alebo spôsobiť mu inú vážnu ujmu, potrestá sa odňatím slobody až na dva roky.

(2) Odňatím slobody na jeden rok až päť rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1

a) a spôsobí ním značnú škodu,

b) z osobitného motívu,

c) verejne, alebo

d) v podnikaní závažnejším spôsobom konania

(3) Odňatím slobody na tri roky až osem rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1

a) a spôsobí ním škodu veľkého rozsahu, alebo

b) a spôsobí inému stratu zamestnania, úpadok podniku alebo rozvod manželstva.“¹

Na úvod je potrebné vymedziť niektoré pojmy uvedené v skutkovej podstate trestného činu ohovárania, ktoré predstavujú objektívnu stránku tohto trestného činu.

Nepravdivým údajom rozumieme taký údaj, ale aj napríklad správa alebo informácia, ktorá je v rozpore so zistiteľným stavom veci, resp. so skutočnosťou. Za nepravdivý údaj možno považovať informáciu vzťahujúcu sa na

- prejavy (ústne, písomné, výtvarné),

- správanie,

- osobnostné črty alebo

- názory

dotknutej osoby, pokiaľ ide o tvrdenie, ktoré je možné objektívne overiť.²

Ohrozením vážnosti u spoluobčanov rozumieme poškodenie alebo zneváženie dobrého mena ohováranej osoby, ktoré je vnímané ľuďmi, ktorí túto osobu aspoň do istej miery poznajú (napríklad by dotknutou, resp. ohováranou osobou mohol byť pedagóg, ktorý je vnímaný študentmi alebo kolegami).

Poškodením v zamestnaní alebo podnikaní rozumieme tú skutočnosť, že ohováraná osoba z dôvodu oznámenia nepravdivého údaje je napríklad preradená na nižšiu pracovnú

¹ § 373 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov

² MENCEROVÁ, I. a kol. *Trestné právo hmotné. Osobitná časť*. 3. aktualizované a prepracované vydanie. Šamorín : Heuréka 2025, 361 s. ISBN 978-80-570-6466-4.

pozíciu alebo jej bola daná výpoveď.³ Taktiež však v prípade tejto definície pripadá do úvahy aj tá skutočnosť, že o ohováranej osobe je oznámený nepravdivý údaj z dôvodu, aby nebola prijatá na vyššiu (alebo inú) pracovnú pozíciu v rámci organizácie. V rámci podnikania je výklad obdobný, nakoľko cieľom je zmarenie určitého výkonu svojej podnikateľskej činnosti ohováranej osoby (napríklad neuzavretie obchodnej zmluvy).

Narušením rodinných vzťahov rozumieme napríklad rozvod medzi manželmi alebo rozchod partnerov. „*Pre vyvodenie trestnej zodpovednosti sa však nevyžaduje spôsobenie tohto následku, postačuje len reálna možnosť spôsobiť tento následok.*“⁴

Spôsobenie inej vážnej ujmy rozumieme utrpenie ujmy ohováranej osoby iným ako vyššie uvedenými spôsobmi v podobe majetkovej alebo nemajetkovej ujmy. V zmysle trestnoprávnej vedy sa ako príklad uvádza ohrozenie politickej kariéry alebo zmarenie dôležitej zmluvy.⁵

Čo sa týka subjektívnej stránky tohto trestného činu, tak ide o úmyselné konanie páchatel'a, subjekt je všeobecný a objektom je česť, vážnosť a dobrá povesť (meno) ohováranej osoby.

Trestný čin ohovárania v podmienkach Českej republiky

Trestný čin ohovárania v podmienkach českej legislatívy je upravený v § 184 zákona č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník nasledovne.

„(1) *Kdo o jiném sdělí nepravdivý údaj, který je způsobilý značnou měrou ohrozit jeho vážnost u spoluobčanů, zejména poškodit jej v zaměstnání, narušit jeho rodinné vztahy nebo způsobit mu jinou vážnou újmu, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok.*

(2) *Odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem.*“⁶

Objektom tohto trestného činu je ako v slovenskej právnej úprave česť, vážnosť a dobrá povesť človeka. Česká trestnoprávna veda uvádza, že všetky tieto tri atribúty súvisia s dôstojnosťou ohováranej osoby v dvoch rovinách. Prvou rovinou je objektívna rovina, ktorá je spätá v rámci tejto skutkovej podstaty s vážnosťou u spoluobčanov a druhá rovina je subjektívna, ktorá je spätá s určitým vlastným vnímaním svojej vlastnej hodnoty ohováranej osoby.⁷

Objektívnou stránkou rozumieme konanie páchatel'a, ktoré spočíva v oznámení nepravdivého údaju, ktorý je v značnej miere spôsobilý ohroziť jeho vážnosť u spoluobčanov, predovšetkým

- poškodením ohováranej osoby v zamestnaní,

³ ČENTĚŠ, J. a kol. *Trestný zákon. Velký komentár.* 5 aktualizované vydanie. Žilina : Eurokodex 2020, 798 s. ISBN 978-80-8155-096-6.

⁴ STRÉMY, T., KURILOVSKÁ, L. a kol. *Trestný zákon. Komentár. II. zväzok.* 1. vydanie, Praha : Wolters Kluwer ČR, a. s., 2022, 1220 s. ISBN 978-80-7676-534-4.

⁵ ČENTĚŠ, J. a kol. *Trestný zákon. Velký komentár.* 5 aktualizované vydanie. Žilina : Eurokodex 2020, 798 s. ISBN 978-80-8155-096-6.

⁶ § 184 zákona č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník.

⁷ BORČEVSKÝ, P. *Trestní právo hmotní. Zvláštní část.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2023, 162 s. ISBN 978-80-7380-909-6.

- narušením jeho rodinných vzťahov alebo
- spôsobením inej vážnej ujmy.

V prípade definície nepravdivého údajá v českej trestnoprávnej vede je možné uviesť, že nepravdivým údajom je právnym pojmom, ktorého obsah hodnotia orgány činné v trestnom konaní a náklade skutkových zistení, pričom tento údaj musí mať charakter určitej informácie, ktorej nepravdivosť (alebo pravdivosť) so skutočnosťou je možné objektívne overiť.⁸ V zmysle českej judikatúry (NS 7 Tdo 608/2008) za nepravdivý údaj môžeme považovať aj takú informáciu, ktorá sa skladá z vymyslených alebo účelových tvrdení, ale taktiež z časti aj pravdivých, avšak z tejto informácie je zrejmé, že nezodpovedá realite.

Čo sa týka výkladu pojmu ohrozenia vážnosti u občanov, česká trestnoprávna veda uvádza, že ohrozenie vážnosti u občanov znamená tú skutočnosť, že pokiaľ by sa oznámený nepravdivý údaj rozšíril určitému okruhu ľudí, tak povest' ohováraney osoby by bola dotknutá v takej miere, že by to značným spôsobom zhoršilo jej postavenie v rodine, zamestnaní alebo podľa povahy aj v iných oblastiach (napríklad vzťah medzi priateľmi, účasti na akciách a pod.).⁹

Metodika vyšetrovania trestného činu ohovárania

Vyšetrovanie trestného činu ohovárania si vyžaduje metodický a dôsledný prístup, keďže ide o skutkovú podstatu, pri ktorej je nevyhnutne potrebné posúdiť ako obsahovú stránku sporných výrokov, tak aj ich spoločenský dopad na ohováranú osobu a v neposlednom rade i vierohodnosť sporných výrokov. Vzhľadom na to, že ide o zásah do osobnostných práv ohováraney osoby je na mieste rozlišovať, či došlo k takému zásahu do jej osobnostných práv, ktoré sú chránené trestným právom ako prostriedkom ultima ratio alebo ide o poškodenie dobrého mena, ktoré je chránené prostriedkami civilno-sporového konania. Vo vyšetrovaní je potrebné zamerať sa na to, či šírenie nepravdivého údajá je schopné poškodiť vážnosť ohováraney osoby u iných.

Metodika vyšetrovania je v tomto prípade kľúčová, pretože umožňuje orgánom činným v trestnom konaní konať v súlade so zásadami dokazovania, pričom úlohou poverených príslušníkov Policajného zboru alebo vyšetrovateľov Policajného zboru je efektívne identifikovať sporné tvrdenia, posúdiť ich pravdivosť, zisťovať spôsob a rozsah ich šírenia a preukázať, či došlo k takému zásahu do chránenej sféry ohováraney osoby, ktorému prináleží ochrana v zmysle Trestného práva.

Spôsoby páchania

Ako je vyššie uvedené, tak trestný čin ohovárania je spáchaný uvedením nepravdivého údajá, ktorý má za cieľ:

- ohroziť vážnosť ohováraney osoby u spoluobčanov,
- poškodiť ohováranú osobu v zamestnaní alebo podnikaní,
- narušiť ohováraney osobe rodinné vzťahy alebo
- spôsobiť ohováraney osobe inú vážnu ujmu.

⁸ BORČEVSKÝ, P. *Trestní právo hmotní. Zvláštní část*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2023, 163 s. ISBN 978-80-7380-909-6.

⁹ BORČEVSKÝ, P. *Trestní právo hmotní. Zvláštní část*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2023, 164 s. ISBN 978-80-7380-909-6.

Pre jednoduchšie pochopenie spôsobu spáchania trestného činu ohovárania môžeme ako príklad uviesť nasledujúce konania:

- verejné šírenie nepravdivého údaju, ktoré sa týka morálnej stránky ohováranej osoby (napríklad „kolegyňa má pomer s nadriadeným, a preto sa dostala na to mieste, kde je“),
- verejné šírenie nepravdivého údaju, ktoré sa týka profesionálnej stránky ohováranej osoby (napríklad „za kolegyňu robil všetku robotu jej vedúci, pretože je neschopná a hlúpa“),
- šírenie nepravdivého údaju v masmediálnych prostriedkoch (články, reportáže),
- šírenie nepravdivého údaju prostredníctvom internetu (e-mail, sociálne siete),
- a pod.

Podnety

Podnet môže podať ktokoľvek, kto má podozrenie zo spáchania trestnej činnosti, avšak v praxi podnety podávajú najmä:

- operatívni pracovníci služieb kriminálnej polície,
- rodinní príslušníci,
- kolegovia,
- poškodená osoba alebo taktiež aj
- verejnosť.

Procesné úkony pri vyšetrovaní trestného činu ohovárania

V rámci vyšetrovania je dôležité postupovať v zmysle a na základe Trestného poriadku a v súlade so základnými zásadami trestného konania. Vzhľadom na to, že spôsob spáchania tohto trestného činu môže nastať rôznymi spôsobmi, nie je možné striktné uvedenie vykonania procesných úkonov vo vyšetrovaní, avšak vo všeobecnosti je možné vykonať v rámci vyšetrovania /alebo skráteného vyšetrovania/ nasledovné procesné úkony.

- Vydanie vecí,
- Odňatie vecí,
- Zadržanie osoby,
- Výsluchy (podozrivý, obvinený, svedok, znalec a pod.)¹⁰,
- Konfrontácia,
- Rekognícia,
- Znalecké skúmanie (napríklad pribratie znalca z odboru psychiatria alebo psychológia na posúdenie stavu obvinenej osoby),
- Použitie informačno-technických prostriedkov a
- Použitie prostriedkov operatívno-pátracej činnosti.

Dôležitým procesným úkonom v tomto prípade bude výsluch, v ktorom sa bude musieť vyšetrovateľ zamerať aj na neverbálne prejavy vypočúvaných osôb, tak aby vedel klásť v etape dialógu v rámci výsluchu správne položené otázky.

Súčinnosť a spolupráca

V zmysle teórie vyšetrovania sa súčinnosť bude vykonávať najmä s:

¹⁰ V rámci vykonávania výsluchov je dôležité v zmysle taktických postupov vedenia výsluchov. „Za obligatórne taktické postupy vedenia výsluchu považujeme formovanie psychologického kontaktu, analýzu v priebehu výpovede, pretože sa aplikujú v priebehu každého výsluchu“. LACA, M. *Kriminalistická taktika*. 1 vyd. Praha : Wolters Kluwer ČR, a. s., 2024, 98 s. ISBN 978-80-286-0046-4.

- operatívnymi pracovníkmi služieb kriminálnej polície,
- kriminalistickým technikom,
- inými zložkami Prezídia Policajného zboru.

Spolupráca sa môže vykonávať najmä s:

- orgánmi štátnej správy,
- orgánmi verejnej správy,
- znalcami (mimo Kriminalisticko-expertízneho ústavu Policajného zboru),
- verejnosťou alebo taktiež aj s
- médiami.

Vybraný modus operandi trestného činu ohovárania¹¹

Osoba A. B. sa uchádza o funkciu vo vedeckej ustanovizni, pričom podľa zadaných výberových kritérií spĺňa všetky požiadavky na výkon danej pracovnej pozície (predovšetkým odborná spôsobilosť, prax v odbore ako aj podmienka vzdelania). Počas výberového konania však dochádza k šíreniu nepravdivých a taktiež aj dehonestujúcich tvrdení zo strany bývalých kolegov osoby A. B., ktoré majú za cieľ zabrániť jej prijatiu do nového zamestnania a taktiež majú za cieľ narušiť aj jej profesionálnu povesť.

Ako príklad by sme uviedli ústne a písomné (napr. cez sociálnej siete, sms správy a e-mailly) vyjadrenia, ktoré sa šírili medzi osobami, ktoré rozhodovali o prijatí tejto osoby na funkciu, o ktorú sa uchádzala osoba A. B., pričom spôsob páchania tohto trestného činu zahŕňal nasledovné výroky :

- osoba A. B. je intelektuálne nespôsobilá vykonávať odbornú činnosť („je hlúpa“),
- osoba A. B. získala predchádzajúce zamestnanie na základe intímneho vzťahu s nadriadeným, nie na základe schopností („tam, kde je, je len vďaka pomeru so šéfom“),
- osoba A. B. si neplnila pracovné povinnosti, nakoľko väčšinu práce za ňu mal vykonávať nadriadený a taktiež aj
- osobu A. B. by preto nemali prijať do zamestnania.

Tieto nepravdivé údaje sú rozširované bez vedomia osoby A. B., pričom nie sú podložené žiadnymi faktami alebo dôkazmi. V tomto prípade ide o ukážkové účelové tvrdenia, ktorých cieľom je poškodiť dobré meno, česť a vážnosť osoby A. B. pred možným budúcim zamestnávateľom. Je potrebné uviesť, že týmto konaním zo strany bývalých kolegov osoby A. B. jednoznačne došlo k zásahu do osobnostných práv osoby A. B. do takej miery, že je potrebné tieto práva chrániť prostriedkom ultima ratio, a teda prostredníctvom trestného práva.

Záver

Trestný čin ohovárania predstavuje významný nástroj ochrany osobnostných práv jednotlivca v prípadoch, kde nepravdivé a v niektorých prípadoch až dehonestujúce tvrdenia môžu viesť k reálnej ujme (či už vo forme majetkovej ujmy alebo nemajetkovej).

Analýza skutkovej podstaty tohto trestného činu poukazuje na potrebu dôsledného rozlišovania medzi poškodením dobrého mena, ktoré spadá pod civilnoprávnu ochranu a takým zásahom, ktorého ochrana je potrebná prostredníctvom trestného práva.

¹¹ Praktický príklad autorky.

Z aplikačnej praxe vyplýva, že správne vykonané dokazovanie, podložené odbornou metodikou vyšetrovania a aktívnou súčinnosťou a spoluprácou zainteresovaných subjektov, je kľúčové pre zabezpečenie efektívneho postihu páchatel'a tohto trestného činu.

Resumé

Vedecká štúdia analyzuje aktuálne možnosti vyšetrovania trestného činu ohovárania podľa slovenského a českého trestného práva, so zameraním sa na skutkovú podstatu, a teda legislatívne vymedzenie tohto trestného činu a taktiež na metodiku vyšetrovania. Praktická časť obsahuje frekventovaný modus operandi spôsob spáchania trestného činu ohovárania, kde je potrebná ochrana osobnostných práv prostredníctvom trestného práva ako prostriedku ultima ratio. Predkladaná vedecká štúdia je čiastočným výstupom z medzinárodnej vedeckovýskumnej úlohy "Uplatňovanie poznatkov neverbálnej komunikácie a behaviorálnej analýzy v procese vyšetrovania" vedenej na Akadémii Policajného zboru v Bratislave vedenej pod číslom Výsk. 276.

Resumé

The scientific study analyses the current possibilities of investigating the offence of defamation under Slovak and Czech criminal law, focusing on the factual nature, and thus the legislative definition of this offence, as well as on the methodology of investigation. The practical part includes the frequent modus operandi of the offence of defamation, where the protection of personality rights through criminal law as the means ultima ratio is necessary. The present scientific study is a partial output of the international scientific research task "Application of knowledge of non-verbal communication and behavioural analysis in the process of investigation" conducted at the Academy of the Police Corps in Bratislava under the number Research 276.

Zoznam bibliografických odkazov

- Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov
- Zákona č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník
- MENCEROVÁ, I. a kol. *Trestné právo hmotné. Osobitná časť*. 3. aktualizované a prepracované vydanie. Šamorín : Heuréka 2025, 469 s. ISBN 978-80-570-6466-4.
- ČENTÉŠ, J. a kol. *Trestný zákon. Veľký komentár*. 5 aktualizované vydanie. Žilina : Eurokodex 2020, 998 s. ISBN 978-80-8155-096-6.
- STRÉMY, T., KURILOVSKÁ, L. a kol. *Trestný zákon. Komentár. II. zväzok*. 1. vydanie, Praha : Wolters Kluwer ČR, a. s., 2022, 1536 s. ISBN 978-80-7676-534-4.
- BORČEVSKÝ, P. *Trestní právo hmotní. Zvláštní část*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2023, 902 s. ISBN 978-80-7380-909-6.
- LACA, M. *Kriminalistická taktika*. 1 vyd. Praha : Wolters Kluwer ČR, a. s., 2024, 228 s. ISBN 978-80-286-0046-4.

Kontaktné údaje

kpt. JUDr. Katarína Masár Kupková, PhD.

Odborný asistent

Katedra vyšetrovania

Akadémia Policajného zboru v Bratislave

katarina.kupkova@akademiapz.sk

Zostavili: pplk. doc. JUDr. PhDr. Martin Laca, PhD.
kpt. JUDr. Katarína Masár Kupková, PhD., LL.M.
Ing. Michal Cikhart, LL.M.

Názov: Teoretické a aplikačné problémy vyšetrovania trestných činov

Vydala: Akadémia Policajného zboru v Bratislave

Tlač: Centrum polygrafických služieb, p. o. MV SR

Účel: Zborník príspevkov pre prispievateľov a študijné potreby Akadémie PZ v Bratislave

Rozsah: 144 strán

Formát: B 5

Rok vydania: 2025

Vydanie: prvé

Návrh ilustrácie: OpenAI, ChatGPT

Náklad: 80 ks

Za odbornú a jazykovú správnosť textu zodpovedajú autori príspevkov.

ISBN 978-80-8293-047-7
EAN 9788082930477